

050241

10 300
10 50

Handwritten text at the top left, possibly a date or reference number.

Handwritten letter 'H'.

Handwritten musical notation, possibly a treble clef.

Handwritten number '1/2'.

Large, stylized handwritten signature or name across the middle of the page.

Two large, decorative handwritten flourishes or initials.

026541

1560

F.A. 023

V. 1

K. 000153240

*In quem triplex edita est P. Antesignani
Rapistagnensis Commentatio.*

PRIMUM EXEMPLAR

Commentariolum est ex omni interpretationū genere: in quo affixi sunt ad singula vocabula hyperdisyllaba ACCENTVS, appositæque ad singulos versus DIMENSIONES, & multiplicia, copiosaque ad omnes Comœdias singulasque Scenas ARGUMENTA, variæ insuper ANNOTATIONES, & exactæ CASTIGATIONES.

SECUNDVM EXEMPLAR

Præter singula contenta in primo, omnium ferè, quotquot sunt qui in Terentium aliquid ediderunt, COMMENTARIOS, EXPOSITIONES, ANNOTATIONESque complectitur.

TERTIVM EXEMPLAR

Ex omnium Interpretum Commentariis compèdiosam expositionem, omnèque primi exemplaris argumētum, Gallicam præterea TRANSLATIONEM ad verbum in tres priores Comœdias (in quo vno Gallia pueris præcipuè inseruitum est:) tum etiam huius Authoris peculiare ANNOTATIONES, plenioresque INTERPRETATIONES continet.

Horum omnium ratio in Præfatione reddita est.

EDITIO PRIMI EXEMPL.

LUGDVNI.

Apud Mathiam Bonhome, sub Clava Aurea.

M. D. LX.

Cum Privilegio Regis ad Decennium.

BREVE PRIVILEGII.

NE QVIS HANC TRIPLICEM P. ANTESIGNANI IN TERENTIUM COMMENTATIONEM INTRA DECENNIVM, A DIE FINITAE IMPRESSIONIS ANNORVM REPVATIONE FACTA, IN GALLIA IMPRIMAT, AVT ALIBI IMPRESSA DISTRAHAT PRAETER MATHIAM BONHOME, PRINCIPALI RESCRIPTO CONTINETVR, EX QVO ET ILLVD SIGNIFICATVR, EOS QVI CONTRA FECERINT, IN EA CAVSSA FVTVROS, ATQVE SI ILLI NOMINATIM HAC DE RE CERTIORES FACTI ESSENT. RESCRIPTVM PARISIIS. V. ID. AVG. DATVM. SVBSCRIBENTE ROBILLARI, ANNO DOMINI M. D. LVI.

Elenchus interpretum qui ex professo accuratè & eruditè in has Comœdias scripserunt: è quibus ferè composita est triplex hæc nostra Commentatio.

Mu.	Literis oppositis designantur.	Philippi Melanchthonis Annotationes, & in singulas fabulas planissima Argumenta.
P.		M. Antonij Mureti Correctiones, Annotationes, & Argumenta in singulas Comœdias.
H.		Pauli Malleoli Argumenta in singulas Scenas.
E.		Christophori Hegendorphini Argumenta in singulas Scenas.
Go.		D. Erasmi Roterodami Annotationes in genera carminum, & idiomata personarum.
S.		Antonij Goucani Epistola, ad Guilielmum Bellaium Langeum Taurini Proregem de Castigatione harum Comœdiarum. Eiusdem de versibus Terentianis, necnon de ludis, Megalensibus, ac aliæ quædam perpulchræ Annotationes.
F.		Iulij Cæsaris Scaligeri liber de Comicis dimensionibus.
Bemb.		L. Victoris Faulti de Comœdia libellus.
D.		P. Bembæ Castigationes in aliquot loca Terentij.
C.		Aelii Donati, aliorumque veterum Grammaticorum in eisdem, qui extant Commentarij.
B.		Ioannis Calphurnij Brixensis in Heautontimorumenon doctissima interpretatio.
L.		Adriani Barlandi Argumenta in singulas Scenas: eiusdemque in omnes Comœdias Commentarij, in quibus artificium ostenditur Oratorium, & multi difficiles Poëtæ nodi explicantur.
M.		Bartolomæi Latomi in singulas Scenas Argumenta, Ordo & distinctio partium fabulæ, vocum quarundam & locorum difficilium explicatio, Loci Argumentorum & amplificationum principales, Schemata passim & ornamenta orationis.
R.		Petri Marsi Commentaria in omnes fabulas.
Do.		Ioannis Riuij Attendoriensis Castigationes ex plurimis Terentij locis, adiecta quorundam obiter explicatione. Eiusdem in Andriam pulcherri- mæ Annotationes, quæ maximè ad hominum mores facere videntur.
G.		Stephani Doleti Observationes Latini sermonis in Andriâ & Eunuchum. Henrici Lorici Glareani Heluetij, de metris Comicis, & in carmina Terentij per omnes eius Comœdias iudicium.
V.	Iodoci Vvillichij Reselliani in omnes Terentij fabulas compendiosa Commentaria.	

P. ANTESIGNANVS RAPISTAGNENSIS
ANTONIO, THEOPHILO, ET IOANNI SA
RAEIS FRATRIBVS S. D.

ALIIQUE & prisca & recen-
tiores haud vulgaris literaturæ vi-
ri multam ac bonam operam in
Terentianos versus contulerunt,
vt eorum numeros, quibus sine
dubio astringuntur, ad certam exa-
ctamque Comitorum Poëmatum
rationem exquirent. Verùm pueri nouitij, ad quos
maximè huius laboris fructus pertinebat, vix vllum
ex accuratis & meditatissimis istorum commentationibus
emolumentum percipere potuerunt. Videntur enim
viri illi graues incubuisse in eam curam & cogitationem,
quæ sibi summam dignitatem & gloriam esset
allatura. itaque ardua tantùm & obscuriora inter-
pretando explanasse contenti, minutiora cætera, quo-
rum doctrina & tractatio præcedere, vel certè coniun-
gi debuerat, leuiter attigerunt: vt adolescentuli qui his
studiis inchoantur, se ad cognitionem huius rei, quam
ex communi quadam hominum opinione recondi-
tissimam arbitrantur, desperent posse peruenire. Vt
igitur eos ab huiusmodi desperatione ad spem reuo-
carem, ad minima ista me demittere non recusavi. ne-
que enim hic difficilia tantùm enodauimus, sed ne vnâ
quidem totius Terentij syllabam reliquimus intactâ,
quam ad vnguem non excussèrimus, idque absque vl-
la verborum pompa aut magnificentia, sed nudis lite-

rarum notis, & methodo quam potuimus breuissima & facillima. Doctrinae opinionem affectent alij: ego pro mea virili parte me puerorum & formadis & propinquendis studiis omnem meam operam addixisse aperte, & ingenuè fateor. Vestris verò, SARAEI pueruli, auspicijs potissimum, hunc nostrum eorum gratia in Terentij Comœdias susceptum laborem in publicum prodire volui: quòd ob mirificam ingenij & probitatis indolem (qua plenè iam & patris variam eruditionem, spectatosque & probatos eius mores representatis, & æquales vestros omnes facilè superatis) ob animùmque vestrum in me propensioem, digni maximè atque idonei videbamini, qui nostra & à maleuolorum morù fortiter & industriè tutari possetis, & eadè bonis quamplurimis probare haud aspernaremini.

S E D iam veniamus ad explanationem notarum, quibus tota ferè nostra hæc Còmentatio continetur. v. syllabam breuem, - longam demonstrat:

*Explanationo-
tarum, quibus
dimensio Teren-
tianorum ver-
susum designata
est.*

		Iambus	v -	} literis sequentibus designantur	} i t p f b d a x c e
		Trocheus	- v		
	} Disyl- labi	Pyrhichius	vv		
		Spondeus	--		
Pedes ve- rò quibus Terentiani versus di- metiuntur	} Tri- sylla bi	Brachysyllab ^o	vvv	} literis sequentibus designantur	} i t p f b d a x c e
		Dactylus	-vv		
		Anapestus	vv-		
		Creticus	-v-		
		Amphibrach ^o	v-v		
	Bacchius	v--			
		Tetrasyllabus Proceleu- smaticus	vvvv		

*Comitorii ver-
susum species.*

Versus autem hic Iambici aut Trochaici sunt omnes: atque vtrique aut Monometri, aut Dimetri, aut Trimetri, aut Tetrametri: & rursus aut Acatalectici, aut Catalectici, aut Brachycatalectici, aut Hypercatalectici.

talectici. Iambici ab Iambo pede, & Trochaici à Tro-
 chæo nomen habent. Iambici igitur sunt in quo-
 rum sedem aliquam Iambus, aut in ultimam pro Iam-
 bo Pyrrhichius ingreditur: Trochaici, in quibus
 datur Trochæo locus. Iambici siue Trochaici Mo-
 nometri sunt qui vna mensura, hoc est, pedibus duo-
 bus constant: Dimetri qui mensuris duabus, & pe-
 dibus quatuor: Trimetri qui mensuris tribus, ac pe-
 dibus sex, vnde & Senarii dicti sunt: Tetrametri siue
 Quadrati qui mensuris quatuor, octo verò pedibus,
 vnde & Octonarij à Latinis nominantur. Mono-
 metri, Dimetri, Trimetri & Tetrametri in quibus nihil
 abundat, neque desyderatur quicquam, Acatalectici
 nuncupantur: Catalectici qui syllaba vna breuior-
 es, & Brachycatalectici qui duabus: Hypercatale-
 ctici verò in quibus aliquid redundat. E' Iambi-
 cis in vsu sunt maximo apud Terentium Trimetri si-
 ue Senarij Acatalectici, & Tetrametri siue Octonarij
 tum Acatalectici tum Catalectici: in rariori Dimetri
 Acatalectici & Trimetri Catalectici. E' Trochai-
 cis vsitatioribus sunt Tetrametri Catalectici: minùs vsi-
 tati Dimetri Catalectici & Trimetri item Catalectici.
 Reliquorum generum exempla non nisi rarissima apud
 hunc Authorem inueniuntur. Iambici Tro-
 chæum non ferunt, neque Pyrrhichium nisi loco vlti-
 mo: at Trochaici neque Iambum, neque Pyrrhi-
 chium. Quatuor pedes Brachysyllabum, Spon-
 deum, Dactylum & Anapæstum tam Iambici quàm
 Trochaici quavis sede recipiunt, præterquam vltima
 si Acatalectici, & penultima si Catalectici fuerint: qui-
 bus in locis Iambici Iambum, & Trochaici Tro-
 chæum propriè requirunt. tamen in Catalectico-
 rum regione penultima Brachysyllabus & nonnun-
 quam Dactylus pro Trochæo collocantur: atque pro
 Iambo quiuis pes, cui in cæteris Iambicorum sedibus

Quo pacto di-
 gnoscantur ver-
 sus Iambici,
 Trochaici.

Iambici & Trocha-
 ici, Monometri,
 Dimetri,

Trimetri siue
 Senarij.

Tetrametri siue
 Quadrati aut
 Octonarij.

Iambici & Tro-
 chaici.

Acatalectici,
 Catalectici,

Brachycata-
 lectici,

Hypercatale-
 cti.

Iambici vsitati.

Iambici rariores.

Trochaici vsi-
 tatiores.

Minus vsi-
 tati.

Iambici & Tro-
 chaici rarissimi.

Qui pedes, Iam-
 bicos & Trocha-
 cos ingredian-
 tur, & qui non.

Qui sit pes A-
 catalecticorum et
 trimus: & qui Ca-
 talecticorum pe-
 nullimus.

daretur locus. in vltima verò Catalecticorum fede pro Iambo in Iambicis, & pro Trocheo in Trochajcis ponitur semipes, hoc est, prima pedis illius syllaba: nempe breuis pro Iambo, & pro Trocheo longa, sed cùm cuiusuis versus vltima sit anceps, pro priore Iambi, longa: & contrà, breuis pro prima Trochaj collocatur. Pyrrhichius etiam in Iambicis Acatalecticis pro Iambo vltimum locum occupat: at alibi nusquam visitur. Proceleusmaticus rarò sese offert: ei tamen nullo refragante datur locus & in Iambicis & in Trochajcis. Creticos, Amphibrachos, & Bacchios quidam omnino respuunt: illos alij a grè quidem admittunt: sed eos prorsus reiiciendos nequam cèsent. Nos vbique ferè quo pacto & horum & illorū opinio defendi posset indicauimus, vni versusi duos dimensionis modos assignâtes ad eum vsque locū qui discessiōnis esset terminus: saepe etiam ad rem ipsam plenius explanâdam breuissimis scholijs adhibitis. Ac primus quidè modus, qui tres hos pedes recipit, planus, simplex, expeditus & euidentis est. non enim nouit insolitas & asperas illas Diæreses, Synæreses, & crebras literarum Elisiones, quæ posteriore dimensionis ratione ijs sunt perscrutande: qui nulla non diuerticula, quosuis anfractus, & omnia suffugia querunt, quò monstrilla (vt ipsi loquuntur) exterorū pedum possint euitare. Præcipua effugia consistunt in Diæresibus, Synæresibus, & Elisionibus. Diæresis vnâ syllabam in duas diuidunt: nos hanc duobus in apice punctis appositis designauimus: vt, *cui, dein, dii, diis, iam*: cùm è monosyllabis fiunt disyllaba: *cuiquam, deinde, proinde*, cùm è disyllabis trisyllaba iudicantur. Synæresis duas syllabas in vnâ contrahunt, quâ hac nota [^] priori vocali superposita indicatam voluimus. Illa igitur & sequens vocalis, quæ in alijs poëtis atque in hoc iuxta primū dimensionis modum duas efficerent

*Qui pedes a grè
Comicos versus
ingrediantur.*

*Gemina dimen
sio cur vni ver
sus apposta.*

*Diæresis quid,
& qua nota scer
uit designata.*

*Synæresis &
eius nota.*

rent syllabas, in vnam coeunt, cum alteram scanfionis rationem, que exteros illos pedes non recipit, intuebimur: vt in vocabulis sequentibus, ab eo, abeat, reddeam, reddeat, adeo, abu, ais, ait, ain, aiebas, alienus, alius, alio, audio, audiat: Circuitione, coemisse, commere, cofiteor, consiliu (ide' iudiciu de reliquis genitiuis singularibus, & nominatiuis pluralibus in y: vt, negotii, gaudiu, pretiu, Cetarii, Lanii. quidam malunt legere cofili, negoti, gaudi, preti) cuius, cupio: Deambulatum, dea, deorum, deum, deum, deos, Demea, denno, dispedio, diu, diutius, Dorio, duarum, duas, duos: Ea, & in caeteris casibus, eius, eiusmodi, eum, eundem, eam, ea, eodem, eam, eorum, eis, eo aduerbiu, eho, eripuit, etiam: Fiant, fiet, fortunatior, fuit, fuerunt, fue re, fuisse: Graduscula, gratia, gaudeant: Hegioni, huius, huiusmodi: Iigneis, illius, induit, iniuria, introire (quasi duae essent dictiones, intro ire: introibas, quasi introibas: sic in antehac, postea, quoad, quasi antehac, postea, quo ad. Me ipsum & te ipsum pro duabus dictionibus sumit semper Terentius: ided e semper eliditur in me & te) istius: Liberius: Manco, mens, mea, meum per omnes casus (sic tuus, tua, tuu, & suus, sua, suum) mihi, (alij malunt legere mi. sic nil, non nil pro nihil, nonnihil) misericordia: Necessario, nuntiare, nuptiae, nuptius: Omnia (sunt qui in hoc nomine primam ancipitem esse velint. nam ab omnia, deductum volunt:) Patruum, perdiunt, perdunt, Phanium, Phormio, Phormionem, prior, prioreis, prius, Psaltria, puer: Rei: Scio scias, sciens, nesciebam, sciebat, seruebas, (quidam legunt scibam, nesciba, seruibas) solius, somnium, succenseam, sumptuosa: Timco: Via, vidua, vssiam. Hec ferè sunt quae contrahere coguntur, qui Creticos, Bacchios, & Amphibrachos in Terentianos versus non admittunt. Crebris etiam vtuntur Elisionibus, quibus literam vnam tollunt e dictionis initio, vel medio, vel fine: aut etiam e calce duas. Id apostrophi nota quae literae reiiciende admoveatur, placuit indicare: tamen cum litera n

Elisiones, & earum nota.

Notio.

applicatur non abiiciendam sed abiectam innuit: vt, *adeon', ain', viden'*, pro *adeone, aisne, vidésne*: vbi & hoc obiter monendum, vocalem præcedentem, breuem hac interrogationis nota fieri, etiam si natura produceretur: quidam ancipitem esse arbitrantur. E' principio tollitur *v*, vt in dictionibus sequentibus *verebamini, verò, verum, verus, vix, voluntato, voluptas, vos*, quas vt exteris illis pedibus locum nullum præbeant, ita efferunt, *erebamini, ero, erus, &c.* in *voluptas* tamen potest *u* ante *pt*, vt ante mutam cum liquida Græcorum more correptum censi. E' medio eliduntur *a, u* vocale & consonum, *l, f & t*: *a*, vt *parrare*, quasi *prare*: *u* vocale, vt *discipuli, seculum, periculum, periculum, periculi, periculo &c.* *postulo, postulare*, quasi dicas *postlo, postlare*: *u* consonum, vt *adiuerit, diuitias, inimicero, inueniet, inuidia, subuenite*, quasi legas *adinuerit, diuitias* (vel vt alij malunt *ditias*) *enimero, ineniet, inidia, subenite*. *l* deperditur sæpe in pronomine *ille, illa, illud* per omnes casus, *illic, illuc*: tum *i* corripitur, *ile, ila, ilud, &c.* vt & nonnulli etiam legunt in *paululum* eliduntur *l & u*, vt legatur *paulum*: quod & alij alterius loco reponunt. *f* abiicitur in *huius modi & eius modi*, vt antepenultima corripitur. In *iste, ista, istud* & reliquis casibus, *ist' uc, istic, ist' ec, istorsum*, quidam *f*, alij *t* malunt elidere, vt *i* breue censeatur. In fine dictionum sæpe absumentur *d & s* ante quasuis literas: sed ante consonantes ipsæ solæ: ante vocales verò, non solum ipsæ, sed vocalis illas præcedens. atque hæc ferè sunt in quibus absorbetur *d, ad'* (& in composito *ad-sium*) *apud', id', quid'* (maximè ante pronomen *iste, ista, istud*) *quod' sed'*. *s* in terminationibus *as, es, os*, excludendum non offendi, nisi in *dies', narras', res', & taces'*. in *is* parè, idque dum breue est, veluti in nominatiuo, *anguis', mensis', pestis', is'* cum est pronomen: in
geniti

genitiuo, vt *adoleſcentis*, *venuſtatis* que: in verbis, vt *agis*, *credis*, *dicis*, *obiundis*. In *magis*, & *fatis* paſſim abſorbetur s: ſunt tamen qui in illis locis malint legere *mage*, & *ſat*. In dictionibus in *us* breue deſinentibus elifionem admittunt etiam ij qui Creticis Bacchijs, & Amphibrachis vtuntur: vt in *opas*, *herus*, *ſtolidus*, *ipſus*, *dehortatus*, *eius*, *huius*, *quibus*, *ſumus*, alijsque innumeris. qui pedes illos reiiciunt, *us* productum etiam interimunt, vt in *rus*. audent etiam elidere *b* in *ob*: *l* in *ſimul*: *m* ante conſonantes in *quidem* & *enim*: atque *t* in *erit*, *exceſſu*, *facit*, *liceret*, *occidit*, *oportet*, *ſtudet*, & ſimilibus. ſic in *quor* & *ur*. Sed de Diareſi, Synareſi, & Elifione haecenus. Illud & hoc loco monendum, apud hunc Authorem paſſim inueniri vocales finales non elifa (quod haec nota^u expreſſim *us*) ante alias vocales: idque in vno atque eodem verſu: & contra, in verſibus diuerſis vocalem finalem prioris à vocali ſequentis abſorberi: & ruruſus primam ſecundi verſus ad finem prioris pertinere. idem iudicium de dictionibus in *m* deſinentibus, cum ſequitur vocabulum à vocali incipiens. Caeterum vocales illae finales non elifa, quae natura aut diphthongo producerentur, hic ferè corripuntur: interdum tamen inuariatae manent, & maxime ante *h*, quod hic ſaepe ita plenam vim habet conſonantis, vt praecedens breuis in *m* vel aliam conſonam deſinens poſitu longa cenſeatur. Horum omnium exempla huc congerere ſuperuacaneum eſſe duximus, cum nuſquam lectori non ſint obuia futura, in quancunque huius libri paginam oculos conuerterit. Illum itaque his principijs & praerceptionibus inſtructum eò dimittam, modo & illud addiderim, nos vni verſui geminam dimensionem appoſuiſſe, non ſolum vbi incidit diſceptatio ob alienos illos pedes, ſed etiam in verſibus ambiguis: cum ſcilicet idem verſus ſimul &

Vocales finales ante vocalem non elifa: & eius nota.

Disoritur verſum colligatio.

m finale ante vocalem.

h vim habens conſonantis.

Gemina dimenſio in verſibus ambiguis.

Catalectici Iambi & Trochaei de
sunt, quando Iambi
& Trochaei sunt in
dicandi.

bdbbsb-

in Iambici Acatalectici, & in Trochaici Catalectici
numeros venire poterat. Sunt & alia ratione versus
ambigui, præcipue Tetrametri Catalectici: in quorum
sede septima ponitur Brachysyllabus, in alijs verò re-
gionibus nullus consistit Iambus, neque etiam Tro-
chæus: vt actus. 2. Andriæ, penultimo scenæ 2. versu,

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. c. bene mones.
hic versus regione prima tertia & septima Brachysyl-
labū habet: secūda Dactylū: quarta, quinta, & sexta,
spondeum: vltima syllabam longam, quæ versum il-
lum Catalecticum esse demonstrat. Sed ambigere quis-
piam meritò possit, Iambicusne, an Trochaicus cen-
seri debeat: cum ibi nullus sit Iambus qui Iambicum,
neque Trochæus, qui Trochaicum possit indicare.
Iudicium igitur aliunde petendum est: nempe à vici-
nis versibus, qui Trochaici sunt omnes: quocirca &
hic Trochaicus est iudicandus. quanuis enim Iam-
bici & Trochaici sæpe inueniantur intermixti: hoc ta-
men est ita temperandum, vt quò plures eiusdem ge-
neris in vnū digerere queamus, id omnino conemur.
neque verò huius rei gratia, vel etiam ob alias quas-
cunque Comicorum versuum leges, eorum diligen-
tiam imitandam existimo, qui etiam cōtra omnium
probatorum & receptorum codicum testimonia ni-
hil non in Terentio sibi licere inuertere autumant,
modò versum ad vnguem suis numeris constare de-
monstrent: in quorum tamen obseruatione ipse Te-
rentius de industria negligens fuisse perspicitur. Nos
Terentio numeros, non Terentium numeris astrin-
gendum arbitramur. quapropter nihil vnquam ob-
metri rationem immutauimus in contextu: nisi duo,
aut plura eaque fide digna in idem consentirent exem-
plaria: lectionis tamen varietatē vbique ferè ad mar-
ginem apposuimus: vnà cum literis & notis, quæ di-
uersam indicēt dimensionem ab ea: quam receptiori
& in

& in contextu positæ lectioni assignauimus. (Valete Sa-
ræi, eximia spe adolescentuli. Lugd. Idib. Aug. 1556.)

H A C autem editione ubi huiusmodi lectionis va-
rietatem è nuda probatorum exemplarium collatio-
ne collegeramus, id literis *Al.* aut *Ali.* quæ aliàs
sic legi indicent, denotauius. verùm codices ab Aldo
Manutio, & nunc nuper à Mureto Venetiis summa
cura emendati, maioris apud nos fuerunt authorita-
tis: quos circa illos literis *Ald.* & *Mu.* designauimus.
At ubi idoneum diuertæ lectionis habebamus autho-
rem: qui ita legendum suis scriptis testatum reliquis-
set, illum vna aut altera litera compendii gratia desi-
gnantes protulimus: veluti in secunda pagina est de-
monstratum. adduximus tamen non paucas tum Ca-
stigationes tum Annotationes è variis diuersorum
aliorum authorum libris, qui ex professo non sunt
Terentium commentati: vt ij, qui ea pagina enume-
rantur. sed in his citandis integrum ipsorum nomen
præponitur. Cùm verò (vt sæpe fit) horum aut illo-
rum adducta lectio numeros à metrica Comicorum
versuum ratione tollit: aut ita interturbat, vt præter li-
teras pedum indices quippiã aliud è nostro fuerit ad-
dendum quò id excuteremus. literam^A quæ Antesi-
gnanum indicet, apposuius. Annotationes autem &
Argumenta ex omnibus iisdem Authoribus ea ratio-
ne collegimus, & vnà cum versuum dimensionibus,
distinctionibus, castigationibus, ac lectionum varie-
tate ad sex Terentii Comædias apposuius, vt quan-
tus enchiridii formam non excedant, iustorum tamen
in eisdem Commentariorum vicem faciliè præsent.
Argumenta enim non solùm Comædiarum, Actuum,
& singularum Scenarum occasionem, & œconomiam,
orationisque dispositionem ad distributionem, nec-
non partium fabulæ ordinem & distinctionem pla-
nissimè demonstrant, atque rerum summam comple-

*Quo confilio
triplici forma
Terentius vno ar-
que eodem tem-
pore hac nostra se-
cunda editione
fuerit in lucem
emissus.*

Argumenta.

etuntur: sed etiam quid ex his, quod ad formandos hominum mores faciat, de promere debeant studiosi adolescentibus ob oculos apertissimè proponunt.

Annotationes.

Annotationes verò & vocū nō paucarū, & multorum difficilium Poëtæ nodorum explicationem continent, & artificium ostendunt oratorium, notatis ubique ferè principalibus argumentorum & amplificationum locis: & verborum tropis, orationumque figuris & ornamentis passim demonstratis.

Maiora Commentaria.

At quoniā non pauci fortassis erunt, quibus animū hæc cōpēdia nō abundè expleat: en eis vno hoc atque eodem tempore perfectos omni ratione Cōmentarios offerimus: in quibus nihil omnino desyderent (sicuti neque in argumentis) quod ab iisdē & alijs nō paucis Authoribus è Terētij Comœdijs fuerit enarratū. Nec verò longiori nūc retardabuntur disquisitione in euoluendis eorū Cōmētationibus, quæ hactenus separatim excusæ diuersis voluminibus, aut disitis eiusdem libri partibus continebantur. illas enim in singulis paginis vnā cum Authoris dictione eo ordine disposuimus, vt per arithmeticas numerorum notas sibi respondentes, vno intuitu lector statim videat quid eorum quisque in quenlibet versum ea pagina comprehēsum dixerit.

Libelli de Comœdijs versibus.

Cæterum etsi priori huius Præfationis parte, de metrica Terentianorum versuum ratione ita differuimus, vt, si cum dimensione quam ad vnumquodque carmen apposuimus, conferatur, necessarium nihil in ea desyderari possit: quia tamen id quàm breuissimè fieri potuit, præstitimus (ne videlicet egrederemur extra certos enchiridij fines, quos nobis in edendo minori forma Terentio constituueramus) rati sumus non desuturos, qui breuitati, quæ obscuritatis est mater, nos plus æquo studuisse quererentur. quocirca & ante singulas Scenas genera versuum, quibus cōstant, summatim particulatimque expressimus:

& in

& in eo Terentio quem cum amplioribus Commentariis emittim⁹, libellos de ea re doctè & peritè ab Erasmo, Riuio, Scaligero, Goueano & Glareano scriptos huic epistolæ subiiciendos curauimus.

Satisfacturi præterea Gallia pueris latinæ rudi-
bus, qui ipsius discendæ studio Terentij Comœdias circunferunt, necdum tamen in ea tantos fecerunt progressus, ut vel hos doctorum virorum Comœtarios nedum ipsas Comœdias ipsi per se possint intelligere: maiorum illorum Commentariorum loco (in quibus difficiliora duntaxat ab interpretibus delibantur potius ferè quàm explicantur: quin & multa non ita facilia ab illis omnibus intacta, ne dicam dissimulanter prætermissa, quasi per se satis forent nota, etiamnum remanserunt) Gallicas & ad eorum captum accommodatas interpretationes ad tres priores Comœdias apposuimus. Ut autem minori negotio voti compotes essent, faciliusque linguæ Latinæ notitiam assequerentur, in eis edendis hæc nobis prima cura fuit, ut sententia vbique integra manente, verba verbis ita redderentur, ut eorum singulorum vis & etymologia seu veriloquium quàm appositè & quoad eius fieri posset, exprimeretur. At quia operosum nimis, imò, ex quorumuis doctorum iudicio, fieri non potest, quin, si hoc ipsum coneris, ea quæ in authore quem transfers, apparebat vis affectuum, gratia figurarum, lepor, venustas, concinnitas, dignitas, & acumen plerunque depereat, totque orationis lumina & virtutes extinguantur: Gallicæ huic ad verbum translationi alias interpretationes, ubi res id visa est expetere, annexuimus: in quibus nonnumquam minori verborum cura adhibita, sententiam germanumque sensum liberiùs ac diligentius expressimus. aliquando etiam his breues Annotationes inseruimus: quæ quò debeant referri, Alphabeti literis inter respondentes est indicatum. Eorum enim verbo-
rum

Interpretationes Gallicæ cum Annotationibus.

Alphabeti li-
tera ceteris emi-
nentiores, & no-
ta. 1. 1.

Notæ 3.

rum quæ in continuata illa ad verbum translatione, aliqua concluduntur Alphabeti litera paululum supra reliquos eiusdem lineæ characteres extante: atque hac nota. ¶ paulò post subsequente, innuitur plenior diuersave interpretatio: aut quædam annotatio, querenda in columna opposita minutioribus characteribus excusa, qua parte eadem litera & in margine, & in linea cæteris paulò eminentior apparet. Quæ verò his notis 3 comprehenduntur, in Latino exemplari non continentur quidem: sed ex vtriusque linguæ proprietate, in Gallicis supplenda esse, faciliè quiuis assequetur.

Q U O D autem ad accentuû appositionem attinet, idem nunc dicendum quod & in priori editione. Eadem enim in vtraque fuit consilij nostri ratio. Terentij Comœdias, proborum sanè, & doctorum consensu in omnibus ferè scholis proponi videbam ediscendas puerulis, ad eorum os tenerum ad linguam Latinam informandam. hinc verò iudicatu difficile, puerine magis, an eorum pædagogi torqueantur: Hic singularum dictionum hyperdisyllabarum tonum clamore summo, cum maxima molestia balbutientibus, & diuersum à vernacula lingua tonum didiscere non valentibus, sexcenties coguntur inculcare: illi verò quod permolestè ferat aures sibi reddidas clamoris his ac odiosis rei eiusdem repetitionibus. Ut igitur labore hoc vtrisque leuaremus, accentus hyperdisyllabis harum Comœdiarum dictionibus apposuimus: disyllabis & monosyllabis non item. nam de harum tono dubitari non potest: illæ accentum priori syllabæ semper habent annexum, nisi in iis quæ differentia causa vltimam acciunt: vt *doctè* aduerbium, vt differat à vocatiuo *docte*. harum acutus mutuatur in grauem, nisi cum vltimum in clausula locum occupant. idem iudicium in hyperdisyllabis,

vt *maxime* nomen, & *maximè* aduerbium. sed pauci sunt hodie qui hoc discrimen obseruent in voce. eodem enim modo proferunt *doctè* aduerbium & *docte* nomen, *maximè* & *maxime*. idèd præter accentum illum quo vltima differentia gratia afficitur, natiuum quoque in hyperdisyllabis vocabulis apposuimus, *máximè*, & in fine periodi aut clausulae, *máximé*. Nam dictiones polysyllabæ, quarum penultima breuis est aut anceps, antepenultimam acuunt. quarum verò penultima est longa, in ea ipsa tonum habent circumflexum quidem: si & ea non sola positione, sed natura producat: & vltima sit aut breuis, aut anceps, aut sola positione producta: aliàs acutum penultima obtinebit. hinc excipiunt dictiones quasdam compositas: quæ, non compositæ videantur, antepenultimam acuunt, licet penultima producat: vt *enimvero*, *quâpropter*, *aliquando*, *nequando*, *nimirum*, *tâmet si*, *dèinde*, *pèrinde*, *pròinde*, *aliunde*, *alicunde*, *répente*, *éxtemplo*, & similes. Hic illud lectorem monitum velim, nos quoties versus ratio alium tonum, vel aliam accentus sedem videretur exigere, quàm naturalis vsus in aliqua dictione postulare, non quid versus, sed quid prosa oratio requireret spectasse. nam in *ténèbra*, *mèretrix*, & similibus, antepenultimam acuimus, quanuis penultima, quæ natura est anceps, à Poëta producat: contra in genitiuis in *ius*, vt *illius*, *istius*, penultimam Oratorum more circumflectimus, etiam si à Poëta vel corripitur, vel omnino absorbeat. Adhæc in *Amâbo*, *Amândo*, & similibus penultimam accentu circumflexo notamus, quâuis vltima quæ natura est anceps, in metro producat. Nec te moueat quòd in *Amândo*, penultimam positione longâ circumflectamus: non enim sola positione, sed & natura quoque producat, veluti & in *Amâbo*. Iterum valete, charissimi Saræi, XII. Calend. Decembr. anno ab orbe redempto .M.D.LIX.

TERENTII VITA EX AELIO DONATO.

PUBLIVS Terentius Afer, Carthagine natus, seruiuit Roma Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam non institutus modò liberaliter, sed & mature est manumissus. Quidam captum esse existimant (quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet): cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertij natus sit, & mortuus: nec, si à Numidis, aut Gerulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod & ipsum Fenestella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuisse: quanuis & Cornelius Nepos equales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat,

*Trochaici tetr:
cat.
Al. [voce disti-
na].*

*Dum lasciniam nobilitum, & faucosæ laudes petit:
Dum Africani [voti diuina] inhiat avidis auribus:
Dum ad Furium se cœnare, & Lælium, pulchrum putat:
Dum se amari ab hisce credit, crebrò in Albanum rapi
Ob florem ætatis suæ: ipsius, sublatu rebus, ad summam
Inopiam redactus est.*

Itaque è conspectu omnium abiit in Græciam in terram ultimam.

*Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius
Scipio profuit, nihil Lælius, nihil Furius,*

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam.

Salsæm ut esset, quò referret obitum domini seruulus.

Al. [Cæcilio.

Scriptis Comædiis sex: quibus primam Andriam cum AEdilibus daret, iussus antè [Cerio] recitare: ad cœnantem cum venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quod erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse: post paucos verò versus inuitatus vt accumberet, cœnasse vnâ: deinde cætera percurrissè, non sine magna Cerij admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probauit. Quanuis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat,

*Osio H S. ducent-
torum coronato-
rum pretium est.*

*Prælatum Me-
nandro Teren-
tius.*

*Cic. ad Atticum
lib. vij. ep. ij. Te-
rentij fabellæ pro-
pter elegantiam
sermonis putabã-
tur à C. Lælio
scribi.*

Sumetur Hæcyræ sexta ex his fabula.

Euruchus quidem bis acta est: meruitque pretium quantum nulla antea cuiusquam Comædia, videlicet octo millia numùm. Propterea summa quoque titulo ascribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiaritè r vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim nisi leuiter se tutari sonatur, vt in prologo Adelphorum,

Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles

Eum adinquare, assidueque in scribere:

Quod illi maledictum uehemens existimant,

Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,

Qui vobis vniuersis, & populo placent:

Quorum opera in bello, in otio, in negotiis,

Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se leuius defendisse, quia sciebat Lælio & Scipioni non ingrata esse hanc opinionem: quæ tamem magis & vsque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait, Publius Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi iuserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martius admonitum ab vxore, temporius vt discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur: ferius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum vt scripta illa proferret, pronuntiassse versus qui sunt in Heautontimorumenô,

Satis pol' proteruè me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modò in scribendo adiutoribus indigerit, non tam Scipione & Lælio vti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui Consularibus ludis innotuam fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labone, & M. Popilio, consulari vtroque ac Poëta. Ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuisse dicerentur, sed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comædiâs nondum quintum atque trigessimum egressus annum, causa euitandæ opinionis, [quia] videbatur aliena pro suis edere: seu recipiendi Græcorum instituta, morésque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est, neque amplius rediit. De morte eius Volcatius tradit,

Sed ut Asfer sex populo edidit Comædiâs,

Iter hinc in Asiam secit: nauim cum semel

consecrât, visus nunquam est, sic vita vacat.

Quintus Consetius redeuntem è Græcia peruisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conuersis à Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiâ Stimphalo, siue Leucadia tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore COS S. morbo implicitum acri dolore ac tædio amissarum Satyrarû, quas in naui præmiserat, ac simul fabularum quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ Equiti Rom. nupsit. Item hortulos. xx. iugerum, [via] Appia ad Martis villam. Quo magis miror Porcium scribere,

- nihil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,

Tres per idem tempus qui agitant nobiles scillimè.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit induciturans:

Saltem ut esset, quo reserret oriturum domini s. uisus.

Hunc Afranius quidem omnibus Comædicis præfert, scribens in Comæditibus.

Terentio non similem dicas quempiam.

Hæc opinio quadragit in ratione temporum.

Alii. [quæ]

Terentij moris

Alii. [in via]

Facillimè agentes appellas diuites ac potentes.

Volcatus autem non solum Næuius, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoque postponit. Cicero in Limone hæctenus laudat,

Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti

Conuersum, expressumque Latina voce Menandrum

In medio populi sedatis vocibus effers,

quicquid como loquens, ac omnia dulcia dicens. Item C. Cæsar,

Tu quoque tu in summis, o dimidiatæ Menander.

Poneris, & merito, puri sermone amator.

Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret vis

Comica, ut æquato virtus polleret honore

Cum Græcis, neque in hac de spectus parte iaceres:

Vnum hoc maceror, & doleo tibi deesse Terenti.

Terentij Poëta
duo.

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios Poëtas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius, Afer patriæ, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valgius in Actæone ait,

Cedo, aut simile

verbum deest.

[reconsentibus]

foris consultus.]

Ha qua vocantur fabula, cuius sunt?

Non has qui iura populi [reconsentibus] dabit.

Honore summo affectus scicit fabulas?

Dux ab Appollodoro translata esse dicuntur Comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro, ex quibus magno successu & pretio fierit Eunuchus fabula. Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

NONNULLA

DE COMOEDIA & tragædia ex Heptæstione, teretiano, Donato, Diomede & L. Vidoro Fausto scitu necessaria.

DRAMA SIVE FABULA quid, & eius species.

DI DRAMATA Dicuntur Tragica aut Comica *tragædia deest*, id est, agere. Latine fabulæ appellatur, siue factibulæ. In Latinis enim fabulis plura sunt cantica quæ canuntur, vel à facièdo, nã & agi fabula, nõ referri ab actoribus dicitur. Itaque Horatius ytraque significatione interpretatur, cum ita de fabula dicit. Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.

Fabula si Græcum argumentum siue apparatus habet, Palliata, si Romanum, Togata, nuncupatur. Palliata secundum ritus & habitus Palliatorum, id est, Græcorum (nam Græci supra tunicam pallium ferebant) scenicis atque Græcis argumentis habitum palliorum desiderat, quando in Latinum sit versa, sic Togata secundum ritus & habitus hominum Togatorum, id est, Romanorum (toga namque Romano est) Latinis argumentis togam requirit. Fabulæ tã Palliata quam Togata quatuor sunt species, Tragædiæ vel Prætextatæ, Comædia siue Tabernaria, Satyra siue Attellana, Mimus aut Planipes. si Græcum sit argumentum habitusve, Palliatorum quatuor hæc species, Tragædiæ, Comædiæ, Satyræ, ac Mimicium nomen sortiuntur: Prætextatæ verò Tabernariæ, Attellanae, & Planipedis, si Romanum fuerit argumentum habitusve Togatorum. Inter Tragædiam igitur & Prætextatã hoc interest, quod in Tragædiis Heroës ac Reges introducerentur: in Prætextatis autem Romani magistratus, duces, Regesve, aut imperatores, qui prætexta omnes utebatur: atque in his Reip. Romanæ negotia agebantur, ut personarum dignitate & argumentorum subtilitate Tragædijs similis essent. Sic Tabernariæ, humilitate personarum, & argumentorum similitudine Comædijs erant paræ: at habitus diuersi. Comædiæ enim, Græcorum: Tabernariæ verò Latinorum ritus exprimebant & personas, communiter vocatæ sunt Tabernariæ, quod olim tabulis tegebantur, in his atque illis non magistratus regesve, sed humiles homines & priuatæ domus inducuntur. Attellanae etiam Latinæ (quæ à ciuitate Oricorum Attella, in qua primum cœperunt, denominantur) à Satyris Græcis solo habitu differunt: his enim Satyrorum, in illis rusticorum personæ Satyris similes ac ridiculæ, ludendi, lo-

eandemque causa inducuntur, ut spectator inter res Tragicas seriâsque Satyrorum quoque iocis & iulibus delectaretur, ut & Horatius scâticis his versibus:

Cannine qui tragico vilem certauit ob hircu.
Mox etiam grauteis Satyros nudauit & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eo quod
Illecebris erat: & grata nouitate morandus
Spectator.

Quarta species est quæ Græcè *μῖμος*, Latine plana pes dicitur. Mimus est sermonis cuiuslibet motus sine reuerentia, vel factorum cum lasciuia imitatio. Mimus dicitur, quasi solus imitetur. & cum alia Poëmata idem faciant, solus tamen quasi priuilegio quodam, quod fuit commune, possedit. Similiter atque is qui versum facit, dicitur *κωμῖκός*, cum tamen artifices, qui æque quid faciunt, non dicantur Poëtæ. Ideo autem Latine Planipes, quod actores planis pedibus, id est, nudis, profertentem introirent, non ut Tragicos actores cum cothurnis, neque ut Comicos cum foccis olim: non in suggestu scenæ, sed in plano orchestræ positus in iumentis mimiciis agitabant. Cuius Planipedis, Accius Togatarum scriptor ita in Adlita fabula meminit, Datum est aurum, exultat planipes. Si quas tamen ex foccis fabulas fecerant, palliati pronuntiabant. Togata prætextata, à Tragœdia differt. In Tragœdia heros introducuntur, Pacuius Tragœdias nominibus heroicis scripsit Orestem, Chrysem, & his similia. Item Accius. In prætextata autem scribetur Brutus, vel Decius, vel Marcellus. Togata Tabernaria, à Comœdia differt, quod in Comœdia Græci ritus inducuntur, personæque Græces, Laches, Softrata: in illa uero Latina. Togatas tabernarias in scenâ ductauerunt præcipue duo, Afranius & Quintus Ennius. Nâ Terentius & Cæcilius Comœdias scripserunt. Latia Attellana, à Græca Satyrica differt, quod in Satyrica ferè Satyrorum personæ inducuntur, aut si quæ sunt ridicula similes Satyris, Autolycus, Burris: in Attellana, obscenæ personæ, ut Marcus. Hoc tenendum, Comœdiæ nomen cum sit fabulæ altera species, generatim sæpe pro fabula usurpata: unde Togata Comœdiæ in Prætextatas & Tabernarias diuidi dicuntur. Togatas autem, cum sit generale nomen, specialiter tamen pro Tabernariis, non modo communis error usurpat, quia Fannius Togatas appellat, sed & Poëtæ, ut Horatius, qui ait, Vel qui Prætextas, vel qui docuerunt Togatas. Initio Togatas Comœdiæ diceban-

tur, quod omnia in publico honore confusa cernebantur. ^D Fabula generale nomen est, eius duæ primæ partes sunt, Tragœdia, & Comœdia. Si Latina argumentatio sit, Prætextata dicitur. Comœdia autem multas species habet. Aut enim Palliata est, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac uilitatem actorum, qui non cothurno aut focco utuntur in scenâ, aut pulpito, sed plano pede: vel ideo quod non ea negotia continet, quæ personarum in turribus, aut in cenaculis habitantium sunt, sed in plano & humili loco. Personati primi egisse dicuntur. Comœdiam Cincius & Faliscus: Tragœdiam Minucius & Prothonius. Comœdiarum formæ sunt tres, Palliata, Græcum habitum ferentes, quas nonnulli Tabernarias uocant. Togata, iuxta formam personarum, habitum togarum desiderantes. Attellana, salibus & iocis composita, quæ in se non habent nisi uetustam elegantiam. Illud uero tenendum est, post *ἡρώδης* Latinos multa fabularum genera protulisse: ut Togatas, à scenicis atque argumentis Latinis: Prætextatas, ab dignitate personarum, & Latina historia: Attellanas, à ciuitate Campaniæ ubi actatae sunt plurimæ: Rhyntonicas ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate argumenti & styli: Mimos, ab diuturna imitatione uilium rerum, & leuium personarum.

DE SCENICO HABITU,

SCENICVS Habitvs, est in dumentis genus, quo utebantur Scenici, ut alter ab altero dignosceretur. ^D Hinc Vlysses palliagum semper inducunt: siue quod aliquando in sciam simulauit: quo tempore rectum se esse uoluit, ne agnitus cogere in bella prodire: seu ob singularem sapientiam, qua rectus mundusque plurimum sociis profuit. Huius enim uirtus erat, animi semper decipientis ingenium. Nonnulli Ithacæ incolæ, sicut Locros, palliagos fuisse commemorant. Achillis, & Neoptolemi personæ diademata habent: quamuis regalia sceptrâ nunquam tenuerint cuius argumenti probatio talis inducitur, quod nunquam reliqua Græciæ iuuenute ad gerenda cū Troianis bella, sacramenta confurationis inierunt, nec unquam sub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis senibus candidus uertus inducitur, quod is antiquissimus fuisse memoratur. Adolescentibus discolor attribuitur, ut sui ingenij mobilitatem præ se ferant.

Serui Comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiones agât. Parasiti cū intortis palliis veniūt. Lato, veititus candidus: ætuoſo, obſoletus. purpureus, diuiti; pauper; phœniceus datur. militi, chlamys purpurea; puellæ habitus peregrinus inducitur. Leno pallio varij coloris vitur. Mercetis ob auaritiam luteam datur. Syrmata dicta ſunt ab eo quod trahuntur: quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. Eadem in luſtuſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignificant. Aulæ quoque in ſcena in terra ſternuntur, quod piſcus ornatus erat ex Artalica regia Rômâ vſque perlatus: pro quibus Siparia ætas poſterior accepit. Eſt autem minutum velum, quod populo obſiſit, dum fabularum actus commutantur.

COMŒDIA QUID.

COMŒDIA, eſt fabula diuerſa inſtituta continens, affectumque, civilitatē ac priuatarū rerum: qua diſcitur quid ſit in vita vile, quid contra vitandum. Comœdiā eſſe Cicero ait imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinū imaginem veritatis. Lilius Andronicus qui primus Tragediam Togatam reperit, ait Comœdiam eſſe quōtidianæ vitæ ſpeculum: nec iniuriā, nam vt intenti ſpeculo veritatis lineamentum facile per imaginem colligimus: ita lectiōne Comœdiæ imitationem vitæ, conſuetudinisque nō ægerimè animaduertimus. COMŒDIA eſt priuata: ciuiliſque fortunæ, ſine periculo vitæ, comprehenſio: apud Græcos ita definita, *Κωμῳδία ἐστὶν ἰστορικὴ καὶ πολιτικὴ ἐγγύμων ἐκείδῃσι περιεχθ.* Comœdia eſt Poëma demulcendis hominum mentibus, excutiendisque potiffimum cachinnis accommodatum. Hoc inuētur Virgilius, & illi Græcorum, qui *Σκηνῆς* Muſam Comiciſ præſidere cecinerunt, quæ ſcilicet feſtiuis pullulans iocis, ad riſum vſque delectat. Hoc etiam Ariſtotelēs comprobauit, inquitens, quod in turpitudine ridiculum eſt, Comœdiam imitari. Quādoquidem illud imprimis Poëtæ rebus & verbis efficere conabantur. Ipſa quidē re biferiam, videlicet vel opinionē ſuā vel alterius perſuaſione deceptas fingēdo perſonas: deinde magna nomina, vel deos mortalium poſtremis componendo, ſicuti Plautus in Amphitryone Mercurium ſimularē agere ſoſiam: vel contra quemadmodum in Ranis Ariſtophanis fabula, Xanthiā: vile mancipiū Herculem agit. Verborum autem modis ſeptem

Comici riſus excitabant: vel ſcilicet plura ſignificans verbum vſurpantes, quod Grammatici dicunt *ὑπονομαζία*: vel plura ſignificationibus eiudem, quod vocāt *ὑπονομαζία*: vel propriū ali quod ludetes nomē, ea quidē ratione, qua non interdū oratōrē dicimus aratōrē, quod illi nō cupant *κατανομαζία*: vel eadē ſæpius non inueniunt reſpēdo, quod appellāt *ἀπὸ τοῦ ὀπίσθου*: cuiuſmodi eſt illud Enniam ab Aulo Gellio citatum, vbi verbum hoc fruſtra & fruſtrate decies eodem loco inculcatur: vel aſpernandi ſtudio diminutiua formantes: vel aliquam haud abſurdē literam mutantēs. Denique per non tritas dicendi figuras elegantia aliquid, aut rude ingenium exprimentēs, theatrum omnē uſu diſſuadebant. Verū hæc vniuerſi nihil nonnūquam erant, niſi vocem hiſtrionēs ſingulis adhibuiſſent accommodatam, quandoquidem omnis oblectatio Comœdiæ, propemodum in actione conſiſtit.

TRAGOEDIAE ET COMŒDIAE ETYMON & ORIGO.

INITIUM Tragediæ & Comœdiæ rebus diuinis eſt inchoatum: quibus pro fruſtrabaz vota ſoluētis operabatur antiqui. Nā incenſis iam altariſ, & admeto hircō, id genus carminis quod ſacer chorus reddebat Libero patri, Tragedia dicebatur, vel *ἄρα τῶν τραγῶν*, hoc eſt ab hircō hoſte vineatum, & cantilena. Eius optius rei apud Virgilium plena ſit mentio, vel quod hircō donabatur eius carminis Poëta, vel quod vter eius multa plenus ſolenniæ præſtium cantoribus fuerat: vel quod ora ſua ſæcibus perlinebant ſcenici arte vſum perſonarum ab Aëſchilo, reſertum. Eæque enim dicuntur Græcè *τραγῶν*. Et hiſ quidem cauſis Tragediæ nomen eſt inuentum. At verò nonnūm coactis in urbem Athenienſibus, cū Apollini Nomio, id eſt, paſtorum vicinorūque præſidi deo, contructis aris, honorem diuinæ rei circum Atticæ vicis, vilas, pagos, & compita feſtum carmen ſolenniter cantarent: orta eſt Comœdia, *ἀπὸ τοῦ κομῳζῆν ἢ ἀδῆν*, quod eſt comēſſatum, ire cantantes, quod à Poëtis ſolenni die, vel amatoriſ laſciuentibus choris Comiciſ non abſurdum eſt. Itaque vt rerum, ita etiam temporum ipſo incepto ordine Tragedia primo prolata eſt, ſiſte cognofcitur. Nam vt ab incultis, & feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, urbēſque ſunt conditæ, & vita mitior atque otioſior præceſſit: ita res Tragediæ longè

DE COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

longè ante Comicas. inuentz. ^{DI} Comœdia dicta *από τῶν κομῶν*. *Κόμος* enim appellatur pagi, id est, conuenticia rusticorum. Nam iuuentus (vt ait Varro) Aetia, circum vicos ire solita fuit, & quæuis sui cauta hoc genus carminis pronuntiabat. Aut certè à vicj. Nam posteaquam ex agris Athenas commigratum est, & hi ludi conuerti sunt, sicut Romæ Comitaurij, ad canendum prodibant, & ab vrbana come & oda Comœdia dicta est *από τῶν κομῶν*, id est, viculis, quod ea humilium domuum sortuaz comprehendatur, non (vt in Tragœdia) publicarū regiarūque. Vel *ἀπό τῶν κομῶν*, id est, comestatione, quod olim in huiusmodi fabulis amantium iuuenum *κόμος* agebantur. Vel *ἀπό τοῦ κόμου*, hoc est, à somno. Næ enim sedatis ac compositis bellorum insulibus, Athenienses cū ad vitam pacatiorem se transferissent, domesticæ tunc in pauperes insurrexerunt iniuriæ. ex agro igitur Athenienses, rustici sæpius a diuitibus iniuria affecti, sese in urbem receperunt, sed cū interdiu quærendo suis incommodis auxilium præstare nō possent, noctu vicos vrbis omnes obeundo, cunctis silentibus, ciues nominatim compellabant, & quas paterentur, aperiebāt diuitum iniurias, necnon impia facta, ac dicta propagabant. Hæc cū sæpe vicini audissent, quod noctu acceperant, postridie inter se inuicem colloquebantur. Inde non mediocri erat vitio, quibus eiusmodi obiciēbatur contumelia. vnde opportunum fuit multis in vrbepotentibus, vt suis in agricolas iniuriis modum inuenirent, sibi que ab inferendis contumeliis moderarentur. Videntes igitur ciues, hoc esse vtile ciuitati iniuriæ amulctum, iusserunt contumeliis prouocatos in Theatrum prodire, & quæ noctu proclamassent, audaciori animo referre. Deinde quoniam talis lusus non sine grauitate placuit, sanciuīt populus Atheniensis, vt qui ingenio præstarent, de eiusmodi rebus carmina componerent, atque liberè, & impunè aduersum omne hominum genus loquerentur. ^F Comœdijz nomen à dremone Come, religiosè admodum arbitramur esse deductum, quoniam & comestari eodem de nomine dictum Philostratus affirmat: cuius scilicet numinis dexterritate, quælibet hominibus fausta comestatio daretur. Quod autem sit comestari, Philostratus imagine Comi facilius tibi, quàm ego possim demonstrabit, vbi fingit eum seruescente mero supinum dormitare, factæque proximo potu scintillatè, rhō-

cos ab imo peccatore stertere deducens. Vtriusque verò sexus homines, id quod ipse desyderat, gregatim vestibus permutatis, plausūque concinno, quàm maximè possunt genio indulgere, quod ipsum in hac vrbe sapius vidisti, cū mimariæ (vt aiunt) saltationes iuuenis noctibus debacchantur, quæ teste Polluce *κῆρυκες* appellati consueverunt. Noli igitur eos audire, qui comestari dictam putant ab estu, quoniam simpliciter necessariò scriberetur, nec secus eruditū veterum codices habent. Nam Græcū illud *κομῆζω*, quæadmodū z literæ natura desyderat, duplici s̄ Latine quidem annotatur, sicuti *κομῆζω*, philippisso est. ita *κομῆζω* quasi *κομῆζω*, videlicet comestantium hominum cantilena. Quæ Græcorum & Donati sententia maximè placet: cū præsertim doctissimus quisque fateatur in Dionysiacis comestationibus, id genus Poëmatis à veteribus fuisse celebratum. Ii verò mihi nullo pacto blandiri possunt, qui nomē hoc *ἀπό τῶν κομῶν* dexiuare contendunt, quoniam Athenienses (apud quos natam ferè, & auctam esse Comœdiam nemo ambigit) *κόμος* vocatur, quæ ab aliis *κόμος* fuissent appellatæ. Enimuero illud vnum mihi negotium facit, ne scilicet Comū *ἀπό τῶν κομῶν* Græcia dixerit: quemadmodum Romani Fornacaliam, seruatis ab incendio coluere fornaciibus: & Robigū, siue Rubiginē atque alios complures, à quibus præsentibus appellauerunt. Vtque tamen sese res habeat, *κομῆζω* *ἀπό τῶν κομῶν* appellari Comœdiam affert: quoniam etiā *κομῆζω* dicitur à *κόμος*, tamen ab eo *τὸ κομῆζω*, vnde *κομῆζω*, quasi *κομῆζω* *ἀπό τῶν κομῶν* nominatur. ^{DI} Poëtæ primi Comici fuerūt, Sufarion, Rullus, & Magnes. Hi veteris disciplina iocularia quædā minus scite & venuste pronuntiabant: in quibus hi versūs fuerunt,

Λαοῖσι λίθη, Σουσαῖον λίθη τὰ θε.
Κακὸν γυναικῶν, ἐλ' ἔμοις ὁ θυμῶν,
οὐκ ἐπὶ καὶ εἰς οὐκίαν ἔτιο κακῶ.

Secunda ætate fuerunt, Aristophanes, Eupolis, & Cratinus: qui & principum vicia insectati, acerbissimas Comœdias composuerūt. Tertia ætas fuit Menandri & Philemonis, qui omnē acerbiter Comœdijz mitigauerunt atque multiplicia argumenta Græcis authoribus secuti sunt. Ab his Romani fabula transulerunt: & constat apud illos primūm Latino sermone Comœdiam Titium Andronicū fecisse. Sunt qui velint Epicharmum in insulæ exultantem, primūm hoc cūrem fre-

quentasse, & sic à Co Comœdiam dici. Antea itaque galeris non personis utebatur, ut qualitas coloris, indicium faceret ætatis; cum essent aut albi, aut nigri, aut rufi. Personis vero uti primus cepit Rotcius Eras, præcipuus histrio, quod oculis obuertis erat, nec satis decorus in personis, nisi parasitos pronuntiabat. ^D Huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribusque peruenit. Athenienses namque Atticam custodientes elegantiam, cum vellent malè viuentes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læui alacresque veniebant: ibique cum nominibus singulorum vitam publicabant: vnde nomen cõpositum ut Comœdia vocaretur. hæc autem carmina in pratis primùm mollibus agebantur, nec deerant præmia, quibus ad scribendum doctorum prouocarentur ingenia: sed & æteribus munera offerebantur, quod libentius iucundo vocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur. Caper namque pro deno his dabatur, quia vitibus noxius animal habebatur: à quo etiam Tragœdiæ nomen exortum est. Nonnulli autem ex amurca olei face, quæ est humor aquatilis, Tragœdiam dici, vocarique maluerunt. Qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipsi Comœdiarum, Tragœdiarumque scriptores huius dei velut patris, numen colere venerarique cœperunt. cuius rei probabilis ratio exitit, ita enim carmina inchoata proferebantur, ut per ea laudes eius, & facta gloriosa celebrari, proferrique constaret. tunc paulatim fama huius artis increbuit. Thespis autem primus, hæc scripta in omnium notitiam protulit. Postea Æschylus secutus exemplum, publicauit. de quibus ita Horatius in arte Poëtica loquitur, Ignotum Tragicæ genus inuenisse camænam. Dicitur, & plaustris vexisse Poëmata Thespis. Quæ caneret, agerentque peruti scyphis ora. Post hunc personæ, pallæque reperit honestæ Æschylus, & modicis intravit pulpita tignis, Et docuit magnūque loqui, nitique cothurno. Succedit verus his, Comœdia nõ sine multa. Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim. Dignam lege regi, lex est accepta, chorusque Turpiter obticit sublato iure nocendi. Nil intentatum nostri liquere Poëtæ, Nec minimum meruere decus, vestigia Græca Ausi deserere, & celebrare, domestica facta; vel qui prætextis, vel qui docuere togas. Si funditis Latinæ Comœdiæ quæras personæ recõditionem, in primis eius originis par esse

arbitror non ignorare, quippe cum ad nos à Græco fonte deriuata per Latinos quasi traduces emanarit. In veterum itaque fabulis quinque perhibent esse differentias, temporum scilicet, styli, materiarum, numerorum, & apparatus. Nobis igitur tempora considerantibus, tria Comœdiarum genera sese offerunt distinguenda. Primum enim est, quod vna cum Peloponnesorum imperio, Sularione, vel Sannitione floruit iuuentore. Alterum, quod ab impositis per Lacedæmonios Atheniensium ceruicibus, triginta quasi iugo tyrannis, ad ætatem vsque Philippi Macedonis est propagatum, videlicet per annos circiter sexaginta. Tertium, quod ab Alexandri temporibus, ad eodẽ fastum sumptum initium, ut etiam à Latinis in præsentia celebratur. Veruntamen ego Comœdiam Græcam esse inuentum, minime arbitror: neque (ut Thomas magister, & cum secuti, videntur æstimare) ab agricolis, ciuili iniurias consequentibus esse deriuatam. Hoc nempe causam asperitatis, & iurgiorum in veteri Comœdia reddidit: quam mox ipsi longè aliam esse docuimus: neque videtur quicquam, ut reor, ad Comœdiæ primordia pertinere: quoniam Orpheus, quem constat per centum amplius annos ante Troiani belli tempora vixisse, sub Laomedonte scilicet, ac Athenis Ægei imperante, Bacchi mysteria ab Ægyptiis Galata sub Thracæsis indicauit: Atqui Comœdiæ: quemadmodum idem asserit Thomas, veris tempore in Bacchanalibus agebantur. Vnde etiam apud Romanos ara Libero patri sacra in dextro latere scenæ, quemadmodum ait Donatus, vel orchestra, ut Pollux, semper erigebatur: quod maximum est argumentum à Bacchi mysteriis, omne fabularum genus esse depromptum. Id Horatius inuuit, quum spectatorem & spectantis functum, & potum appellat. Par est igitur arbitrari, prima Comœdiæ semina per Orpheum ab Ægypto in Græciam fuisse delata: vnde complura non Orpheus modo, verum & alii transfulerunt. Celebres enim erant & Phœnicia literæ, nondum Græcis sexdecim à Palamede Nauplii filio, cõfiguratis: ac plurimi studia Poëtices habebantur, proindeque sapientes illi numeris omnia componebant: quæ vna cum cæteris apud tum Ægyptios floruisse nemo benè doctus dubitabit. Non defuerunt etiam, qui fabularum initia Siculis adificarent, quemadmodum Aristoteles in Poëtica ait, quoniam Epicharmus Comico antiquissimus Poëta illinc esset oriundus. Sy-

racusanus enim reuera fuit, duplicesque Graecorum literas, & primus omnium excogitauit, sicut in Iliados a Grammaticus Iohannes, solerti vir ingenio, mecum sentit, ubi longas, & per Simonidem Poetam in insula Chio natum, scribit esse formatas, aspiratarumque characteres, b, p, x Cadmo illi Milesio testatur effidos, Licet haec Plinius quinque simo sexto libri septimi capite, longe aliter tradat: nisi sit error in codicibus, aut Graeci ipsi non satis sibi constent, quos ille potissimum fuerit secutus. Satis tamen arbi hoc elementa singula singulis inuentoribus addixisse. Ea igitur aegrotantium somnia praetermittas: vnum hoc sciens ab Aethylo, & qui eum secutus est, Cratino, fabulas in suam formam esse tandem redactas. Si quidem ante deuidos Perlas ad Salamina, cuius victoriae iacobulam quae nunc extat, Aethylos dedit, nullus in iis ordo poterat reperiri. Comediarum itaque prima semina ad Aegyptios referamus, formulam earum & ordinem Cratini temporibus adscribentes. ^D Quauis autem retro prisca volentibus reperitur Theopis Tragediae primus inuentor: & Comediae veteris pater Eupolis cum Cratino, Aristophanesque esse dicatur: Homerus tamen, qui ferè omnis Poëticae largitus imus fons est, etiam his carminibus exempla praebuit, & velut quadam suorum operum lege praescripsit: qui Iliadem instar Tragediae, Odysseam ad imaginem Comediae fecisse monstratur. Nam post illius tale, tantumque documentum ab ingeniosissimis imitatoribus & digesta sunt in ordinem, & diuisa ea, quae etiam tum temerè scribebantur adhuc impolitae, atque in ipsis rudimentis haud quaquam vt postea facta sunt, decora atque laeua. At nos ea quae propriè de Tragedia dicenda sunt, titulo propositi operis instantes, in alia tempora differamus: & de his fabulis tam loquamur quas Tertius imitatus est. Postquam demonstradae originis causa de vtriusque generis initio diximus: quod necesse est iam dicemus. Comedia ferè vetus, vt ipsa quoque olim Tragedia, simplex carmen (quemadmodum iam diximus) fuit: quod chorus circa aras fumantes nunc spatibus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. Sed primo vt persona substituta est cantoribus, quae respondens alteri in choro, locupletauit variis: quorum Musica, tum altera, tertiam, & ad postremum crescente numero, per actores diuersos, personae, pallae, cothurni, socci, & caeteri orna-

tus atque insignia scenicatorum reperta: & ad hoc vnique suas habitus, & ad vltimū qui primarum partium, qui secundarum, & tertiarum, qui quartarum, atque quintarum actores essent, distributa & diuisa quinque partitō tota est fabula, quae tamen in ipsis ortus sui velut quibusdam incunabulis, & vix dum incipiens, *scenae frons* dicta est: & *scenae frons* idcirco, quia est de nobis parum cognitis vitiis: *scenae frons* autem, quia inest in ea velut historica fides verae narrationis, & denominatio omnium, de quibus liberè describebatur. Etenim per prisca Poetas, non vt nunc, penitus ficta argumenta: sed res gesta à ciuibus palam cum eorum sepe qui gesserant nomine decantabantur. ideo ipsa suo tempore moribus multum profuit ciuitatis: cum vnusquisque caueret culpa ne spectaculo exteris esset, & domesticis pro bro. Sed cum Poeta abuti licentiū stylo, & passim ledere ex libidine coepissent plures bonos: ne quisquā in alterum, carmen infame proponeret, lege lara, gluce. Et hinc deinde aliud genus fabulae, id est, Satyra sumpsit exordium, quae à Satyris, quos illotot semper ac petulantes deos scimus esse, vocata est, etiam aliunde nomen traxisse praue putant alii. Haec, quae Satyra dicitur, eiusmodi fuit, vt in ea quauis duro & veluti agresti modo, de vitiis ciuitū tamen sine vilo proprii nominis titulo carmen esset. Quod item genus Comediae, multis obtulit Poëtis, cum in suspicionem potentibus ciuibus venissent illorum facta descripsisse in peius, ac deformasse genus stylo carminis, quod primo Lucius nouo conscripsit modo, vt Postum inde faceret, id est, vnius carminis plures libros. Hoc igitur, quo supra diximus modo coacti ornare Satyrā, aliud genus carminis *scenae frons*, hoc est, nouā Comediā reperere Poetae, quae argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret: & minus amaritudinis spectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret: concinna argumento, consuetudine congrua, vtilis sententis, grata salibus, apta metro. Vt igitur superiores illae suis quoque celebrantur authoribus: ita haec *scenae frons* cum multorum antea, tum praecipue Menandri, Terentiique est.

DE COMOEDIAE PROPRIETATE, quidque differat à Tragedia & Satyra.

COMOEDIAE proprium fuisse

scribunt quidam. viginti quatuor adhibere saltatores, & quadratum chorum. Præterea conuitia, dicacèsque sermones continere. Illud quoque minime prætereundum, quod Comici, Satyrici, & Tragicæ, omnes vno nomine Comici appellati sunt, quoniam ex vicis in verbum eruperint, qui his dedere principium. Exin distributa scribentium ratio est, vt Comici seruos, & humiles, Satyrici rusticos, Tragicæ diuites, & reges describerent. Ac sicut Comædia in vicis, aut à somno dicta, Tragedia ab hirco, aut à sæcena Satyra à Satyris, hoc est, rusticis, illotis & petulantibus est appellata, vel à Satyra lance, quæ referta variis, multisque primitiis, in sacris inferebatur. ^D Inter Tragediam & Comædiam cum multa, tum in primis hoc distat: quod in Comædia mediocres fortunæ hominum, parui impetus, periculæque, latique sunt exitus actionum: At in Tragedia, omnia contraria, ingètes personæ, magni timores, exitus funesti habentur. Et illic turbulenta prima, tranquilla vltima: In Tragedia cõtrario ordine res aguntur. Tū quod in Tragedia fugienda vita, in Comædia, capessenda exprimitur. Postremo, quod omnis Comædia de fidis est argumentis: Tragedia sepe ab historica fide petitur. ^D Comædia à Tragedia differt, quod in Tragedia introducuntur duces, heroës, reges: in Comædia humiles atque priuata personæ. In illa luctus, exilia, cædes: in hac amores, virginum raptus. Deinde quod in illa frequenter & penè semper lætis rebus exitus tristes, & liberorū fortunarūque priorum in peius agnitio: in hac tristibus lætiora succedunt. Quare varia definitione discretæ sunt. Altera enim *Comædia*, altera *Tragedia* dicitur. Tristitia nanque Tragediæ proprium. Ideoque Euripides petente Archelao rege, vt de se Tragediæ scriberet, abnuit, ac precatus est, ne accideret Archelao aliquid Tragediæ proprium: ostendens nihil aliud esse Tragediam, quam miseriarum comprehensionem.

DE COMOEDIARVM qualitate.

^D **COMOEDIA** Motoriæ sunt, aut Statariæ aut Mistæ. Motoria Comædia est quæ res turbulatas inducit, vt Amphitryo. Statariæ quæ res continet quietiores, vt Cistellaria, Heautontimorumenos. Mistæ quæ ex vtroque actu consistit, vt Andria, Eunuchus, Adelphe, Hecyra, & Phormio.

AELII DONATI ERVDI-
tiss. Grammatici Præfatio in
Andriam Terentij.

COMOEDIA Andria cum Palliata sit, de loco nomen accepit, & à Menandro prius & nunc ab ipso Terentio, qui cum de Chryside loqueretur, sic ait,

Hec vireo ne quid Andria apportet mali.

& hoc commune vocabulum est & in Græca & in Latina lingua. Hæc maiori ex parte motoria est, continetque actus amatorum adolescentium, & patrum piorum. Sunt ibi callidi serui, astuta ancillæ, feueri senes, [adolescentulæ] liberales. In hac primæ partes, tenes Simonis sunt, secunde Dauis, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorū. Prologus in hac actu inducitur, & in aduersarios non mediocriter exasperatur: sed tamen id subtiliter, vt omnia læcivis facere videatur, ac dicere. Hic præcæta subcilis, epitalis tumultuosa, catastrophenè tragica: & tamen repente, ex his turbis in tranquillum peruenit. Hæc prima actus ludis Megalensibus Marcio Fulvio ædile: & Marco Clabrone, Qu. Minuto Valerio Curulibus. Egerunt L. Attilius, Latinus Prænestinus, & L. Ambiuus Turpio. Modos fecit Helæus Claudij filius tibiis paribus, dextris & sinistris, & est tota Græca, edita M. Marcello Sulpitio COSS. pronuntiatæque est Andria Terentij, ob incognitum adhuc nomē Pœtæ, & minoris apud populum authoritatis ac meritum. Diuerbis authenticis lepide distincta est, & successu spectata prospero, hortamento Pœtæ fuit ad alias cõscribendas. Initium autem *protatica* *protatica*, id est, adgentitiam personam recepit Sotia, propter euoluendâ argumenti obscuritatem. Persona autem protatica ea intelligitur, quæ semel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur, Adnotandum sanè puellarum liberallium nullam orationem in proscenio inductam in Comædia Palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ: quæ & ipsa quoque post scenam fieri solet.

ARGVMENTVM EIVSDEM ineandem.

CHREMES Atticus, pater Pabulæ & Philumenæ, cum ex his duabus se Pabulam perdidisse falso crederet scicntia Atheniensi

nis, nec visam postea multo tempore: tãquam vnicam sibi putabat Philumenam; quã Charinus adolescens Atheniensis adamabat vnicã, & sibi petebat vxorem. Sed pater eam Pamphilo cuiusam Simonis filio vltro desponderat: qui Pamphilus contrã sororem Chrysidis, ac peregrinam tum creditam, Pasibulam supradictã alteram Chremetis filiam sub nomine Glycerii latenter sic amauit, vt ex ea filium suscepisset in scio patre: quã re intellecta commotus Simo pater pamphili, dum per falsas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipse deluditur seruo: periculòque Charini, & Pamphili motus error in fabula vsque ad eum finem ductus est, dũ Athenas veniens Andrius quidam Crito rem aperiat, & nodum fabulã soluat: per quem agnita Pasibula recipitur à parenribus, & traditur Pamphilo amanti: Philumena verò Charino despondetur, & traditur exoptanti. Perspecto argumento, scire debemus hanc esse virtutem poëticã, vt à nouissimis argumẽti rebus incipiens, initium fabulã, & originem narratiuẽ reddat spectatoribus: authorẽque præsentẽ sibi exhibeat, vbi finis est fabulã, hunc enim ordinem & circulum Poëticæ artis, vel virtutis, non modò secuti sunt Tragici, Comicique auctores: sed Homerus etiam, & Virgilius tenuerunt. Diuisionem actum in Latinis fabulis internoscere difficile est, causã iam dudum demonstrauimus. Vnde autem, aut quo modo, quauis agrẽ, tamen intelligi distinguẽque possint, est operãpretium dicere. Principio dicendum est, nullam personam egressã quinq̃ies, vltro exire posse: Sed illa re plerunq̃ decipimur, quòd personam cum tacuerit, egressã falsò putamus: quã nihilominus in proscenio tacens loquendũ tempus expectat. Est igitur attentè animaduertendũ, vbi, & quando scena vacua sit ab omnibus personis: vt in ea chorus, vel tibicen audiri possit, quòd cum viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. Confundit sæpe lectorem id, quòd persona in superiori scena desinens, & in proxima incipiens loqui, non intelligitur ingressa, quòd ipsum experientes statim diiudicant de rerum ac temporũ quantitate, potest enim fieri vt & sit ingressa, ac egressa, quã prauẽ credimus de proscenio recessisse. Possẽ autem quintò egredi personam, non & necesse esse dicimus: vt appareat vltro exire non posse. In Tragedia & parcius exire, & solere pariter, & licere. Primus actus

in Andria narrationẽ Simonis apud Sofiam continet argumenti: quòd populus hac oerã sione perdidit, mox querelam apud se Dauo de domino, & eiusdem cum domino verba: & rursus eiusdem serui deliberationem quid rerum gerat. Secundi actus hæc sunt, Charini verba primò cum Birria seruo, & post cũ ipso Pamphilo de nuptiis: Pamphili sermo cũ patre dolo consentienti, in nuptias: Birriã verba: Dauo callida oratio aduersum senem. Tertiò actus hæc attribuuntur, Mysidis cum obstetrice colloquium, Dauo ac Simone audientibus: partus Glycerii suspensũ seni: & Dauo apud eum fraudulenta sermocinatio: Simonis verba cũ Chremete de nuptiis: Dauo perturbatio ac Pamphili. Quartum actũ per hæc intelligimus, primò Charini verba sunt indignantis, velut fidem sibi non seruãtam à Pamphilo: tum Mysidis verba apud Pamphilum, eiusdemque questus: Dauo administratio doli aduersus Chremetem. In quinto actũ Simonis & Chremetis prope iurgium disputatio: tum detectio fallaciarum Dauo: tum indignatio patris aduersus filium: tum Critonis interuentus: & per eum cognitũs rebus in tranquillum res acta, ducentibus vxores quas concupiuerant Pamphilo & Charino. Illud non commouere nos debet, quòd in horum actuum distinctione videntur de proscenio non discessisse personã quãdam: sed tenere debemus, idẽd Terentium vicinãtatis mentionem fecisse in principio, vt modico receptu & adesse, & abesse personam intelligamus, nihil ergo secus factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

ARG. M. ANTONII

MURETI.

Chremes, & Phania fratres Athenienses fuerunt. eorum, Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quã tum vnicã habebat, fratris fidei credidit. profecto eo, cõtingit, vt in Græcia magni bellorum motus excitarentur, quos fugiens Phaniã, cũ imposita secum in nauim puella, ad fratrem itẽ cepisset, vi tempestatis fracta naui, apud Andrium insulã eiectus est. ibi applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna in re, à quo tamen benignè humanitẽrquẽ exoptus, non ita multo post moritur. Hospes Andriensis relicta apud se puellã cõmutat no-

mē, & pro Paphula Glycerium nominat: cum-
que per aliquot annos eam cum filia Chrysi-
de, pari vtraque studio educasset, decedit
ipſe quoque de vita. Chryſis, quæ ſe & orbam,
& inopem videret, abrepta ſecum Glycerio,
Athenas nauigat: vbi cum aliquandiu vitam
lana telæque toleraſſet, ad poſtremum adole-
ſcentum blanditiis, & pollicitationibus vi-
cta, quæſtum corpore facere incepit. Ventita-
bat ad eam inter cæteros Pamphilus, Simo-
nis filius, probus, & liberali præditus ingenio
adoleſcens, qui non Chryſidis ille quidem, ſed
ipſius Glycerii mirifico quodam amore per-
cuſſus primus, ſolusque corpus cum ea com-
miſcuit, fidemque iam grauidæ dedit, eam ſibi
vxorem fore. Suſceperat & poſtea Chremes
aliam filiam, Philumenam nomine, eamque
(iam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adole-
ſcentis impulſus fama, collocare cupiebat.
Quid multa? vltro ad Simonem venit, cum eo
negotium conficit, inſcio Pamphilo, de com-
muni ſenim ſententia, faciendis nuptiis con-
ſtituitur dies. Adhuc hæc erant, cum Chryſis
moritur. ibi primum Simo de filii amore cog-
nouit. nam cum ambo vnâ in funus prodiſ-
ſent: accidit, vt poſita in ignem Chryſide, Gly-
cerium ſe, præ doloris impatiētia, eodem con-
iectura videretur. Accurrit Pamphilus, eam-
que mediam amplexus, ita conſolari cœpit, vt
plurimas minimeque dubias totius rei ſignifi-
cationes daret. itaque venit ad Simonem poſtri
die Chremes: conditionem renuntiat: compe-
riſſe ſe, Pamphilum peregrinam illam habe-
re in vxoris loco. neſcius, ex ſe natam eſſe
eam, quam ita contumeliæ cauſa peregrinam
nominaret. gaudere ea re intellecta, Pamphi-
lus: dolere contra ac ringi Simo. aduenit in-
terea dies, qui nuptiis initio fuerat præſtitu-
rus. Simo, veteratoria quadam calliditate,
ſimulandas ſibi, ad pertentandum filii ani-
mum, nuptias ſtatuit: hoc cogitans, ſi abne-
ret filius, veram ſibi obiurgandi illius cau-
ſam fore: quæ ad eum diem nulla ſatis iuſta
fuerat: ſin annueret: facile ſe, quod vellet, à
Chremete impetraturum, atque ita verò nu-
ptias, diis adiuuantibus, factum iri. præteriens
igitur apud forum, ſecuro iam, & nihil tale
metuenti filio, Pamphilo, inquit, abi, domum,
ac deos comprecare: vxor tibi ducenda hodie
eſt hoc dicto, velut improviſo quodam lacu-
lo, ſauciatuſ adoleſcens, quid ageret, aut quid
conſilii caperet, neſciebat: cum ad eum Da-
uus vaſro admodum, ac verſuto ingenio
uus, animaduerſa ſenis aſtutia, accēſſit. Erat

tum vnâ cum Paphilo Charinus, qui adole-
ſcens miro quodam amore Philumenæ incen-
ſus, fruſtra ſæpe tentatis illius nuptiis, ad po-
ſtremum audito eam eo die nupturam Pam-
philo, in ſummam deſperationem adductus,
eum orabat, ſi ſe ſaluum vellet, vt vel eam ne
duceret, vel ſaltem nuptiis dies aliquot pro-
duceret. Pamphilus eum ſua quidem cauſa bo-
no eſſe animo atque omnia ad impediendas
nuptias moliri iubebat: ſe, quantum in ſe eſ-
ſet, effecturū, ea vt ne daretur ſibi, adueniens,
vt dixi, Dauus Charinum, iam ſpei plenum
abire, ad ambiendos ſenis amicos, iubet: dein-
de ſeorſum Pamphilo coniecturas ſuas ape-
rit, perſuadetque, vt patri dicat, ſe paratum
eſſe vxorem ducere: nam eo pacto, inquit, &
patri omnem iurgandi occaſionem præcide-
ris, & non erit tamen verendum, ne nuptiæ
ſiant: nunquam enim Chremes tibi, ſemel re-
pudiato, filiam ſuam iterum commiſſurus eſt.
hæc ita de ſerui conſilio acta, longè aliter ce-
cidere, ac putabantur. exorat enim Chreme-
tis Simo. ita res in verarum nuptiarum di-
ſerimen adducitur. fortè eo ipſo die Glyce-
rium exactis temporibus puerū peperit. eum
puerum Dauus, cum aliter nuptias disturba-
re non poſſet, pro foribus ædium Simonis ab
ancilla collocandum curat. in eum cum inci-
diſſet, Chremes, & è Pamphilo natum eſſe cog-
noſſet, ruſum adducit animum à nuptiis
turbæ maximæ concitantur: donec aduentu
Crito Anærius, qui, quod Chryſidi genere
proximus fuiſſet, ad cernendam illius hæredi-
tatem Athenas venerat. eius interuentu Chre-
mes filiam agnoſcit. ita, ſumma omniaum læ-
titia, Charino Philumena, Glycerium Pam-
philo nubit.

ARGUMENTVM PHILIP

Melanchthonis in
Andriam Terentij.

NVLLVS Eſt omnino ſcriptor in La-
tina lingua, quem tantopere cognoſci
deſiſcique reſerit, atque Terentium.
Nam cum prima virtus in oratione ſit pro-
pria loqui, nec proprii ſermonis artiſicæ me-
ritum Terentio habeamus, dignum planè eſt
quo perdiſcendo plurimum operæ ac ſtudi-
ij ponamus. Et ab iis qui docent pueros, ſuperſti-
tioſam etiam diligentiam in hoc authori-
tate enarrando requiro. Primum prodeſt monere
quæ comædiæ natura ſit, quidue expectari
comæ

comœdiarum autores: nomen vnde factum sit. Atque hæc quidem Donatus copiosè exposuit. Conuenit autem inter omnes, auctores comœdiarum voluisse & communiù morum & casuum exempla proponere, quibus velut admoniti, prudentius iudicemus de rebus humanis, & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabunt professores eò diligentius, vt sciant pueri, quid ex illis petere debeant, quem fructum facturi sint legendis comœdiis. Nam quò propius cognorint & vim literarum, & vtilitatem. eò impensius iuuat discere.

Porrò nomen comœdiæ, factum est, vt plurimè dicunt, ἀπό τῆς κωμῆς, id est, à comessatione. & ἀπό τῆς ὁδῆς, id est, à carmine, vt sit conuiuiale carmen. Nam in conuiujs primùm iocoso quodam carmine, ciuium vitia iuuentus liberiùs taxabat. Postea, ars accessit, & theatrorum consuetudo. Aristoteles περὶ ποιητικῆς, de nominis origine aliter sentit: nec piget ascribere eius verba, ὡς κωμῶδες ἔκ ἀπο τῆς κωμῆς ἐκ ληϊστῆς ἀλλὰ τῆς κατὰ κῶμῆς πλάτῃς ἀτιμαζόμενης ἐκ τῆς ἄστεος. Cætera Donatus. In recendis argumentis fabularum consilium Poætæ summa cura exponendum est, quarum personarum descriptiones in primis admiratione merentur: in quibus locis plurimùm commoretur Poëta, vbi plurimum neruorum, plurimùm eloquentiæ ostendet: quos locos ita commendat pueris, vt familiariter ament, & tanquam digitos suos norint. Et ob hæc causam fabularum omniù argumenta, veteri more, in στίχοις, ἐπιτάσει, κατὰ στροφήν, partiatur, vt distributa faciliùs assequatur iuuentus. Ferè autem fabulæ continent periculum quoddam, nusquam enim consilio locus est, nisi in dubijs rebus. neque verò aliud est comœdia, nisi humanorum consiliorum & euentuum imago quædam. In Andria periclitatur Pamphilus, vt Glycerio fidem promissam præsteret, postquam patri per errorem pollicitus est, futurum se in eius potestate, ac ducturum quam vellet. Est que hæc veluti εἰσὸς fabulæ. Consilia omnia, querelæ omnes, argumenta omnia huc referenda sunt. Et tota fabula similis est orationi generis suasorii. Nam variè de tota causa consulant senes, adolescentes, ac ferui. Sed vt argumentum propiuscernere queat pueri, ordine singulas partes referemus.

PERICVLVM PROTASIS. Cùm amaret Pamphilus Glycerium, eique fidem dedisset ducturum se esse vxorem, pater, qui

amare filium compererat, consilium cepit abstrahendi eius à Glycerio, simulat se vxorem daturum, poscitur vt ne filius id recuset. Is cùm & patrè vereretur, & Glycerium deserere parum pium iudicaret, pendet animi, nec habet quò se vortat. Ibi Dauus intelligens simulari rem à patre, consulit herili filio, vt pollicetur patri se in eius potestate futurum: periculi nihil, quandoquidem simulatur nuptiæ. filius obsequitur, quanquam ægrè: pollicetur patri ducturum se quam vellet.

EPITASIS. Interea Spargitur de Pâphili nuptiis rumor, resciscit & mulierculæ, quibus cum Glycerio consuetudo erat. Et pater cùm à filio quod voluerat, extorsisset, non iam simulat rem, sed seriam fabulam orditur. Chremetem orat, vt gnatam det vxorem filio suo, faciliè impetrat. Hic de Pamphilo actum fuit. Maturare nuptias pater studet: & filius pollicitus erat se in patris potestate esse. Quæ so, quomodo ex his turbis se explicet: quid faciat Pâphilus? Hic Dauus cuius imprudentia periculum contractum erat, cùm dolus non successisset, Chremetem detoret à nuptiis. fidem faciens amari filiam à Pamphilo.

CATASTROPHE.

AT Pater rem vrget, & processisset, nisi casus, qui sæpe plus valet quàm ratio, dubijs rebus, quem attulisset. Venit quispiam Crito, qui docet Glycerium Chremetis filiam esse, gratum omnibus nuntium. Nuptiæ ex sententia Pamphili conficiuntur. Vide ex quanto periculo, casu euaserit Pamphilus.

Est autem in more Terentio, in prima ferè scena, longa narratione commemorare occasionem fabulæ: atque eas narrationes plurimi, fecerunt veteres. Sic in Andria exponit Pamphili amores, & patris consilium, quo is filium, à Glycerio diuulsurus erat. In reliquis scenis pergit consilium exequi. Sunt atque narrationi illi primæ multa rhetorica ornamenta. Est enim mirabiliter aucta commemoratione morum, studiorum, sodalitiij Pamphili, qua occasione Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, vbi pater id primùm deprehenderit. Hæc accuratè expendet professor: & velim hinc immodicè etiam anxium esse ἢ πολυπραγμενῆς interpretem. Est enim modis omnibus efficiendum, vt mirentur, vt ament hunc auctorem pueri. Id ita fiet, si rectissimè intellexerint. Exigendum ab ipsis pueris, vt in præsertim argumenta fabularum condant, vt

Jocos aliquos retexant: & pluribus exponant
& tanquam ceram refingant: quæ exercitatio
præterquam quod familiariorê hinc poetam
facit, faciendam etiam alit. Finguntur hic
cordati senes, Daus veterator, honesta ac pia
mente prædictus adolescens Pamphilus. Ve-
rùm, ut Pamphili ingenium rectius perspicere
posset, & ut aliquanto plus in fabula turbæ
esset, confertur cum eo Charinus Pamphili
dissimilimus. nihil moderatum in hoc, ni-

hil consilij: contra in illo moderatiora om-
ni penè, quàm vel atas possit, vel finit amor.

In primis mirantur eloquentiam poetæ in
Pamphili querelis, in senis narrationibus, in
sultationibus, & obiurgationibus. Ab his
exemplis & verbis & figuris Latini sermone
& dicendi rationem assuescant petere adole-
scentes: felicius haud dubiè collocatur opo-
ram, quàm si interea, velut formicæ Indici
aurum conuherent.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO,
 [ET] M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. *Goueanus omittit*
 [EGERVNT] L. AMBIVIUS TVRPIO, L. AT- *[&].*
 TILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT *Go. [Egère].*
 [FLACCVS,] CLAVDI [FILIVS] TIBIIS *Go. [Clau. Flaccus,]*
 [PARIB. DEXTRIS ET SINISTRIS. ET *Mu. Dele [filius].*
 EST TOTA GRAECA,] EDITA M. MAR- *Go. [paribus & im-*
 CELLO, [CN.] SVLPITIO COSS. *Gl. [Caio].* *paribus, hoc est, sini-*
stris & dextris. Tota
Graeca est Menan-
drou.]

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

SIMO *senex.* BYRRHIA *seruus.*
 SOSIA *libertus.* LESBIA *obstetrix.*
 DAVVS *seruus.* GLYCERIVM *meretrix.*
 MYSIS *ancilla.* CHREMES *senex.*
 PAMPHILVS *adolescens.* CRITO *hospes.*
 CHARINVS *adolescens.* DROMO *seruus, lorarius.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA
 IN ANDRIAM TERENTII.

Versuum genera. Iambi trimetri siue senarii.

*S*OROREM falso creditam meretricula,
 Génere Andria, Glycerium vitiat Pamphilus.
 Gravidaque facta, dat, fidem uxorem sibi
 Fore hanc, nam aliam patet, ei desponderat
 Gnatam Chremetis, atque ut amorem comperit,
 Simulat, futuras nuptias, cuius suus
 Quid haberet animi filius, cognoscere.
 Davisii assu non repugnat Pamphilus.
 Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum

Argumenta singularum fabularum sunt illa quidē Caij Sulpitij Apollinaris, eius quem sæpe citat Gellius, docti & eruditi viri, quique Perinacem Imperatorem Latinas literas docuit.

In [nam] non eliditur m. vel legēdum [nāque], ut secundus pes sit dactylus.

[Suasus] trisyllabum.

Chremes recusat nuptias generum abdicat.
 Mox filiam Glycerium in sperando agnitam,
 Dat. Pamphilum hanc, aliam Charino coniungem.

PROLOGVS.

ARGVMENTVM. ^{MU} Plautus Hypotheticis prologis plerumque vti solet, id est, argumētum
 tam fabulæ continentibus: Terentius nunquam, sed protaticis ferè personas adhibet, si aliter
 potest, per quas populus ad fabulæ intelligentiam præparetur: vt hic Sofiam, in Phormione Da
 in Hecyra Philotim, & Syram: quod quauis videri vult necessitate facere, tamen iudicio factu
 puto. Sanè enim iucundius spectatur fabula, cum argumentum initio delibatur solum, quam
 totum explicatur. Nam veris tunc moribus, penè non minus, quam si ageretur vera res. Specta
 afficitur, & pender animi dubius, quem tandem euentum res habitura sit. At vbi rem totam à
 cipio intellexit, supina illa securitas multum detrahit & attentionis & voluptatis. ^D Hic autè
 logus est ἀναφορικός, id est, relatiuus: ^V siue ἀπολογητικός, id est, defensorius. ^I nam Terentij
 excusatur, & inuidia oneratur aduersarius, in quem maledicta regeruntur. ^V Versaturque man
 circa hanc iudicationem, an licitum sit alienis translatis pro suo vti. ^L Exordio Calliopus be
 uolètiā ab officio, ^M & nominis claritatem Terentij, verbis venatur suis, illū Poëtæ nomine
 nestās, quod aduersarii negabant: ^V estque ἀποδοκίμως, cur non argumentum iuxta veterem
 suum, cuius maledictis & criminationibus respondere cogatur: ^R quibus ab eo laceratus fuerat
 prouocatus: qui id vni, quod confunderet contaminaretque Terentius fabulas, vitio dabat. ^V
 hic statu absoluto. ^M fatetur enim id fecisse Terentium. ^R verum authoritate exemploque veter
 doctissimorum Poëtarum Næuii, Plauti, Ennii, qui idem quod ipse fecit, fecerunt, illum
 atque defendit: ^I & interim perstringit aduersarium admixtis vituperationibus, & postremo
 ret. ^M illum verò quasi publicas oblectationes maligno animo ac liuido impediētem, in ob
 animo spectetur, cæteris Comædiis de integro ededis factura præiudicium. ^D Omnis itaque
 prologi intentio hoc agit, vt nouo Poëtæ veniam paret, & veteri odium: & vt quàm ma
 modestum, minimè que erantem Terentium probet.

Verseium genera. Iambici trimetri siue senarij.

D. Alias [attulit.]
 G. [negotij], diçisi.

OĒTA quum primùm animum ad
 scribendum [appulit.]
 Id sibi [negotij] credidit solum dari,
 Populo vt placèrent, quas fecisset fa-
 bulas.

* E. Aut nõ eliditur
 in in [Nam] iaus [pro-
 logis] primam produ-
 cit, prologis: G. pro-
 logis vel prologis:
 S. prologis.
 D. Alias [attredite.]
 Vitium Poëtæ obic-
 it. * D. Narratio.
 E. [disimili] argu-
 mento sunt. [dis]sp.
 G. [sunt] disimili
 argumēto. [dis]sp.

Verum aliter euenire multo intelligit.
 * Nam in prologis scribendis operam abutitur,
 Non qui argumentum narret, sed qui maleuoli
 Veteris Poëtæ maledictis respondet.
 Nunc quã rem vitio sent, que so animũ aduorite.
 * Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
 Qui utranvis ree norit, ambas nouerit.
 Non ita, [dis]simili sunt argumēto, [sed] tamen

Disi

Disimili oratione sunt facta, ac stylo.

Que convenere, in Andriam ex Perinthia

Fateitur transtulisse, atque usum pro suis.

[Id isti] vituperant factum. atque in eo disputat,*

Contaminari non decere fabulas.

**[Faciunt nos] intelligendo, ut nihil intelligant.*

Qui cum hunc accusant, Nenum, Plantum,

E'nium

Accusant: quos hic nos ter authores habet:

Quorum emulari exoptat negligentiam

Potius, quam istorum obscuram diligentiam.

** Dehinc ut quiescant, porro moneo: & desinant*

Maledicere, malefacta ne noscant sua.

** Fauete adeste equo animo, & rem cognoscite,*

** Ut pernoscat, & quid spei sit reliquum.]*

Posthac quas faciet de integro Comedias,

Spectanda, an exigenda sint vobis prius.

[Id isti] G. Spodens, eliso d. E vel anapa stus eliso s, s aut r.

Go. [Idi id], s b d f i.

* L. Status contro uersæ.

Al. [faciunt ne]?

* L. Refutatio, quâ firmat exemplis.

* L. Comminatio.

Modesta maledictorū imprecatio.

* D. Ab auditoribus fauorem captat.

* D. Ab vtili,

Alia s [pernoscat

quid spei sit reliquū.]

Idi s p. Go. [& u

pernoscat quid spei sit

reliquū.] asi s p. Rel

liquū per epenthesin

per duplex ll. G. [per-

noscat, equid reli-

quum sit spei.] s i d i.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM. ^PIn hac Scena (quæ pro argumenti narratione, ^Pquâ Prologus in maledictis refellendis occupatus omiserat, ^Dproponitur, & in qua fundamenta fabulæ iaciuntur, vt irture Poëtæ, sine officio Prologi vel *ἔκδοξος ἀπομνηστικῆς*. & periocham Comædiæ populus teneat, res agi magis quàm narrari videatur) hæc virtus est, vt argumeti narratione, ^Lquam Simo Sotæ extranea persona per occasionem exponit, ^Pactio scenica videatur, vt sine fastidio lōgus sermo sit. ^Mvbi Poëta senis de filiorū vita solliciti ac natura loquacis decorū seruat, mediocritatem lam. in qua virtus humana consistit, & laus celebratur: ^Hqui mores Pāphili, ^Bac primū quidem onestam illius vitam ^Ranteactā summa cum amplificatione probitatis cōtinentiæque eius commemorat. deinde amores: & qua denique occasione in Glycerium deperire cœperit, quo pacto se id deprehenderit. ^Hvbi mors Chrysidis commemoratur: vultus, forma, & lamentatio fororis tenditur. ^Matque interim in primis ostendit tectam educationem esse adhibendā, cum sumantur a conuersationibus mores: & vitandū ne proximum tenque transigant, & contactu notant: quod Pamphili prius bonæ indolis pueri deprauatio restatur atque declarat. ^BAd postremū iam aperit quo consilio se daturum illi vxorem simulare, ^Rcūque ab amica auellere statuerit: scens quàm sollicitos semper anxiosq; pro liberorum salute deceat esse parentes: dandā summā na operam, nullūque non mouendum esse lapidem, quo eos à recta aberrantes via ad bonam quando frugem tandem reducant. ^VEst hæc Sena *παρρησιαστικῆς*, præcipit enim quid facopus sit in dissimulandis nuptiis. atque sic bonæ pars huius fabulæ de more comprehenditur, est in deliberatione sita. ^Ethices præcipua capitula sunt. 1. In Sofia est seruorum officium. 2. In Pamphilo sunt mores & studia adolescentum. 3. In Chryside sunt gradus, quibus ab honestate turpitudinem vitæ peruenit. 4. In Glycerio est pietas fororis in funeratione, & amore adolescentulorum. 5. In Simone est sollicitudo parentum, vt liberi ab amore scortorum in matrimonium vocentur.

Versuum genera. Tambi in metri sine senarij.

Hic protatica persona inducitur, Sossia scilicet, quae deinceps nusquam apparet.

B. Al. [haec?] interrogatiue.

SIMO senex. SOSTIA liberius.

VOS istac intrò auferte: abite. Sossia,
Ades dum: paucis te volo. s o. diu[m] putat:
Nempe ut curentur rectè [haec.] s i. immo aliud.
s o. quid est,

Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
s i. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quã paro:
Sed his, quas semper in te intellèxi sitas,
Fide, & taciurnitate. s o. expècto quid velis.

Exordii benevolentia à meritis captatur.

s i. Ego postquam te emi à paruulo, ut semper tibi
Apud me iusta, & clemens fuerit seruitus,
Scis, feci, è seruo ut esses liberius mihi,
Propterea quòd [seruiebas] liberaliter.

Go. [seruibas]. R. vocales se contrahuntur in unam syllabam: vel pronuntiantur sine e i verbis quarta.

Quod habui summum pretium, persolui tibi.
s o. In memoria habeo. s i. hand [muto] factum.
s o. gaudeo D. Al. [multo].

Go. [Gratum id], fisdip.

Go. mi. R. mihi con trabe mi, G. ac totum elide.

Go. [commemoratio est Quasi exprobratio immemoris benefici.] iijabi.

B. [dic, quid est quod me velis?]

Go. [re hac], bisli.
Propositio consilii.

E. Vel [te hac in re].
Narratio: qua exponit amores gnati, & consilium suum de nuptiis. Est autem amplificata narratio occasionibus omnibus.

B. Al. [metus magistri].

Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo: &
[Id gratum] fuisse aduersum te, habeo gratiam.
Sed [mihi] hoc molestum est: nã istac [comemoratio],

Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu vno verbo [dic quid est quod me velis.]
s i. Ita faciam, hoc primum in [hac re] predico tibi,

Quas credis esse has, non sunt vera nuptia.
s o. Cur simulas igitur? s i. re oem à principio audies.
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere [in hac re te] velim.

Nam is postquam excessit ex ephèbis Sossia,
[Liberius viuendi fuit] potestas, nam antea

R. [Liberius] dactylus quasi liberus: & [fuit] monosyllabum, dsisifi.
Glareanus tollit [fuit] & supplet ei data est], dsisifi. Goueanus legit
[Fuit viuendi liberius], dsisifi. vel dsasifi

Qui scire posses, aut ingenium nescere,
Dum etas, [metus magister] prohibebat? s o. ita est.
s i. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,

[Ad philosophos.]
Scilipus est Terentius

Vt animum ad quod studium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos:

Horum

*Horum ille nihil egregiè, præter cætera,
 Studèbat: & tamen òmnia hæc mediòcriter.
 Gaudèbam. s o. non iniuria. nam id àrbitror
 Ad primè i vita esse v' tile, VT NE QV ID NIMIS.
 s i. * Sic vita erat: facìle omneis perfèrre, ac pati,
 Cum [quibus erat, cumque unà] bis se se dèdere,
 E' òrum òbsequi s' iudis aduèr' sus nèmini.*

*Nunquam præponens se s' illis: Ita, ut facillimè
 [s' illi: s' illi, vèl alysuta, ut facillimè] s' ddi, non eliso a in s' ita:
 Go. [Præponens se alys nunquam: s' dsi].*

*Sine inuidia [laudem inuenias,] & amicos pares.
 s o. Sapiènter vitam instituit. nanque hoc tèmptore,
 OBSEQVIVM AMICOS, veritas òdiū parit.*

*s i. * Intèrèa mulier quædam abhinc triennium,
 Ex Andro commigravit [huic] vicinia, D. [huic].
 Inopia, & cognatorum negligèntia
 Coacta, egregia forma, atque et àtè integra.*

*s o. Hei vèreor ne quid Andria appòrret mali.
 s i. Primùm hæc, pudicè vitam, parcè, ac duruèr
 [Agèbat, lana ac tela victum] quèritans.*

*Sed postquam amans accèssit prètium pòllicens,
 Vnus, & itè alter (ITA VT ingènum est òmnium
 Hòminum à labòre proclive ad libidinem)*

*Accèpit conditionem: dèim quæstum òccipit.
 Qui tum illam amàbant, fortè (ita ut s' i) s' filium
 Perduxèrè illuc secum, ut unà esset, meum.*

*E' gomet continuo mecum, Certè captus est,
 Habet, obseruàbam mane illòrum, sèruulos
 Veniènteis, aut abeün'teis, rogitàbam, Heus puer,
 Dic, sòdes: quis heri Chry' s' idè habuit? nã Andriæ
 Illi id erat nomè. s o. ténco. s i. Phadrū, aut Cliniã
 Dicèbant, aut Nicèrarum, nam hi tres tum, simul
 Amàbant. [Ehò,] quid Pàmphilus? quid? s' y' mbolū
 Dedit: cœnauit, gaudèbam. s' em àlto die
 Querèbam: comperièbam nihil ad Pàmphilum,
 Quicquam atinèrè, enimvero s' p' e' d' um satis*

tiana: potest enim
 subintelligi, animū
 applicare, addere.

* L. facilitas & modestia Pamphili.
 D. [quibus erat cumque unà:] tunc is pro, quibuscumque unà erat.

E. Sin' invidia vel Sin' invidia, b' d' d' d' i.
 Go. [inuenias laudem:] i' a' a' d' d' i.

* L. Transit à laude filii ad mulierculã.
 D. Hic digressio est, nã proposuit gnati vitam dicere.

D. [Agebat lana ac tela, victum].
 Nemo repente fit turpissimus, gradatim enim in vitia labimur.

Eclipsis.
 Sedulitas paterna erga filium.

Alias [Ego,]
 Symbolum est paruum numisma, aut signum aliquod, vt annulus.

R. enimvero.

*L. Argumentum à
maiori.

επισημια.

Pamphili conti-
nentia.

Go. [re, scias Tum in
ipsum habere posse].
aibbif: uia sp.

*L. Præteritio apta
ad trāsitum & con-
nectendum ordinē.

Al. [icitur], afflis:
G. [s]si: E. tu ex-
pungit [verē] sine [ve-
re] [bit] [si]: R. facit
[siant] [monosyllabū],
[affli]. Al. [Quid ob-
stat], affli.

Sino humanitati
falsò ascripsit, quod
erat amoris.

*L. Prosoportia:
& est argumentum
à minori.

Alias [ingénij] dupli-
ci in unam syllabā
coalescente.

Mira orationis bre-
uitas.

Go. [aspicio sortē],
bbbf: sp.

Alias [Que], affli.
D. Excusatio necessa-
ria.

R. [perculsit].

Putābam, & magnum exēplum continentia.

* Nam qui cum ingēniis conflictatur eūsmodi,

E. eūsmodi trisyllabum est: Go. [conflictat], sed verum non sanat,
nisi legat [Nam qui conflictat cum], affli.

Neque commouētur animus in ea [re tamen:

Scias posse habere iam ipsum] / sūa vite modum.

Cum id mihi placēbat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortūnas meas,

Qui gnatum habērem tali ingēnio prædiūm.

* Quid verbis opus est? hac fama ipūlsus Chremes,

Vtrò ad me vēnit, vnicam, gnatam, suam,

Cum dote summa filio uxōrem, ut daret.

Placuit, despondi. hic nūptiis dictus est dies.

s o. Quid sergo obstat, cur nō vera fiat? s i. auidies.

Ferē in diēbus paucis, quibus hæc acta sunt,

Chrysis vicina hæc moritur. s o. ô factum bene,

Beasti. metui à Chry' side. s i. ibi tum, filius

Cū illis qui amabāt Chry' sidē, vna aderat frequēs,

Curabāt, vna funus. tristis interim,

Nonnunquā conlacrumabat. placuit tum id mihi.

Sic cogitābam, * Hic parue consuetudinis

Causa, mortem huius tam fert familiariter:

Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?

Hæc ego putābam, esse omnia humani [ingeni.]

Mansuetique animi officia. quid multis moror?

E' gomet quoque eius causa in funus prōdeo,

Nihil suscipias etiā mali. s o. hem, quid est? s i. scies.

Effertur. imus. Interea inter mulieres,

Que ibi aderant, sorte vna aspicio adolescentulā,

Forma. s o. bona fortasse. s i. & volu Sōsia

A' deo modesto, a deo venusto, ut nihil supra.

[Quia] tum mihi lamari præter ceteras

Visa est, & quia erat, forma præter ceteras

Honestā, & liberali cecēdo ad pedisequas.

Que sit, rogo, sorte esse aiunt Chry' sidis.

[Perculsi] s i. s o. animum, [A: at:] hoc illud est:

G. Hin [ho] habet vim consonanti: Go. [At at:] fibbij.

iffi
idfi
idfi
aibbf
Eiij
fiit
difi
aifi
fiidp
idfi
fiijp
fiifp
aifi
aifi
emfi
ijlfi
fiidp
idibp
fiia
fiifp
fiadfi
fiifp
fiidp
fiia
difi
idfi
aifi
Eiafi
E
fiadi
bffp
fiifp
Eaiad
aafi
idfi
ifiid
fiifp
fiifi

*L.Prouerbiales

- Adisp
 disip
 sdijsp
 idisap
 mifip
 { aiaasp
 aaiisp
 sddisp
 badisp
 fidisi
 sddip
 aafisi
 didisp
 fddisp
 fdadbi
 fidisi
 mifip
 dffasp
 ijfisi
 fddisp
 { fidifi
 fidd
 ijfisp
 afifip
 ijfisp
 { afifif
 afif
 afifip
 aafisi
 afifai
 { bafifip
 afifip
 aafisi
 fbfisi
 mifip
 aafisi
- * Hinc ille lacrumæ: hæc illa est misericordia.
 s o. Quam timeo, quorsum euadas. si, funus interim
 Procédit, sequimur, ad sepulchrum venimus.
 In ignem [posita] est, fletur. Interea hæc soror,
 Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius
 Satis cum periclo. * ibi tū exanimatus Pampphilus
 Bene dissimulatum, amorem, & celatū indicat.
 Adcurrit, mediam mulierem complectitur.
 Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditū?
 Tum illa, ut consuetum facile amorem, cerneret,
 Reiecit se in eum flens [quam familiariter.]
 s o. Quid ais? s i. redeo inde iratus, atq. egre ferēs.
 Nec satis ad obiurgandum, causse diceret,
 * Quid feci? quid commēru, aut peccāui pater?
 Quæ sese voluit in ignem iniicere, prohibui,
 Seruauit, honesta foratio est. s o. rectè putas.
 * Nam si illum obiurges vitæ qui auxilium tulit,
 Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
 s i. Venit Chremes post tridie ad me, clāmitans,
 Indignum facinus, comperisse Pampphilum
 Pro uxore habere hæc peregrinā, * [ego illud] sedulo
 Negare factum, ille instat, factum, denique
 Ita tum, discēdo ab illo, ut qui se filiam
 Neget daturū. s o. nō in ibi gnatū? s i. ne hæc quidē
 [Satis] vehemens causa ad obiurgandum. s o. qui
 cedo?
 s i. Tute ipse his rebus finem præscripsit pater,
 Propè adest, quum alieno more viuendum est mihi:
 Sine nunc meo me viuere interea modo.
 s o. [Quis] igitur relictus est obiurgandi locus?
 s i. * Si propter amorem uxorem [nolit] ducere,
 Ea primum ab illo sanim lucrienda iniuria est.
 Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
 Vera obiurgandi causa sit, & denegat.
 Simul sceleratus Dauus si quid in silii

Alii [imposita].

* Amor Pampphilus
erga Glycerium pro-
ditur.D. Pachos est, ubi
sunt dicta & facta.
Valla lib. 1. cap. 17.
[quam familiariter]
[quam familiariter]
[quasi, o quam]
[quam familiariter]* L. Protoprocia
excusantis PampphilusAl. [ratio], si bifi, nō
eliditur o in [ratio].

* L. Ratio à minotia

Go. [illi ego], fiddai.
* Mirè expressa sen-
lis concertatio.
Chremes generum
abdicat.
Eclipsis.Go. [Sat], dffisi. vel
[vehemens] disylla-
bi, sed versus hoc pa-
blo non sanatur.Al. [Qui], aijfisp: Sc.
[est relictus], biffip,
eliso sibilo [relictus].
* Prudens Simonis
consilium.D. Alias [noler].
Alias [est animad-
uertenda iniuria]
aafisp. vel eliditur l
in [ilko], aafisp.
Alias [conjugy].

Habet, ut consumat nunc, cum nihil ob sint doli. affidi
 Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia abdisp
 Facturum, magis id, adeo, / mihi ut incommo det, fdbisp
 Quam ut obsequatur gnato. s o. quapropter? s i. ijidi
 rogas?

D. Argumentum à natura.

* B. Turbatæ mentis apofiopefis & graue pœnam minantis.

R. al. [sine]. sed tepré.

D. Al. [Cui mihi expurgandus] Cui non Qui: quia Cui per Veteres scripsere.

Mala mens, malus animus. * quem quidem ego si a=fbfi

sensero.

Sed quid opus est verbis? [Sim] ueniat. (quod volo) d=fdi

In Pamphilo ut nihil sit moræ. r. st at. Chremes, d=fdi

[Qui mihi exorandus] est. & spero consore. f=fdi

Nunc tuum est officium, has bene ut assimules nuptias: f=fdi

Perterrefacias Dauum: obserues filium, f=fdi

Quid agat, quid cum illo consilij capiet. s o. sat est: f=fdi

Curabo, eamus iam nunc intro. s i. I. præ. sequar. f=fdi

ACT. I. SCEN. II.

ARGUMENTVM. ^D Narratione iam habita persona Sossæ non erat necessaria. ergo sititit senex, per quem agenda sunt reliqua. ^R Eius (dum iam institutum consilium, ^P quod de celestis nuptiis ceperat, ^R exequi parat) admiranda hic exprimitur prudètia atque sagacitas: qui potquam Dauum timere sensit, ubi nuptias futuras esse audiuit) est subodoratus, & probabili veritumque coniectura assecutus, ^V imò post multam ratiocinationè, tandem aliquando per assuetudinem colligit, filium nolle ducere vxorem: ^R non ignarus videlicet, omnia communi inter ipsos consilio agi, eademque omnia eos & velle, & nolle. ^V Quæ pars velut fundamentum est futura consultationis & contentionis. ^D Certus verò ad hoc inducitur Simo, ut magis perturbetur in opinacione Pamphilo ad ducendam vxorem, & præterea nihil agat cum Chremete de tradenda filia, confirmandisque nuptiis. ^B Hic igitur filii amorem, ^L de filioque Dauum animum ^P explorat, perterrefacias furas nuptias, ^L terret Dauum, ^B eique pistrinum interminatur, si quid fallaciæ in ipso conatus fuerit nuptiis. ^M Cæterum humani ingenii ac prudentiæ coniecturam in re ciuili non subterere ad veritatem dispiciendam hæc scena declarat: & serui non stolidi, sed virtuti calliditas exprimitur, qui rem omnem pro captu seruilis ingenii ac rationis consyderat, & ratiocinatione ne incautus opprimatur: & patris nimia indulgentia erga filios, ac negligentia in illorum educatione describitur. Duo hæc illorum malorum causæ sunt, quæ facillè emendantur. Et patrem de cetero in primis ita filium instituere, ut se ac patria dignus adolescat Plato in eo Dialogo qui Theagode sapientia inscribitur, sic ait, Non enim hæcenus cognoui, cui rei maiorem diligentiam quisquis mentè habet, adhibere debet, quam ut filium optimum reddat. ^V Ethica. 1 Matrimonium vtilissimum est amatoribus remedium. 2 Domestica exempla sunt admodum pernicioza. Et enim talis pædagogia peste pestilentior. 3 Improbis seruis & immorigeris sua est pena.

Versuum genera. Septimus & octauus sunt trochaici tetrametri catalectici. Reliqui omnes iambici acatalectici, siue triplices, nam quintus est dimeter, senarius sex, nempe tres primi, ac vicesimus quintus cum duobus sequentibus, reliqui quadrati.

Spargitur res in personas, & institutum consilium exequitur. ^L Signum ex adiunctis.

SIMO. DAUUS.

NON dubium est quin vxorem nolit filius: d=ffisp
 * Ita Dauum modo timere sensi, ubi nuptias adijai
 Fut

- { isx fi Futúras esse audíuit. sed ipse exit foras. G. s' ipse: E. s' dispse.
 i isf D. Mirábar, hoc si sic abiret. & heri semper lenitas Refatur' est, vel fu-
 sibi bsi Verébar quorsum enáderet: tura' se, silisli.
 isp Qui postquam audierat non datum iri filio uxô-
 sibi bsi rem suo,
 mifacw Nunquam, cûquam nostrum verbum, fecit,
 neque id egre tulit.
 sabibf- s. At nunc faciet: neque, ut opinor, sine tuo magno
 malo.
 d r d m D. Id voluit, nos sic nec opinanteis duci falso gáudio, Callida Dauí suspi-
 m ai u Speranteis iá amoto metu, itereâ oscitantes opprimi, cio.
 s a s i t- Ne esset spâtiû cogitândi ad disturbândas nûptias.
 s i d b d s p * Astute. s. carnifex que loquitur! D. herus est, ne-
 que prauideram.
 { fia x d s i s. Daue. D. hem, quid est? s. ehodum ad me. D. quid? qu' hic.
 { fia f hic volt? s. quid ais? D. * qua de re? s. rogas? * L. Negantis inter-
 { e s i d s p Mëum gnatum, rumor est amare. D. * id pópulus rogatio.
 { f * L. Ironica reic-
 did s d s p s. Hócine agis, an non? D. ego verò istuc. s. sed nûc etio diisimulantis.
 id i s d s p Iniqui patris est. [nam quod] ani ehac fecit, nihil ad Agis, id est, audis;
 me atinet. D. [nam que] i s i s d s p. Donatus. Alii pro
 f b i d i s p Dum tempus ad eam rem, tulit, suu, ánimum, ut facis, poni conten-
 expleret suum. dunt.
 fia s d s p Nunc [hac dies] áliam vitam, adfert, álios mores Indulgentia patris.
 postulat. D. [hic dies].
 s i s i d s p Dehinc postulo, [sive equum est.] te oro. Daue, ut B. Locus Rhetori-
 rédeat, iam in viam. cus á tempore.
 s i d d i s i D. [Hoc quid sit.] s. omnes qui amant, gráuiter sibi R. [sive equum est.]
 dari uxórem ferunt. Al. [et si equum est.]
 i s i r b s p D. Ita aiunt. s. tum si quis magístrum cepit ad eam tum in [s] nihil eli-
 rem improbum, dendum, s i s i d s p.
 d s a s s p Ipsum ánimum egrotum ad deteriorem partem ple- R. i in [qui] non eli-
 rúnque applicat. ditur, sed corripitur.
 s i s i s i D. Non, hercle inuéllego. s. non, em. D. non. Go. [Quid hoc?]
 i s a i i s i. D. [Hoc quid sit?] inerratiuê.

Adagiū. Oedipus enim solus Sphinxis anigma soluit.

DAVVS SVM, NON OEDIPVS.

S. Nempe ergo aperte vis, que restant, me loqui. D. fiffif
sanè quidem.

E. Aliter [hiscē].
fiffii.

S. Si sensero hodie quicquam in [his te] nuptiis
Fallacia conari, quo fiant minus:
Aut velle in eare ostendere, quam sis callidus:
Verbèribus casum te in pistrinum Danae dedam vs- fiffif
que ad necem, fiffif

E. a lege, atque omine, ut si te inde exemerim, ego fiffif
pro te molam.

Alias [Quid hoc?
intellexit?] Ali.
[Quid hoc intellexit?
] G. fiffif. vel
elidir d in [Quid],
fiffif.
D. Al. [vsor es.]

[Quid, hoc intellexit?] an nondum etiam ne hoc fiffif
quidem? D. immo callide:

Ita aperte ipsam rem modo locutus, nihil circuit done fiffif
[sus es.] G. circuiti. dactylus: ut ex cui fiat unica syllaba,
eāq; brevis. A malum ut ex tria fiat una longa.

S. Vbi vis facilius passus sim, quam in hac re, me de fiffif
ludier.

D. [edico] G. & tum
vel creatus loco sexto
vel in [sed] eliditur
ultima.

D. Bona verba queso. s. irrides? nihil me fallis sed fiffif
[dico] tibi, fiffif

Go. [neque tu hoc].
Alias [neue tu id],
dbfcdsi: vel
bbfcdsi, elidit d in
[id].

Ne temerè facias. [neque tu haud] dicas tibi non præ dbfcdsi
dictum: Cane.

ACT. I. SCEN. III.

ARGVMENTVM. ^DHic brevis & comica de liberatio est, magnam expectationem pluri-
marum rerum imminentium cum motu excitans: proposita consyderatione, ^Lac consultatione
Davi excitantis se aduersus minas sentis. ^V inde est hæc scena *συμβουλευτική*. anxie enim de
liberat in tanta difficultate: & propositio est per apostrophien ad se deliberantem & cohortan-
tem, ^Dvelit ne Pamphilo esse adiutor, an auscultare seni. ^H Est verò Terentius mirè copiosus & flu-
uis in peroniarum deliberationibus. ^V Docet porrò hæc scena in præsentē necessitate omnem co-
poris segnitiam, animiq; secoriam abesse oportere: ^M atque in aliqua difficultate celeriter
prudenter esse deliberandum, ^M maturèque & cautè consultandum. & quod in rem nostram
videbitur mox absque cunctatione agendum esse: oportereque virum, qui rationibus suis re-
consultum, prospectumque cupiat, sedulo omnia consyderare, examinarèque, & aneipites neg-
tiorum exitus, quoad fieri potest, providere: omnèsq; denique mentem expendere casus
cui canit in duodecimo Virgil. ^M ingenii quoque celeritate in rebus aduersis cognosci declar-
in primis hæc eadem scena: quoniam Explorant aduersa viros, ut inquit Silius, & ingenium
subitis casibus acui testatur. Vnde illud Martialis ^M quantum est subitis casibus ingenium. Tu
enim prudens quis dicitur. cum mala imminenti ^M um ratione declinat. Vnde Plato in eo Dia-
go, qui Hippias maior inscribitur, sic ait, Multi in hoc consentiunt, sapientem in primis sibi ipsi
pere oportere. Quapropter & Ennius dixit, ^S sapiens qui sibi prodesse nescit, nequequam sap-

Versum genera. Iambici acatal. quorū ^M in nouem, vicesimūque ac ultimus sunt quadrati
lèqui trimetri.

DAVVS.

- {traiddii
 a ENI' MV'ERO *Dane, nihil loci est segnitia,* E. Eniero: Enim-
 oro.
neque socordia,
 ffdiffi *Quantum intellexi modò senis sententiã de nuptiis.*
 ffdiffi *Quae si non astu providentur, me, aut herum, pes-*
sundabunt.
 dffiffi *Nec quid agam, certum est: Pámphilumne adiutè,*
an auscultem, seni.
 {scrd=bf
 ffdiffi *Si illum relinquo, eius vita timeo. sin opitulor, huius* E. [eius] & [huius]
 monosyllaba.
minas, + L. occupatio quã
 firmat à sagacitate
 & diligentia senis.
 & verba dare est
 decipere.
 fbdiffi ** Cui verba dare difficile est. primum iam de amò-*
re hóc cõperit: R. Al. [faciam nu-
 prys].
 ffdiffi *Me infensus seruat, ne quam [faciam, in nuptiis]*
fallaciam.
 fia dffsp *Si senserit pery, aut si libitũ fuerit, causam ceperit:*
 {ffiffasp
 ffdiffi *Quo iure, quaque iniuriã precipitem me in pistri-* E. [me] redundat.
 ffdiffp.
num, dabit.
 {iiebsp
 iif *Ad hac mala hoc mihi accedit etiã: hac Andria,* m' accedit.
 ffdiffi *Sive ista uxor, sive amica est: grãuida è Pámphi-* E. [ista] redundat.
 ffdiffi.
lo est.
 faddsp *Audireque eorum est operepretium audaciam.*
 ffdiffi ** Nam incœptio est amentium, haud amantium.* * Paronomasia est,
 quæ à Cicerone
 agnominatio dici-
 tur.
 ffdiffi *Quicquid peperisset, decreuerunt tollere.*
 ffdiffi *Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,*
 ffdiffi *Cuem Atticam esse hanc. * fuit olim quidã senex* * L. Narrat partem
 argumenti per oc-
 cationem.
 ffdiffi *Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam:*
 ffdiffi *Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectam, Chrysidis*
 iif *Patrem recepisse orbam, paruam. * fabula.* * L. Reiectio mini-
 mē credentis.
 {btfaffu
 bxfbflsp *Mihi quidem hercle non sit veris imile: [atque] ipsis* G. [atque].
commentum placet.
 E. Trochaicus hypercatalekticus. G. at si creticus recipitur, erit iambicus
 tetr. acatalekticus: eodem modo si dixeris [quidem] vacare, sic,
 ijsbflsp: aut si tollatur [hercle] . . . pacto, bflbflsp.
 fbdiffi ** Sed Mysis ab ea egruetur at ego hinc me ad*
forum, ut * L. Hic parascue
 est: id est, prepara-
 tio ad aliam scenã,
 veluti annexio
 quaedã, quod alibi
 quoq; in huc obser-
 mandum est.
 dffiffi *Conueniam Pámphilum: ne de hac re pater impru-*
dentem opprimat.

ACT. I. SCEN. IIII.

ARG.^L Hæc scena æconomix, hoc est, rerum dispensationi, potius quàm œconomia argumento seruit in fabula. Hæc verò sunt inuentionis Poëticæ, vt ad *inventionem*, facietia aliquid addant: nam *inventionem* est, vt inducatur ancilla, à qua ad parturientem Glycerium acceratur obfetrix, et conueniatur Pamphilus. Inferitur autem facta fermocinatio muliercula ad exhilarandum spectatorem, quæ sita extra argumentum de industria Poëtæ: facietiaque scribentis in hilarandis verbis est, quod Archillis compotricem potissimum adduci iubere fingitur. Narrat enim Mythis quam obrem à Glycerio exierit, quidque ipsa gestura sit, ac simul quid intus ab Archilli ancilla gestum sit. Nam frequenter hoc modo Terentius compendium facit, vt egrediens loquatur persona de eo quod est gestura: & simul doceat quid ab altera gestu sit. *Ethica*. 1. Merito sunt de obfetricibus muliercula sollicita. 2. In rebus seriis gerundis, temeritas & ebrietas absint. Est autem tota scena *rederm*. Admonet enim ne pigra & temeraria obfetrix acceratur, atque hæc quoddam temulentæ obfetricis specimen præbetur, quæ verè *rederm*, id est, pigra, tarda, & iners iudicatur. Nam *rederm*, hoc est, temere, & segniter suum munus exequitur. Compotrix enim temulentæ obfetricis fuit. Nimum præterea vini vsum, temulentiamque, quæ nihil est turpius, Rursum gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit. Aulus Gellius lib. 10. cap. 23. Qui de victu atque cultu Po. Romani scripserunt, inquit, mulieres Romæ atque in Latio atatem abstemias egisse, hoc est, vino semper (quod temetum prisca lingua appellabatur) abstinuisse dicunt: institutumque, vt cognatis osculum terrent, reprehendendi causa: vt odor iudicium faceret, si bibissent. Plinius in Historia naturali super hac re verba sunt, Non licebat id feminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla Egnatii, Mecennii vxorem, quod vinum bibisset à dolio, interfectam fuisse à marito, eumque cadis à Romulo absolutum. Fabius Pictor in Annalibus suis scripsit, Matronam quod loculos, in quibus erant clauis vinarie cellæ, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Caro, Ideo propinquos feminis osculum dare, vt scirent, an temetum olerent: hoc tum nomen vino erat, vnde & Temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronuntiauit, mulierem videri plus vini bibisse quàm valetusinis causa, viro insciente: ac dote multauit. Hæc ille libro decimo quarto, capite decimo tertio. *Plato* libro tertio de Republica sic ait, Qui Rempublicam gubernant, ebrietatem fugiant. Nihil quippe minus conuenit, quàm custodi ebrio nec scire quos terrarum degat. Reticulum profectò est, cui odem custodis indigere. In secundo de Legibus sic ait, Pueri vsque ad duodeuigesimum annum vini vsum prorsum ignorent: nepe eos monebimus, nõ oportere ignem igni addere: furiosum nanque habitum iuuentutis cauere oportet. Deinde de vino moderate vtantur, vsque ad annum ætatis trigessimum. Ab ebrietate verò & vini repletionem iuuenes omnino abstineant. Bacchus, inquit, vinum quasi remedium aduersus duritiem senectutis largitus est. Anacharsis Scythia dicere solebat, autore Iætrio, vitem tres uas ferre, primam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiam mœroris. Qui interrogatus, qua ratione quis abstemius fieri posset, respondit, si turpes ebriosorum motus sibi ante oculos ponat.

Versuum genera. Quadrati omnesque qui indifferenter vel trochaici cataleptici vel iambici acati. primum secundum & dios post remos qui tantum sunt iambici acati.

MYSIS ancilla.

D. [Archillis
sandudū: Lesbiam].
Go. [Archillis, iam
dudum quod Le-
sbiam], *Alibi*.
G. Alias [Neque],
bhsdp.

A V D I V I [Archillis: iam dudum Lesbiam] { *met-*
adduci iubes. { *stis-*
Sane pol illa temulenta mulier, & temeraria: { *stis*
[Nec] satis digna, cui immittas primo partu mu- { *stis*
lierem. { *stis*

[Tam

{ b f f s b -
 b i f i s d i
 [Tamen eam adducam.] Importunitatem spectate
 anicula. G. [Eam tamen adducam.] i a f s i d i : & al. [Tamen
 adducam eam.] a f f s b -.

{ a f f b f i -
 i f f i d i f i
 { d f i - a f f u
 i a f b d f f p
 f i a d b f p
 * Quia copiorum eius est. Di date facultatem obsecro
 Huic pariundi atq; illi in alijs potius peccandi locis.
 Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? ve-
 reor quid fiet.

* B. Apofiopefis.
 Adduci iubet Les-
 biam, quia compo-
 trix eius est.

d i f f i a p
 Opperiatur, ut sciam nunquidnam hac turba tristitia
 adferat. Turba, id est, turba-
 tio.

ACT. I. SCEN. V.

A R G. ^L Continetur hac scena que rela Pamphili aduersus patrem & Chremete, cognito nu-
 ptiarum consilio: ^P de quibus tam subito celebrandis, vehementer dolens, stomachabundus que
 atque ira concitus inducitur. ^D & est quasi deliberatio: in qua duæ partes sunt: vna patris, altera
 amicæ, pro suafore Mysis est: ^P cui tandem pollicetur, fidem omnino seruaturum se Glycerio, vel in-
 uito, si res ita exigat, patre. ^V Est itaque mista hæc scena: prior pars *μεμπτικη*, qua accusat pa-
 trem quidem præter decorum agere: atque hic magis *παθος* quam *αβος* dominatur. ^L est
 enim pathetica tota oratio, exprimens affectum perturbati amantis, ^V posterior verò pars est *απο-
 λευτικη*, cum se rectè facere, ne fallatur Glycerium, contendit. ^L Incipit ab exclamatione,
^P siue ab inuentione: in qua ut hominè accusat, deinde ut patrem, inducitur autem hic adolescen-
 tis animus circa nuptias, ut ex magnitudine eius ingens gaudium comparitur in fine Fabulæ, cog-
 nita Glycerio, & simul id agit, ut magis magisque per Mysidem Pamphilus excitetur ad resi-
 stendum patri nuptias inducenti. ^V *Τοις*, 1. Adolescentes ad matrimonium ab amore meretri-
 cio difficilè auelluntur, 2. Fides amicæ, forma, consuetudo, amor, pudor, & commendatio amo-
 rem retinet. ^M Docet etiam hæc scena qualis debeat esse oratio pathetica, & amantis iuuenis
 (P quo nihil est miserius, nihil infamius, affectibus perturbationibusq; animi obnoxii magis nihil)
^V vehementes æstus, & animù ancipitem exprimit, qui curis distrahitur, hinc rapiète appetitu, hinc
 reuocante ratione: cuius imperio incòtinentes minimè parent voluptate decepti, pro qua corru-
 ptè iudicare solèt Macrobius libro quarto loquès de affectibus sic ait. Oratio pathetica aut ad in-
 dignationem, aut ad misericordiam dirigitur: horum alterum accusatori necessariù est, alterù reo.
 Et necesse est initium abruptum habeat, quoniã satis indignantibus leniter incipere non còuenit.
 Ideo apud Virgilium Iuno sic incipit, - Quid me alta silentia cogis Rumpere? Nec initium solùm
 tale debet esse, sed omnis, si fieri potest, Oratio pathetica & breuius sententiis, & crebris figura-
 rum mutationibus, debet velut inter æstus iracundiæ fluctuare. Ira, inquit quæ breuis est furor,
 non potest continuare vnum sensum in loquendo. ^M Ad hæc, fidem nulla vnquam in re temeran-
 dam esse, sed quoad fieri honestè potest, colendam semper, ac seruandam Pamphili docet exem-
 plo, ut est pia mente præditus adolescens, ne patri quidem offensã, iraque deterreretur, quin
 promissi fidem præstare conetur.

Versuum gen. Septem hic tantum trochaici, iique catal. è quibus vnus est trimeter, nempe duodecimus:
 & sex tetrametri, videlicet septimus, decimus quintus cum duobus sequentibus, ac viciesimus quintus
 eum viciesimosexto. Reliqui omnes sunt iambici, iique acatalectici excepto antepenultimo catalectico
 quadrato, acatalecticorum, vnus est monometer nempe secundus, tres dimetri, sextus, decimus & duodeni-
 cesimus, trimetri duo & triginta, nempe decimus quartus, & tricesimus sextus cum omnibus deinceps se-
 quentibus, excepto antepenultimo, reliqui sunt tetrametri.

PAMPHILUS Adolescens. MYSIS.

a f f i a p

HOCNE / est humerum factum, aut incã-
 ptum? hoc cecine officium?

Go. Hoc cecine i a f f i a p : alias [Hoc cecine] per vnicũ c. & prima breuis
 a f f i a p :

Pamphilus ob nu-
 ptias perturbatus,
 ex abrupto incipit
 propositionem in-
 iuriã.

affliap: Go. [Hocine factum est humanum,] dffliap. D. al. [Hoc
ne est humanum factu aut inceptu?]

M. *Quid illud est?* Monometrum hunc quidam precedenti ii
versui, alij sequenti annexunt.

atque.

P. *Prò deùm atque hominum fidem, quid est, si non* xiifsiu
hac contumelia est? Go. [si hoc non est contumelia?] f
D. [si non hoc c. e.] f

*D. Propositio in-
iuria.

A patris persona.
G. m' hodie.

Mirè Poëta hinc ma-
gnas turbas facit,
quò catastrophe
maiore gaudio cõ-
pletur.

* uxorem

Alias [quia] fiffidffp.
Al. [videt?]

*L. Indignitas à sua
psona cui Chremetè
admisit: mox etiã
puellam adiungit.

* *Vxorem [decrerat, dare sese mihi] hodie: nõnne* f fadffip
illad
opõruit Mu. [decreuit dare sese mi].

Prescisse me antè? nõnne prius communicatum fijafifp
opõruit?

M. *Miseram me, quod verbum audio.* afsi

P. *Quid Chremes, qui denegarat se cõmissurũ mihi* tfiffi-
Gnatam suam uxorem? id mutauit, [quõniam] me f fiffaffp
fi
immutatũ [videt.]

* *Itane obstinatè operam dat, ut me à Glycèrio* aiaidiap
miserum abstrahat!

Quod si fit, pereo funditus. fdip

Versus quinque precedentes in quatuor iambicos tetrametros aca-
talecticos redigit Goueanus: quos ita legit ac distinguit.

M. Miseram me, quod verbum audio. P. quid Chremes qui dene-
gauerat affiifp

de commissurũ mihi gnatam suam uxorem: mutauit id, fiffidffp

Quonia me immutatu videt, itane obstinatè dat operã, ut affbiidp

Me à Glycèrio miserũ abstrahat: quod si fit, pereo funditus, diaifidp

[Hominẽ] non elidit
m, & [inuuentum]
elidit prius u, ut pri-
ma corripitur. G. &
Go. legũt [inuuentũ
esse,] baiffidp.

*L. Vehemẽs locus,
& per ratiocinatio-
nem mox figuratus.
Exaggeratur indi-
gnitas.

Propria & pathet-
ica.

A' deon' hominem" esse inuuentum, aut infelicem bbdffidp
quenquam, ut ego sum!

Prò deùm atque hominum fidem, snullõne ego tdtffo
*Chremetis pacto affinitatem] effugere poterò?** iffidbi]
quot

modis G. [nullo ego pacto Chremis Affinitatẽ], uaidffp, vel faidffp
[deũ] factõ monofy llabo: se querẽ quoq; facit senariũ, fiddbi.

Contemptus, spretus? facta, transfacta omnia, hem ffiffp
Repudiatus repetor. quãmobrem? nisi si id est, quod bsaabbfo
sũspicor:

A' liquid monstri alunt: ea quõniam nẽmini obrũdi atdattf-
potest,

Itur ad me. M Y. oratio hæc me miseram exani- tfiffant-
mãuit metu.

Tres precedentes in quatuor artitur Goueanus: atq; eos ita legit.
Repudiatus repetor. quãmobrem? nisi si id est bfaidi

Quod

Quod suspicor, monstri aliquid alunt: ea quoniam
 Obrudi nemini potest, ad me itur. M. hec
 Oratio me miseram exanimavit metu.

fidabp
 Isiiti
 fiddfi

defi
 df
 sifibiap
 aidfbsi

P. Nam quid sego nunc dicam? de patre? ah
 Tantamne rem tam negligenter agere! prateriens modo
 Mihi apud forum, * Vxor tibi ducenda est Pam-
 phile hodie, inquit, para,

E. [ego dicam] disfi.
 Parentis negligenti-
 am carpit.
 * L. Rem profopop-
 oecia amplificat.

iiiaidxfi
 iiaida

Abi domum. * Id mihi visus est dicere, Abi cito, [et]
 suspende te. Go. anas tollit [et], iiaidfi.

* Qui amant, egre
 de re vxoria au-
 diunt.

dfisfaij

[Obstupui,] censeri vultu me verbum potuisse proloqui:

* B. ob [et] pui.

sisfisi

Aut ullam causam, ineptam, saltem, falsam, in-
 quam? obmivi.

dfdfdfv
 difsflsp

Quod si ego rescissem id prius, * quid facerem, si
 quis nunc me roget: Go. [Prius id rescissem,] dafassp,

* D. Ipse se reprehē-
 dit, & est ἀποροία.

abrfisv

A' liquid facerem, ut hoc ne facerem, * sed [nunc
 quid primum] exequar? Go. [quid primum
 nunc], aafassp.

* D. Deliberatio, &
 eius partes.

fastast-

[Tor me impediunt] curae, quae meum animum di-
 uersè trahunt:

Go. [Impediunt me
 tor], dffbsi.

ibxfisai
 ibi

* Amor [misericordiam huius,] nuptiarum [solicitatione:]

Go. [huius misericor-
 dia,] adiaifai.

xiffliai
 d

Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo
 usque adhuc,] Aliaf ad hoc,]

E. [solicitudo:]
 ibxfisav.

dddfcii
 fadddf

Que meo cunque animo libitum est, facere. e'ine
 ego ut aduerser? heu mihi, [eine ego ut] daactylus,

* Diffolutio, seu arti-
 culus deficientibus
 copulis. ^L estq. con-
 geries colligens
 partes deliberatio-
 nis.

sdbsfip

Incertum est quid agam. M. misera timeo, hoc incer-
 tum quorsum accidat.

fbfssfi
 fassfasi

Sed nunc [peropus] est,] aut hunc cum ipsa, aut me
 aliquid de illa aduersum hunc loqui.

Go. [Peropus] est,] halij
 [perop est] dimerien-
 do dicunt.

dddfip

Dum in dubio est animus, paulo momento huc, illuc
 impellitur.

Metaphora à mole
 ponderis in latera
 pendentis.

iafssfaij

P. Quis hic loquitur? Mysis salve. M. ô salve Pam-
 phile. P. quid sagit? M. rogas?

Al. [agitur?] sed in
 [quid] eliditur d. ^o

iijsfaij

Laborat, è dolore: atque ex hoc misera sollicita
 [est, diem]

vel s in [Quis],
 dffsbai.

iijsfip

Quia olim in hunc sunt con-
 firmita nuptiae, tum au-
 tem, hoc timet,

E. Al. [est die,]
 iijsfiai.

fiassp

Ne deseras se. P. * hem, egone istum conari queam!
 * Ego

* Lenta & maesta
 responsio.

G. [se hem, egone istum
 anapästum.

* Magna vis est in pronomibus istis, nec precipitanter, sed interruptè proferenda sunt.

* Confirmatio ab honesto. & totus locus mirè patheticus.

* L. Obiectio, quæ ab honesto reciliatur.

* L. Repetuntur merita, quæ per prosopeiam commemorantur, & augentur circumstantiis: qui locus est mirè patheticus.

* D. *uiranous* per prosopeiam & principium à blandimento.

G. [*ερωτάδᾱ*], i. j. a. s. i.

D. [*ingeniū*] b. j. c. a. p.

D. Al. [*solicitudinē*], i. j. l. a. p.

* B. A studio Glycerii.

* L. Incrementum.

B. Articulus est.

E. *Tue & - dei monosyllaba sunt*, ad f. l. i.

* L. Pathos à modo rei & tempore.

Go. [*mi.*]

* D. Concludit partem deliberationis suæ per electionē.

* & est gradatio.

* Ego propter me illam decipi miseram sinam!

Quæ mihi suum animū, atq; omnem vitā credidit:

Quæ ego animo egregiè charā pro uxore habuerim,

* Bene, & pudice [eius] doctum, atque eductum,

sinam

Go. [*eius*] redundat.

Coactum egestate ingenium immutauerit!

Non faciam. M. * haud vereor, si in te solo sit situm:

Sed vim ut queas ferre. P. à deon' me ignauiū putas,

A' deon' porro ingrātū, aut inhumānum, aut ferum,

Vt neque me consuetudo, neque amor, neque pudor

Commoueat, neque commoneat, ut seruum fidem?

M. Vnū hoc scio, hāc merita esse, ut memor esses sui.

P. Memor essem! * ō Mysis Mysis, etiam nūc mihi

Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis

De Glycério, iam ferme moriens me vocat.

Accessi, vos semoiæ: nos soli incipit,

* Mi Pámphile, huius formam, atq; etatem vides.

Nec clam te est, quam illi utraq; res inuitiles!

D. Al. [*utiles*]: sed *versus* non consistat.

Et ad pudicitiam, & ad tuādam rem stent.

Quod ego per hāc te dextrā oro, & [genium] tuum,

Per tuā fidem, perque huius [solitudinem]

Te obtestor, ne abs te hanc segreres, neu deseras:

Si te in germāni fratris dilexi loco,

* Sive hęc te solum semper fecit maximi,

Sent tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Te isti virum do, * amicū, tutorem, patrem.

Bona nostra hęc tibi committo, & tuā mando fidei.

* Hanc [mihi] in manum dat, mors continuo ipsam

occupat.

Accēpi. * accēptam seruābo. M. ita spero quidem.

P. Sed cur [in abis] ab i. i. ? M. obstetricem accersō.

P A M. propera.

Go. [*tu ab*], f. l. l. d. i.

Atque audin' ? verbum unum caue de nuptiis,

D. Annotant qui [in] hęc hic corrigendum esse. Tum in [verbum] misit elidit, s. i. s. i. d. i.

Ne ad

sdbsp *Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.* Hic versus
 perficitur initio scenæ sequentis. Scaliger videtur hunc dime-
 trum catalecticum constituere, sddv.

ACT. II. SCEN. I.

ARG. ¹Solicitude Charini adolescentis, ^Hqui ex Byrthia seruo rescuerat Pamphilum eo die
 uxorem daturum Philumenam, ^Aquam ipse Charinus miserè deperibat. ^PIdem rogat Pamphi-
 lum ne ducat. ^CCæterum in personatū huius scenæ colloquio altera pars ostendit fabulæ. Si-
 quidem Andria ex duorum adolescentum pauoribus gaudiisque componitur, cum ferè solam
 Hecyram Teretius ex vnius Comœdia adolescentis effecerit. Addidit verò huic fabulæ has per-
 sonas, Charini videlicet & Byrthiæ (nam nō sunt apud Menandri) ne τραγικότερον fieret Philume-
 nam speratam relinquere sine sponso, Pamphilum aliam ducentem. ^V *Thesis.* Amatores stulti, teme-
 rarii, peruicaces, & tandem miseri sunt. Est autem bona ex parte σχολιαστικῶν. Conqueritur enim
 Charinus se omnino miserum esse, quòd Philumena Chremetis filia Pamphilo nubat. Verùm in
 Byrthia est consolatio *ιδεῖν*. Et cum hæc fabula sit duplicato argumento, sit adolescentum & ser-
 uorum veluti *ἰαμβικῶν* quædam mirificè illustrans. ^R Atque amantium stultitia, metis eorum infa-
 nia, animi cæcitas, puerilis mollities, consilii inopia, immoderati appetitus, & indecora quædam
 ridiculæque in diis simul, & factis omnibus ineptia, exponuntur hac in scenâ; ^M quæ exprimit
 & docet, amore alicuius rei optatæ vltà quàm oporteat irretitos, desipere ac penè insanire: cum
 mentis acies voluptatum corrupta illecebris, decorum ipsam non videat, & ad id tandem due-
 niat, vt ab his ino neri cogatur & regi, quos ipsa regere deberet & gubernare. Huius rei causa est
 inconuenientia, quæ prudentiam destruit. Duorum igitur adolescentium ardores, & vota dissimi-
 lia necnon amatorum describitur inconstantia & suspicio. Socrates apud Platonem in Symposio,
 Alcibiadem formosissimum adolescentem sic alloquitur, Tunc sanè mentis oculis acutè incipit
 cernere, cum primùm corporis oculis deflorescitur verò ab hac ætate es procul. Et in Phædro
 sic ait, Quâdo cupiditas absque ratione ad voluptatem trahit, nobisque imperat, imperium illud
 libido vocatur. Libido autem quomodo multiformis sit, multarumque partium, multas itaque
 appellationes habet.

Vers. gen. Primus est monometer seu fragmentū alterius:
secundus iamb. dimeter acat. tres sequentes ac viceprimus primus sunt iambici trimetri acatal. sextus &
duo sequentes, undecimus & octo sequentes sunt iambici tetr. acat. decimus verò & undecimus ac vice-
simus primus cum omnibus sequentibus ad finem vsque scenæ trochaici tetr. catal. excepto penultimo qui
si in eo non fiat synæresis, est iambicus tetr. acatal.

CHARINVS adolescens. BYRRHIA
 seruus. PAMPHILVS.

ad **Q**UID ais Byrrhia! *S. Monometer, ad: E aut si-* Hic velut omisso
 nis præcedentis versus, sdbsp: ^S vel initium sequen-
 tus, adidfi. *ntus, adidfi.* argumento princi-
 pali admiscet Char-
 idfi *Darūne illa hodie Pâmphilo* inum, vt plus in fa-
 sssip *Nuptum! B. sic est. C. quî scis? B. apud forū modò* bula sit turbæ.
 sstap *[De Dauo] audini. C. vè misero mihi: vt animus in* R. Al. [E' Dauo]
 sssip *Spe, atque in timòre vsque antèhac attentus fuit:*
 aijssip *Ita postquam adempta spes st, lassus, cura confê-*
 etus stupet.
 sjsbdff *B. Quo sò depol/ Charine, quoniam id fieri quod* Si [edepol] hic vt sepe
 vis non potest, *alibi primam corri-* *piat, erit trochaicus,*
 ditaaft-.

b

[Velis id quod] possit. c. nihil aliud, nisi Philumenam volo. G. Al. [Velis quod], isda ii j. [nisi] ultimo longo. Erasmus incipit versum à [Quod], id ab xj. vel ab tttt: si precedens habeat in fine [velis], poterit hoc modo dimetiri. d. x b d f s i i.

Sanum Byrrhiae consiliū attendant tum amatores, tum phyci.

G. Al. [animo amoneas], tat b d t. D. al. [corde eycias] tat b d t: tum nec in [an. mo] nec in [corde] eliso est aliqua facienda.

B. Ah, quanto satius est, Te id dare operam, quā istum amorem ex animo dimoueas tuo,

Quam id loqui, quo magis libido frustra incendatur tua? G. Ex tribus precedentibus tres senarios quidam ita constituit, ut ultimum verbum primi sit [istum] in quo elidunt s. id idip: secundi verò [loqui], id f a s i, vel s i [tuo] monosyllabum censetur. id f a s i: terti j. initium [quo]. i i i s s p. & eliso s in [magis], di i s s p.

C. FACILE OMNES, quum valēmus, recta consilia agrōtis damus:

Al. [hic] aduerbiū.

Tu si hic sis, aliter sentias, B. age age, ut lubet. C. sed Pāmphilum

Videō omnia experiri certum est prius quam pereo.

* L. Dehortantis interrogatio, quæ fit acrior per tertiam personam.

B. * quid hic [agit]! / Alias [aget]?
C. Ipsum hunc orābo: huic supplicābo: amorem huic narrābo meum.

D. [prodat], s i b s i s i.

Credo impetrābo, ut aliquot saltem nūptiis [protra] hat / dies.

Interea fiet aliquid spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia,

D. Alias [quid, nisi], dib b s i i.

Quid tibi videtur? a deon' ad eum? B. [quid ni? * si] nihil impetres,

* L. Faceta irrisio.

Vt te arbitretur sibi paratū moechū, si illā duxerit?

G. In [hinc] h vim habet consonatis.

C. Abi' hinc ī malā crucē cū suspiciōne istac, scelus.

P. Charinum video, salue. C. o salue Pāmphile.

Artificiosè Charinus consilium postponit.

Ad te venio, / spem, salutem, auxilium, consilium expetens.

In [locum] nō fit eliso, G. [auxilij locum habeo, neque consilij], b d t b a u t.

P. Neg, pol / consilij locū habeo, neque auxilij / scōpiā.

Sed istud quidnam? C. * hodie uxorem ducis? P.

* L. Per ambages trahit rem, quam eloqui pudet.

aiūt. C. Pāmphile. Potest hic versus ceteri iambicus, is d s s i s p.

Si id facis, hodie strēmum me vides. P. quid ita?

C. hei mihi,

Vēr

atstat- Vereor dicere: huic dic queso Býrrhia. B. ego dicam.

P. quid est?

falltat- B. * Sponsam hic tuam amat. P. na iste haud mecum
[sentit] s'ebodum dic mihi, Al. [facti.] factat- in
in [iste] non fit eliso.

* L. Propositio petitionis ex qua reliqua intentio colligitur.

fidtat- [Nūquidnam] amplius tibi cum illa fuit, Charine?
fidit C. ab Pámphile D. [Nihilne:] tum [Nihil] monosyllabum.
& in [ne] nihil elidendum. et d. factu.

Et factu- Nihil. P. quàm vellem. C. * nūc te per amicitiam, &
Et i per amorem obsecro,

* L. Aperta petitio, qua primum maiora, deinde leuiora postulat, vt facilius impetret.

adib. factu- Principio vt ne ducas. P. dabo equidem operam. C.
sed si id non potes:] D. [potes:] d. factu-

ad factu- Aut sibi si nuptiæ hæ sunt cordi. P. * cordi! C. saltē
ad factu- aliquot dies Al. [sibi nuptiæ:], d. factu-

* L. Repetitio ironica, & quasi stomachantis.

factu- Profer, dū proficiscor aliquo ne videā. P. audi nūc iā.

E. [iā] disyllabum.

betat- Ego Charine, ne utiquam officium esse liberi puto,

ad factu- Cum is nihil* promereat, postulare id gratiæ ap-
ad factu- pōni sibi. S. Hic versus est etiam iambicus, & d. factu.

* L. Promereat vetustè, nunc non est in vsu.

ad factu- Nuptias effugere ego istas malo, quàm tu adipi-
scier.

Mirè exprimit affectum nuptias recusantis.

ad factu- C. Reddidisti animum. P. nunc siquid potes aut tu,
aut hic Býrrhia,

bet factu- * Facite, fingite, inuenite, efficite, quæ detur tibi.

* L. Asyndeton exprimens vehementiam recusantis,

bd factu- Ego id agam, mihi quæ ne detur. C. sat habeo. P. * Da
num optumè

* L. Preparatio ad sequentem scenam. Eclipsis, quicquam, scilicet dicis.

ad factu- Video, cuius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud
quicquam mihi,

Hic ultimus est quoque iambicus, b. d. factu.

ad factu- Nisi ea quæ nihil opus sunt scire, fugin' hinc? B Y R.
ego verò ac lubens.

ACT. II. SCEN. II.

A R G. Phæc scena consilium continet personarum, ad quas maximè pertinet argumentū. Et hic locus in quo, vt fieri solet, fortuna multa rebus dispositis, magnas turbas dat. Nam Dauus cum ex variis coniecturis & signis compertisset, nuptias non cohærere, Pamphilum toto quærens oppido exultat insolentius: cui cum intertè ac simul Charino opportunè factus fuisset obuiam, coniecturas illas quibus fuerat assensurus simulari à patre nuptias, nec vxorem Pamphilo daturum Chremetem, exponit: Hic quoque ambobus ita verisimile facit, vt eos confirmet. Et si que hoc loco initiū epitales. Nam per inconsultā huiusmodi, & Dauus temeritatem, in maius periculum conuicitur Pamphilus. V. Thesis. Hic in Dauo est pro hero prudentiā feruiliis, & huius loci

ci est illud Platonis in sexto de legibus. *ὁυχ' ὄυτὸς ὀυδὲν ψυχὸς δούλῆς, ἢ δὲ ἴδ' ἀπειθεῖν ἀυτοῖς τῶν κερταμένων.* Et si in statu coniecturali sit potissimum, utpote an futura sint vera nuptia, tamen recessu παραμυθία est, quæ afflicto Pamphilum consolatur. Hinc Davi astutiâ calliditatēque deprehendere licet. Nam & ybique idem à Terentio inducitur vafer, & veterator quispiam, consilii abundans, & sperandi author pertinacissimus: ut contra Byrrhia nullius consilii, & tantum desperationis semper author. Porro videmus hic planè, ne callidissimis quidem consilio semper respondere euentus: pater enim, qui per falsas nuptias veram obiurgandi filii causam quaerebat, ac præterea omnino nihil: posteaquam præter spem, ac secus quam putarat, filium obtemperatum, ducturumque quam veller, audiuit: non iam simulat rem, sed seriam fabulam orditur. Chremetem, uti Pamphilo gnatam det, orat: impetrat: maturat nuptias, de quo postulat. Dexteritatem præterea seruilis ingenii, & aliquod vestigiū prudentiæ, quæ futura signis quibusdam prouidet, hæc scena describit: & dolosam iactantiam, & animum ad circumuentionem dominos natura propensum ut difficile sit cauere. Idcirco prouerbiū erat apud antiquos totidem nobis esse hostes, quot seruos. Plato libro sexto de Legibus ait, Nihil in animo seruile te integrum esse, nec quicquam seruorum generi esse credendum. Quod sapientissimus Poëta testatur nobis, cum de Ioue sic loquitur. Dimidium mentis Iupiter illis aufert qui seruitutis subiecti sunt. Amantium in super affectus exprimitur, qui libidinis caligine obducti, consilio dolosi reguntur, quod vel maximè dedecet. Prudentis proprium est, inquit Seneca, examinare consilia, & non citò facili credulitate ad falsa prolabi. Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur: præsentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Nam qui nihil de præterito cogitat, perdit vitam: qui nihil de futuro meditatur, in omnia incautus incidit.

Verse gen. Trochaici tetrametri catalectici omnes.

DAVVS. CHARINVS. PAMPHILVS.

*L. Vicem exordii * **D**II BONI, boni quid porto! sed ubi inueniam Pamphilum, testatur
habet hæc seruilis exultatio qua habitus futuri colloquii ostenditur. *Vi metum, in quo nunc est, adimam: atque expleam* testatur

* Recto ordine prius metus tollitur quam gaudium infundatur. *animum gaudio?*
C. *Letus est, nescio quid. P. nihil est, nondum hæc rescivit mala.* testatur

D. *Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias,* at fabula

C. *Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum querere.* miserabile

Sed ubi queram? aut quò nunc primùm intendam? bismiserabile
C. *cessas alloqui?*

D. *[A' beo] P. Daue ades, resiste. D. quis homo est, qui me? Pamphile,* beccabile
D. Al. [Habeo].

Te ipsum quero. euge Charine. ambo opportunè: vos volo. miserabile

*L. Attende facietā & moratam interpellationem. C. * *Daue, peris. D. quin tu hoc audi. [C. intery.] D. quid timeas, scio.* catalectici
Bembus. [P. intery.]

[P.] Mea

- brdfl- [P.] *Mea quidem hercle certè in dubio festi vita.* D.
 * & tu quid scio.] Bemus. [C.] & [vita] st. D. & quid tu scio.] bfafl- *D. Mira compendia, quæ contrahit Poëta longitudine fabulæ: nec tamen perdit affectus personarum. [& tu quid] deest timeas.
- rabfl- P. *Nuptiæ mihi.* D. [& id scio.] P. *hodie.* D. *obtin-*
 { f *dis, tametsi intellègo.* Vel dic. [scio] monosyllabum esse & totum elidendum. iddfl-: vel s. in [obtinendus], t. cadit-: vel am in [tametsi] non aliter quàm si essent due dictiones. t. cafl-: D. al. [& si scio.] * bfl-: vel [sbfl-] facta synaresi in [nuptiæ] & [mihi].
- efl- *Id panes, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas.* C.
 rem tenes.
- mlfl- P. *Istuc ipsum.* D. *atque istuc ipsum, * nihil pericli*
 est: me vide. *L. Propositio nuntii.
- efltdv P. *Obsecro te, quàm primùm hoc me * libera miserū*
 metu. D. hem *D. Bene libera, perfecta enim securitas liberatio nominatur.
- tdfl- *Libero: uxorem tibi iam non dat.* Chremes. P. *quid*
 scis? D. scio.
- * dtdflv *Tuus pater modò me [prehendit], jait tibi uxore dare*
 { r *[Se] hodie: item alia multa, quæ nunc nō est narrandi locus.* R. al. [apprehendit.] R. [Se] dtdflv.
- bbflv *Continuò ad te properans percurre ad forum, ut dicam tibi hæc.*
- dcafl- *Ubi, te non inuenio, ibi ascendo in quendam excel-*
 sum locum.
- afbflv *Circumspicio, nusquã, fortè ibi huius video Býrrhiã:*
 sbflsbv ** Rogo, negat vidisse mihi molestū, qd agã, cogito.* covabecioús.
 bflca- * *Redeunt interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,* *D. Mira breuitas & imitanda.
 { adflv * *Redeunt interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,* *L. Suspiciones falsarum nuptiarum ex præcedentibus & adiunctis.
 adli E. in [suspicio] antepenultima producitur.
- efl- *Paululū obsoni: ipse tristis: de improviso nuptiæ.*
 tfladv *Non coherent. P. quorsum nam istuc? D. * [sego me] continuò ad Chremem.* D [sego me].
- fbel- *Quò illo aduenio, solitudo ante ostiū, iã id gaudeo.* * Callidum Davi factum.
- flcaav *[C.] Rectè dicis: perge.* D. *maneo interea introire neminem*
 flcaat D. [P.]
- atflv *Video, * exire neminem: mã conã nullam: in ædibus*
 { af- *Nil * ornati, nihil tumultu, accessi intro: aspexi.]* *Nota arg. d. sequentibus.
 alt * *Nil * ornati, nihil tumultu, accessi intro: aspexi.]* *L. Ornari, vetuste sic Tumulti.
- P. scio: Alias [accessi] [aspexi.]

*D. A' sequentibus
argumentum.

Magnum signum. D. *non videntur cōuenire hæc *Ma-*
nuptijs?

P. Non opinor Daue. D. opinor narras? non rectè ac-
cipis.

* D. Etiam pro præ-
terea. L. Aliud argu-
mentū ex adiūctis.

* Go. Conueni pro
inueni & occurri.
* L. Eclipsis, sub. se
dicebat.

Certa res est. * etiam puerum inde abiens * conueni
[Chr. mis] D. [Chremis], ut Ulyssi & Achilli in genitivo.

O'lera. & pisciculos minutos * ferre obolo in cenam ad: facti
seni.

c. Liberatus sum Daue hodie tua opera. D. [at.] simul effabro
luis quidem. P. Al. [ac]. Nullus pro Minime.

c. Quid ita? nempe huic proorsus illam nō dat. D. ri-
diculum capui:

D. Caput, per synec-
dochen, pars pro
toto.

Ambis, Eclipsis.
deest enim, nihil
efficies.

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam vxorem
ducere:

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. c. bene
mones.

Ibo, et si hercle sepe iam me spes hæc frustrata est. *Stetit.*
Vale.

ACT. II. SCEN. III.

ARG. Hæc scena continuatur ad superiorem summota Charini persona, & est consilia
tio Dauī & Pamphili, qua imprudens in periculum concitatur Pamphilus. Exponit verò
tam simulationis, & eadem opera pramollit aditum ad propositionem consilii, terrendo abo-
lescentem à difficultate & periculo: qui locus haud dubie est insinuationis. Paterque suadet Pa-
philo atque etiam persuadet Dauus, ut patri dicat vxorem se ducturum, & eique polliceatur
in eius futurum potestate: periculi esse nihil, quandoquidē simulentur nuptiæ. V. *Thesif.* Sep-
non sapientia sed malitia vincunt. Est *περὶ γενεῶν*. Suadet & hortatur, ut filius sit in patris
testate, & pro eius voluntate vxor ducatur.

Vers. gen. Decem primæ carminasunt trochaica tetr. catal. Sequentia deinde nouem senaria
iambica. Ultima decem quadrata iambica acatal.

PAMPHILVS. DAVVS.

D. Cogitabundus
& stomachosè hæc
dicit. Sic Vergilius,
- Quid vult cōcur-
sus ad amnem?
Consiliū serui quo
Pamphilus inciens
in periculum con-
iicitur.

QV ID igitur sibi volt pater? cur simulat? D. t. d. b. a.
ego dicam tibi.

Si id succenscat nūc, q. a. nō det tibi vxorē Chremes, *Ac facti-*
sculda

Ipsus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria, *Et*
sculda

Prīus quàm tuum an- *sculda*
num ut se se habeat, ad nū-
ptias, perspexerit *sculda*
[tuum animum ut sanapastus,
& anim' ut.]

Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet. *sculda*

Tum

- afflaav *Tum illa turba fient.* P. [quid vis patiari?] D. pater est
Pamphile: D. Al. [quiduis patiari.]
- afflaav *Difficile est. tum hæc sola est mulier. dictum ac factum*
etum, inuenerit id est, celeriter. *ἀμα*
ἔως ἅμα ἔγειοι.
- afabtd- *Aliquam causam, quam obrem eiciat. oppido.* P.
eiciat. D. ciō.
- bfa:st- P. Cedo igitur, quid faciam Daue? D. *dic te ductū- *L. Propositio.
rum. P. hem. D. quid est?
- bffact- P. Egone dicam? D. cur non? P. nūquam faciam. [Da- E. Al. [Dane] omit-
ue.] D. ne nega. titur, sed versus non
 consistat.
- fsi:ff *P. Suadere noli.* D. ex ea re quid fiat. vide.
- fsi:ff *P. *Ut ab illa excludar.* [huc] cōcludar. D. nō ita est.
- fsi:ff *Nempe hoc sic esse opinor diciturum patrem,*
- fsi:ff *Ducas volo hodie uxorem. tu, Ducam, inquires.*
- affsp *Cedo, quid iurgabit tecum? hinc reddes omnia,*
- fsi:ff *Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,*
- fsi:ff *Sine omni periculo. nam hocce haud dubium est, quin* S. [omni] prima bre-
Chremes uis: & [periculo] legen-
 dum si creticum &
 bacchium quis non
 admittat.
- affsp *Tibi non det gnatam. nec tu ea causa. minueris*
- affsp *Hæc quæ facis: ne is mutet suam sententiam.*
- affsp **Patri dic velle: ut, cum velit, tibi iure irasci non* *L. Repetitio inten-
queat. tionis.
- affsp **Nam quod tu speres.] propulsabo facile: uxorem* *L. Repetitio occu-
his moribus pationis.
- affsp *Dabit nemo. inueniet inopem potius, quam te cor-* R. Speres, i. timeas.
rumpi sinat. Deor. al. [speras.] D
 al. [timeas] sicut
 aliam daturum,
 fsi:ffsp.
- affsp G. tolle [quam], isbaatp. s. [porius]
 pyrrichus. ut e riuo elidatur s & riu
 contrahatur in unam syllabam eamque breuem, isbaatp.
- affsp *Sed si te a quo animo ferre accipiet, negligenterm fé-*
- affsp *ceris.*
- affsp *[Aliam] otiosus queret: interea aliquid acciderit* Al. [Alia].
bonum. *L. Oeconomica
 ad augendam iur-
 turam perturbatio-
 nem ex consilio
 Dauī.
- affsp *P. Ita credis? D. haud dubium id quidem est. P. *vi* D. Cautio est, cautio-
dē quō me inducas. D. quoniam taces? ne opus est, hoc est,
 cauendum est.
- affsp *P. Dicam. puerum autem, ne resciscat, mihi esse*
- affsp *[absilla cautio est.]* al. [ex], fsi:ffsi.

Nam pollicitus sum suscepturum. D. ô facinus au-
dax. P. hanc fidem
Sibi me obsecrauit, qui se sciret non deserturum, ut ai-
darem.

Curabitur, imperfo-
 naliter tanquam
 arduum & graue.

D. *Curabitur, sed pater adest, caue te esse tristem, si dicitur*
sentiatur.

ACT. II. SCEN. IIII.

ARG. Exit in proscenium tentaturus Pamphilum senex & Pamphilus à Dauo confertur, moneturque apud patrem ne titubet, sed animo presenti loquatur, Hicque vxorem senex dicitur dicat. non seruit autem hac scena nisi congressui personarum. Interim tamen dum inicit erroris fabula, & periculum comicum facit etiam executionem consiliorum. Thesis. Patris sollicitudo de consilio filiorum & seruorum captatio. In rebus arduis & grauioribus est exhortatio ex superiori scena nata, ut constanter de vxore dicitur ad patris votum dicat. M & R Primū patris de filio cura: deinde serui calliditas & animus vitiosus ac presens: postremò Pamphili pudor & ingenuitas, eiusdemque patris preseniam verentis tubatio hac scena exprimitur.

Vers. gen. Iambici trimetri iue senary.

SIMO. DAUUS. PAMPHILVS.

Alia[s] consilij.]

D. Actio tribus re-
 bus constat, cogi-
 tando, dicendo, ge-
 rendo.

REVISO quid agat, aut quid captet [consilij] ibi
 D. Hic nunc non dubitat, quin te [ducturum] [sibi] *ibid*
neges. B. al. [deducturum], quod versui repugnat.

Veni meditatus alicunde ex solo loco: *ibid*

Orationem sperat inuenisse se, *ibid*

D. Differat, id est
 disturbet.

Qua differat te, prò in tu face, apud te ut sis. *ibid*

P. *Modo ut possim. D. crede mihi hoc, inquam,* *ibid*

Pamphile,

D. Commutare ver-
 ba, est pro bonis di-
 ctis mala ingerere.

Nunquam hodie tecum commutaturum patrem, *ibid*

Unum esse verbum, si te dices ducere. *ibid*

ACT. II. SCEN. V.

ARG. Pamphilum Byrrhia obseruat: tentat animum filii Simo. Pamphilus Dauo filio obsecraturus, se vxorem ducturum patri promittit, seque facturū quæ vult ille omnem tandem Byrrhia re intellecta. Charini vice perturbatur, cui eadem ait se renuntiatum. de quàm mirè, cum omnes consulto consilio sibi agere videantur, secus tamen omnia, ac parrarant, eueniunt, datque omnes rerum exitu inopinato ludificantur & Simo, & Dauus, & Pamphilus, & Charinus, & ipse Byrrhia. Ad hoc autem venit Byrrhia, vt in errore concilietur Charinum: & in hac scena quatuor personæ sine implicatione intellectus loquuntur. Persona est Byrrhia, cum hic loquitur, aliis nō admisceatur. Non peccauit igitur Terentius contra illud Horatii præceptum, Nec quarta loqui persona laboret. Thesis. 1 In Byrrhia est seduli serui officii simplicitas, sed in Dauo est seruilis calliditatis contemptum. Est mista: in Byrrhia est querimonibilem ac generosum, & appetitus imperio patris vel nihil propter consilii imbecillitatem, ac biduis ætus repugnantem, hac scena autem qui vigente voluptate, blada quidem domina, domesticam negligit, & maxime id curat ad quod ætatis seruo, & cupiditas rationi non obtemperat.

perans, eum trahit, suis malis non multum repugnantem, sed potius illis gaudentem. Amoris quippe facibus nonnulli fruuntur. Hæc omnia prudentiam non adesse ostendunt, qua præsentem, ac regnantem, id homo videt, agitque, quod suæ excellentiæ consentaneum est. Qui prudens est, inquit Seneca, non dicit, Non putavi quidem hæc fieri: quia non dubitat, sed spectat: nec suspicatur, sed cauet. Plato loquens de voluptate in eo Dialogo, qui Philebus de hominis bono inscribitur, sic ait. Voluptas maximè omnium temeraria. Fertur enim de Veneris affectibus, qui maximi putantur, quòd peierantibus illis dii penitus ignoscunt, quasi pueri quidam fiat, nullius intelligentiæ compotes.

Vers. gen. Iambici trimetri.

BYRRHIA. SIMO. DAUUS. PAMPHILVS.

Etissp
aldisi
fdidsp
ddidsp
ijbisp
ifdidp

HERVVS' me relictis rebus, iussit Pámphilum
Hódie obseruare: ut quid ágeret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum ádeo præsto video cum Dauo. hoc agam.
s. Virúq; adesse video. D. hem serua. s. Pámphile.
D. Quasi de improviso respice ad eum. P. [hem]

L. Docetur spectator quid agat hic Byrrhia: quod in aliis quoque principis interdum est obseruandum.

ddisi
fddisp
iddisp
fiddsp
fiddsp
fiddsp
fiddsp

D. Probé. s. hódie uxórem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc nostra parti timeo, hic quid respóndeat.
P. Neque istic, neque álibi sibi vsquam erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. * quid dixit! s. facis ut te decet,
Quum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quam uim áudio, [uxóre] éxcidit.

R. Al. [ehé], asbisp.

Vestrum Pamphili respensum.
L. hem, dolentis subitò & percussí.

* L. Interrogatio indignantis, & secum hoc totum loquitur Byrrhia.

R. Al. [ab uxore], fasaip.

fligi
flilia
iflasp
fllisp
fbaij
iflifi
aiflfi
fllisp
iflisp

s. I iam nunc intró: ne in mora, quum opus sit sies.
P. Eo. B. Nullane in re esse hómini cuiquam fidem!
Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
OMNES SIBI melius esse malle, quam álteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Mémini vidére. * quo equior sum Pámphilo,
Si se illam in somnis, quam illum amplecti máluit.
Renuntiábo, ut pro hoc malo, mihi det malum.

E' xipómua. Sic Vergilius, Nusquam tuta fides. Iuuenal. Fronti nulla fides.

* L. Ironia est.
D. Aly [in somnis], i. vigilans: sed melius [in somnis], i. per nocentem.

ACT. II. SCEN. VI.

ARG. HIn hac scena Dauus admodum auité Simonem ludificatur, atque illum dubitantem confirmat, suspicionem callidè auertit, ex quo promouetur epitalis. D continet etiam hæc scena dolo vtriusque personæ, quibus vtraque capit, & capituro modo. B Nam Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit, quæ res non inuicenda est. V Theis. 1 Serui ut sint veteratores, fallaces tamen esse nolunt. 2 Senes ferè sunt auarissimi rebus honestis, & sumptuosis. 3 Coniugium est amantium tutissimus portus. Est in statu coniecturali, An Pamphilo nuptiæ sint molestæ

molestâ. hîc verum est illud Græcorum, ἀλωπικίζην περὶς ἐτίσαν ἀλόπεικα. ^R Seruorum autem calliditate, versutiâque, ^M ac pro temporis conditione, commento heros circumueniri, non raro que falli docet hac scena Terentius. Non omnino falsum videtur, quod dici solet. Quot habemus seruos, totidem nos habere hostes: quo quidem monemur, vt in Chitiad. ait Erasmus, quid fidamus illis, néve ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Illud hîc præquam iucundum est videre, vt vtterque tam Simo quam Dauus & fallat, & fallatur. Ducas est in Iudo doctos, & similes habere labra lactucas, & Deum similem duxisse ad similem: breuitatis qualis dominus sit, talem esse & seruum. ^M Adhæc quibus rationibus mentem quis alienam cile possit mouere præscribit hæc scena: cum scilicet ea tanguntur, quibus hi laborant, quos affectus concitare nitimur. Mquetur enim senex cum sibi audit auaritiam obitici eo tempore quod liberalitatem efflagitat. Aristoteles libro secundo Rhetoricorum ad Theodectem, sic loquitur, Senes sunt pusillanimes, quia humiliati à natura, ea tantum concupiscunt, quæ ad vitam continent. Sunt etiam auarissimi: sciunt enim propter experientiam quam duram sit posteditisse, ac facilius abiciere. Sunt etiam formidolosi, omnia timentes: quare, inquit, Viam præparauit senectus tibi midini. Non desyderant voluptates, sed lucrum. *Vers. gen. Iambici trimetri sine senary.*

DAVVS. SIMO.

Dauus ita loqui videtur, vt spectator tantum audiat: sic tamen ait, vt velit audiri à Simone.

*L. Periphrasis est, q. d. nihil.

*L. Hoc secum Dauus.

Fallacia alia aliam trudit.

Al. [solitudo:] sissip.

G. [Et enim eam] anapestus, Eten' am.

Al. [reputauit].

*B. A prouidentia.

Docet quid in amore cauendum sit.

*B. A necessitate.

*L. Obiectio suspicionis.

^D Sub. significatum temperat:

vt, subridet.

HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam portare, & ea me hîc restituisse gratia.

s. Quid Dauus narrat? D. *æque quicquam nunc quidem.

s. Nihilne? hem. D. nihil profusus. s. at qui expectabam quidem.

D. *Præter spem euēnit. sentio: hoc malè habet virũ.

s. Potin' es mihi verum aicere? D. nihil facilius.

s. Num illi molestæ quippiam hæc sunt nuptiæ, Propter hõspitiã huiusce consuetudinem?

R. In hõspitiã hîc vim habet consonantia & a finale non eliditur sed corripitur. Erasmus ita dictionum ordinem inuertit: Huiusce propter consuetudinem hõspitiã: sissip.

D. Nihil hercle. aut si adeò bidui aut tridui est

[bidui] ultimam nec elidit: nec corripit: primam & hîc & alio apud hunc authorẽ producit sicuti & [tridui]. ^D [bidui] est, aut tridui, had sissip.

Hæc [solicitudo:] nostin' deinde desinet.

E'tenim eam secum rem recta/reputabit/via.

s. Laudo. D. dum licitum est illi, dumque atastulit,

Amãuit, tum id clam. canit, ne unquam infamia

Eares sibi esset, vt vt, um fortem decet.

* Nunc uxore opus est: animũ ad uxorem appulit.

s. * Subtristis visus est esse [aliquantulum] mihi.

E. visus est, vel visus est. R. al. [aliquantum]. sissip. al. [aliquid].

tum in [e]je non eliditur e. sissip.

D. Nihil

- E**ndisp
Eti
D. Nihil propter hanc rem: sed est quod tibi succen
seat.)
- E**adxi
Eadfi
s. Quidnam est? D. puerile est. s. [Quid est?] D. ni-
hil. s. quin dic quid est.
- E**adxi
Eadfi
D. At nimum parca facere sumptum. s. mene?
D. te.
- E**isip
Vix inquit drachmis obsonatus est decem.
- E**isip
Num filio videtur uxorem dare?
- E**isip
Quem inquit vocabo ad cenam meorum equi-
tium
- E**isip
Potissimum nunc? & quod dicendum hic fiet,
- E**isip
Tu quoque per parca nimum non laudo. s. tace.
- E**isip
D. Commoui. s. ego, si recte ut fiant, videro.
- E**isip
Quidna hoc rei est? quidna hic volt veterator sibi?
- E**isip
Nam si hic mali est quicquam, hem illic est huic rei
caput.

R. al. [succenfer tibi.]
E. al.

E. [quid id est?]
fadxi: vel [quidnam
est?] fadxi: si [nihil]
sit monosyllabus, quar-
tus per est spondens.

B. Drachma ex 18 si
liquis constat, id est,
ex tribus sclopulis.

*L. xxi. §. c. i. a.

Non laudo. Modestia
vitur. mo enim di-
citur reprehendo.

Veterator: induratus
& tritus in altutia.
[quicquam, hem il]
spondens, quicqu'il.

ACT. III. SCEN. I.

ARG. D & P In hac scena nouo quodam modo, in scio, cessanteque Dauo primùm terre-
tur, deinde per nimiam sagacitatem suam isirum in modum fallitur Simo. & Dauo irasci-
tur, partum simulari credens, qui verus erat. Simul in hac scena id agit Poeta, vt ad nu-
ptias faciendas magis accendatur Simo, & quaedam industria, quaedam velut caui eueniunt:
vt nunc suspicio tenis. in multis enim vixoria Cemicorum Poetarum ita se habet, vt caui
putet spectator venisse, quod consilio scriptorum factum sit. *Thefis.* Suspiciaces sua
sagacitate falluntur. Veniatur in statu coniecturali, sicne amica è Pamphilo grauida. In
Myride est intentio, quam & puerperium & inuocatio parturiētis ceu signa necessaria com-
probant. Verum in Simone est depulsiō propter indecorum & absurdum. Meretricum ex-
poffulationes ac laqueos, quos iuuenibus ac imprudentibus, ac ob ætatis feruorem natu-
rāmque voluptati additis infidiosè tendunt, hæc scena describit: docetque Simonis ex-
plo, nimiam interit calliditatem obesse: & illos interdum sua interpretatione falsa at-
que solertia decipi, qui nimum sibi tribuētēs, rem aliter accipiāt, quàm veritas postulet:
neque raro fieri, vt qui bellè sibi olfecisse omnia deprehendisse, que sagaciter videntur:
sicque prudentes atque sagaces videri volunt & credunt, in magnis venientur erroribus,
suaque opinione multum fallatur, & callidis ingenis, vt stolidi turpiter irrideatur. Qua-
propter Cic. I. offic. loquens de officiis, quæ manant à prudentia, sic inquit, Labi, eriare, ne-
scire, decipi, malum & turpe ducimus. Et Seneca dicit, proprium esse prudentis hominis at-
que sagacis, omnia bene examinare, ne sua credulitate ad falsa labatur: hæc enim signifi-
cant non adesse prudentiam.

Vers. gen. Tambici irimetri.

MYSIS, SIMO. DAUO VS. LESBIA *obstetrix.*

GLYCERIO *meretrix.*

ITA pot quidem res est, vt [falsi] Lesbias:
Fidèlem hand ferme mulierem inuenias verum.

D. Al. [dixisti].
a. l. s. i. p. vel elisio in
[quidem], a. l. l. p.

s. Ab

s. *Ab A'ndria est ancilla hæc. quid narras? D. ita est.* i. offi
 M. *Sed hic Pámphilus. s. quid dicit? M. firmáuit* si
fidem. s. hem. si

D. *V' t' nam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.* affi
 L. *Tolli, i. educari.* M. *Nam quod peperisset, iussit tolli. s. ô Iúppiter* fassip
Quid ego audio! actum est, siquidem hæc vera aidi
prædicat.

D. *Ing. i. naturam.* L. *Bonũ ingeniũ narras adolescentis? M. óptimum.* i. iati
Sed sequere me in ró: ne in mora illi sis. L. sequor. i. iati
 D. *Quod remédium nunc huic malo inueniam? s.* di. iati
quid hoc? di. iati

G. *[sensisse ait?]* *A deõn' est demens ex peregrina? iam scio, ab* b. iati
fid' ip. *Vix tandẽ sensi stolidus. D. quid' hic [sensisse se ait?]* i. iati
 Deceptio senis ex s. *Hæc primũ affertur iam mihi ab hoc fallácia.* i. iati
 suspicione. *Hanc simulant parere, quo Chremetẽ abstérreant:* i. iati
 D. *Quo, i. qua re.* *G. Inno Lucina fer opem: serua me óbsacro.* i. iati

*L. *Ironia secum loquentis.* s. ** Hui, tam citó! ridiculum. postquam ante óstiu* i. iati
Me audiuit stare, appropèrat. non sat cõmodè i. iati
Diuisa sunt temporibus tibi Daue hæc. D. mihin'? i. iati

D. *Discipuli, i. Pamphili: alia s. immemores discipuli? in nominatio plurali.* i. iati
at. [discipli?] i. iati
 E. *[huius] monosyllabum est.* i. iati
 s. *Num s. immemor es discipuli? D. ego, quid nar-* i. iati
res, nescio. i. iati

*L. *Prouerbiu securitatis.* D. *Omnia hæc ex trãlatione maris dicta sunt* i. iati
peragogis. i. iati
 s. *Hiccinẽ me si imparatum in veris nuptiis* i. iati
Adortus esset, quos mihi ludos redderet! i. iati
 Nunc huius periculo fit: ego * IN PORTV
 NAVIGO.

ACT. III. SCEN. II.

ARG. ^BLesbia egrediens narrat, quo in statu sit Glycerium puerpera, simul agit de da illi potione, imitata medicos, qui præscribere solent ægrotis omnia ad usum portum pertinentia. ^Hvbi obstetricum officia recenset. ^BDeinde Simo & Dauus de puero to callidè altercantur. ^EEt hic Simo seipsum fallit, dum nimium callidis, sed vanis conris, vt post docuit exitus, rem se intellexisse sperat. ^Leius errorem confirmat Dauus, & cium suum commendat. ^VThe's. 1 Medicorum & obstetricum consuetudo, imper & iactantia in Lesbia. 2 In Dauo est *γυναικὶ*. Qui semel malus, semper presumitur malus. 3 In Simone & cautus falli docet. Porro in Simone est, *ἐπιτηδεύων*. Increpat enim D propter puerperium simulatum. In Dauo est *ὑποδοχὴν*. Defendit enim se huius puerper non esse auctorem, sed verum esse & hero prædictum asserit: se quoque seruile officium cisse testatur. ^MObstetricum iactantiam, vt oba imperiosa circa id quod ad suam profectio pertinet, & blanda inter dura pro ^Mis conditione, vt parentum animos emereat & lucrifaciant, hæc scena exprimit. ^DSpecia quoque quam scite in eadem expressa

ſuerudo medici vel medicæ egredientis ex ægri domo. Nam veniens, de negotiis eius loquitur: abiens, de morbo. & hæc ſunt præter *dux pias* quæ dicuntur *idēquæta*.^M Hic præterea ſenis non omnino prudentis, ſed nec pia, & ſtolidi ratiocinatio deſcribitur, qui ſic interdū loquitur, vt meritò contemni poſſe videatur. Rurſusque animum ad rationem reuocans, id meditat, quod ſuis rebus in primis conducere putat, ne ſeruili vaſramento decipiatur: quod idē accidit, quoniam pauci prudentes reperiuntur. Quapropter diuinus ille Plato in eo Dialogo, qui Protagoras inſcribitur, ſic ait, Idcirco ſi quis eos vituperare pergat, deſatigabitur. ^R Perſpicitur & hinc Dauſi vaſrities, qui domini errore pulchrè aſtuteque ad ſuum abutitur commodum.

Verſ. gen. Nonem & viginti priores iambici ſunt: atque ex his tres primi dimetri, quibus accinuntur duo trochei, ſed ſecundus habet in ſine brachyſyllabum pro trochæo. poteſt & idem verſus cenſeri iambicus trimeter. Quartus eſt trim. catal. Quintus dimeter catal. Sextus, & decimus ſeptimus cum ſequenti duodeciſimo ſunt trimetri acat. Reliqui quadrati, iique acat. excepto viceſimo ſexto catal. ſue ſcat. onte & decimo tertio brachycatalectico in quo pes integer deſideratur: quocirca ſeptenarius dici poteſt. Triceſimus & tredecim ſequentes ſunt trochaici, iique tetr. catalectici, excepto trigeſimo ſeptimo dimetro catal. Quadrageſimo quarto & ſeptem ſequentes trimetri iambici acat. Ultimus iambicus tetr. catal. ſue ſcat. on.

LESBIA. SIMO. DAVVS.

iſi. tt **A** DHVC Archillis quæ aſſolent, quæque oportet

fſſi. tb *Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.*

fſſi. di *Nunc primum fac ſer iſtæc lauēt: poſt deinde*

fſi. tt *Quod iuſſi ei dare/bibere, & quantum imperaui,*

fſb. ſk. — *G. Al. [Et quod iuſſi da], ſſd. ſi. — al. [Quod iuſſi dari], ſſa. ſi. — al. [iſtæc], ſſd. i. tt: poteſt & cenſeri trimeter trochaicus acat. & deinde diſſyllabū eſſe, ſſſſt.*

fſd. ſi. — *Goneanus quatuor præcedentes verſus in tres iambicos tetr. acatal. redigit, quos ita legit ac ſecat,*

Adhuc Archillis quæ aſſolent, quæque eſſe oportet ad ſalutē iſſi ſi ſi

Signa, omnia huic eſſe video. nunc primum iſtæc vt lauēt ſſd. ſi ſp

Facite: poſt deinde, q. iuſſi, date ei bibere, & quātū imperaui bſſi ſi ſi

Ubi primi & tertii extrema ſyllaba, initia ſunt ſecundi & quarti, præterea aſ huic in ſecundo vel eſt diſſyllabum, vel in eo h. vim habet conſonantis. Quartum, quem facit dimetrum acatal. ita legit, Date:

mox ego reuertar huc. d. di. prior dactylus ſit ex. ui. Date, vt ſecundi verſus pes primus ſit ex. tem. Si. Rurſus duos mox ſequentes verſus ita legit & partitur,

Percaſtor ſci. u. puer natuſt Pamphilo. quaſo deos, iſd. ſſi ſi ſi

Superſies vt ſer, quando quidem ipſe eſt ingenio bono. iſſi ſi ſi.

Date. mox ego huc reuertar.

Percaſtor ſci. u. puer [natus] eſt] Pamphilo.

Deos quaſo, vt ſit ſuperſtes, [quando quidem] ipſe eſt ingenio bono: D. [quando quidem].

Cumque huic veritus eſt optima adoleſcenti facere iniuriam.

s. Vel hoc quis nō credat, qui ſerit te, abſte eſſe ſortum? D. quidnam id eſt? D. [natum?] iſſi ſi ſi.

D. Aſſolent, conſuetudinis: oportet rationis. Medici ad huc futurarum rerū incerti præſentibus indiſciis firmā valitudinē pollicentur.

Al. [iſtæc vt], ſſd. i. tt: vel eli. ſ. aut t m. ter trochaicus acat. & deinde diſſyllabū eſſe, ſſſſt.

R. Al. [Percaſtor ſci. u. puer eſt natus], ſſd. ſi. G. al. [Percaſtor ſci. u. puer eſt natus e], aſſi ſp. correpta prima in [ecaſtor. & eli. ſ. in] natus].

D. vel. id eſt, etiam.

s. Non

Locus ab incongruentia rei temporisque. Estque alia coniectura senis à dicto mulierculæ & loco, ad confirmationem suspicionem.
*L. Expostulatio cū Dauo.

S. *Nō imperābat, coram, quid opus factō esset puēr* fidisai
pera.

Sed postquam egressa est, illis, qua sunt intus, clamat, de via. fidisai

*O^A *Dauo, itāne contēmnor abs te? aut itāne tādē* fidisai
idōneus

Tibi [videor,] quē tam apertē fallere incipias dolis? fidisai

G. [videor esse], & erit tetrameter acat. fidisai. [videbor], fidisai.

*L. Auger à modo facti.

*Saltem accuratē, ut metui videar: certē si rescierim. fidisai

D. *Certē hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego.* s. fidisai
edixi' tibi,

D. Verecundia liberi est, serui verò metus.

Interminat^{us} sum, ne faceres? num veritus? quid [retrulit?] fidisai
D. [retrulit] non à Refero, sed ab impersonali Refert, in quo producitur Re.

Al. [Credon'] J. fidisi.

[Credone] tibi hoc, nunc peperisse hanc ē Pāmphilō? fidisai

D. *Tēneo quid erret: [quid ego agam] habeo.* s. fidisai
quid taces? D. [et quid agam], fidisai

*L. Attende callidā cōfirmationē falsæ suspicionis, ut noua occasione fallat.

D. * *Quid credas? quasi [non tibi] renuntiāta sint* fidisai
hac sic fore. D. [tibi non], fidisai

Mibi ne, Hoc ad senis perspicaciam spectat, q. d. ego ipse intelligo.

S. *Mihine quisquam?* D. *Eho, an tute intellexti hoc* fidisai
ad simulārī? s. *irrideor.* G. Si creticum respicit, accipe [Mihin'] monosyllabum, fidisai

R. Al. [suspicio], producta antepenultima.

D. *Renuntiātum est, nam quē istac tibi incidit [suspectio?]* fidisai

*L. Purgatio à persona.

S. *Quē? quia te noram.* D. *quasi tu dicas factum id* fidisai
consilio meo.

Ego ne res ista pronomina vehemenciam habent.

S. *Certē enim scio.* D. * *non satis me pernōsti etiā* fidisai
qualis sim Simo. G. Si cretico non detur locus, erit trachicus hyper. tdtfsalt.

*L. Ironia.

S. *Egōne te?* D. *sed si quid narrāre occēpi, continuo* fidisai
dari

Tibi verba censes. s. * *falsō.* D. *itaque hercle nihil* fidisai
iam mutire audeo

Vbi sentit seni nōdū persuasum hanc parere, affirmat ser-

S. *Hoc ego scio v' m, nēminem peperisse hīc.* D. fidisai
intellexim?

Sed

- dfiiafp Sed nihilò fecius mox deferent puerum huc ante ostium.* Sis fecius] ut Secus, contra Virgilij auctoritatem, primam corripiat, erit hic trochaicus, d d f d f t o, ut voluit Erasmus. uus eam parere, & tamè ita narrat, ut opinionem seni faciat simulari partu.
- bfijbfu Ideo iam nunc tibi renuntio here futurum, ut sis sciens.* Est & hic Erasmo trochaicus, bf b t b f t --
- ffiffifaj Ne tu hoc posterius dicas, Davi factum consilio, aut dolis.*
- ttcafl- Prorsus à me opinionem hanc tuam ego esse amotam volo.*
- ffititv s. Vnde id scis? D. audiui, & credo. s. multa concurrunt simul,* Multis signis coniectura constat.
- ffibff- Qui coniecturam hanc nunc facio, iam primum haec se è Pampphilo*
- acffiv Gravidam dixit esse, inuentum est falsum, nunc postquam videt*
- neff- Nuptias domi apparari, missa est ancilla ilico.*
- fflabfv Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut afferret simul.*
- ff d f i a x f t - D. Hoc nisi sit, puerum ut tu videas, nihil scio uentur] nuptiae.* D. & E. Al. [morantur.]
- ff d f i a t -*
- ast- s. Quid ais? cum intellexeras* L. Quid ais? Obiurgantis.
- ffabff- Id consilij capere, cur non dixi extemplo Pampphilo?*
- ffbbffw D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem* Pampphilu ab amore diuertisse attexit.
- ff d f t f w Scimus quam miserè hanc amarit, nunc sibi uxorem expetit.*
- ff d f c a r - Postremo id mihi da negotij, tu tamen has nuptias* R. negotij, tu tamen idem has.] f d t f d f t --
- ff d f i f f - Perge facere ita, ut facis: & id spero [adiuro] deos.* R. Al. [a iurores.] Est autem à r r u i e g d a.
- ff d f d t - s. Imò abi intrò: ibi me opperire: & quod parato opus est, para.*
- ff i f p Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem.*
- ff i f p Atque haud scio, an qua dixit, sint vera omnia.*
- ff i a f Sed parui pendo, illud mihi multò maximum est,*
- ff d a f f p Quod mihi pollicitus est ipse genitrus, nunc Chremè*
- Con

Limagoroni.

Conueniam: orabo gnato vxorem: si impetro, dicit
 Quid aliam malim, quam hodie has fieri nuptias? b r d d i
 Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est s i d e a p
 mihi id, s i d i

Sinolit, quin etiam merito possim cogere. s i e s p
 s i d i

Aique adeo in ipso tempore eorum ipsum obuiam d i s i p o

[Chremetem.] R. Ali. [Chremem], et utque trimeter prima ad precedentem pertinente & [adeo] di syllabo facto, alii s i p: qu' ad in i anapaestus. Alij ultimam hanc dictionem [Chremetem] sine [Chremem] omittunt, d i s i p.

ACT. III. SCEN. III.

ARG. D Hæ congressio duorum senum ad tale periculum adigit fabulam, vt id non videatur consilio, sed euentu posse vitari: qui euentus, est Critonis præsentia. H Simo Chremetem orat, vt filiam suam Pamphilo det vxorem. D vnde ex falsis sient veræ nuptiæ: atque ita omnibus consiliis & factis fabula ad Epitastum progreditur. V Thest. i Magna est facilitas exorandi inter bonos amicos. 2 Incommoda coniugatorum prudentibus sunt commoda. 3 Occasio in amatoribus distrahendis non est negligenda. 4 Non parua manent commoda, cum amatores animum ad matrimonium applicant. e d r i d e t oratio. Simo à Chremete exorat vt veræ sint nuptiæ, & in vtroque senæ p i o t e r i a s i u e u n d i est notatio. H Hic enim nobile amicorum par producitur: tum quæ amicorum partes sint, ostenditur. R In primis autem honesta, & quæ in rem communiter sint vtrique amico petenda esse, neque tam priuatam, quam alienam quoque vtilitatem spectanda docet hæc scena. Nam id demum veri amici est, amici rationem non minorem, quam sui ipsius habere, semper rebus haud secus, atque propriis consulere: M cum homo ab homine non sit alienus & mutuis beneficiis vita ciuili constet: quam hi destruunt, qui propriam vtilitatem respicientes, negligunt alienam: quod à boni viri officio penitus alienum est. Quapropter omnium bonarum artium magister Cicero, hanc legem in amicitia sanxit: vt neque rogemus res turpes, neque faciamus rogati, & vt ab amicis honesta petamus, atque amicorum causa honesta faciamus: neque expectemus quidem dum rogemur, sed studium semper adsit, cunctatio absit. Plato in quinto de Legibus, sic ait: Prima ciuitas est & Respublica optimæque leges, vbi quammaximè per vniuersam ciuitatem, priscum illud Proverbum locum habet, quo dicit: Amicorum omnia esse communia. Humanitas, dicebat Plato, tribus modis exercetur in vita ciuili: Vno modo per salutationem, vt cum obuios salutamus, & manus prorigimus: Secundo, cum quis opem fert alicui calamitatibus laboranti: Tertio, cum homines inter se cõuiuia celebrant, & epulari accubatione se refouent, atque ciuilitate oblectant. Seneca libro octauo epistol. sic ait: Humanitas vetat superbum esse aduersus socios. Aristoteles primo Politicorum, sic ait. Homo naturam ciuilem animal est, & quæ inciuiliis propter naturam, & non propter fortunam, aut prauum est, aut melior quam homo. Vnde dicitur: Homo solitarius, aut bestia, aut deus. R Pulcherrimè verò hic senile expressit colloquium Terentius, quam humaniter ciuilitateque mutua vti consuetudine hominem deceat, docens. Perspicitur autem hic Chremetis ciuilitas vbique, ac humanitas, prudentiaque singulari: nam quemadmodum rectè moluit Erasmus, Terentius hunc semper placidum, vbique sibi præsentem, omniaque, quantum potest, peccantem inducit: at ita tamen lenem, vt minimè stupidum.

Verf. gen. Iambici omnes, quatuor priuati & s i e ultimi sunt octonarij, sed hi catalectici sine scazonte illi acatalectici. Quintus dimeter acat. Reliqui omnes senarij acat.

SIMO

SIMO, CHREMES, Senes.

- I**VBE O Chremêtem. c. ô te ipsum querêbam. s. D. Inhemus verbis, Volumus animo.
 & ego te. c. optatô aduenis.
- A**liquot me adière, ex te audîum qui aiêbant hodie filiam Ex fictis nuptiis vera fiet, idque initium est epitaficos periculi in fabula.
- M**eam nûbere tuo gnato: id viso, tûne, an illi insâ-
 niant. * D. A. docilitate.
- s.** *Auscûlta [paucis:]* & quid ego te velim, & tu * L. Obsecratio Simonis, admixtis rationibus ab honesto & vili.
 quod queris, scies. D. Al. [paucis:] sidijsi.
- c.** *Auscûlto: loquere quid velis.* * L. Obsecratio Simonis, admixtis rationibus ab honesto & vili.
- s.*** *Per [ego te] deos oro, & nostram amicitiam* * D. Obsecratio à rebus de quibus agitur.
[Chreme.] Al. [te ego], d[es]ia: aut s[ic] [deos] monosyllabum ma: r[ati]o, d[es]ia: i.
- * Quae incêpta à paruis, cum atâte accrêuit simul:**
- * Perque v'nicam gnatum tuam, & gnatum meum,**
- Cuius tibi potêstas summa seruândi datur:**
- Vi me adiuvet in hac re: atque ita, ut in nuptiæ**
- Fuerant futûra, fiant. c. ab ne me obsecra:**
- * Quasi hoc te orândo, à me impetrâre oporteat.**
- A lum esse censes nûc me, atque olim, cum dabam?**
- * Si in frem se st utriûque, ut fiant: accer si iube.**
- Sed si ex eare plus mali est, quàm commodi**
- Virique: id oro te, in commûne [ut cónsulas:]**
- Quasi illa tua sit, Pâmphilique ego sim pater.**
- s. Immo ita volo, ut aq ue póstulo ut fiat Chreme.**
- * Neque póstulem, abs te, ni ipsa res moneat. C.**
quid est? * D. Vox plena officii & charitatis.
- s. Ira sunt inter Glycérium & gnatum. c. aúdio.** * D. Ab utili arg. & accurata locutio.
- s. Ita magna, * ut sperem posse auelli. c. * fabula.** R. Al. [re].
- s.*** *Profectò sic est. c. * sic hercle, ut dicam tibi,*
- AMANTIVM IRAE, amoris [redintegratio]** D. [cónsule:] iijisip.
 est. R. Al. a: [i]negratio, ijijij.
- s.*** *Hem, id te oro, ut antè eâmus, dñ tēpus datur:*
- Dñmque eius libido occlûsa est, conyrmelîs.**
- Prîus quàm harû scêlera, & lacruma cōficta dolis,** * B. Petitionem suam à possibili confirmat.

Reducant animum a grōtum ad misericordiam, id est ip
Vxorem demus, spero consuētudine, & mīsp
Coniugio liberāli deuētum Chreme, dūssj
[Dehinc] facile ex illis [se]se emerfurum malis.* dūssj
c. Tibi ita videtur: * at ego non posse arbitror* bibisp
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me cēdibā
perpeti. a

* R. Al. [Dein].

* Al. [se].

* E. Emergere a
 tiuē.

* Chremes Pamphi
 li amorem suspen
 ditum habet.

* L. Obiectio peri
 culi & incommo
 ditatis.

s. *Qui scis ergo istuc nisi periculum feceris? c. at* mīsp

*Erasimus particulam [at] ad sequentem versum refert atque ita in [fe
 ceris] nihil eliditur, sed s vel t in [istuc] sequentis versus, ut pri
 mus pes sit anapaestus: nisi bacchium anapaesti loco manū.*

Istuc periculum in filia fieri graue est. ijsia

s. *Nempe incommoditas denique huc omnis redit:* dūssj

Si euēniat, (quod dū prohibeant) discessio. dūssj

At si corrigiur, quot commoditates vide: dūssj

R. Al. [corrigatur.] At tū ad praecedet versum pertinebit [at]. dūssj

* D. Ab honesto.

Principio amico filium restitueris:* dūssj

* D. Ab utili.

** Tibi generum firmum, & [filia] iuuenies virum.* mīsp

Al. [gnata], bis [ap.

*D. Al. [id animum
 induxyti], id [isp.*

c. *Quid istuc? si istuc animum induxisti esse utile:* id est ip

Nolo tibi vllum commodum in me claudier. mīsp

* L. Gratiarum
 actio.

s. ** Merito te semper maximi feci Chreme.* assj

c. *Sed quid ais? s. quid? c. qui scis eos nunc discor
 dare inter se?* dūssj

D. *Ipsus & inti
 mus, testis commen
 datio.*

s. *Ipsus mihi Dauos, qui intimus est eorum consi
 lys, dixit.* safat
 safat

B. *[persuadet],
 ias [si]t: vel si [nu
 ptias] censeatur disyl
 labum, ias [si]t.*

*Et is mihi [suadet.] nuptias quantum, queam, ut
 matrem.* ias [si]t

* L. Argumentum
 ex adiunctis.

** Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hac
 velle?* dūssj

*Tute adeo iam eius verba audies. heus euocate huc
 Dauum.* dūssj
 dūssj

G. *Alis [Atque],
 dūssj. Hic versus
 pergitur initio sce
 nae sequentis.*

[Sed] secum video ipsum foras exire. id est ip

ACT. III. SCEN. IIII.

A R G. ^p In sequenti scena Dauos seni insultans, ut nuptias acceleret, hortatur. ^p non enim putabat fore ut sic ageretur. ^p Dauos facile acquiescit Simo, eique consilium suum prodit, & conatur ex hactenus veras efficere nuptias. ^p cum igitur herum serio de tradendo

filia colloquicū Chremete,^L quidque actum sit cognoscit Dauus, consiliū suū detesta-
tur,^B anxiusque & exanimatus redditur.^D Hic itaque locus est, in quo iam ad discrimen
mali producta Comœdia, in meliorem partem iam incipit inclinare.^{V Tres.} 1 Dolus
dolum vincit. 2 Incidit in foueam quam fecit, suāque ipsius nassa irretitur. 3 Quor
serui, tot hostes. Exhortatoria est eunthymemate conclusa. Propositio, Accersatur vxor.
Ratio est à tempore.^{Hic} interim videmus callidissima quæque cōsilia ferè pessimè cade-
re. Nam quid Dauī consilio callidius, at quid ille tamphilo, perniciosius excogitare po-
tuisset? Scitè ergo non semper consiliis respondere euentus, multaque stcus ac nos pu-
taueramus, euenire, & insitutos interdum dolos parum feliciter succedere:^M adhac etiam
homines non vndique circumspectos, nec planè prudentes, quibus abundat vita commu-
nis, assentationibus capi docet hæc scena. Idcirco Tullius lib. i. Offic. monet, ne assentatio-
nibus patefaciamus aures, & ne adulari nos sinamus, in quo falli facile est. Vnde Selon, au-
thore Laërtio, dicere solebat, Cautè singulos obserua, ne fortè odium in corde tegant, dum
blanda & arridenti facie te alloquuntur, duplāque illis lingua atra ex mente sonet. Ho-
minem insuper malitia, quæ vitio iungitur, grassantem, confundi aliquando, ac in pro-
prios incidere docet laqueos. Impossibile quippe est, vt id habeat successum, cuius princi-
pium malum est. Seneca scribens de ira ad Neuatū, sic ait, Nulli fortuna tam dedita est, vt
multa tentanti vbiq; respondeat. Cic. in orat. pro Cluentio, sic ait, Minus stultus est, cui
nihil in mentem venit quàm ille qui quod stultè alteri venit in mentem, comprobatur.

*Verſen. Iambici omnes. Primus est fragmentum scæz ontis ultimi precedentis scæz. Secundus
quoque est scæz on eius sãe ge. eris: nempe tetrameter catal. Reliqui omnes sunt acatalectici, iique terrame-
tri, ex pro penultimo dimetro.*

DAVVS. SIMO. CHREMES.

AD TE ibam. s. quidnam est?

fil. i. v. 10 **A**D. Cur [vxor] nō accersitur? siā aduesperāscit.

S. audin' tu illum? *E. [vxor] recundat in versu, & vi-
detur additū ab interprete. fil. i. v. 10.*

*scæz. flap
aidf* Ego dudum nōnihil veritius sum Dauæ abs te, ne
faceres idem

fil. i. v. 11 Quod volguis seruōrum solet: dolis vt me delūderes,

did. bid. fi Propièrca quod amat, filius. D. egon' istuc face-
rem? s. credidi.

did. m. a Idque adeo metuens vos celāui, quod nunc dicam.

D. quid? s. scies:

d. did. sp Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tan-
dem cognōsti qui siem.

did. i. did. fi s. * Non fuerant nūptiæ futūre. D. quid, non? s. sed
ea grātia

did. m. i Simulāui, vos vt pertentārem. D. * quid ais! s. sic est
res. D. vide,

*scæz. did. sp
id* * Nunquam quini ego istuc intelligere. vah consiliū
callidum. *E. Aut eliditur u in quini, aut s in istuc]. Scæ-
ligerus manuū elidere t.*

Ad epitaſin pericu-
li pertinet, quod eò
res redit, vt Dauī
consilia obsint Pā-
philo.

D. Ego dudum, gra-
uis oratio ab hoc
pronome plerun-
que exorditur. Est
autè hoc princ ipiū
à beneuolentia per
antithesin.

A. [nostri]. d. b. i. b. sp.

* L. Narra' io.
Simo errore nuptia-
rum Dauo aperit.
* L. Admirantis.

* Versuta Dauī dis-
simulatio, & face-
ta assentatio.

[hem] pendet ab hoc versu, licet a quibusdam cum sequenti ponatur.

L. Hem, nunc nã per metuentis. Mu & hoc iummissè dicitur.

* Sic alibi, Orator ad vos venio, finite exorator vt siem.

* L. Callida iteratio ad fallendũ ex vocum similitudine.

* L. Repetitio tacitè stomachantis.

Pollicetur quod minime intendit.

D. Mirum. i. Cautè Dauus callidam in terrogationem excipit.

* L. Perturbatio Dauus & consilii sui detestatio.

Ad hunc modum ferè fingit Terètius consilia callidissima fallere.

Hem astutias. Ironia est. sibi enim omne malum ascribit.

s. Hoc audi, vt hinc te iussi intròire, opportunè hic fit mihi óbuiam. D. hem!

Númmam perimus? s. narro.] que tu dudum nar rasti mihi. E. Al. [narro huic,] sbfbbf.

D. Quidnam [aúdio!] s. gnatum vt det, oro, vixque id* exoro. D. occidi. E. Trochæus tetr. catal. sarrctst - D. Al. [audiam!] ^Atum versus necessario iambicus.

s. Hem, quid dixi? D. * óptimè, inquam, factum. s. nunc per hunc nulla est mora.

c. Domum [modo] sibo: vt apparèntur, dicam: atque huc renúntio. Al. [nunc], ilijfij.

s. Nunc te oro Daue, quóniam solus mihi effecisti has nuptias,

D. * Ego verò solus. s. corrigere mihi gnatum porro enitere.

D. Fáciam hercle sédulò. s. potes nunc, dum ánimus irriátus est.

D. Quiéscas. s.] age igitur. vbi] nũc est ipsus? D. mirum, ni domi est. D. [age igitur vbi] ^A sine distinctione.

s. Ibo ad eum, atque eadem hac, que tibi dixi, dicã scãdem] illi. D. * nullus sum. D. Al. [iri: è]. ^EIn [nullus] necessario eliditur s.

Quid causse est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum, iam perturbãni omnia:

Herum sefélli: in nuptias conieci herilem filium: Feci hodie, vt fierent, in sperãnte hoc, atque inuito Pãmphilo.

Hem astútiã. quòd si quiéssẽ, nihil euenissẽt mali.

Sed eccum ipsum video. occidi.

Vtinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me precipitem dãrem. E. Trochæus tetr. catal. ^Atum [mihi] monosyllabum erit, atbsdto.

ACT. III. SCEN. V.

ARG. P. Hæc scena, cuius perturbationis esse debeat, etiam supra Poëta præstruxit, cum ad consentiendum Dauī consilio tardum Pamphilus faceret. V. Est vero scena in partibus. *Incipit* enim Pamphilus tum seipsum propter stultitiam, P. quod seruo futili auscultans, a dolosumque eius consilium secutus, responderit patri se ducturum uxorem, V. tum ipsum Dauī consilium, quo intricatus sese extricare nequit. H. adeo in pericula magna fuerat illius gratia coniectus. Deliberat etiam secum Pamphilus quid inter sacrum & saxum obstitens faciat. Grauius quoque incandescit: nam acerbum est consilia nostra secus euenire, atque putaueramus. V. *Thefes.* 1. Nemo leditur nisi à seipso. 2. Falluntur nimium creduli amatores vel à suis ipsorum seruis. 3. Serui ferè sui similes sunt. R. Non cuiuslibet sequenda consilia, neque cuius fortunam nostras committere nos debere, hæc docet scena. nam M. qui vilissimæ personæ freti consilio, R. id temere nullòque omnino cum delectu faciunt, sæpe numero stultitiæ suæ luunt pœnas: M. ad idque tandem deueniunt, ut locum penitentiæ ubique relinquunt, & merito ab omnibus qui rectè sapiunt, in rebus agendis derideantur. Quapropter Herodorus libro 7. Bene, inquit, consultare, maximum est lucrum, & rei consilio gestæ lætus plerunque est exitus. Cic. lib. 1. Offic. sic præcipit, Est igitur adolescentis, maiores natu vereri, ex hisque eligere optimos & probatissimos, quem consilio & autoritate nitatur. inueniunt enim ætatis inscitia, senum constituenda & regenda prudentia est. Socrates apud Platonem in eo Dialogo, qui Theages de sapientia inscribitur sic ait, Consilium res sacra dicitur. Non est diuinius aliquid, de quo homo confulere queat, quàm de eruditione sui ac suorum. *Vers. gen. Iambici tetrametri acatalectici.*

PAMPHILVS. DAVVS.

- V**BI illic scelus est, qui me perdidit? D. perij. P. D. Accusatio.
 atque hoc consilièor L. Scelus pro scelerato per auxesim: & est metonymia.
- Iure obrigisse, quandoquidem tam iners, tam nulli consili
 Sum. seruum fortunam meam me commisisse futili! * Metaphoricòs à vase futili & rimoso ductum, in summo periculo usurpatum.
- Ergo pretium ob stultitiam fero: * sed inultum [nunquam id auferet.] R. Al. [id nunquam a me auferet.] diddaisp: al. [id nunquam feret.] * L. Comminatio.
 al. [id nunquam auferet.] A tunc ex [inultum] nihil elidendum, diddaisp.
- D. * Posthac incolumen sat. scio fore me, nunc si hoc deuoto] malum. * L. Trepidatio Dauī.
 G. [deuoto hoc]. Ali. [euoto hoc.] fdbfisp.
- P. * Sed quid ego nunc dicam patri? negabon? velle me, modo * L. Instauratio que relex per dubitationem.
- Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
- Nec quid me nunc faciam, scio. D. nec quid de me, vterque expers est consilii.
 atque id ago sedulo. Al. [quidem me: at- qui], ffaaidij.
- Dicam aliquam inuenturum, ut huic malo aliquam [producam] moram. P. ob. D. Al. [prodūctem].

*L. Trepidantis.
*D. Grauis est inter
rogatio cū ironia.

*L. Promissio auxi-
lii. lo co defensiois.

*L. Refutatio à per-
sona & autè factis.

*Erasmus putat [hem]
addi extra metrum,
fifidisp. Scaligerus
id negat, sed legit.
[hem quo fretus sim.]
eliditque s ex [fre-
tus]. fifidisp.
*L. Amplificatio à
præmonitione an-
tegressa.*

*In [supplicium] nihil
eliditur, nisi [vri] pro
secundo [vri] legas (ve-
luri quædam exem-
plaria habet) vel tro-
chaicum esse manus,
[baldt-]. Glareanus
omittit prius [vri], sed
hoc nihil ad metrum.*

D. * *Vissus sum. P. * e hodie bone vir, quid ais? viden' saaaifal*
me [consiliis tuis] Al. [trus consilijs], sed versus non
constat.

*Miserum impeditum esse? D. * at iam expédiam. aifdalfp*
P. expédies! D. certè Pámphile.

*P. Nempe ut modò. D. immo melius spero. P. * ob, fifidisp*
tibi ego ut credam fúrcifer!

Tu rem impeditam, & perditam restituas! [hem fifidalfp
quo fretus siem,]

Quime hodie ex tranquillissima re coniecisti in distina
núptias.

** An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. [quid me fifidalfp*
ritus es?] D. cruce[m]. R. [quid meritus?] fifididiv: A, sc tro
chaicum est tetr. catal.

Sed [paúlulum sine] ad me ut redeam iam aliquid fifidalfp
dispiciam. P. hei mihi, R. [sine paululum], A, ut sit tro
chaicum, dtaadt-.

Cur non hábeo spátium, ut de te sumam suppliciu^m, [balfdalfp
ut volo?

Nanque [hocce] tempus præcauere mihi me, haud fifidalfp
te ulcisci, sinit. G. [hoc], & erit trochaicum ut tres præceden-
tes, stitatu.

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. Elegans perturbatio, in qua inter se Simo, Pamphilus, Dauus, Charinus, Phylia, Chremes, omnes omnibus redduntur offensus: sed potissimum Charini in Pamphilum continetur iurgium, querela, & expositulatio. & est epitali: vtriusque partis fabula. 1 Iniurii sunt, qui sua commoda ex aliorum incommodis comparant. 2 Perfidii sunt qui fidem violant, & promissorum immemores sunt. 3 Qualis herus est, talis seruus. In Charino est de perfidia hominum conueltio. In Pamphilo est per translationem criminis in Dauum expurgatio. In Dauo est descriptio boni serui iuxta officium, deinde & peragatio facinoris admissi. Versatur enim tota scena in genere iudiciali. Siquidem Charini crimen perfidiæ intendit, Pamphilus depellit in statu assumptiuo: concedit quidem crimine admissum, sed deprecatur, & in Dauum transfert atque deos. Porro Dauus accusatus merito consilii, sese expurgat melioris consilii pollicitatione, & sui officii assiduitate, & deprecatione. Continet hæc scena elegantem perfidiæ detestationem, docetque datam fidem semper præstandam: neque vlla vnquam in re violandam esse, maxime verò, si de amici modo agatur. Imò retinendam esse in rebus omnibus, ut oportet verecundiam & pudorem quoniam vbi non est fides, iustitia locum non habet: si ius amicum in aliqua difficultate cognoscitur. Vnde Plato lib. 1. de Legibus, Testem habemus Poëtam Theognidem, eiuem Megarensem ex Sicilia, qui ait, Fidelem virum omni argento atque auro in seditione meliorem. Est autem, inquit Theognis, maxima virtus illa fides, quæ maxime in periculis lucet, quæ iustitiam perfectam quis nominabit. Et M. Cicero dicit in Offic. Fidem esse iustitiæ fundamentum: & ita dici, quoniam fiat quod dictum est. Et vbi non est pudor, illic regnat impudentia: quo vitio nullum est tetrius, nullum humanis moribus ac ciuili disciplina perniciosius.

Vnde Seneca lib. i. Epistolarum, Verecundia bonum in adolescente signum. Et lib. x i i. Verecundia malis conatibus obstat. Xenophon lib. i. Ingratitudinem potissimum impudentia sequitur, quæ ad omnem turpitudinem maxima est dux. Et lib. v i i i. Pudentes, quæ turpia sunt in proparator fugiunt: temperantes verò ac pudici, etiam in obscuro. Plato in primo de Legibus, Legislator pudorem colere debet ac honorare: confidentiam verò huius contrariam, impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publicè malum hominibus arbitretur. Nihil aliud est pudor, inquit, nisi timor infamiae.

Verſen. Sunt in hac scena viginti trochaici, & unde quadraginta iambici: è trochaicis unus est tetraacatal, siue scaz on, nempe decimus, quartus; reliqui unde viginti sunt catacl. ex ijs tredecim trimetri, nempe qui in scena primi sunt obuij: & sex tetrametri, videlicet decimus quintus cum sequente, & viceſimus secundus cum tribus ſequentibus. E iambicis, qui acatalectici sunt omnes, quatuordecim inueniuntur tetrametri, nempe decimus ſeptimus cū quatuor ſequentibus, unde quadragimus cū quadragesimo & duobus scena ultimis: viginti quinque qui reſtant, trimetri sunt, nempe triceſimus primus cum ſeptem ſequentibus, & quadragimus primus cum ſedecim ſequentibus.

CHARINVS, PAMPHILVS adoleſcentes. DAVVS.

tradu

HOCCINE / credibile est, aut memorabile,

G. In [Hoccine] ne producitur positione vel casura. ^A Scalligerus vult hunc versum esse iambicum trimetrum brachycatalecticum, ddfap: quem Erasmus pentametrum.

dctaw

Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
Vt malis gaudeant, si que ex incommodis
Alterius sua comparent ut commoda? ab

cstt-

tll-

dctt-

fdaw

[T]dne est verum? immo id genus hominum est pessimum. in Al. [Verumne id est?] sllsp: iambicus est trim.

taaw

dill-

Denegando modo quis pudor est paululum.]

Post ubi tempus promissa iam perfici, In [promissa] lulum adest. ^A sed su producitur vel casura, vel positione ob i consonum sequens, versus non constat.

G. [iam promissa] dllct-. R. [promissa est iam] dllst-.

cctat-

ctt-

tllt-

ctft-

Tum necessario se aperiant, & timent,

Et tamen res cogit denegare. Ibi

Tum impudentissima seorum oratio est, G. [eorum est] oratio, tllct-

cctat-

ctt-

tllt-

ctft-

* Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,

Proximus sum egomet mihi. A' tamen, ubi seſt fides.]

cctat-

ctt-

tllt-

ctft-

Si roges, nihil pudet hic, ubi opus est, In [hic] h vim [ubi fides est], quod habet con aris, vel in [ubi] nihil elidit, tllctb, quinto loco ponitur versus respuit.

brachy syllabus pro trochaicis legimus illos puat, tllctab-

G. iij

Exordium narrationis ad Pamphilum instituta. Penthos à perfidia detestatione: èstque locus communis.

Verecordia, i. animus prauus, malignus, & inhumanus.

D. Ali. [gaudeat,] tllct-

Al. [comparet uti], ddtbt-. Ali. [ut comparent] sed versus non constat.

D. [queis pudor paululum adest.] ^A sed Id vsuuenit inter foedifragos.

E. Al. [premit], xxiij a ut sit dimeter creticus, sed deesi aliquid metro. nã pro quarto cretico posuit i-ubum.

* L. Rem accendit profopocia.

Al. [ubi fides], sed hoc nihil ad metrum. al.

D. A. [illi]. tttttbttt. *Nō verēntur: illic. Iobi nihil opus est, ibi verēntur.* ttt bttt
 [eo] monosyllabus ro- ttttttt
 tum eliditur, ut (di- ttttttt
 ctu mirum) spondaus ttttttt
 ē sex syllabus confici- ttttttt
 tur [um & cum eo ttttttt
 in] & d'in. ttttttt
 * L. Obiectionis oc- ttttttt
 cupatio, quæ solui- ttttttt
 tur ab vlciscendi ttttttt
 voluptate. ttttttt

**Sed quid agam? ad eamne ad eum, & cum eō iniū- ttt bttt
 riam hanc expōstulem? ttttttt
 ttttttt**

Ingeram mala multa. [atque] aliquis dicat, Ni- ttttttt
 hil promoueris. ttttttt

Al. [atqui].

*Præcedentes sedecim versus in duodecim iambicos quadratos acat- ttt bttt
 redigit Goueanus: quos in hunc modum legit ac fecat, ttttttt
 Hoccine credibile, aut memorabile, tanta ut cuiquam vecor- ttttttt
 dia ttttttt*

*Innata fiet, ut gaudeat malis, atque ex incommodis ttttttt
 Alterius, sua vti comoda comparet! ha, verumne id est? ge- ttttttt
 nus ttttttt*

*Immo hominum id pessimum est, in denegando queis pudor mo- ttttttt
 do ttttttt*

Paululum adest, post ubi iam tempus est promissa perfici, dffififj ttttttt

*Tum se necessario aperiuunt, timent, & cogit res eos ttttttt
 fidafisi*

*Tum denegare, ibi tum impudentissima eorum est oratio, ttttttt
 ffaidsi*

*Quis tu es? quis es mihi? cur meam tibi? heus proximus sum exomet ttttttt
 mihi. ttttttt*

*At tamen ubi fides, si roges, nihil pudet hic, ubi est opus, ttttttt
 dbfijaip*

*Nihil verentur: illic, ubi verentur, ibi non est opus, ttttttt
 iijdbfip*

*Sed quid agam? ad eamne ad eum, & iniuriam hanc expōstulem ttttttt
 cum eo, ttttttt*

Mala ingerā multa? Atqui aliquis dicat, Nihil promoueris, iifafifp ttttttt

**Multum: molestus certe ei fuero, atque animo mo- ttttttt
 rem gesserō. ttttttt**

* L. Confessio de- ttttttt
 precantis. ttttttt

* D. Defensio ab ttttttt
 imprudentia. ttttttt

* L. Propositio cri- ttttttt
 minis, nam quere- ttttttt
 la quæ præcessit, ttttttt
 exordii loco fuit. ttttttt

E. Ali. [seducere]. ttttttt

*Subducere, Græca ttttttt
 figura, pro fallere, ttttttt
 decipere, illi enim ttttttt
 eodem modo vsur- ttttttt
 pant d'p'v'z'.*

**P. * Charine, & me & te* imprudens, nisi quid di- ttttttt
 respiciunt, perdidit. ttttttt**

**C. Itane? inprudēs tandem inuenta est causa: * sol- ttttttt
 uisti fidem.** In [Itane] non sit eliso: aut si fiat, erit hic tro- ttttttt
 chaicus tetr. car. afflitu. ttttttt

**P. Quid tandem? c. etiam nunc me [subducere] istis ttttttt
 dictis [postulas].** Al. [postulas] scum interrogatione. ttttttt

**P. Quid istuc est? c. postquam me amare dixi, com- ttttttt
 placita est tibi. ttttttt**

**Heu me miserum, [qui] tuum animum ex animo ttttttt
 spectavi meo.** D. Al. [cum]. ttttttt

* L. Amplificatio à ttttttt
 modo facti. ttttttt

**P. Falsus es. c. * non tibi satis esse hoc visum solidum ttttttt
 est gaudium, ttttttt**

**Nisi me lactasses amantiē, & falsa spe producere? ttttttt
 Habeas. P. habeam! ah nescis quantis in malis ver- ttttttt
 ser miser. ttttttt**

Habeas, permissio ttttttt
 ironica, d' animiq; ttttttt
 irati: L seu concessio ttttttt
 indignantis. ttttttt

Quant

- Quantasque hic suis consilijs mihi / confecit / sollicitudines, D. Al. [conflantur].
- Mēus carnifex. c. quid istuc tam mirum est, / si de te / exemplum capit? R. [de re si]: Al. [quid istuc tam mirum: de te exemplū capit.] iisfisp.
- Haud istuc dicas, si cognōris vel me, vel amōrem meum.
- * Scio, cum patre / altercāsti / dudum: & is nunc propterea tibi * L. Ironia. D. Al. [altercatus es]: non enim alterco dicimus: ais: isai: vel ais: isai: et isō s in tus.
- Succēset: nec te quivuit hōdie cōgere, illam ut dūceres.
- Immo etiā, quō tu minū? scis erūmnas meas: / [Hæ nūptia] non apparabāntur mihi, / Nec postulābat, nunc quisquam uxōrem dare. D. Al. [Hæ nūptia] sic enim veteres dixerunt. * D. Pamphilus excusat imprudētiā: Charinus arguit voluntatem.
- [Scio:] * coāctus tua voluntate es. P. mane, Al. [Scio: ut], iixiil. R. [Scio: tu] aixiifi. A. Pro cretico erit [ponendus si] [tua] monosyllabum feceris.
- Nondum scis. c. scio equidem illam ductūrum esse te.
- Cur me enecas? hoc audi, nunquam dēstitit Instāre, ut dicerem esse ductūrum patri, / Sūadere, orāre, usque ad eōs, donec pēpulit. L. Instāre, suadere, orare, congerias ad vehementiam. * D. Dauos: cū admiratione pronuntiantium.
- Quis homo istuc? P. Dauos. c. * Dauos! P. [interturbat.] / c. quam ob rem? P. nescio. Al. [Dauos omnia.] assaiasi: tum subaudiendum [interturbat.] Si [quam ob rem] sit unica dictio, sextus pes erit proceleusmarcus: da dylus verō iuxta priorem lectionem. Hunc octonarium & sequentem in tres senarios dividit Goueanus: eosque sic legit, C. Quis homo istuc? N. Dauos. C. Dauos! P. Dauos omnia. a. f. s. i. p. C. Quā obrem? P. nescio. nisi mihi deos satis is f. b. b. i. p. vel ad i. i. p. Scio fuisse iratos, qui auscultaverim. i. i. s. f. p.
- Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultaverim. Go. Nis pro Sed,
- Factum est hoc Dane? D. factum. c. hem, quid ais scelus? In [hem] h vim habet consonantis, nihil autē interest sine spōdaua.
- At tibi dī dignum factis exitiū [diunt.] Al. [diunt] siue iambum dixeris [ctum hem].
- Eho, dic mihi si omnes hunc coniectum in nūptias D. Dic mihi, hoc temp. iniuriosum. Verg. Dic mihi Dā meta, cuiū pecus?
- Inimici vellent: quod, [ni] hoc consiliū, darent? Al. [nisi], assai.
- * Decēptus sum, at, non defatigatus. c. scio. * D. Concessio. Scio, Ironice dicendum.
- D. Hac dum.

D. Al. [adoriemur.]
sbbfi.

D. *Hac non succēssit, alia saggre diēmur / via.*
Nisi id putas, quia primò procēssit parum,
Non posse iam ad salūtem conuērti hoc malum.

sbbfi
ijaasp
fijsfp
dfia
sddfi
aiadfi
sddfi
aijfi
em
isddij
dddsp
bdfsp

L. Deprecatio Da
ui à fortuna.

Officium fidelis
Serui.

G. Si prof & dies le-
gas [diesque] erit he-
roicus hexameter.

Al. [euēnit] signo
fere.] isdfp.

D [Succedit].

P. *Immo etiam. nam satis credo, si aduigilaueris,*
Ex vnis, geminas mihi conficies nūptias.

D. * *Ego P amphile, hoc tibi pro seruitio debeo*
Conari manibus, pedibus, nocteisque, & dies,
Capitis periculum adire, dum pro sim tibi.

Tuum est, si quid præter spē euēnit, mihi ignoscere.]
Parum [succēssit] quod ago, at, facio sedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me missum face.

P. *Cupio, restitue, in quem me accepisti, locum.*

[hem] additur extra
metrum: vel [hoc] cor-
ripitur & in [opus]
eliditur ultima,

aasabdip: [mane]
corripit ultimam, nisi
bacchium quarto loco
maus.

D. *Faciam. P. at, iam hoc opus est. D. [hem]: sed ma-*
nē. concrepuit à Glycerio ostium.

P. *Nihil ad te. D. quero. i. hem, nūncine demum?* aasabfi

D. *at, iam hoc tibi inuentum dabo.*

ACT. IIII. SCEN. II.

ARGVMENTVM. ^DIn Scena hac instauratio est adhortationis æstuantis Pamphili, opportunè per Mysidem obiecta amicæ mentione. Opus est enim exhortari cum adolescentè, ne sub patris oppressione frangatur, eive succumbat ad nuptias, quanuis pater miserit patri se ducturum contugem. aduerius quam difficultatem, quia ipsius persona sufficit, id agit vt ad Glycerium modò adducat Pamphilum: cuius affectum excitat, non eo solum, quòd eum puella vocat, sed etiam quòd desyderat eum videre. ^PVictus itaq; per Mysidem Pamphilus, ^Pei pollicetur, nūquam se deseratur Glycerium, etiam si omnes homines sibi ob id infestos sit habiturus. sic confirmato Pamphili erga Glycerium animo, Dauus adolescentem impulsu ad nouum consiliū accingitur. ^VThefes. 1 Amor matris interpellationibus & petitionibus redintegratur. 2 In matrimonio est amicitia & similitudine morum nata, eaque perpetua. 3 Honestata ingenia etiam aliquando ferociter patres non nihil verentur. 4 Serui improbi herorum suorum sunt impostores, & hostes. Oratio est admodum permixta iuxta *ἐπιταξίως* decorum. Itaque multæ orationis formæ exque breuissimæ intermiscuntur, & subinde interrumpuntur, quarum insignis artifex est Terentius. Nam in principio sub Dauo est consolatoria, sub Myside peritoria, Pamphilus post *περὶ δὲ θωρον*, qua quæ obstant tolluntur, est quodam modo propter promissionem *δεσποτικὴν*, vt ferè in genere *καμαστικῶ*, quo placantur amicæ, fieri solet. Postremò Dauo est omnino *σκαπτικὴ*, sed nimis concisa & perturbata. ^RPerspicitur ex hac Scena Pamphili integritas, qui datam amicæ fidem seruare inuiolatam cogit, etiam si capidosos faciat inimicos omnes homines. ^Hic quoque amantium sollicitudo exprimitur. ^Mac ab sensibus maximè, visu scilicet & auditu, voluptatis æstum renouari, accendique videntur, ac mentem à virtutis proposito detorqueri, ostenditur. Est enim, vt inquit Plautus in Phædro, sensus oculorum nobis acerrimus, & ipso visu pariter & auditu affectus reuoluitur, & animum mouent, vt non planè ipsum honestum aspiciatur. Voluptas enim destruit iudicium rationis. Et, vt inquit Philosophus, propter illà res posthabemus honestatē, & quæ in nobis affectus vehemētissimus: cui ex sententiā Heracliti, difficilior est repugnare.

Qui inter nos dissidium volūt. hanc, nisi mors, mihi {ffafab
ffaidd
adimet nemo.

L. *Resipisco*, i. a-
nimum recipio,
v me colligo.

* L. Dilemma quo
tacita obiectio sol
uitur.

C. *Resipisco*. P. non Apollinis magis verum atque {aiijff
caija
hoc respōsum est.

* *Si poterit fieri ut ne pater per me stetiſſe credat,* ddffio
quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. sed si id non ddfi
poterit:

Plautus in Capti-
uis, & Cæſar, Pro-
cliuè pro faciliè,
ſimpliciter dixit.
I. in procliu, quo
res inclinat & pro
pendet. ddffio

Id faciã, in procliu quod est, per me stetiſſe ut cre- ddffio
dat.
Quis videor? C. *miser a què atque ego.* [P. *conſilium* ddffio
quero. C. *fortis.*] Al. [D. *conſiliũ quero.* P. *fortis es.* }
ddffidſip. vel eliditur in fortu. Caterum [ego] ultimam producit,
niſi mauiſ, atque ſine eliſione legere. ddffidſio.

Al. [hoc tibi], iſſijſſo. *Scio quid conère.* D. [hoc ego tibi] *profèctò effèctum,* adffio
reddam.

Deterret Charinũ. P. *Iam hoc opus est.* D. *quin iam habeo.* C. *quid eſt?* dffbif
D. *huic non tibi habeo, ne erres.*

C. *Sat habeo.* P. *quid faciẽs? cedò.* D. *dies hic, mihi* {adffio
adffio
ut [ſatis ſit] véreor

Poteſt & elidi ſ in
[ſatis], biabſddv. alij
legũt [ſit ſatis], quod
verſus non patitur.
D. Callidus ſeruus
dominis imperat.

Ad agèndum: ne vácuum eſſe me nunc ad narràn- adffio
dum credas.

Próinde hinc vos amolimini. nam mihi impedimèn- ffio
to eſtis. ffio

P. *Ego hanc viſam.* D. *quid tu? quò hinc te agis?* C. ffio
verum, viſ dicam? D. * *immo etiã* ffio

* L. Increpatio:
Charinus ſe ad nar-
randum præpara-
bat. Nã verũ viſ di-
cã preparatio eſt
narrationẽ ince-
pturi. Et attẽde ſol-
licitudinem aman-
tis.

Narratiõnis incipit mihi inñium. C. *quid me fiet?* ffio

D. *Eho tu impudens, non ſatis habes, quòd tibi diècu-* adffio
lam addo,

Quantum huic promoueo nuptias? C. *Dane, átta-* ffio
men. D. *quid ergo?*

Al. [ridiculum.]
ffaidſdv.

C. *Vt ducam.* D. [ridicliũ.] C. *huc face, ad me ut vé-* ffio
nias, ſi quid poteris.

D. *Quid véniam? nihil habeo.* C. *át tamen ſi quid.* ddffio
D. *age, véniam.* C. *ſi quid,*

* V. Hoc mãdato
ſit proximarũ ſce-
narum connexio.

Domi ero. D. *Si Mysiſ dum è xeo, parũper me hĩc* bffbif
opperire.

vera perpetrant & priuatim & publicè, atque item qui sunt & priuatis & ciuitatibus bonorum ingentium auctores. Exile verò ingenium nihil vnquam vel priuatim vel publicè magnum efficiet. Veritas, inquit Plato in quinto de legibus, tum diis, tum hominibus dux omnium est bonorum, cuius qui felix beatusque futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimum temporis vitam agat. Idè in Phædone sic ait, Is bene de se animòque suo sperare potest, qui voluptates, quæ discendo percipiuntur, sectatur, animum suo decorauerit ornamento: temperantia scilicet, iustitia, fortitudine, ac veritate.

Versuum genera. Sextus est trochaicus tetra. cat. vel iambicus acat. modò non fiat eliso in turba. Reliqui omnes sunt iambici. iique senarij acat. præter quartum & quinquagesimum primum tetrametros cat. & decimum sextum tetrametrum catal. qui & ipse erit senarius si cum Erasmo legas. Mirum impudenter mulier si meretrix facit, sidsap.

CHREMES. MYSIS. DAUUS.

- R**EVERTOR. postquam quæ opus' fuere ad nuptias
- G**rate, parâui, vt iubeam accersî. sed quid hoc!
- P**uer hercle est. mulier si iubeam apposuisti hunc? M. * ubi quia sic breue est, ver sui repugnat.
- I**llic est? C. non mihi res fôndes? M. hem, nusquam est. * L. Verba trepidatis & tacitè requirentis Dauum, qui se ad dextrâ subdu xerat.
- R**eliquit homo me, atque abijt. D. * dij vòstram fidè, Quid turbaⁿ est apud forum! quid illic hominum litigant! * D. Aduerbiù admirantis cum exclamatione: D. Al. [litigari]
- T**um annona cara est. * quid dicam aliud, nescio.
- M.** Cur tu obsecro hîc me solam? D. hem, quæ hæc est fabula. * D. Hoc post spectatores, MU vel summissè dicitur.
- E**ho Mysis, puer hic vnde est? quis ve huc attulit? * L. Nunc incipit apertè iurgari.
- M.** Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
- Q**ui hîc neminem alium svideo? C. miror vnde sit. E. Aliàs [videam?] sbsdip.
- D.** Dictûrân' quod rogo? M. au. D. * concède ad dexteram. D. Au, interiectio consternatæ mulieris.
- M.** Deliras. non tute ipse? D. verbum si mihi * L. Niçtu auocat à sene, vt quæ opus sint elàm moneat.
- V**num, præterquam quod te rogo, fuxis: caue. * D. [rogo, fuxis caue.] Meledreis, pro comminatis, ornatus sermo.
- [M. Malè dicis. D. vnde jesi? dic clarè. M. à vobis. D. ha hæ. D. Al. [malè dicis, vnde]. A ceterum, ha hæ [vidicis, siue [ab ab] est iabus. Alij legûr [ha ha hæ.]. Alij [ha ha hæ.] sed neutrum versus conuenit. GO [ab, ab, ab.] Histrionu tertia interiectio videtur, prouidèque extra versum est.
- Mirum verò impudenter mulier si facit meretrix.** * L. Irrisoriè, & habet vim affirmatiuâ hæc particula
- C.** Ab Andria est ancilla hæc, quam iumini èllego.
- D.** A' deo sine

D. [Adeón'] aiffii. D. [A' deóne] vidémur vobis esse idónci,

G. [In] potest à superiori versu pendere, In quibus sic illudatis? c. veni in rémpore.

iffii. D. Própera ádeò púerum tollere hinc ab iánua.

Mu. [isso], ijsfsi. * Mane: caue quóquam ex [istoc] jexcéssis loco.

* L. Hoc tacité. & est interminatio. M. *Dij te eradícent: ita me míseram térritas.*

phibétisne tollat. D. *Tibi ego dico, an non?* M. *quid vis?* D. * [at] *Jétiám*

* Dauí versutia iur gium reperit. *rogas?* Al. [an].

Cedo, cuium púerum híc apposuísti? dic mihi.

* D. Hoc lentius M. *Tu nescis!* D. * *mitte id quod scio: dic quod rogo.*

& summissè dicitur. M. *Vestri.* D. * *cúius svestri?* M. *Pámphili.* D. *hem,*

* L. Data opera vult nominari Páphilum. *quid Pámphili!* Al. [nostrí?]

M. *E' ho, an non est?* c. *rectè ego semper fugi has nuptias.* G. Potest prima huius versus ad finem prioris pertinere.

* D. Apofiopefis. D. * *O fácinus animaduériéndú!* M. *quid clámitas?*

D. *Quémne ego heri vidi ad vos adféri vé'speri?*

L. [verü. vidi] verü M. *O hóminè audácem!* D. [verüm vidi] / *Cántharã*

subaudi est: & mox cõfirmat à signo. *Suffarcinátam.* / M. *dij pol hábeo grátias,*

Nannius [cantharü] *[Cum] in pariúndo áliquot adfuérunt libera.*

Alia [Quod], iabxsi si ereticum refugus [adsuerunt] trifyllabum est. iabfli.

D. *Ne illa illum hand nouit, cuius caussa hæc incipit.*

* L. Nominat Chremes, si pòsitum púerum ante edes viderit, *Chremes, si pòsitum púerum ante edes viderit,*

sententiã dissimulat. *Suã gnatam non dabit. tantò hercle magis dabit.*

Non faciet, terciã personam de se facit. C. *Non hercle faciet.* D. *nunc ádeò, ut tu sis sciens,*

Ni púerum tollis, iam ego hunc in médiã viã

In [hunc] s vim habet consonantis, nisi quis legat [hunc ego], dffiap.

Nannius [prolyam], *Prouoluam: téque ibídem [peruoluam] in luto.*

fsifij. * L. Id est, dolus do M. *Tu pol homo non es sóbrius.* D. * FALLÁCIA

lo connectitur. *A' lia áliã trudit, iam susurrári áudio,*

D. Prouerbum cui subiacet Mendacé memorem esse oportere. *Ciuem A'tticã esse hanc.* c. hem. D. *coãctus lé-*

Mu. [au]. *gibus*

E' am uxórem ducet. M. [eho] *Jób secro, an nõ ciuis est?*

Al. [audiui omnia. D. an hæc tu omnia?] *c. Ioculariuz in malum ínsciens penè incidi.*

ffidp. deest pes. *ra-* *que ín [an] [ultra] &*

in [m] ushõ elidendum, fisaip.

Ansulta. c. [audiui iam omnia. M. ah, ne tu omnia.]

c. *Audiui*

scisp c. *Audui, inquam, à principio. D. audisti'n' obsecro! hem*

scisp Scelera hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.

scisp Hic ille est: non te credas Dauom ludere.

scisp m. *Me miseram, nihil pol falsi dixi, mi senex.*

scisp c. *Novi rem omnem: * sed est Simo intus: [D. intus est.] E. Al. [D. est.] tum erit pentameter, scij.*

scisp m. *Ne me attingas scelēste: * si pol Glycerio non omnia hæc.*

scisp D. *Eho inēpta, nescis quid sit actū. M. [quid] sciam?*

Duos precedentēs ita legit ac fecit Goucanus.

Ne me attingas scelēste: si pol Glycerio

Nō omnia hæc. D. eho inēpta, nescis. M. quid sciam?

ut uterque sit trimeter: illudque [quid sit actum.] interpretis sit non auctoris.

scisp D. *Hic socer est. alio pacto haud poterat fieri,*

scisp *Vi sciret hæc, quas voluimus. m. pradiceres.]*

scisp D. *Paulum interēsse censes, ex animo omnia*

scisp *Vi fert naturā facias, an de indūstria?*

D. Ille Emphasin habet, sed per ironiam dicitur.

* L. Præparatio ad futurū congressum senum.

Suppalpitatio mulieris.

* Aposiopesis,

E. Al. [qui].

In [feri] primā licentia produxit.

R. [voluimus. M. hæc pradiceres.] fidi.

Al. [voluimus. M. hō pradiceres.] fidi.

ACTVS IIII. SCENA V.

A R G. P In hoc loco persona ad castastrophen, P id est, euentum fabulæ, D machinata, nunc loquitur. Nam hic Crito nihil argumēto debet, nisi absolutionem erroris eius, simul ex verbis suis, quān grauis, quān modestus, quānque iustus sit, ostēdit. P is veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur, an parentes repererit suos. Audiens nondum reperisse, dolet, quōd videat hoc sibi obfuturum in adeunda hæreditate. HA narratione exordium vitam Chrysidis narrare incipit. V *Theses. 1* In Critone est probi & honesti, & grauis viri imago atque exemplum. 2 Res nostræ subinde non sunt, quales quis optaret, sed quales esse possunt. Verūm cū primus hic *ἀποστροφῆς* sit gradus, est quoque *ὀψιθευτικῆς*. Consultit enim rebus admodum perturbatis, suo interuentu, atque Glycerii sortem illustrare incipit. M Cauta mente periculum imminens declinandum esse, ac hominum de nobis estimationem non esse negligendam, hæc scena præscribit. R Haudquaquam enim viri prudētis, & probi, atque ad eō ne hominis quidem omnino est, aliorum de se iudicium dissolutè negligere, aut superbè aspernari: neque boni hominis honestæque famæ rationē vllam habere: M aut tentare, quæ discrimen afferre possunt. vnde Plotinus Philosophus loquens de virtutibus Politicis, sic ait, Est hominis ciuilis prudentia, ad rationis normā, quæ quens de virtutibus Politicis, sic ait, Est hominis ciuilis prudentia, ad rationis normā, quæ cogitat, quæ agit, dirigere vniuersa, ac nihil præter rectum vel laudabile facere, humanis que actibus prouidere. Prudentius, Negligere verò aliorum de se iudiciū, nec curam nominis habere, hominis est omnino dissoluti, qui nullo rationis vinculo continetur, sed vt brutum animal viuit. In primisque cauendum est, ne calumniatores dicamur, & accusatores. Quapropter Tullius i i. Offic. sic præcipit, Duri hominis vel potius vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis. Id tum periculosum ipsi est, tum etiam sordidum ad famam, committere vt accusator nominetur. Apuleius i ait, Prudentis est animi & veracundi, etiam falsa vituperatione grauari.

Versuum generā Iambici trimetri siue senarij.

CRITO hōspes. MYSIS. DAVVS.

Occasio catastro-
phes. nā fenex ca-
su interueniēs dis-
cutit periculum.
* L. Pulchra con-
tentio.

IN HAC habitasse plātea dictum est Chrysidē: iabssp
* Quae se in hōneste optauit sparare / hic diuitias d'sidi
R. [se se in hōneste optauit parere], (saddi. A sed quomocūque lo-
gus in [diuitias] eliso u. prima corripienda est: nisi cū Goucano ma-
lis legere; diuitias] tum quintus pes e. it spondeus.

Potius, quam in patria hōneste pauper viuere.

Al. [Morte eius] / Eius morte sea ad me lege redierunt bona.

faibsp.
* L. admirantis.

Sed quos percontor video. saluete. M. * obsecro

Quem video! estne hic Crito sobrinus Chrysidis?

Is est. c. o Mysis salue. M. saluos sis Crito.

D. Itane Chrysis!
scilicet Perit. Hem
commiserantis est.

c. [Itane Chrysis! hem.] M. nos quidem pol miseris
perdidit. Alias! Hem ita Chrysis! iabidsp.

c. Quid vos? quo pacto hic? satis ne recte? M. nosne?

[sic] E. [sic] addunt interpretes: at sine illo non constat tri-
meter A iambicus, sed trochaicus, stest.

* L. Prouerbum,

* Vi quimus, aiunt, quando ut volumus, non licet.

c. Quid Glycerium? iam hic suos parentes reperit?

M. Vinam. c. an nondum etiam! haud auspicato

* L. Translatum a
nauigio.

huc me * appuli.

Al. [retulissim].

Nam pol, si id scissem, nunquam huc [retulissim]
pedem.

* D. A' possibili &
vtili.

* Semper enim eius dicta est haec, atque habita est
soror.

* D. Haec singula
emphasin habent.

Quae illius fuerunt, possidet. * nunc me hospitem

Luēs sequi, quam hic mihi sit facile, atque vtile,

Aliorum exempla component. simul arbitror,

Iam esse aliquem, amicum, & defensorem ei.

* L. Ratio ab aetate.

* nam ferē

Al. [est. illic clami-
rent].

Grandiūscula iam profecta se sit illinc. clamitent /

* L. Synob. i. calū-
niatorē: & est pro-
uerbiale.

Me * sycophantam, hereditatem persequi,

Mendicum. tum ipsam despoliare non licet. /

E. Al. [lubet.] siue
[liber.]

M. [Optime] hōspes pol Crito antiquum obriues.

D. Antiquum, scilicet
Morē aut In-
geniū per elipfin.

In hoc versu nulla sit elisio. E [Optime], isili: vel [Morem
oprimē], isili. C [o optime] in vocativo, isili.

c. Duc me id eam: quando huc veni, ut videam.

M. maxime.

* D. Seq

afial D. * *Sequar hos. nolo me in tempore hoc videat.*
senex.

*V. Nulla in scena relicta est, iuxta aetna naturam, personam.

ACTVS V. SCENA I.

ARG. ^PHæ scena officiorum disceptationem continet, patrum inter se de officio amicorum & paterna pietate tractantium. ^BSimo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes ob natum ex Glycerio puerum: ^Epostulatque cum Simone de amore Pamphilii, ^Vlicet igitur veluti quædam controuersia est: nanque iniuriarum reus fit Simo contradicitur per coniecturam, falsum esse quod intendit: cum Pamphilus neque amet, neque ex eo natus sit filius: & adhibetur deriuatio causæ, qua dicitur meretricem ista omnia esse molitam ad disturbandas nuptias. ^V*Trajes.* 1 Non temerè fit periculum in puella. 2 Beneficium verbis initum re comprobandum est. 3 Inconsultò filia collocatur adolescenti amanti, & ducere nolenti. ^Epostulatoria est in Chremete propter amici officia. Verùm in Simone est petitoria per expurgationem. ^Petit enim veras nuptias. ^RHæ scena quidam ab amico petiturus sis, etiam atque etiam spectandum docet. neque enim petenda sunt, quæ sine summo amici discrimine atque incommodo nobis præstari non possunt: aut quæ iure negari possunt: cuiusmodi sunt, quæ nobis quidem commoda, sed amico incommoda fore videntur. ^MHic enim ostenditur, querelas inter amicos oriri aliquando, cum in officiis præstandis ac exigendis à recto is discedit, qui propria commoda respiciens, rebus amici consulere non videtur: quod idè accidit, quoniam, vt inquit Plato libr. v i i i. de Leg. ad vtilitatem propriam. priuatamque commoditatem natura semper impellit. Et in quinto sic ait, Sed reuera nimius in seipsum amor, omnium peccatorum omnibus semper causa est. Obocæatur quippe circa amatum qui amat. Et Cicero lib. i. Offic. dicit, Est enim difficilis cura rerum alienarum, idcirco aliter de illis, quam de nobis iudicamus. Hæc Plato & Tullius. Sed ab eo certè fugiendum est in vita ciuili, & actionibus, affectibusque, ad quod natura sumus propensiores: vt mediocritas illa seruetur, quam rectè viuendi ratio præseribit. Et habenda est in primis ratio amicorum, ne vtilitatem potius quam officium aspicere videamur. Vnde Seneca, Non exigo vt sine respectu sui mihi consulat. & scribens de Ira ad Nouatum dicit, Beneficiis humana vita constat & concordia: nec terrore, sed mutuo amore, in fructum, auxiliũque commune astringitur. *Verf. gen. Trochæus tet. ametri catalectici.*

CHREMES. SIMO.

est fct d
ab S A T I S' I A M, *satis* Simo spectata erga te amicitia est mea. *Ad finè epitaeros facit hæc noua turba.*

est fct b
ab Satis periculi cepti adire: orandi iam finem face. *L. Illusi. i. perdidit.*

dedist.
est fct Dum studeo obsequi tibi. penè illusi vitam filie. *Al. [oro. argue postulo]. est fct.*

est fct
ab s. Immo enim quam maxime abs te postulo atque oro/Chreme, **L. Elegans sermo.*

est fct b
ab *Vt beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobas.

est fct b
ab c. Vide, quam iniquus sis præ studio, dum efficias id quod cupis. *D. Al. [iubes.]*

est fct
ab Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas.

est fct
ab Nam si cogites, remittas iam me onerare iniurijs.

* Accusatio est, & enumeratio iniuriarum, scilicet ob amorē meretricis.

s. *Quibus? c. [ab] Irrogitas! * perpulisti me, ut hōmini* aasfba
adolescētulo R. Al. [ar].

In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria, bttfif-
Filiam darē in seditionem, atque incertās nūptias: cfaffi-
Eius labōre, atque eius dolōre gnato ut medicā- cfaffi-
rer tuo. dtdi-

R. Al. [res reculit:]
Al. [tulit res:]
eststst-

Impetrasti: incēpi, dum [res tētulit:] nunc non fert, tffiffi-
feras.

Illam hinc ciuem esse aiunt. puer est natus. nos mis- ffsaffi-
fos face.

* L. Defensio per coniecturam à deflatorum cómodo.
* D. Argumentum à persona, & à causa rationi natua.
* B.A. causa finali.

s. * *Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas* { bffiffi
credere, bf

* *Quibus id maxime vtile est, illum esse quam* att fffiffi
deterrimum.

* *Nuptiarum gratia hæc sunt ficta, atque incēpta* tffiffi
omnia.

Vbi ea causa, quam obrem hæc faciunt, erit adēpta brabb
his, desinent.

* Reprehensio Simonis cum Dauis testimonio: L. est que infirmatio à signo.

C. * *Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancil-* fffiffi
lam. s. scio. c. at

Vero vultu, cum ibi me adesse neuter tū presenserat. bffiffi

* L. Refutatio signi à præmonitione antegressa.

s. * *Credo: & id facturas, Dauos dudum prædixit* tffiffi
mihī.

Et nescio quid tibi sum, oblitus hodie, ac volui, fabra
dicere.

ACTVS V. SCENA II.

ARG. ^DHæc scena principium indicii, & iracundiā senis continet. ^HIn principio etat Dauus, Critonem cuiusnam filia sit Glycerium ostendere. ^IPosteā is à sene reprehensum Pamphilum per imprudentiam prodit. ^HPostremò grauius indignatur Simo, sibi à Dafucum factum: ^Bcum scilicet ex eo audit, venisse qui Glycerium dicat ciuem esse Atticū itaque ira accensus Dauum intrò raptum coniecit in vincula. ^Dvbi mirè ac vehementer exprimitur consuetudo patris, ac domini offensi, & indignantis. ^VThefes. I Teratur seruus fallere, sed suæ perfidiæ dat pœnas. ² Non quibuslibet conceditur testimonium dictio. Exhorratoria est in Dauo duplex. Vna, qua iubet omnes esse pccatori animo est enthymemate conclusa, cuius ratio est à tuto, quia res est in vado, tum suo, tum Critonis hospitis præsidio. Altera est, quia Simonem in nuptiis pergere cupit. ³ Seruos nimia calliditate maloque proposito grassantes, multumque sibi tribuentes, aut mendaces, puniendos docet hæc scena. ^Fiuunt enim licentia peiores, & disciplinam domus confundunt, freti

daclis: quæ tandem deprehensa, de decus afferunt, & vitæ discrimen. Idè Xenophon libr. v. sic ait, Apertum mendacium impedimentum est hominibus ad veniam consequendam. Plato lib. v. de Legibus loquens de recta seruorum educatione, sic ait, Castigandi, credendique semper iure sunt serui, neque ita monendi vt liberi, ne molliores fiant. Allocutio omnis ad seruos, quodammodo imperium sit, neque iocus vllus cum ipsis, seu sceminis, seu masculis habeatur. Quod multi stultè facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem vitam, & sibi ad imperandum, & illis ad obediendum, reddunt. Idem dicit, homines cū difficultate domari, illorum possessionem esse difficilem. Cic. in oratione pro L. Flacco dicit, Prouerbiū est Phrygem plagis fieri meliorem. Idem in Philippicis sic ait, Omne malum nascens, facillè opprimitur: inueteratum, obsoletumque, sit robustius. Et Seneca sic scribit ad Neronem, Natura contumax est humanus animus, & in contrarium atque arduum nitens, sequitur facilius, quàm ducatur.

Vers. gen. vnde viginti primi sunt trochaici tetr. catal. vnde decim sequentes iambici acatal. sed quinque primi tetrametri siue octonary: sex ultimi trimetri siue senarij. Sunt tamen in hac scena non pauci tetrametri, qui & trochaici catal. & simul iambici acat. censerī possunt.

DAVVS. CHREMES. SIMO.

DROMO seruus.

L. Lætitia exultatis à Glycerio Dauī ob aduentum Critonīs.

Otiū, securitas est: Negotium verò sollicitudo.

Al. [hominis aduertiō ad tēpus]. aabfssps: iambicus est acat.

D. Hic scelus ad sensum retulit. nā propter cēsus, verba sunt: nō propter verba sensus.

*V. Salutatio est nō mis ironica.

*L. Ironia irati senis.

Probè, indignanter dicitur.

Al. [hic].

A'NIMO iam nunc otioso esse impero, c. hem Dauom tibi.

S. Vnde egrèditur! D. mēo præsidiō, atque hōspitiis. s. quid' illud mali est?

D. Ego commodiorem shōminem, aduētū, tempus non vidi. s. [scelus.]

Al. [scelus].

Quemnam hic laudat? D. OMNIS RES est iam in vado. s. cesso alloqui?

D. Herus est, quid agam? s. *ō salue bone vir. D. hem Simo. ō noster Chreme.

O'nnia apparāta iam sunt intus. s. * curāsti probè.

D. Vbi voles, accérse. s. bene sanè: id enim uero [hic] nunc abest.

E'tiam tu hoc respōndes? quid' istic tibi negoti est? C. mihi'n? s. ita. *Potest hic censerī iambicus acat. alsididp.*

D. * Mihine? s. tibi' ergo. D. [modo intrōij] s. quasi ego quàm dudum, rogem.

Al. [introij modo] baddbitv. In [tibi] ultima non eliditur.

D. Cum tuo gnato vnā. s. anne est intus Pāmphilus? * crūciōr miser.

Eho, non tu [dixit] esse inter eos inimicitias carnis?

* L. Vox trepidatis & perplexi.

Al. [dixit]. afiddd si. sit iambicus acat. sic duo sequentes absque insueta elisione. libfssps: fssidfsi.

d ij

Chremes Simonē irridet.

Audet plusculū seruus, quia nihil restare periculi putat: sed non fert id impunē.

*Valla. Ellū, ellā, i. ecce illic virū famināme, subintellige de quo de quāve agebatur.

Absque insueta elisione in duo erūt iam-bis. acatal. hujllli. fl. distp.

*V. Hic per tumultum tota oratio interrumpitur.

Daui verbo cōmotus, seruum lorariū vocat, qui loris, id est, coriis, alios seruos verberat.

*D. Dauo dicit.

*D. Hoc Dromoni.

Al. inuenies mentium. Jldstbt.

*D. Decorū Comicū seruat, non procedendo ultra vincula ad necē, quod Tragicum erat.

In [ego] ultima producit. r. vel in [iam] nihil eliditur.

*L. Sub. Specta: & est hic arripas.

Al. y post [gnari] non distinguunt.

D. *Sunt. s. cur igitur hic est? c. quid illum censes?* {CbCtB
foss}

cum illa loquitur.

D. *Immo verò indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.* {altfā.
f}

Imm ero: vel [Imo] primam corripit.

altfā-.

Nescio [quis] senex modo venit. * ellum confidens. catus. {dtbftu}

R. [qui].

Cum faciem videas, videtur esse quantivis {ddm
ddm}

[preti.]

Al. [preti.]

Tristis senéritas inest in vultu, atque in verbis fides. {catll
de
ff-af}

S. *Quidnam apportas?* D. nihil equidem, nisi quod illum audiri dicere.

S. *Quid ait tandem?* D. *Glycerium se scire [ciuem esse] Atticam.* {abllū}

Al. [esse hanc ciuem] [ab] [st] [sto].

S. * *Hem Dromo, Dromo.* D R. *quid est?* S. *Dromo.* {abft
diina}

D. *audi. s. verbum si addideris, Dromo.*

D. *Audi obsecro.* D R. *quid vis?* S. *sublimum hunc in- rō rape, quantum potes.* {fifit
fati}

D R. *Quem?* S. *Dauum.* D. *quāmobrem?* S. * *quia lubet. * rape, inquam.* D. *quid feci?* S. *rape.* {eldijp}

D. *Si quicquam [mentitum] inuenies, occidito.* S. *nihil audio.* {ffaf
ffaf}

Ego iam te commōrum reddam. D. *tamēt si hoc verum est. s. tu tamen* {affif
affif}

Cura ad seruandum vincitum: atque audin? quadrupedem confringito.* {ffifif}

Age nunc: iam ego pol hodie, si vino, tibi ostendam, verum quid sit periculi fallere. & {y ab
fifif}

Illi patrem. c. ab ne scuitantōpere. s. Chreme, {fifif}

** Pietatem [gnari] nōnne te miseret mei? Tantum laborem capere ob talem filium!* {affif
fifif}

Agē Pāmphile. exi Pāmphile. ecquid te pudet? {aifif}

ACTVS V. SCENA III.

A R G. H. Euocatur Pamphilus homo Glycerii & grauitè à patre accusatur, p cum genti acrimonia indignantis. b. confessus crimen filius veniam petit, ac se totum patre

subiicit voluntati. Nimis commotum Simonem placare nititur Chremes. ¹ & est summa epitalis in hac scena propter istud Pamphili deprehensi periculum. ^v *Thefas.* 1 Irati parentes obedientia filiorum & blandis verbis placantur. 2 Parentes sese filiorum amantia excruciant. 3 Parentes saepe pro filiorum peccatis supplicium sufferunt. Huc ex D. Paulo Pamphilum & parentum officia conferenda sunt. In Simone est ἐλεγκτικόν. Deprehensum enim Pamphilum in domo Glycerii redarguit. ^d Hæc accusatio soluitur defensione, in eo quod ad amorem pertinet, per concessionem: in eo quod ad Critonis personam, per coniecturam. ^m Iratum patrem bonis verbis & obedientia filiorum mitigandum esse, non asperitate aut contumacia irritandum esse, docet hæc scena. Beneficium quippe paternum ita magnum est, ut quomodocumque sese habet pater, à filio sit obseruandus atque colendus. Omnia certe quæ habet, patri debet, nec eius beneficium potest superare. Vnde Seneca, Nunquam beneficio vincitur, cuius beneficium est ipsum quod vincit. Et non amare parentes, impietas est: non agnoscere, infania. D. Augustinus libro secundo de Ciuitate Dei sic ait, Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipsa nequitia auferri possit. Plato in nono de Legibus, cum multa de cultu parentum dixisset, intulit, Quapropter existimandum est, ut paulò antè diximus, nullum apud deos magis honorandum simulachrum nos habere posse, quam patres & auos senio confectos, matresque similiter: quibus honoratis Deus gaudet, alioquin eos minime exaudiret. Mirabilium enim parentum simulachrum nobis, quam imagines quæque inanimes, videri debet. Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis, pro nobis orant, fauentque quotidie, quando despiciuntur, contra quæ verò anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos, cæterisque huiusmodi rectè se gerit, is ad Deum sibi conciliandum simulachrorum omnium optima possidet. Cicero in oratione pro Roscio Mimo, sic taxat parricidam, Portentum atque monstrum certissimum est, esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immanitate bestias vicerit, ut propter quos hanc suauissimam lucem aspexerit, eos indignissime vita priuarit.

Versum genera. Quatuor & viginti primi sunt iambici trim. siue senary. octo vltimi trochaici tetrametri catalectici.

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

* **Q**VIS ME VOLT? *pèrj. pater est. s. quid ais omnium? c. ab,*

Rem potius ipsam dic: ac mitte malè loqui.

s. *Quasi quicquam in huc iam grauius dici possiet.*

A in tandem? cuius Glycerium est? p. ita prædicant.

s. *Ita prædicant! * o ingentem confidentiam.*

[o] sibi dicitur. sunt qui illud omittant.

Num cogitat, quid dicat? *nũ facti [spiget?] E. Al. [pudet?]*

Vidè, num eius color pudoris signum, vsquam indicat? *Aly omittunt [v. de]. s. ij. sp.*

[A] deòs impotenti esse animo, ut præter ciuium

Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,

Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

p. *Me miserum. s. modone id demum sensisti Pamphile?*

Olim istuc, olim, cum ita animum induxisti tuum,

Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,

d iij

* L. Trepidatio Pamphili ad vocem patris.

D. Omnium? a possessio, irato familiaris, quando pro dignitate peccati non inuenitur conuictus compegens.

* L. Tragica accusatio per exclamationem & incrementum, quæ mox exaggeratur circumstantiis. Vide, quomodo asurgat.

Al. [Adeon] ja. d. sp.

•L. Correçtio indignantis.

Alia[s] ago?

Al. [senectam],
ai[st]p.

Al. [ego suppliciu],
rum [huius] erit monosyllabum. fiddsp.

Mu[s] Pro huiusego ut peccatis supplicium].
dffdsp.

*L. Permissio familiaris iratis.

*D. Mira grauitate hic sensus exaggeratur. Et oratorie pluraliter de vno tantum loquitur.

Pater &c. oratio pudoris plena.

*D. Amphibologia est.

Difficultatem rei ostendit resumpto verbo per indignationem.

Al. [hoc te] sed verus non consistat nisi in sine ino elidatur e.
stcaast-.

E'òdem die istuc verbum verè in te accidit.

*Sed quid [ego]? cur me excrucio? cur me macero?

Cur meam [senectutem] huius sollicito amentia? an

Vt pro huius peccatis [supplicium ego] sufferam?

* Immo habeat: valeat: viuat cum illa. P. mi pater.

S. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.

* Domus, vxor, liberi inuenti inuio patre:

Adducti qui illam ciuem hinc dicant. viceris.

P. Pater, licetne pauca? s. quid dices mihi? c. at.

Tamen Simo audi. s. ego audiam? quid ego audiam

Chreme? c. at tamen dicat sine. s. age dicat: sino.

P. * Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.

Tibi pater. me de do. quiduis oneris impone. impera.

[Vis me uxorem ducere?] hanc vis amittere? ut poterò, seram. G. [Vincere vii me uxorem?] dffldtv.

Hoc modò te obsecro, ut ne credas à me allegatum hunc senem.

Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. s. adducas! P. sine pater.

C. A Equum postulat. da veniam. P. sine [ste hoc] exorem. s. sino.

Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli compèriar Chreme.

C. Pro peccato magno paulu[m] supplicij satis est patri.

ACTVS V. SCENA IIIII.

ARG. P. Hic in scenam progreditur Criton in cuius verbis non modò quod ipse promittit, sed etiàm quod & Pamphilus dixerit, demonstratur. & hic omnis error aperitur fabulæ. Peragiturque catastrophe Pamphili. nam opera Critonis Andrii cuius hic cum Simone & Chremete congressus continetur. Glycerium Chremetis filia agnoscitur, & conceditur Pamphilo, & Dauus liberatur. ¶ *Theses.* 1 Inopinatus casus in rebus dubiis maxima medela. 2 Adolescentuli facillè falluntur. 3 Petulantia linguæ per recriminationem refranatur. 4 Impotenti sunt armo amatores voti sui compotes. 5 Non sunt spem salia, nisi consensu parentum & doti constituta. In Simone quidem sene moroso est Crimen. Crimen enim mendacii Critoni impingit, eumque sycophantam appellat. In Critone autem

autem est ἀπολογηθῆναι, qua sese expurgat de scyphantia, & mendacio. *Gratuito & non gra-
uare officium præstandum esse, ac veritatem rebus omnibus præponendam, animûmque ad
bene de multis promerendum, semper debere esse promptissimû, docet hæc scena. Hoc enim
est maximè de natura, qua hominem hominis causa produxit. Quapropter Cato ille Censo-
rius apud Ciceronem libro tertio de Finibus sic loquitur, Impellimur autè natura, vt pro-
desse velimus quamplurimis, in primis docendo, rationibusque prudentiæ tradendis:
& illa v. inhumana & scelerata dicitur eorum, qui negant se recusare, quo minùs ipsis
mortuis terrarum omnium deflagratio consequatur. Veritatis verò rationem in primis ha-
bendam esse, Philosophorum principes Plato & Aristoteles nos monent. Plato enim in
quinto de Legibus sic ait, Veritas tum dijs, tum hominibus dux omnium est bonorum, cuius
qui felix beatûsque futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimû
temporis vitam agat. Idem in Phædone sic ait, Is bene de se animoque suo sperare potest,
qui voluptates, quæ dicens percipiuntur sectatus, animum suo decorauerit ornamento,
temperantia scilicet, iusticia, fortitudine, ac veritate. Exprimat insuper hæc scena senû mor-
rositatem & iram. Sunt enim, vt inquit Cicero in Catone Maiore, morosi, anxij, iracundi, &
difficiles senes. Putant quippe contemni se ac decipi. Aristoteles libro secundo Rhetorico-
rum ad Theodecten, loquens de moribus senum, dicit ipsos iram acutam habere, remissas
verò cupiditates.

Vers. gen. Viginti sex primi sunt trochaici tetr. catal. Reliqui iambici acatal. sique tetrametri excu-
plo tricesimo dimetro, qui inter iambicos est quartus.

CRITO. CHREMES. SIMO.
PAMPHILVS.

Missedv

MITTE orare: una harum quæuis caussa me,
vt faciam, monet. *Alj post [monet] non di-
stinguunt.*

Missbb-

Vel tu, vel [quod] verum est, vel [quod] ipsi cupio
Glycerio. *Al. [quod], vt sit coniunctio.*

tbfa-st-
dadfa

CH. Andrium ego Crûonem video? & certè is est.
[saluos sis Crito.] *R. [CR. saluos sis Chreme. CH.]*

Missat-
Missit

Quid tu Athénas insolens? CR. enènit. sed hiccine
est Simo?

sb:astv

CH. Hic est. s. mén' queris? cho, tu Glycerium hinc
ciuem esse ais?

tdart-

CR. Tu negas? s. itâne huc parâtus aduenis? CR. qua
re? s. rogas?

ffasaac-

*Tûne impûnè hoc facias? tûne hîc, hómînes adole-
scéntulos,

Missst

Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem* illicis?
Solicitâdo, & pollicitâdo eorum ân. mos* lactas?

ffda:affv
didid

CR. [sanusne es?]

didid-

s. Ac meretricios amôres nûptys conglutinâs?

Catastrophe.

Crito hîc Pamphi-
lum alloquitur, ve-
rû vt de Glycerio
dicat.

Go. [acere]. i. per adè
Cereni, tbfaast. Nâ-
nius. [eccere] pro ecce
res sine ecce rem sine
pro ecce.

In [hinc] hîc vim habet
consonantis, vel legen-
dum [ciuem hinc].

* L. Accusatio Cri-
tonis, quæ augetur
expolitione.

* L. Elegantes &
ppriæ metaphora.
G. Nisi legas [sanus
es?] vel [sanus
es?] *septimus pes cõtra me-
tri ratione erit spon-*
deus pro trochæo.

P. Pér

R. *Al. [subsistat].* P. *Périj. mé tuo ut [subsistet] hos pes. C.R. si Simo hunc aactitio*
aasistip. iambicus fit
acat.
**Ironia.* *Non ita arbitrè re. bonus hic [vir est.] s. * hic vir sit tttastio*
noris satis,
bonus? [vir]producitur: vel lege[est] vir.]tttbtst.

*B.A tempore.

**Itáne atemperaté venit hódie in ipsis núptijs,* atibit-

*D. Plerunque ca-
 sus imitatur indu-
 striam:& hoc saepe
 fit vt etiam seduló
 facta sint suspecta.

**Vt veniret antè hac nunquam? est verò huic credèn* tttllle-
dum Chreme?

P. *Ni mé tuam parrem, hábeo pro illa re illum quod* dtbllld-
móneam probé.

S. *Sycophánta. C.R. hem. C.H. sic Crito, est hic: mitte.* tttlllao
C.R. videat qui fiet.

*L. Prouerbiale.

**Si mihi pergit, qua volt, dicere: ea, qua non volt,* dtlllallo
audiet.

Bemb. [istuc moueo,
aut curo? num tu: tu
malum aequo animo
feras?]

Ego *[ist] ac móueo, aut curo? non tu túum malum,* {fatllle
aquò animo feres?] {aatll

*V. Attentionis est
 propter iudicii li-
 bertatem.
 Narratio hæc, pars
 est argumenti.

**Nam ego qua dixi, vera an falsa audieris: iam* a ttlllallo-
sciri potest.

A'tticus quidam olim, navi si acta, apud Andrum, tttllldá-
eiectus est,

Absque insucta eli-
sione potest censer iã
bicus, illi iisp.

Et ist] ac vna parua virgo. tú ille egēs, fortè applicat {ttllllo
Primum ad Chrysidis parrem se. s. fabulam incœ- tttllllo
piat. C.H. sine.

Go. *[Itáne vero obtur-*
bat?]i. veritati ob-
strepit:

C.R. *[Itáne verò? obtúrbat.] C.H. perge. C.R. tum is* bttllldo
mihi cognátus fuit,

*D. Magna confir-
 matio veritatis est.

*Qui enim recépit. * ibi ego audini ex illo, sese esse* {aatlllo
A'tticum.

*L. Sub. Proferam.
 & est eclipsis cogi-
 tantis.

**tam citò tibi?* *Hi duo precedentes sunt etiam iambici,*
ijbtllllo: bdtlllij.

D. *Al. [S. hem. P.*
perij.]

Phánia. C.H. hem. périj.] C.R. verum hercle opinor {ttllllo
fuisse Phániam. tdtlllo

Hoc certo scio, Rhamnúsium se aiébat esse. C.H. ó tttllllo

Rhánus pagus est
 Atticæ maritimus:
 inde Rhamnúsium.
 Hic versus ac quin-
 que sequentes varie à
 varysdisinguntur.

Iúppiter.
 C.R. *E'adem hæc Chreme multi alij in Andro tum* aidi
audiuere. C.H. v'tinam [id] fiet.] G. [i'rid.]

Quod

Simo cū Pamphilo iam redit in gratiam.

s. Tandū dum res redūxit me ipsā in grātiā. P. ō lēpidum patrem!

De uxōre, ita ut possēdi, nihil mutat. Chremes. { s. s. s. }

C. H. causa optima est.

D. Al. { Ch. scilicet dos Pamphile est. }

Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. { s. scilicet. } abbfisi

Al. { S. id scilicet. Ch. dos est Pamphile. } abbfisp.

C. H. dos Pamphile est.

Decem talenta. P. accipio. C. H. propero ad filiam. ijdbcb

elso mecum Crio.

Nam illam me haud nosse credo. s. cur non illam huc transfēri iubes? missi

Mirè Daui mentionem facit, ut soluat.

P. Rectè admones. Dauid tunc dedam iam negotiis. missi

s. non potest.

P. Quis. s. quia habet aliud magis ex sese, & maius. dbdmsi

P. quidnam? s. vincit us est.

V. De causa patris loquitur filius, sed pater de modo respondet.

P. Pater non rectè vincit us est. s. { haud } ita iussi. { issiad }

P. iubē solui obsecro.

G. { at } isszaxfi.

Exclamatio amoris.

s. Age fiat. P. at matūra. s. eo intrō. P. ō faustum & felicem hunc diem!

ACT. V. SCEN. V.

A R G. P. Hoc colloquium post compendium fabulae inducitur: vt na narratione etiam negotium Charini transigi possit. Hic verò exultat Pamphilus de felicitate quae sibi obigit. ^{V. Theses.} 1. Voluptas amatoribus & libidinosis summum bonum est. 2. Vtraque fortuna amicum, cui narranda est, requirit. Gratulatio Pamphili enthymemate comprehensa ex Epicureorum sententia, etiam si Stoici aliud sentiant. R. idicula est ratio cur dii sint piterni. Nam proprias habet voluptates, & non mutuas aut aliunde sumptas, quae nimis quam mutabiles sunt. Apra autem est amanti & voluptuario talis ratiocinatio. ^{R.} Docet haec scena nos è prospero rerum successu maiorem percipere voluptatem, si felicitatem nostram alio quoque, qui nobiscum vnà gaudent, quique nobis gratulantur, communicare contingat. ^{M.} Nullam contrà ferè delectationē esse illis, quibus aliquid successit ad votum, nisi si habent cui communicent. Homo nanque duce natura fugit solitudinem, & sermone vitatur benter, vt animi conceptus exprimat. Vnde dicit Philosophus 1. Politicorum, Homo est natura ciuile animal: & qui inciuilis est, non per fortunam, sed propter naturam, is aut prauior est, aut melior quam homo. Vnde dicitur, Homo solitarius, aut deus aut bestia. Sermonem inquit, habet homo supra cetera animalia, quo vtile, iucundum, iustum, iniustumque iucundum cantur. Horum, inquit, communicatio fecit domum & ciuitatem. Vnde apparet hominem esse magis congregabilem, quam apes & cetera animalia, quae natura cōgregauit. Archimedes Tarentinus auctore Cicer. in Laelio, sic dicere solebat, Si quis caelum ascendisset, naturam mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illam admirationem ei fore, quae iucundissima fuisset, si non aliquem: cui narraret, habuisset. Sic natura, inquit Cicero, nihil solitariū amat. Idem Cicero in libro primo de Officijs, Si contigerit ea vita sapienti, vt praesentia rerum omnium dicitur, ita ven solitudo tanta sit, vt hominem videre non possit, cedit è vita. *Vers. gen. Trochaici etiam am. catal. primus tamen absque insueta elisione fuerit*

us acatal.

CHARINVS. PAMPHILVS.

PROVI^oSO quid' agat Pámphilus: atque ec-
cum. P. aliquis forsan me putet

* Non sputare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc
verum lubet. Al. [hoc putare], sic sit iambicus acat.
sijdsfip.

* L. Gestus & latio-
tia Pamphili: & est
preparatio ad con-
gressum persona-
rum.

Ego vitam deorum propriè à sempitèrnam esse ar-
bitror,

Quod' voluptates eorum propria sunt. nam mihi
immortalitas

Sicretici & bacchi
non admittuntur, vel
d eliditur in [Quod],
vel u corripitur an-
te pt in [voluptates]
more Grecorum.
non aliter quim an-
te mutam & liquidã.
vel cum Erasmo leg-
gendum [voluptates].
ut primus pes sit spon-
deus: eorum] vero di-
syllabum est. & [mi-
hi] monosyllabum.
L. Solidè, i. plenè &
ex animo.

Parta est, si nulla segritudo huic gaudio intercesse-
rit. Al. [huic egritudo] sic sit iambicus acat. ssiisip.

Sed quem sego potissimum exoptem nunc mihi, cui
hac narrem, dari? G. [ego nunc potissimum exoptem],
dtrsdit.

[C.] Quid' illud gaudi est? P. Dauiom video nemo
est, quem mallem omnium. D. Al. [D.] est quoque
hic iambicus, isdsfip.

Nam hunc scio mea solidè solum [gavisurum] gau-
dia. Al. [gavisurum esse], ut sit iambicus, dvisfip.

ACT. V. SCEN. VI.

ARG^o In hoc actu mira arte ea quæ restant de Comœdia breuiter explicantur, & desi-
gnantur duorum sociorum binæ nuptiæ, Pâphili & Charini. Lætus quoque Comœdiæ exi-
tus subinde exhibetur & clauditur. Dauius igitur narrat pamphilus Glycerium inuentum
esse in Ætiam Atticam, seque illam ducturum vxorem. P. in affectu gaudentis Pamphili, & Daui
gratulatione cognitionem rerum Charino præbuit: cuius persona parcè vitur post cõpen-
ditum. Porro eius est hæc catastrophe, qui auxilio Pamphili, optatas nuptias cõsequi appar-
et. ostendit enim per eum facilè se imperaturû à Chremete Philumenam. Ceterum hæc
scena alterum generum Chremeti comparat: ne aut Charinus tristis recedat, aut non proci-
sum videretur Philumenæ. *Ethica.* M. Rumorû alicuius infortunij citò in populû vulgari,
ut quod quis nactus sit malî, prius, quàm quid euenerit boni, resciscamus, docet hæc sce-
na, quod idè accidit, quia plerique alienæ inuidet felicitati, & auidè alienû dedecus au-
diunt & effundunt. Vnde Vates celeberrimè famam describens, illam dicit esse Malum, quo-
non velocius vllum. Mobilitate viget, virèsque acquirit eundo. & doctrinæ atque eloqui-
fons vberimus M. Cic. in oratione pro Plancio sic ait, Nihil est tã volucre, quàm maledictû:
nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, latius dissipatur. Quapropter moralis ille se-
neca, loquens de continentia, sic præcipit, Bonæ famæ, neque tuæ seminatur, neque alienæ
inuidus. Et prudentiæ officia describens, sic ait, Lauda parcè, vitupera parcius. Et alibi, Eito
victorum fugax ipse, aliorum neque curiosus scrutator, neque acerbus reprehensor.

Versuum genera. Trochaici tetram. ca. al. ut scena præ. lentis. excepto ultimo, Callio. ius reco. sci.
qui dimeter est acatal. duo quoque primi po. iunt etiam censeri iambici tetr. acat. Præterea in iudici-
mo redundans duo pedes, nisi ex eo tollas: ius] & [rebus]. ut brestor: vel aff. brestor.

[TERENTII] EVNVCHVS

ACTA LVDIS MEGALENSIB. / L. POST-
 VMIO, L. CORNELIO / AEDILIB. CV-
 RVLIBVS. / EGIT / L. AMBIVIVS TVRBIO,
 L. ATIL. PRAENESTINVS, / TIBIIS DVA-
 BVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRY FA-
 CTA SECVNDA. MODOS FECIT FLACCVS,
 M. VALERIO, C. FANNIO / COSS.

Go. [Publ. Terent.
 Afric.]
 Go. [L. Posthumio Al-
 bino, L. Cornelio Me-
 rula].
 Go. [Egère].
 Go. [Modos fecit Clau-
 dius Flaccus Claudi-
 filius, tibijs duabus
 dextra & sinistra.
 Acta secundo est. Gra-
 ca est Menandru. E-
 dita M. Valerio Mes-
 sala, C. Fannio Stra-
 bone].

FABVLÆ INTERLO-
CVTORES.

PHAEDRIA	<i>adolescens.</i>	CHREMES	<i>adolescens rusticus.</i>
PARMENO	<i>seruus.</i>	ANTIPHO	<i>adolescens.</i>
THAIS	<i>meretrix.</i>	DORIAS	<i>ancilla.</i>
GNATO	<i>parasitus.</i>	DORVS	<i>eunuchus.</i>
CHAEREA	<i>adolescens.</i>	SANGA	<i>lixa.</i>
THRASO	<i>miles.</i>	SOPHRONA	<i>nutrix.</i>
PYTHIAS	<i>ancilla.</i>	LACHES	<i>senex.</i>

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIO-
CHA IN EVNVCHVM.

Ues. gen. Senarij, siue iambici trimetri acatalecticici.

SOROREM falso dicitur atam Thaidis,
 Idipsum ignorans miles [abduxit] Thraso:
 Ipsique donat. erat haec ciuis Attica.
 Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
 Thaidis amator Phaedria, ac rus ipse abit,
 Thrasoni oratus biduum concederet.
 Ephēbus frater Phaedria puellulam
 Cum deperiret, dono missam Thaidi,
 Ornatu eunuchi induitur. suadet Parmeno.
 Introit. vitiat, virginem, sed Atticus
 Ciuis repertus frater eius, collocat
 Vitiatum ephēbo. Phaedriam exorat Thraso.

Al. [aduexit]

αδελφ

MERETRIX adolescentem cuius mutuo amore tenebatur, exclusit: eisque reuocato
exclusionis causas reddidit. Eius frater, minor natu, virginem, quam miles meretricis
dono miserat, amare cepit, deductusque in domum meretricis pro eunuchio, vitiat. Re ita
que cognita, cum illam se meretrix doleret, ab eodem adolescente placatur. Interuentuque
fratris eius ciuem cognitam Atheniensem, duxit vxorem: miles quoque in partem meretrix
tricii amoris receptus illuditur.

AELII DONATI PROLEGOMENA IN TERENTII EUNUCHVM.

HÆC masculini generis nomine nuncupata fabula est, Eunuchus: & est Palliata Me-
nandri vetus, quam ille author de factis adolescentis, qui se pro eunuchio deduci
meretricem passus est, nominauit. Itaque ex magna parte motoria est. Atque in hac Comæ-
dia qui personam Parmenonis actor sustinet, primas habet partes. Secundæ sunt Charæ-
dia ad Phædriam spectant. Huius Prologus sanè est concitator. Nam & obiicit crimi-
na aduersantibus: & comminatur in posterum: & accusatorie narrat iniuriam Terentii
delassatum dormitasse. Actus sanè implicatiores sunt in ea, & qui non facile à parum doctis
distingui possint, idè quia tenendi spectatori causa vult Poëta noster omnes quinque
actus velut vnum fieri, ne respiret quodammodo: atque distincta alicubi continuatione
cedentium rerum, ante aulæ sublata fastidiosus spectator exurgat. Acta planè est Lu-
Megalensibus, L. Posthumio, L. Cornelio Aedilibus curam ædium habèntibus: etiã tunc
sonatis L. Numidio Posthumo, L. Ambiuio Turpione: itè modulante Flacco Claudio tribu-
dextra & sinistra ob iocularia, multa permixta grauitate. Et acta est tantò successu, ac
su, atque suffragio: vt rursus esset vendita, & ageretur iterum pro noua: próque ea pretium
quod nulli ante ipsam fabulam contigit, octo milibus sestertium numerarent Poëta. Pro-
uerbia multa sæpe pronuntiata, & cantica sæpe mutatis modis exhibita sunt. *περὶ τῶν*
σωπικῶν nusquam habet, sed suis tantum personis vitur. In hac Terentius delectat faceret
prodest exemplis: & vitia hominum paulò mordaciùs, quàm in cæteris, carpit. Exempla
tem morum hic tria præcipua proponuntur, Urbani scilicet, Parasitici, & Militaris. Ha-
edita tertium est, & pronuntiata Terentii Eunuchus: quippe iam adulta commendatione
Poëta, ac meritis ingenii notioribus populo. Facta autem ex duabus Græcis vna est Latina.
Nam ex Eunuchio, & Colace menandri fabulis, hæc Eunuchus Terentiana scripta est, non
sine crimine, quòd multa in hanc translata sint ex multis Poëtis Latinis: quod totum, pro
Prologum purgat, atque defendit.

EIVSDEM ARGVMENTVM in eandem.

RAPTA quedã ex Attica virgo nobilis, atque adducta est Rhodum: ibique matri Tho-
dis meretricis ab amico dono data est, & educata velut soror vnã cum filia Thaidæ.
Thais relicta matre, Rhodo cum amatore quodam Athenas se contulit: ab eoque hæret
futura mortuo, mox à Milite Thrasone diligebatur nimis. Qui cum Athenis profectus
trem Thaidis mortuum Rhodi comperisset, & eam virginem, quam diximus, ab hæretico
mortuæ anima luertisset venum esse propositam: quanuis ignarus rerum omnium, emittit
men: & dono amate Thaidi vexit Athenas. Verùm postquam adueniens riualem Phædriam
apud amicam reperit: quem per eius absentiam sibi meretrix conciliarat: affirmavit se
antè daturam promissam virginem, quàm Thais foras æmulum pepulisset. Illa igitur,
amaret Phædriam, cupiditate tamen recuperandæ virginis: & ciuis Atticæ, & quam à
uulo vt sororem dilexerat, excludi Phædriam. Hinc ille, rimò irascitur: post accepta
ratione, à Thaidæ lenitur, & in bidui spatium spontè concens militi, rus proficiscitur:
tisque, ne ab æmulo muneribus superaretur, Eunuchum: & puellã Parmenoni iubet abire.

ad Thaidem deducere. Verùm Chærea frater Phædræ tunc ephebus, visa in via virgine, inßammatur amore eius. Atque eò euasit vehemèti ardore, vt pro eunucho ipse deducetur ad Thaidé. Hac occasione vitata virgo, & mox ciuiss, & nobilis cognita, datur vxor Chæreæ. Phædræ verò & miles riuales, ambo concordés per parasitum redditi, communi amicæ sine certamine potiuntur. In primo actu Phædræ exclusus à Thaide, & secum primò & mox cum Parmenone conqueritur fortunas suas: & ad postremum coràm accusat Thaidem, rursus permulcetur ab eadem, & voluntate digrediens, rus sese concessurum in spatiu bidui esse promittit. Secundus actus professionem Phædræ continet delegantis seruo deductionem eunuchi, & puellæ ad Thaidem. Tum parasitum loquentem, per quem virgo à milite dono amicæ missa est. Tum interuentum Chæreæ amantis virginem, eiusdemque cù Parmenone consilium de eadem potiendâ per fallaciam: quia pro eunucho ipse supponitur. Tum inuitationem ad cœnam Thaidis. Tum oblationem velut eunuchi Chæreæ, & puellæ ex Aethiopia per Parmenoné factam. Tum verba Chremetis ad Thaidem venientis, perductæque ad militem. Antiphonis Chæreæque colloquium de vitata per dolum virgine. In quarto actu Doryas nuntiat iurgium inter militem, & Thaidem: tum reditum habet ex villa Phædræ: & querelam Pythiæ de vitata virgine apud I hadriam: & eundem stupètem quod audiebat. errorem ebrii Chremetis: & verba petulantia Thaidis aduersum militem, & militis aduersum Thaidem: parata prælia, ridiculæque deposita. Quintus actus hæc continet, querelam Thaidis de vitata virgine, primò cum Pythiâ, postea cù ipso Chæreâ: tum interuentum Chremetis atque nutricis: tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiæ, atque eius iudicio per senem, qui rure tunc aduenerat, confirmatas nuptias. & ad vltimum, reditum in gratiam militis cum Phædrâ & Chærea.

ARG. M. ANTONII MVRETI.

CIVIS quidam Atheniensis filium habuit, cui Chremeti, & filiam, cui Pamphilæ nomē fuit. Is Sunii, quod oppidum est maritimum haud procul Athenis, rus habebat: in quo cum aliquando verisæretur, Pamphila adhuc infantula à prædonibus capta est. Ab eis illam redemptam mercator quidam Rhodius meretrici, quam amabat, dono dedit. in cuius ædibus ita educata est, vt Thaidis, quæ huius meretricis filia erat, facillè ab omnibus crederetur soror. Hac Thais maternam (vt sit) viuendi rationem insecuta, cùm iam ad eam ætatem peruenisset, vt & amari, & amare posset, hospitem, quo cum rem habebat, Athenas secuta est: qui haud ita multò post moriens satis amplas ei possessiones reliquit. Ipsa tamen nihilominus petiit corpore facere, quem instituerat, quassum. inter eâ miles Thraõ nomine, ad eam adiecit animum, cùmque cum ea per aliquod tempus consueuisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vitam cum morte commutauerat: fratèrque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidibus sciret, præclare à se venditum iri. fortè accidit, vt eo ipso tēpote Thaidis amator miles esset Rhodi: qui, harum omnium rerum in sciis, Pamphilam emit: vt esset, quod amicæ, Athenas reuersus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam conditionem quæserat, adiuxeratque sibi Phædriam, adolescentem Atheniensem, Lacheris filium. inaudiuerat interim etiam aliquid de Pamphila: tàmque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eò peruenerat, vt non dubiis indiciis intelligeret, sororem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata foret. Summo opere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, qua Pamphilam suis restitueret, eodemque facto & puellam summo afficeret beneficio, & propinquo illum amicicia fortunas constabili ret suas. Rediit miles: sed cùm cognosset de amore Phædræ, puellam se, nisi eo repulso, daturum negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phædriam amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratia quiduis sibi faciendum putabat. tandem, cùm sperares, se postea facillè consilium suum ei ipsi, cuius animum offenderet, probaturam, Phædriam, vt militi gratificaretur, excludit. postriedie accessit ei, atque æreferenti, tandè se purgat, multoque precibus ab eo impetrat, vt, per biduum, priores partes habere Thraõnem, sineret: vbi primum eripuisset puellam, nihil sibi cum illo amilius fore. Phædræ, vt huius bidui molestiam æquiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit: itaque abiens negotium dæ

feruo Parmenoni, vt eunuchum, & Aethiopiſſam, quos illis diebus Thaidi emerat, ad ducat. Dum ſe hic ad imperium heri exequendum comparat, Thraſo quoque Gnatonis iuſſu ſuo Pamphilam tradit, vt eam ad Thaidem deduceret. Eam Chærea Phædræ fra- natu minor in via conſpiciat, tanto ſubito illius amore correptus eſt, vt nihil penſi ha- ret, dum ea potiretur. Itaque de Parmenonis conſilio (cùm ea facillima ratio videretur eunuchi habitum indutus, in domum meretriciam pro eunucho deducitur. Thais ad con- eum milite proficiẽſens, ei ſoli puellam credi iubet. Cui cùm ille per vim vitium obtulit, educit ſe foras, ſeque dat, quantum potelt, in fugam. Hic turbæ admirabiles concitantur, Phædræ mutato conſilio in urbem reuerſus, incidit in ancillas Thaidis, à quibus miris in- dis exceptus eſt, cùm dicerent inique ac perfidè feciſſe eum, qui pro eunucho adoleſcentem ſuſcepſiſſet, à quo eſſet puella ingenua vitata. Hic primò admirari, & negare factum, deo adducto in rem præſentem Doro eunucho, ex illius oratione, quid frater feciſſet, intellegit. Tandem cùm agnita eſſet Pamphila Chremetis ſoror, eam Chærea de patris ſui Lachetæ voluntate ducit vxorem. Thais Lacheti ſeſe dat in clientelam. Thraſo diu illuſus, tandem vt apud eam aliqua in parte hæreat, beneficio Gnathonis obtinet.

ARG. PH. MELANCHTHONIS.

COMOEDIÆ, vt hominum vitam, caſus, conſilia imitentur, pericula contin- quod & coſſilis. & fortunæ, in periculis maximè locus eſt. Itaque cùm diſcutere peric- lum ratione contendant perſonæ, varia finguntur conſilia, in quibus alia fallunt, alia felici- ſunt. Sæpe plus caſus poteſt, quàm ratio. Dominatur ſerè in rebus fortuna. Superiori- bula propoſuit modèſti adoleſcentis exemplum: is de officio ſuo honeſtè conſulrat. Hic non- Ja ſunt honeſta exempla, nullum honeſtum conſilium. Nam meretricii amores deſcribitur- tur: vt hoc exemplo cernant iuuenes, tanquam in ſpeculo, amentiam huiuſmodi amatorum- Eſt autem duplex propemodum fabula. Propterea geminum argumentum recenſeo. Primi- Thraſo in hac fabula tenet. Et cùm pollicita eſſet Thais, factuſque ſui copiam dies aliquo- fallitur iſt tamen: eaque PROTAſIS fabulæ eſt. cù Thraſone conſertur Phædræ: in- enim rivalem haberet Thraſo, nihil periclitaretur in amore. EPITAFIſIS fabulæ eſt- cùm minatur ille ſe oppugnaturum vi ædes Thaidis. CATASTROPHE ridicula eſt- Nam Thraſo iam fractus, precibus imperat, vt aliqua ſalem in parte apud Thaidè hæret. Porro quia hæc fabula varia eſt, multumque habet turbarum, caſu exoritur alius tumultus- vitiatur virgo, quam Thaidi miles donarat. Sed eſt læta eius quoque periculi caſtrophæ- Nam vxor datur hæc adoleſcenti qui eam compreſſerat. Vt Thraſonem ridiculum amato- rem fingeret, addit Gnatonem, qui eius mores mirificè depingit, vt ardeionem agnoſcat. In- ſuperiori fabula plurimæ ſunt conſultationes, & tota ſerè conſiſtit in genere deliberationis- Hic plus eſt expoſtulationum, & accuſatorio ſeu iudiciali, generi ſimilior eſt. Nullum autem- vitæ genus eſt, vbi non plurimum Thraſonum reperias: neque vlli ſerè rebus humanis per- nicioſiores ſunt, quàm id genus, ſi contingat imperare. In templis, in auſis, in rebus publicis- omnibus omnia miſcent, vt emereantur vulgi plauiſum. Quare diligenter eſt intuenda, con- templandaque Thraſonis imago in hac fabula, vt dicas, quàm ſint inepti, quàm nihil arbi- liones iſti: ſomnia verius hominum, quàm homines dicas, refert autem conferre cum hæc- miles alicubi deſcriptiones: qualis eſt apud Martialem Atali, apud Catulum Suffenæ. Ne- piget aſcribere, vt edicant pueri. Adyarum, Suffenæ iſte Vare, quem probè noſti, Ho- mo eſt venuſtus, & dicax, & vrbænuſ. Idemque lögè plurimos facit verſus: Puto eſſe ep- illi milia aut decem, aut plura Perſcripta, nec ſic, vt ſic in palinxyſto, Relata: cartha- gie noui libri. Noui vmbilici, lora rubra, membrana Directa plumbo, & pumice omni- æquata. Hæc cùm legas, tū bellus ille, & vrbænuſ Suffenæ, vnus caprimulguſ, aut felluſ- Rurſus videretur: tantum abhorret ac nutat. Hoc quid putemus eſſe: qui modò ſcurra, aut- ſi quid hæc re triſtilluſ videbatur, Idem inſaceto eſt inſacetiore rure. Simul poemata at- git, neque idem vnquam AEque eſt beatus, ac poemata, cùm ſcribit: Tam gaudet in ſi- tamque ſe ipſe miratur. Nimiſ im idem omnes fallimur, neque eſt quiſquam, qui- non in aliqua re videre Suffenum. Poſſis, ſuis cuique attributus eſt error. Sed non vni-

mus manticæ quid in tergo est. In Attalum. Declamas bellè, causas agis Attale bellè. Historias bellas, carmina bella facis. Componis bellè mimos, epigrammata bellè. Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus. Et bellè cætas, & saltas Attale bellè. Bellus es arte lyre, bellus es arte pileæ. Nil bene cum facias, facis attamen omnia bellè. Vis dicam quid sit magnus es ardellio.

PROLOGVS.

ARG. ^MHic prologus idem ferè habet argumentum quod primus: & Poetæ multiplex ingenium, varietatèmq; explicat. ^PVnde attendenda illius copia, quòd in tot prologis de eadem causa iisdem ferè sententiis, variis verbis vtitur. ^PDefensor igitur Poetæ Callio-
pius introductus, hunc prologum, quemadmodum & præcedètem, in maledicum & detractorem L. Launium pronuntiat, captado multifariam spectatorum benevolentiam. ^LEst verò concitator prologus, nam primò obijcit vitia quædam aduersario, illum in contemptum adducens: deinde Poëtam defendit: ^Pdiluitque aduersarij accusationem, ostendens etiam veteres quoque talia fecisse, qualia in Terentio carpere nititur. ^VEst autem sic *ἀπελο-
γῶντος*, vt *εὐρακῶς* fiat: quod est, sic Poëtam à calumnijs defendit, vt de meliore nota eundè populo commendet. ^Millique benevolentiam parat, & odium facit aduersario, quem ignorantia accusat & terret, metum incutiens taxationis & censuræ. Tàdem statu absoluto vtitur & confessione: & cum silentio auditur petit, quid sibi velit hæc Comœdia, quod vile est spectatoribus, & decet. In primis claris quippe ingenijs fauendum est, quæ moribus consulunt & in medium laborant. ^{MU}Quia verò hic prologus anaphoricus est magnæque ex parte criminationes in Launium continet, quæ quidem libenter audiri non solent, idcirco sibi auditorum animos insinuatione præmolliit.

Versuum genera. Senarij, siue iambici trimetri acatal.

siia

I QVISQVA MESE, qui placere ssej
studeat, bonis <sup>Bembus voluit se] sed ver-
su non constaret.</sup>
[Quam plurimis] & minime multos
ludere: <sup>Go. [Quam plurimum.] id est, potius
quam malus.</sup>

Excusat cur in aduersarium inuachatur. ^LCaptat benevolentiam ab officio: & iudiciâ faciendi interpretatione in aduersarium refert. ^{* Mu.} Relatio est ad sensum, non ad verbum.

isidp

* In his Poëta hic nomen proficietur suum.

isip

Tum si quis est, qui dictum in se inclementius

isip

[Existimat, esse, sic existimet: sci at.]

isip

Responsum, non* [dictum esse, quia la sit prius.]

^{Bemb. [dictum: quia la sit prior.] isidp: ^P[dictum esse: quale sit, prius.] isip.}

isip

* Qui bene verièndo, & se as describèndo] malè, ex

isip

Græcis bonis Latinas fecit non bonas:

isip

Idem Menândri Phasma nunc nuper dedit.

isip

Atque [à Theophrasto] scripsit* causam dicere

^{Al. [in Theophrasto]: ^P[a Theophrasto ii.] ut. [a Theophrasto].}

isip

Prius unde petitur asrum, quare sit suum,

isip

Quam [illic] qui petit, unde sesser] theophrastus sibi,

isip

Aut unde in patrium momentum peruenerit.

^{Bemb. [Existimat esse, sic existimet.] isidp.}

* Dictum, in L. Launium.

* L. Narratio. ^{Bemb. [easdem scribendo].}

* Id est, reus prius excusat se, quam agit actor.

E. Illic, pro ille.

Alia si am].

R. [a sit]

- * L. Occupatio qua terret aduersariū.
 * A Poëtæ modestia beneuolētiam captar.
 G. [condonabimus:]
 S. [condonabuntur:]
 quauis hoc uersui repugnet.
 * L. Narratio qua defendit Poëtam.
 * D. Octo millibus nummū.
 * C. Antequam fabulæ ante populū agerētur, agebātur priuatim apud ædiles.
 Colax Latine adulator dicitur.
 * L. Purgatio per imprudentiam.
 D. Peccatum prius nomē est, posterius uerbum.
 * L. Narratio ad imprudentiæ confirmationem.
 * L. Defensio prioris partis narrationis à pari. licere eisdē personis uti in fabulis. in quo attende propria personarū attributa, D. Comitorūque materiam.
 Mu [Amare odiſſe,] Epiphonema.
 * L. Conclusio cum attentionis postulatione.
 Al. [faciant].
 * D. Agxiopis.
- * Dehinc ne frustrētur ipse se, aut sic cogitet,
 Defunctus iam sum: nihil est quod dicat, mihi.
 * Is ne erret, moneo: & desinat, lacēssere.
 Hābeo alia multa, quæ nunc /condonabitur:]
 Quæ proferentur post, si perget ledere
 Ita, ut facere institui. * Nunc quam adūri sumus
 Menāndri E V N V C H V M, postquam Aediles
 * emēerunt,
 Perfēcit, sibi ut inspiciundi esset cōpia.
 Magistrātus cum ibi adēsset, * occōpta est agi.
 Exclāmat, firem, non Poëtam, fabulam
 Dedisse, & nihil dedisse uerbōrum tamen.
 C O L A C E M esse Neui, & Plauti ueterem fabulam:
 Parasiti personam inde ablātam, & militis.
 * Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
 Poëta: non qui furtum facere studuerit.
 Id ita esse uos iam iudicare poteritis.
 * Colax Menāndri est: in ea parasitus colax,
 Et miles gloriōsus: eas se non negat
 Personas transtulisse in Eunūchum suam
 Ex Græca, sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id uerō pernegat.
 * Quod si personis in eisdem uti aliis non licet:
 Qui magis licet, currentes seruos scribere:
 Bonas matrōnas facere: meretrices malas,
 Parasitum edācem, gloriōsum militem,
 Puerum supponi, falli per seruum senem,
 [Amare, odiſſe,] su spicari: denique
 N V L L V M est iam dictum, quod non dictum
 sit prius.
 * Quare equum est uos cognoscere, atque ignoscere:
 Quæ ueteres factitarunt, si / faciunt / noui.
 Date operam & cum silentio animaduortite:
 Ut pernoscatis, * quid sibi Eunūchus uelit.

ACT. I. SCEN. I.

ARG. **Phædrus** iratus, quod exclusus fuerit, cum seruo **Parmenone** deliberat, **utrum** Thaidem nunc accessit, ire ad eam debeat. ¹ Incipit a perturbatione & querela adolescentis, ut sternat viam ad argumenti narrationem. ² In hac autem *πειρασίου* exemplum proponitur, quàm non sua potestatis sit qui amat, quàm sapiat qui nò amat, neque aliter affectus est. ³ Est enim in Phædrus insigne exemplum rationis cum cupiditate pugnantis: ⁴ in eoque exprimitur immoderatus amoris insania, & quàm difficulter cordatus etiam animus, ex iam impotenti malo se eripiat. Porro adolescens, militi rivali opponitur in fabula: ad explicandum argumentum, quo vita gloriosorum quorundam & ineptorum hominum, item meretricia improbitas continetur. ⁵ *Thestis*. 1. Amor cæcus est, cum mentes hominum excæcet, 2. Exclusi magis ardent, summâque inconstantia. Exemplo est Phædrus. 3. Amor paulatim temperandus est, & non exacerbandus, vel iuxta Ovidii remedium. Parmeno enim *ἰθαίει*, id est, moderatum adolescentem cupit. Hic quoque Terentius Palliatæ Comœdiæ morem sequitur. Nam in hac serui admodum prudentes sunt, & sententiosi. Verum oratio adolescentis est profus *σχιλιαστικὴ*, sicut serui *ὑβριστικὴ*, qua remedia amoris quàm appositisima pro necessitate afferuntur. Primum enim dilemmata quodam vitur, Aut sibi cõstabunt, aut non. Illic quidem multa commoda manebunt, hic verò multa incõmoda. Deinde amoris tyrannidem & mala amplificat, & amatoris inconstantiam nonnihil timet. Poeticâ bellica quadam translatione de redemptione suggerit. Postremò molestias æquo animo ferèdas esse consilii, cum nequeat evitare. ⁶ A vehementia illius amoris, cuius excessus meritò apprehenditur, cauendum esse docet hæc scena. Disrabit quippe animum, & à recto rationis iudicio detorquens, aufert libertatem, ad quam generosus animus omni studio debet contendere: & hominem, diuinum animal, ad gloriam & maxima quæque natum ita deprimit, ut irrationalibus ferè animalibus simillimum reddat, quo nihil possit excogitari abiprmius. Testis est Phædrus nobilis adolescens, cuius rationis oculos meretricis illecebræ sic perstrinxerant, & ligauerant, ut ex amoris laqueo se extricare non posset, quanuis erratū suum dispiceret. Tanta est huius ardoris potentia. *Vers. gen. Iambici trimetri qui & senary.*

PHÆDRUS adolescens. PARMENONE seruus.

bdisp * QUID igitur faciam? [non eam.] ne nunc
quidem ^DProbus distinguit [non eam?]

sidisp Cum accersor utrò? an potius ita me comparem,

basij Non perpeti meretricum contumelias?

sidisp Exclusit: reuocat. redeam? non si me obsecret.

aisp sp. * Siquidè hercle possis, nihil prius, neque fortius:

Donatus videtur decem priores versus Phædrus, sequentes quatuor dedecim Parmenoni ascribere. Muresius verò a quinto versu ad vicesimum quintum usque putat cõtinuatã esse Parmenoni orat. onẽ.

sidisp Verum si incipies, neque sperficies gnauiter:]

didisp Atque ubi pati non poteris, cum nemo se expet.]

sidisp Infecta pace, utrò ad eam venies, indicans

isisp Te amare, & ferre non posse. * actum est: ilicet,

idisp Peristi: eludet ubi te [victum] senserit. Al. [scitum].

PH. Proin tu, dũ est tempus, etiã atque etiã cogita.

P. * Hore, qua res in se neque consiliũ, neque modũ

aidisp Habet vllum, eam consilio regere n̄ potes.

* L. Dubitatio deliberantis & perturbati.

Opponit militi rivalẽ, quẽ fingit ægrẽ concedere dies aliquot, dũ à milite Thais munus extorqueat.

* D. Διαλογισμὸς quasi ad alterum.

R. Al. [perrendes nauiter:] ^B Al. [perrendas nauiter.]

Al. [expõctet,] quo d̄ versui non congruis.

* D. Actũ est, de iure trãslatum: ilicet, de iudicio: peristi, de supplicio. ilicet syncope pro ire licet.

* L. Cordata Parmenonis admonitio.

similis congeries
est in Plauti Mer-
tatore. Trāstatio
nes à bello.

* L. Apofiopefis se-
cum cogitantis ce-
leberima: & est
profopopia.
Extenuatio ad au-
xilia spectans.
Al. [me hercule v-
na.], s; s; d; i.
Amoris vehemētia.
* L. Querela per ex-
clamationem.

* L. Reprehēden-
tis, & perstat i me-
taphora bellica.
[Si sapi.] i. s; sa-
pias. ad infer. ora iū-
gendum est. nam al-
iter nō intelligitur.
Al. [eai.], ad s; i; i.
* L. Preparatio ad
sequente scenam.
* B. Airuētia est.

In amore hæc omnia insunt vitia: iniūria,
[Suspiciōnes.] inimicitia, inducia, Al. [Suspiciōnes]
Bellum, pax rursus incerta hæc si tu postules
Ratiōne certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratiōne insanias.
Et quod nunc tute tecum irātus cogitas,

* Egone illam! que illū! que me! que non! sine modō,
Mori me malim: sentiet qui vir siem.
Hæc verba, s; una meⁿ hercule/ falsa lacrimula,
Quam oculos terēdo miserē, vix vi expresserit,
Restinguet: & te vitros, accusabis: & ei dabis
Vltro supplicium. P. H. * o indignum, facinus!
nunc ego & Al. omittitur [o].

Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
Et tædet, & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivus, videns que pereo: nec quid agam, scio.
P. * Quid agas, nisi ut te redimas captū quam queas
Minimo: si neque as paululo, at, quanti queas:
Et ne te afflictēs. P. H. Itane suades? P. [si sapi.]
Neque præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas: & illas/ quas habet, rectē feras.
* Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
* Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACT. I. SCEN. II.

ARG. Exorditur Thais à querela, expostulat Phædria cum Thaide, quod in amore
sibi non respondeat. Hæc per occasionem expostulationis narratur argumentum spectatorum.
M^u Thaisque consilium suum exponit Phædria, P^{ac} rationem adducit, qua ipsum exclusit.
rat. M^u qui quantum inchoat se difficilem præbet, tandem tamen exoratur. P^{ac} Thaidis enim blan-
do sermone victus Phædria, pollicetur se biduum rus concessurum, ut Thraconi interim lo-
cus sit apud illam. V^{teses}. 1. Amor amata puella conspectu inflammatur & incendit-
tur. Est enim affectus calidus, & in calidis constitutionibus atque ingeniis, atque ætatibus
facile concipitur. 2. Plato in quinto de legibus *τυρολυμπεσι τὸ φιλόμωρον ὁ φιλότ.* 3. An-
teros est, cum sit æqua amoris pars & reciprocatio, etiam inuito Seruio. 4. Fuitiles sunt
pleni rimarum, mox perfluunt. 5. Recte Plautus de blanditie scortorum cecinit, Viteo-
merus est vestra blanditia. 6. Verè ἀρεταίος & τυρολός, id est, τυρολός est amor. Hæc sce-
na in priori quidem parte est expurgatoria, cur Phædriam non intromiserat Thais. In po-
steriori autem est petitoria, quæ ex illa nata est. Nam nisi placatus fuisset, & certio rem cau-
sam, cur non aduentanti fores patuerant, audiisset, frustra petiisset. Illa igitur ad hanc gra-
dum facit, illa inferuit huic ut suo officio non egrediatur. Proinde merito quis priorum
postiorum

posterioris rationem esse iudicaret. Vtraque autem in Thaide spectanda est, itaque decorum meretricium passim obseruatur. ^MQuantum blanda meretricum veritas, & nequitia valeant ad persuadendum, docet hæc scena. Adolescens quippe inter astus duorum affectuum positus, astu meretricis statim victus est, cupiens illi morem gerere, à qua pellebatur. Ideo bene dicit Heraclitus, auctore Philosopho, difficilius esse voluptati resistere quam iræ. Et Silius Italicus voluptatem sic taxat, Quippe nec ira deum tantum, nec tela, nec hostes, Quantum sola nocet animis illapsa voluptas.

Verf. gen. Iambici trimetri. iue senary.

THAIS meretrix. PHAEDRIA. PARMENO. In hac scena exponitur occasio fabularum, ut Terentio initio fabularum mos est: simul causam cur miles sit placidus, recensetur.

MISERAM me, vereor ne illud grauius
Phædria

Tulerit: neve aliorum sum, atque ego feci, accéperit:

Quod heri inromissus non est. P. H. totus, Parmeno,
Tremo horreoque, postquam aspéxi hanc. P. * bono
ánimo es:

Accède ad ignem hunc, iam calésces plus satis.

T. H. Quis hic loquitur? [ehem, tunc eras] mi
Phædria?

Ali. [ehem, tunc eras hic], i. w. d. sp. al. [hem, tunc eras], i. b. sp.

Quid hic stabas? cur non rectè à inuicibus? & cæterum
De exclusionè verbum nullum. T. quid taces?

P. H. * Sanè quia verò hæc mihi patent semper fores:

Aut quia sum apud te primus. T. missa istæc face.

P. H. Quid missa! * ô Thais, Thais, ut inuicem esset mihi
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret, ut

Aut hoc tibi doleret inuicem, ut mihi dolet:

Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.

T. * Ne crúcia te obsecro anime mi, Phædria.

Non pol quò quenquã plus amem, aut plus diligam,

Eò feci: sed ita erat, res: faciundum fuit.

P. * Credo, ut sit, misera præ amore exclusit hunc
foras.

T. Siccine ais Parmeno? age. * sed, huc qua grátia

Te accersi iussi, ausculta. P. H. fiat. T. dic mihi

Hoc primum, potim est hic tacere? P. egone? optumè.

* Verum heus tu, lege hæc tibi meam astringo fidem:

Quæ vera audiui, taceo, & contineo optumè.

Sin falsum, aut vanum, aut fictum, est, continuo
palam est.

L. Horro i. frigeo.

* L. Ironica consolatio & perfaceta

ex verbi translatio

ne. Inseritur perso

na Parmenonis ad

delectandum spec

ctatorem.

* L. Ironia, qua notat perfidiã exclusionis.

* L. Querela quæ sit inuidiosior per optationem.

* L. Blanda purgatio meretricis à necessario.

In [obsceno] ultima nec eliditur nec corripitur.

* L. Ironica refutatio ab incredibili.

* V. Attentionis hæc sunt.

* L. Faceta præcipio qua aptè reponit vicem dubitari de taciturnitate sua meretrici, tanquam ipsa falsum dictura sit.

D. Propriè à metaphorā vaſorum tranſtulit verba.
 * Proi i diſyllabū eſt.
 * [Proin tu], ſiſſij.
 * L. Initium narrationis: nam quod præceſſit præparatio fuit.

* L. Suniū promontorium Atticæ, & Athenienſium emporium.
 * D. Baſis figura eſt hæc quando inter narrandum omnia pederetim dicuntur inſinuandi gratia.

* I. Urbana interpellatio.

* Meretricè notat.

* L. Non negat Thais, ſed præteritione reſciit.
 R. Al. [Hinc in].
 ſiſſai.
 Tute, aſtutè meretrix, ubi dixit, quæ amatorè vrgebât, blandiméta ſubiicit.

* L. Hortatio diſſimulantis, & ad inſtitutū reuocantis. Cômédatio puellæ.
 Al. [ubi hæuere].
 aiſiſp.

Plenus rimarum ſum: hæc, atque illac pèrfluo.

[Proin] tacèri ſi vis, vera dicito.

T. * SA' MIA mihi mater ſui: ea habitabat Rhodi.

P. Poſteſt tacèri hoc. T. ibi tum matri pâruiolam

Puèllam dono quidam mercâtor dedit,

Ex Atticahinc abrèptam. P. cinémne? T. árbitror:

Certum non ſcimus: matris nomen, & patris

Dicèbat ipſa: pâtriam, & ſigna cætera

Neque ſcièbat, neque per atâtem etiã potuerat.

Mercâtor hoc addèbat, è prædonibus

Vnde émerat, ſe audiſſe abrèptam è Sunio.

* Mater ubi accèpit, cœpit ſtudioſè omnia.

[Docère & educâre, ita ut] ſi eſſet filia.

Alias omititur! & tum in [Docere] nihil elidendum. * [Docere, educere, ita ut], iſſiſp.

Soròrem plerique eſſe credèbant meam.

Ego cum illo, quo cū vno rem habèbã tum hõſpitem,

Abi huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.

P. * Virūque hoc falſum eſt: éſſluet. T. quò iſtuc?

P. quia

* Neque tu vno eras contènta, neque ſolus dedit:

Nam hic quoque bonam, magnamque partem ad te attulit.

T. * Ita eſt: ſed ſine me peruenire quò volo.

Intèrè à miles, qui me amâre occiperat,

[In] Cariam eſt profèctus: te intèrè à loci

Cognõui. tute ſcis, poſt illa, quàm in iunum.

Habeam te: & me a conſilia ut tibi credam omnia.

P. H. Ne hoc quidem tacèbit Pârmeno. P. oh, dñ-

biũmne id eſt?

In hoc & in tertio deinde verſu creticus videtur primo loco neceſſarius: niſi hic in [quidem], & illic in [Nuper] ſolidatur ultima.

T. * Hoc ágite amâbo. mater meã illic mórtua eſt

Nuper: eius frater aliquãntum ad rem eſt auídior.

Is hanc ubi ſonã videt honeſta virginem,

Et fidibus ſcire, prætium ſperans, ilico

Prod

Prodūcit: vendit. fortè fortuna adfuit

Hic meus amicus. emit eam dono mihi,

Imprudens harum rerum, ignarusque omnium.

Is venit: postquam sensit me tecum quoque

Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:

Ait, si fidem [habeat], se iri propositum tibi

Apud me: ac non id metuat, ne [ubi] accéperim,

Se se relinquam: velle se illam mihi dare:

*Verum id vereri. * sed ego quantum suscipior,*

Ad virginem animum adiecit. [P H.] etiamne*

amplius?

Al. [P A R.]

T. Nihil: [nam] quasi nunc ego eam mi Phædria.]

Al. [nam] quasi. Nunc ego eam mi Phædria, [al. [nam] quasi nunc ego eam mi Phædria.]

** Multa sunt causæ, quamobrem cupio abducere:*

Primum, quod soror est dicta: præterea ut suis

Restituam, ac reddam. sola sum: habeo hic neminē,

Neque amicum, neque cognatum. quamobrem

Phædria,

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

Si creticu non admittitur, [cupio] superest in trimetro aijdal, vel [aliquos], bijdai: [vel] [prare] dixit pro [parare], [alidai].

** Id amabò adiuta me, quò id fiat, facilius.*

Sine illum prioreis partes hosce aliquot dies*

*Apud me habere. nihil respondes? P H. * pessima,*

[Ego] quicquam, cum istis factis tibi respondeam!

P. Heinoſter, laudo: tandem perdoluit: vires.

*P H. [At] ego nesciebam quorsum iures. * parvula*

Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.

Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique,

*Ego excludor: ille recipitur. * qua gratia, Sic cretico*

non datur locus, neque eliditur [in] ille, [prima in] [Ego] pertinet ad finem metri, precedentis sibi. Al. [Excludor ego], [sibi].

Nisi illum [plus amas] quam me: & istam

nunc times,

G. [ammi plus], iijfif

Tecum quoque. Emphasis.

Al. [habeam].

Al. [ubi eam].

** L. Acuta inuidiæ declinatio.*

** Eclipsis.*

** L. Causæ exclusivæ nis Phædria, quibus cupit abducere puellam à milite, & est scopus narrationis.*

D. Amicus perpetuo, amator ad tempus.

** Vide quàm leniter precatur & blandè.*

** P. Metaphora à personis Comædiarum.*

** L. Reprehensio ab indigno.*

Ali. [Egon], [Ejfdp].

R. Al. [Haud], [dijfdp].

** Indigner omnia repetit per [pianov] siue imitationem elusoriam. [est] que subversio, qua narratio tota subvertitur.*

** L. Ratiocinatio, qua explanat causam, & eadem mox à signo confirmat.*

Quæ

* D. Ironia stomachantis amatoris.

Que aduēcta est, ne* illum talem præripiat, tibi?
T. (Egō id) timēo! P. H. quid te ergo aliud sollicitat? cedo

G. [Ego id], Et in prima huius versu perinet ad finē præcedētis, didici. Al. omittitur [aliud], abfai.

D. Nunubi. Id. est, nūquid alicubi vel nunc ubi. i. quo in loco, qua in re nunc.

Num solus ille dona dat? nūcubi meam
Benignitatem sensisti? sinte claudier? Mun. [te claudier?]
Nōne ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quasiuid eunūcbum porrò dixti velle te,
Quia sola viuuntur his regina: répperi.
Hæc minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contēptus abste, hæc habui in memoriâ.

M. Regina, potentis mulieres.

* L. [Quid istuc]. Attē de astutiâ meretricis tandē remittentis contentionē, ut quod odio non potest, gratia extorqueat.

Ob hæc facta abs te [spernor.] T. * (quid istuc) Phædria?
D. Al. [spernor?] cum interrogacione sed melius profertur cum increpacione.

D. Verbum pro dicto positur.

Quamquā illā cupio abducere, atq; hæc re arbitror
Id fieri posse maxumē: verū tamen
Potius quam te inimicum habēā, faciā ut iusseris.
P. H. Utinam istuc verbū ex animo, ac verē diceres,
Potius quam te inimicum habēam, si istuc credere
Syncère dici, quiduis posse m'perpeti.

D. Ego emphasin habet.

* L. Confirmatio à minori. M. Enthymema ex contrariis.

P. Labāscit, victus vno verbo, quam citò!
T. Ego non ex animo misera dico! quam ioco
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concēdas solūm. P. H. siquidem biduum:
Verūm ne fiant isti viginti dies.

* Apopopesis, omnia, hic vñ amo ris exprimunt.
G. Al. [fiet hoc:]

T. Profectò non plus biduum, * aut. [P. H.] aut? nihil moror.

D. Biduum, tanquā biennium sit.

Al. [Parmeno huc] 661p.

T. Non fiet hoc modo sine te exōrem. P. H. scilicet
Faciundum est quod vis. T. mēriò amo te. P. H.
bene facis.

Rus ibo: ibi hoc me macerābo biduum.
Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.
Tu [huc Parmeno] fac illi adducāmur. P. M. maxumē.

mé. P. H. in

Hoc

PHAEDRIA. PARMENO.

* Inepta & ridicula sollicitudo Phaedria.

Isti scilicet Eunuchus & Aethiops.

Ut rivalé apponit, ita & munus: sed decebat militis munus vincere.

* L. Defensio à majori.

* D. Figuratè, pro qui mihi tum charior.

I. Ornato, i. commutato.

Nannius, Quod pro quoad per crasin.

* L. Ridicula dubitatio desperantis.

* L. Faceta & irrisoria responsio.

In [faciam] nihil elidendum.

Bemb. [ingratus].

* L. collectio sui ipsius ac reprehensio ad confirmationem.

D. me indulgeo. sic veteres: quod nos mihi dicimus. Alibi, Te indulgebāt, tibi dabant.

* L. Exclamatio irridens.

* L. Hæc ad spectatores.

* FAC ITA / ut iussi, deducantur isti. P. *faciam.* affiat PH. *at diligenter.* Al. [Ita fac], sed versus non constat.

P. *Fiet.* PH. *at, matùré.* P. *fiet.* PH. [sātne] / hoc mandatum est tibi? Al. [sarin], ctsfast-

P. *Ab rogatùre!* quasi difficile sit.

Vtinam tam aliquid inuenire facile possis Phædria,

[Quam hoc] peribit. PH. * ego quoque vna pereo, quod mihi est charius: Al. [Hoc quam]: sed versus non congruit.

Ne istuc tam iniquo patiàre animo. P. *minimè:* quin Effectum dabo. sed nunquid aliud imperas?

PH. *Munus nostrum ornato verbis, quod poteris:* &

Istum emulum, quod poteris, ab ea pellito.

P. *Mémini, tàmetsi nullus moneas.* PH. *ego rus' ibo,* atque ibi manèbo. [tàmetsi] est bacchius, nisi quis putet esse spondem elisa prima syllaba, non aliter quam si essent due diuisiones, tam etsi, & etsi. In [rus] eliditur ultima quannus produceretur. Vel dies Memini monometrum esse & reliquum esse iambicum catal. isdidiu.

P. *Cénséo.* PH. *sed heus tu.* P. *quid vis?* PH. * *cénsen' posse me obfirmare.* & Perpeti, ne rédeā intèrea? P. *téne?* nō hercle arbitror.

* *Nam aut iam reuertère: aut mox noctu te [adigē] horsum in sōmnia.* D. Al. [adiger], ut sit [in sōmnia] pro vigilia numeri singularis.

PH. *Opus faciam,* ut desatiger usque: [ingratus] ut dormiam.

P. *Vigilabis lassus:* hoc plus facies. PH. * [ab]is:] nihil dicis Parmeno. R. Al. [ab,] asid[isi]: vel asid[isi].

Eyciūda hercle hac mollities animi: nimis [me] indulgeo. Voletus [mi] pro mihi.

Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum! P. * hui,

Vniuersum triduum! vidē quid agas. PH. *stat sententia.*

* *Dij boni, quid hoc morbi est! adeon' homines immutariet*

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse! hoc Laus Phædræ ab
acta ætate,

nemo fuit

*Minus inæptus, magis senèrus quisquam, nec ma-
gis continens.*

** Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic /quidem* * L. Præparatio ad
est parasitus / Gnato G. parasitus quidem est, J. staatt- congressum para-
siti.

*Militis: ducit secum unà virgine huic dono. * papè,* * D. Oeconomia ad
futurum amorem.

Facie honesta: mirum, ni ego me turpiter hodie

[hic dabo,

*Cum meo decrepito hoc eunūcho. * hæc superat ipsam* E. Al. [hinc].
Thaidem. * B. Per hyperbolè
nimia pulchritudè
significatur.

ACT. II. SCEN. II.

ARG. P. In hac scena non stans, sed quasi ambulans persona inducitur, constitit tamen aliquantulum, intues spectatores, dum secum loquitur. Exprimit autem parasitum: & sub eius verbis, corruptos mores in assentatione ostendit, prorsus ut honesta quoque persona, in huiusmodi culpa inuenta sint: ut alibi, Obsequium amicos, veritas odium parit. ¹ Gnato igitur ex mandato militis deducens puellam ad Thaidem, ² factum adulandi instituit: ³ Interea fortè in Parmenonem incidit: in quem multa dicacitate illudit, ⁴ eumque mordacibus salibus læcessit. ⁵ Theis. Gnatonicae artis est economium. ⁶ Mores parasiticos, & adulatorum, assentatorumque studia & obsequia, quibus nonnulli ad id agendum impelluntur, quod reprehenditur in primis, & nullam prudentiam adesse testatur, cum aliis de se credat quod non habet, hæc scena testatur: quo genere hominum nihil est in vita civili perniciosius. Vnde interrogatus Diogenes, quænam perniciosissimè morderet belua: Ex feris obtrectator, ex mitioribus adulator, respondit. Cicero in Lælio sic ait, In amicitia nulla maior pestis, quam adulatio, blandicia, assentatio. Tum autem omnium rerum simulatio est vitiosa: tollit enim iudicium, veri, idque adulterat. Assentatio vitiorum adiutrix, procul amoveatur, quæ non modò amico, sed ne libero quidem digna est. Maxima autem culpa in eo est, qui & veritatem aspernatur, & in fraudè obsequio impellitur. Aristoteles lib. tertio Ethicor. dicit, Qui delectat emolumentum sui causa, ut inde sibi proveniat in pecuniis, & in his quæ in pecuniis comparantur, vilis, adulator vocatur

Verf. gen. Tres & viginti priores sunt trochaici tetr. catal. Reliqui omnes iambici tetr. ii que etiam ead. præter vicefimum sextum, & quin quagesimum sextum, qui sunt acatalectici.

GNATO parasitus. PARMENO.

D II immortales, homini homo quid præstat!
stulto intelligens

*Quid interest! hoc adèo ex hac re venit in men-
tem, mihi:*

*Conueni hodie adueniens quendam meï loci hinc,
satque ordinis,* Al. [atque ordinis Hominem.]

*Hominem / haud impurum, itidem patria qui abli-
gurierat bona.* Haud impurum, id est, non auarum,

Video

* L. Prosopopœia.
Dialogicôs hæc dicuntur.

Videō senũ squãlidũ, agrũ, pannis annisque õbsitũ,
* *Quid istuc ornãti, inquam? Quõniam miser quod*
hãbui, pẽrdidi: hem Poteſt & conſeri iambicũ, ſſaibſp:
& eliſo d in: [Quid,] ſſaibſp. Al. [Qui iſtic ornatus, inquam,
eſt:] ſſaibſp. & eliſo in [ornatus], ſſaibſp. & [Quid iſtuc inquam,
ornati eſt] quõniam quod miſer.] ſſa datu.

Omnia hæc ex me
dicã ſumuntur con-
ſuetudine.

* L. Magnifica &
ſuperba contẽptio.

Al. [parãſti re] &
[ſer], biſſiſij.

* L. Exemplum diſ-
ſimile à ſeipſo, ad
amplificationem.

* Metaphoricôs à
peregrinantibus.

* L. Obiectio ad
purgationem.

* L. Solutio & reſu-
tatio à tẽporibus.

* L. Confirmat ſuo
exemplo, & id la-
tius exponit.

Glorioſos & iacta-
bundos carpit.

Adulatorũ officiũ.

Al. [ſunt tamẽ: hos] ſaſſaat-
: ubi in [hi-
ſe] h vim habet con-
ſonantis. ſic in [his]
in ſequenti verſu.

* L. Studium aſſen-
tationis ſcitẽ ex-
preſſum.

Quò redãctus ſum! omnes noti me, atque amici
dẽſerunt.

Hic ego illum contẽpſi præ me. Quid homo, in-*
quam, ignauĩſſime?

Itãne [te parãſti,] vt ſpes nulla rẽliqua in te [ſi] tibi?

Simul conſilium cum re amiſti? vidẽn' me ex cõ-
dem ortum loco? Si iambicum manũ, ſic metire, idſſaibſp:
vel ſic, idſſiſi, eliſo videlicet v in [viden']
& [eodem] ſaſſo deſſaibſp: ſi leg aſ [vide] ſi vide. arit dactylũ.

Qui color, nitor, veſtitus, quã habiũdo eſt cõ-
poris?

O'mnia hãbeo, neque quicquam hãbeo: nihil cũm
eſt, nihil deſit tamen.

Atego infelix, neq; ridiculus eſſe, neq; plagas pati
*poſſum. Quid in his rebus credis fieri? * tota er-*
ras via.

Olim iſti fũit gẽneri quondam, quaſtus apud ſe-
clum prius.

*Hoc nouum eſt aucũpiũ: * ego adẽo banc primũ*
inuẽni viam.

Eſt genus hõminũ, qui eſſe primos ſe õmniũ re-
rum volũt:

Nec ſunt: hoſ conſectõr: hiſce ego non paro, me vt
rideant:

Sed [hiſ] ultrõ arrideo, & eõrum ingẽnia admi-
ror ſimul:

Quicquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, lau-
do id quoque.

Negat, quis, nego: ait, aio poſtrẽmõ imperãni ego.
met mihi

O'mnia

Omnia assentari. I s quaestus nunc est multò uberrimus.

Sententia verissima, hac praesertim tempestate.

P. Scitum hercle hominem: hic homines [proprisus] ex stultis insanos facit.

Al. [proprisus] de sbalsto.

G. Dum hac loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus.]

R. Al. [aduenimus] de ali. [aduentatus] de diuiffi.

Concurrunt laeti mi obuiam Cupedinarij somnes.]

Mu. [Coqui.] fsiuiffi: ut sit acatlecticus, veluti & sequens. R. [Cetarij.] sed versus non con-

[Cetarij, Lanij, Coqui.] Fartores, Piscatores, Aucupes, [Aucupes] (inquit Erasmus) videtur adiectum, & stat.

Mu. [Lanij, Cetarij.] fsiuiffi: ut sit acatlecticus, veluti & sequens. R. [Cetarij.] sed versus non con-

repugnat versus, nec ponitur à Donato. A si illud vocabulum abijciat, sic scande, si aiffi: potest tamē retineri, si in Cetarij Lanij] quatuor y in duo contrahantur, & creticus secundo loco recidatur. Alij in fine praecedere versus pro omnes] ponunt [Lanij] fsiuiffi, ubi ry pro vna syllaba sumitur. Alterum postea ver sum sic legunt, [Cetarij, coqui, fartores, piscatores, aucupes, fsiuiffi]. Glareanus vero sic tum hunc legit, [Coqui omnes, cetarij, aucupes, fartores, piscatores, fsiuiffi]: vel sic, ifsiuiffi, ry facto monosyllabo, acroto eliso.

Quibus & re salua, & perditā profueram, & prosum saepe.

Salutant: ad coenam vocāt*: aduentū gratulantur.

* D. Antiproffis aduentū pro aduentū. * Vetus est; pro iā tāto honore. In potestatem dixit Cic. pro in potestate.

Ille ubi miser famelicus videt me esse* [in tantum honorem.] &

E. Al. [in tanto honore].

Tam facile victum querere: ibi homo coepit me obsecrare,

Vt sibi liceret discere id de me. sectari iussi.

* L. Ridicula comparatio.

[Si pote.] * tanquam Philosophorum habent discipline ex ipsis

G. Al. [Si potis est.] d[si]dijuf: Aldus utriusque miseras.

Vocabula parasiti i idem ut Gnatonici vocentur.

P. [Viden' ostium.] & cibus quid [faciat] alienus?

G. * sed ego cesso Bombus [Viden' ostium.] Aru in ossum] nos nihil elidendum.

D. Alias [facit], aijdadiv.

* L. Preparatio ad congressum Paunenonis.

Ad Thaidem hanc deducere, & frogitare] ad

E. Al. [rogare]. fsiuiffi.

* cenam ut [veniat.] Al. [veniat.] sine interrogatione.

* Go. Cena hic pro prandio.

Sed Parmenonem [ante ostium Thaidis] tristem

video

G. [Thaidis] penultima longa diphthongo ei, vel licentia: aut lege

[Thaidis ostium ante], fsiuiffi. Mu [ante ostium meretricis].

G. aiddv. P. Al. [ante ostium Thais], A. me lectio versus repugnat.

Ricā

- *D. Prouerbialiter. *Riuâlis seruuum: *salua res est: nimirum/hic/homines* frigent.
- *L. Parmeno secum *Nebulonem hunc certum est ludere.* P. * *[hice] hoc* munere arbitrantur R. *Al. [yce]. Priscianus legit [hice], [silice], [alsb]i[u]u: vel [see hoc munere arbitratu.]*
- *Mu. Gloriosa saluatio ^D parasiticæ elegantix ^{siq}uoritas plena. *Suam Thaidê esse. G. *plurima salute Parmenonê Summum suum impèrit / Gnato. quid agitur? P. sta-* tur. G. video. *Al. [imparit].*
- *L. Facetum respòsum & in expectatum: ^{MU} *maçê* ^{reçoo-} ^{lexia.} *Nunquidnam hîc, quod nolis, vides? P. *te. G. credo. at nunquid aliud?*
- *B. A. corporis habitu. *P. Quî dum? G. *quia tristis es. P. nihil equidem. G. ne sis: sed quid videtur*
- *D. Inimica laudatio. *Hoc tibi mancipium? P. *non malum hercle. G. vro hominem. P. [ut falsus animi est.]* R. [ut falsus animi!] al. [ut falsus:] [um h vim habet consonantius in] hercle [et] [hominè], ddssbso.
- Gnato insultat Patmenoni. *G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?* P. *hoc nunc dices,
- *L. Occupationi respòdetur prouerbiali sententia. *Eiectos hinc nos. OMNIVM RERVM HEVS vicissitudo est.*
- *L. Irrisio. *G. *Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam: Ne sursum, deorsum cursues, neve vsque ad lucem vigiles.*
- Sic soleo. eclipsis. sci licet Beare. D Hoc sigorurur.* *Ecquid beote? s. mên? papà. G. sic soleo amicos.* P. laudo.
- R. *[profectus] distibd. D [Detineo te: fortasse tu profecturus].* *G. Detineote fortasse: tu [profecturus] alio fueras.*
- *Ironice. *P. Nusquam. G. *tum tu igitur [paulum] da mihi ope ra, fac ut admittar* G. Al. [paululum], [dssb] dso. vel toto [mihi] [eliso], [dss] dso. Aly omittunt [ut], [dss] bso.
- *D. Hoc quasi ad Gnathonem, sed lentè ac sub lingua submurmurat. *Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæc, *quia istam ducis.* Sil [quia] mono syllabum manus sic scande. it dssso.
- *L. Prædictio in digrediètem: ^D & hoc lentius. *G. Num quem euocari hinc vis foras? P. *sine biduum hoc pratere at: **
- *D. A contrariis, & est hyperbole expressissima. *Qui mihi [nunc uno digirulo fores aperis] fortunatus,* G. [aperit nunc fores uno digirulo], [dss] bso, vel toto [mihi] [eliso], [dss] bso. MU [nunc uno digirulo fore aperis], [dss] bso: & in sequenti [istam]. *Na*

Na tu istas faxo calcibus sape insultabis frustra.

G. Etiam nunc hic stas Parmenoleho numnam hic relictus custos,

Nequis foris internuntius clam a milite ad istam cursuet?

P. Faciè dictum: mira verò militi quæ placeant.*

** Sed videro herilem filium minorem huc aduenire.*

Miror quid ex Peræo abierit: nam ibi custos publice est nunc.

G. [Peræo], & daasi.

Non temere est, & propterans venit: [nescio quid circumspicit at.]

* D. Ironiçs, quia infacetè.

* V. Parafceue, qua affectum Chæreç in futura scena exprimit.

At. [quid circumspicit at:] sed in versu de-erit pes unus.

ACT. II. SCEN. III.

ARG. ^{MU} Chærea cum in urbem veniret procuraturus cenam sodalibus, obuium habuit Gnathonè cum puella, ^H quæ Thaidi data erat dono: ^{MU} cuius subito amore corréptus, cum eam persequeretur, incidit in Archidemidem senem, à quo detentus eam amisit è conspectu. ^H Huius adhuc ephebi nouus amor, ^{PL} lausque formæ virginis conspecta, ^H cum querela pathetica Chærea ob eam in via amissam, hic primùm demonstratur. ^{MU} Ipse deinde cū Parmenone delibereans inducitur quomodo ea potiri queat, tandemque consilium capiens de ornatu eunuchi induendo, ^L sub cuius habitu ad eam deducatur: ^D eaque omnia tanta virtute Poëtæ Comici, vt hoc commentum non quæsitum esse, sed occurrisse sua sponte videatur. ^L Et itque hic velut noui argumenti & occasio noui motus in fabula. ^V *Theos*, 1 Stultum est studium amantium, & verè hic perspicitur, vt Diogenes amore otioso tum negotiū dixerat. Hic enim affectus otio deditos occupat Nam Chærea dum otio vacat, in rem negotiosissimam incidit. Quare Theophrastus interrogatus: quid esset amor? respondit, *καὶ οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία*. 2 Pulchra amantibus videntur, quæ non sunt, iuxta Theocritum. 3 Seruus est modo fidelis, modo malus consultor. Hæc scena in seruo quidem est *δραπένητος*, aut *οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία*. Affligo enim medetur, & consulit. In Chærea autem *οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία*. Est enim propter inausum amorem grauissima querela. ^M Primos adolescentis ardores, & Venereos ælius, posthabita rei domesticæ ac publicæ cura, hæc scena exprimit. Sectantur enim adolescentes (vt ait Philosophus libro secundo Rheto. ad Theodecten: quod & Horatius in arte Poëtica repetit, cuiusque ætatis mores describens & studia Venereas voluptates, & vehementer concupiscunt, celeriter autè desinunt. Et itque illis amor vehemēs, vt sitis famēsque laborātibus.

Vers. gen. Sedecim trochaici catalectici, vnus monometer, qui ab Erasmo creticus dicitur, nempe primus: & quindecim tetrametri, septimus scilicet, & sexagesimus primus cum tredecim hunc continuo sequentibus. Reliqui huius scene omnes sunt iambici: è quibus vnus dimeter acat. videlicet decimus quartus: triginta trimetri acat. qui & senarij, nempe vicefimus octauus, & vicefimus primus cum duodecimginta more sequentibus: ceteri tetrametri, atque ex his rursum vnus brachycatalecticus, vicefimus septimus: vi catalectici, octauus, duodecimus, & vnderigesimus: & septem ac quadraginta acatalectici. è pe secundus cum quatuor sequentibus, nonus ac duo sequentes, decimus tertius, & decimus quintus cum vnderigesimè quibus, præterea trigésimus, sexagesimus, & septuagesimus quintus cum tribus & viginis sequentibus ad finem vsque scene.

CHÆREA adolescens, PARMENO.

OCCIDI.

Neque virgo est vsquam: neque ego, qui illa è conspectu amisit meo.

At. [è conspectu illum].

f

Occasio tâquã noua fabulæ, & noui motus in hæc Comœdia est autè cœtio plena affectibus, & quærela ob amissam virginem.

D. Neque ego, Sa is

- Haud similis virgo est virginum nostrarum: * quas* v. D. Reprehedit in-
matres student dustris cultum, &
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut [graciles] laudat pulchritudi-
sient. nem naturæ.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt: dedū- R. Probus legit [gra-
cunt cibum: cila] à nominativo
Tàmetsi bona est natura, reddūt curatūra iuñceas. In [tamerf] elidi vi-
Itaque ergo amantur. P. quid tua istac? C H. noua fi- detur am, perinde ac
gura oris. P. papá! si essent due distio-
C H. Color verus: corpus solidum, & succi plenum. nes. G [natura est.]
P. anni? [C H. anni! sexdecim.] Al. [C H. sexdecim.]
P. Flos ipse. C H. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel idmff.
precario Descriptio formo-
Fac tradas: meã nihil refert, dum potiar modo. sa puellæ.
P. Quid virgo, cuiã est! C H. nescio hercle. P. unde Affectus amato-
est? C H. tantundem. P. ubi habitat? rius.
C H. Ne id quidem. P. ubi vidisti? C H. in via. P. qua In hoc versu deest
ratione amisti! C H. id equidem pes, G nisi legamus
*Adueniens mecum stomachabar modo: * neque* [hanc Parmeno tu]
Quenquã esse ego hominẽ arbitror, cui magis bona ffassij. Legitur &
Felicitates omnes aduersæ sient. hic versus absque ul-
P. Quid hoc est sceleris! C H. perij. P. quid factum lo[vel]. tum erit sena-
est? C H. rogas! rius, ut sequẽs. ffij.
Patris cognatum, atque equalem, [Archidemidẽ] D. Amisi, per syn-
Nostin? P. quid ni? C H. is, dum sequor hanc, fit mi- copã, pro amisti.
hi obuiam. * L. Incusatio fortu-
*P. Incõmodè hercle. C H. * [immo] enim uero in se-* næ.
liciter: Cuique suæ iniu-
Nam incõmoda alia sunt dicenda, Parmeno. riæ maximæ viden-
** Illum liquet mihi deuerare his mensibus* tur.
[Sex, septem] prorsum non vidisse proximis: L. Perij, Dolentis,
Nisi nunc cum minimè vellẽ, minimèque opus fuit. & indignantis.
** Eho, nõnne hoc monstri simile est! quid ais! P. má-* R. Al. [Archimendi-
xumè. dem] sed mendosè.
Quid ni? correptio.

* L. Correctio.

Go. [imo] prima bre-
ui. ffassp.* L. Amplificatio
indignitatis à tem-
pore.R. Vulgò [Sex vel
septem], sed malè.
ffixi.* L. Animaduersionem
postulanti: &
habet vim epiphonematis.

- a. f. f. f. C H. *Périj, * nunquámne étiám me illám vidisse tého-*
dum dic mihi: *D. Artificiose in-
 culcat Poéta rō-
 b. f. f. *E' stne, ut fertur, forma? P. sané. C H. at. nihil ad no-*
stram hanc. P. ália res est. G. In [res] eliditur est
 vel legendū [res alia]
 c. f. f. C H. *[O] bsecro, hercle Pármeno, fac ut pótiar. P. fá-*
ciám sédulo, ac Al. [Obsecro te], d. u. a. a. t. -
 Parmenio diligen-
 tiam pollicetur.
 b. f. f. *Dabo óperam: adiunvábó. nunquid [me aliud vis?]*
 C H. *quò nunc is? P. domum, ut* R. *Alias [me vis?]*
 b. f. f. *Mancipia hac, ita ut iussit frater, dedúcám, ad*
Tháidem. [ut] scilicet sequer versu:
 sed á priore elidédū.
 c. f. f. C H. * *O^a fortunátum istum eunúchum, qui quidem*
in hanc deitur domum! * Occasio nouz
 motus, & consilii,
 I quo pro eunuchō
 deducetur adole-
 scens.
 b. f. f. P. *Quid ita? C H. rógitas! summa forma semper con-*
sérvam domi Quinque amoris
 gradus.
 i. f. f. *Vidébū: colloquétur: áderit uná in unis ádibus.* G. *Vel in [cum] vel*
 i. f. f. *Cibum nōnunquam cápíet [cum ea]: intérdum pro-*
pter dórmiét. in [ea] vltima non elí-
 ditur.
 c. f. f. P. *Quid si nunc tute fortunátus fias! C H. qua re*
Pármeno!
 c. f. f. *Respónde. P. cápías tu illius vestem. C H. vestem!*
quid tum pósteá?
 i. f. f. P. *Proⁿ illo te [ducam]. C H. áudio. P. te esse illum di-*
cam. C H. intéllego. Potest hic censtri tro-
 chaicus cat. scilicet -
 Al. [dedúcá]. scilicet -
 c. f. f. P. *Tu illis fruáre cómmodis, quibus³ tu illum dicé-*
bas modó:
 i. f. f. *Cibum, uná cápías, adsis, tangas, ludas, propter*
dórmiás. D. Illarum, pro ex
 illis, & Quisquam
 fœm. gen. ponitur.
 *B. A. facili & pos-
 sibili.
 d. f. f. *Quandoquidem illárum neque quisquam te no-*
uit, neque scit qui fies: Si elidatur o in [pro]
 erit trochaicus,
 d. f. f. al. [et] aras],
 d. f. f. al. [arque
 aras], d. f. f. Al.
 [aras ipsa est, facile
 ut te pro], d. f. f. Al.
 d. f. f. *Praterea forma, [aras,] ipsa est, * fácilè ut proⁿ eu-*
núcho probes.
 c. f. f. C H. *[Dixisti] pulchré: nūquam vidi mélius cōsilium*
dari. G. Al. [Dixi], tum fuerit trochaicus, scilicet -
 a. f. f. *Age, [e]ámus intró: nunc iam] orna meⁿ: abduc, duc,*
quantum potes. Bébū ita distinguit [eamus intró nūc iá:]

* D. Vafer feruus
nō vult videri feceris author.

P. * *Quid agis! iocābar ēquidem.* C H. *garris.* P. *pérj,* *ait*
quid ego egi miser!

Quō trūdis! percūteris iam tu me. tibi ēquidem dico, mane.

Calidum bequē, Græci pro periculo dicitur: sic & Cic. 1. Off. ^D Melius [callidum] legitur. ^G imō neque versui neque sensui satis congruit.

* L. Refutatio à retaliandi iure.

Cruicibus, id est, tormentis.

* B. A meritis.

^G. Si bacchius respicitur, prima huius versus ad præcedere pertinet. ^E vel legendum [despectā,] iustitiam.

C H. *Eāmus.* P. *pergin!* C H. *certum est.* P. *vidē ne nimirum scālidum.* / *hoc sit modō.*

C H. *Non est profectō sine.* P. A T E N I M *istac in fidi me cudētur faba.* ah,

[*Flagitium facimus.*] C H. * *an id flagitium est. si in domum meretriciam* Al. [*Flagitium facimus.*]

Dedūcar. & *illis crūcibus, qua nos, nostrāque adoleſcētiā*

Habent [despicātam.] & * *qua nos semper omnibus cruciant modis,*

Nunc referam grātiā, at que eas tridem fallam, ut ab illis fallimur!

An potius hæc pati? æquum est fieri, ut à me ludatur dolis.

* L. Occupatio quæ refellitur simplici contradictione.

R. Al. [*Quid istuc? si certum est facere, faciam:*] ^S & *corrupte.*

R. Al. [*immo cogo.*] ^A *trū in [atque] nihil elidendum,* ^H *ai filij.*

Al. [*authoritatem tuam.*] ^S *di tū asp.*

* *Quod qui rescierint, culpent! illud meritō factum omnes putent.*

P. [*Quid istuc! si certum est facere, facias:*] *verūm ne post cōferas*

Culpam in me. C H. *non faciam.* P. *iubēsne?* C H. [*iu beo, cogo.*] *at que impero.*

P. *Nunquam defugiam [authoritatem.] sequere.* C H. *dij vortant bene.*

Muretus hic ita distinguit personarum nomina. [C H. iubeo, cogo, at que impero. Nunquam defugiam authoritatem. P. sequere. di vortant bene.]

ACT. III. SCEN. I.

A R G. ^D Hic sermo sic prodit, ut post scenam inchoatus esse videatur. cōtinet autem sentationem parasiticam, & stultitiam gloriosi militis. ^L nam Gnato parasitico more, ^M sibi sultē blandienti assentatur. ^P assentanti credit Thraſo, seque, & facta sua immodice ^A citat. ^C consulit item Gnatho ne miles purget se Thaidi de amore Pamphila; imō ^P potius augeat suspicionem, ita par pari relaturus. ^V *Thæs.* 1. Milites admodum gloriosi ^S in Thraſonis persona. ^D *dominatur enim ἀλαζονεία, arrogantia, factus, & id vitium quod in plura permittit, quā præstare possit, & plerunque ut Plautus in Menachmis ait, ad cyathos* ^Z *Assentatores & palpatores à sua ipsorum natura non desiciunt, maximè apud Thraſonem, id est, eos, qui se primos esse volunt. Oratio Thraſonis est ἐπαρρησιαστικὴ ὁμοθυμαδόν* ^I *voce admodum*

Iactabunda, verè Thraſonica, cùm mores glorioſorum militum ritè adumbrat. Et eiufdem
 eſt argumèti miles glorioſus Plautinus. Verùm in Gnathone eſt adulatoria, quæ Græcis eſt
 quatuor capitibus, vt arrifione, admiratione, laudatione, & ſuffragatione, vel affirmãdo, vel
 negando, abſoluta. ^MStolidum animum glorioſi militis, qui ſe ignorans, & aliunde pèdens,
 opinionibus inflatur & irridetur, in maximisq; verſatur erroribus, hæc ſcena exprimit.
 Cicilib. I. Offic. ſic ait, Deforme etiam eſt de ſeipſo prædicare, falſa præſertim, & cum irriſio-
 ne audientium imitari militem glorioſum. Et in Lælio ſic ſcribit, Nec paraſitorum in Co-
 mœdiis aſſentatio nobis faceta videretur, niſi eſſent milites glorioſi. Magnas verò agere
 gratias Thais mihi! Satis erat reſpondere, Magnas: Ingentes inquit, ſemper auget aſſenta-
 tio, id quod is, ad cuius voluntatem dicitur, vult eſſe magnum.

Veſ. gen. Senary, ſive iambici trim. acat.

THRASO miles. GNATO. PARMENO.

MAGNAS verò agere gratias Thais mihi!
 G. Ingenteis. T. *am* tu, lata eſt! G. non tam
 ipſo quidem

Dono, quàm abſte datum eſſe. id verò ſerïo
 Triumphat. * P. huc prouïſo, vt ubi tempus fiet,
 Deducam. ſed' eccum militem. T. eſt iſtuc datum
 [Proſectò, vt grata mihi ſint] que facio, omnia.
 G. Aduorti hercle ànimum. T. vel rex ſemper ſmá-

ximas/

Al. [maximas].

Mihi agèbat, quicquid fèceram: alijs non item.

G. * Labòre alièno [magnam] partam glòriam,
 Verbis ſæpe in ſe [tràn]smouet, [qui] habet ſalem

[Qui] in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T.
 ſcilicet. ^{Rf} Quod id eſt, que res. ^G Eliditur d, vel bacchius lo
 co primo. ^{Mu} [ſalem Qui], aut [ſal Quod].

G. [Geſt]ire. T. verùm [crè]dere omnem exèrcitum,

Conſilia. G. * mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
 Hòminum, aut negòti ſiquando odium cèperat,

Requieſcere ubi volèbat, quaſi noſt'ri? G. ſcio.

Quaſi ubi illam expuèret miſèriam, ex ànimo.

T. tenes.

Tum me conuènam ſolum abducèbat. ſibi. G. * hui,

Regem elegantem narras. T. immo ſic homo ſeſt.

Per paucòrum] hòminum. G. * immo nullòrum ar-
 bitror, ^{In} [hòminum] h vim habet conſonantis. poterit tamen
 ſyllaba præcedens breuis cenſeri. ^{ſd} ſp. *Al. [Eſt] per-*

paucorum] ſp.

Antea depinxit pa-
 raſitù, nùc iſulſum
 & ineptum Thraſo-
 nem deſcribit.

* D. Tertiã perſona
 venit in ſcenã: ſed
 ſeparatim loquitur
 & ſecum.

Miles glorioſus à
 fato & deorù dono
 ſe laudat.

*Al. [Proſectò mihi
 vt ſint grata], iſſi ap,
 vel mihi ſactò mone-
 ſyllabo, còque eliſo,
 iſſi ap.*

* L. Ironica & mor-
 dax aſſentatio.

Al. [magno].

*Bib. [trãſfert,] A rē
 in [habet] h vim habet
 conſonantis, ſſſp.
 ſcilicet, mira laudis
 affectatio.*

*Bemb. [Geſtare. Th.
 verò.]*

* V. Nunc admira-
 tione adulator.

* Amara & regis &

Thraſonis irriſio,

* D. Hoc auctus,

ne miles audiat. Po-

teſt tamen & aliter

intelligi, maximè

cum milite. ² CORR

etio eſt.

*Si tecum uiuit. T. inuidere omnes mihi:
Mordere clanculum: ego non flocci pendere.
Illi inuidere miseré: verum vnus tamen
Impensè, elephantis quem I'ndicis præfecerat.*

*L. Ridicula incre-
patio per profopo-
poriam.

[mehercle] unica di-
ctio r: syllaba: aut si
dua sint dictiones, h
vni hiber consonan-
tus. Als [mehercule].
fiadfi.

*L. Ad spectatores
Parmeno.

*Is ubi moléstus magis est, * Quæso, inquam, Strato
E'ône es ferox, quia habes imperium in belluas!*

*G. Pulchrè [mehercle] dictum & sapiënter: papa,
Ingularas hominem. quid' ille! T. mutus ilico.*

*G. Qu' dnieffet! P. * dy [uestram] fidem hominem
perditum, Aly [uostram].*

*Miserumque, & illum sacrilegum! T. quid' illud
Gnato*

Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio:

Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.

*Hyperbole ex fa-
stidio narratis, hæc
autem Gnato secū,
vel ad spectatores,
nō audire milite,
R[agnu.]

*L. Prouerbiū in
mollem & mulie-
bria patientem.

E. Al[truum] obsecro
te]. Alias [Tuumne
obsecro] i, siliēi.

Ridicula militis
verba.

G. Si bacchium hic nō
recipis, non constabit
versus, nisi in [Doler]
elidas t, a, d, f, i. M. U. s
pe enim hoc modo ve-
teres positionem negli-
gebant.

Alias [suspiciata est?]

*Parasceue in pri-
ma fabulæ parte.

*L. Hoc consilium
Gnathonis perti-
net ad œconomia
futuræ litis inter
militem & Thaidé,
eritque occasio epi-
tafeas huius partis
fabulæ.

** Plus millies iam aud'ui. T. vnà in conuiuio*

Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus:

Forè habuiscortum: cœpit ad id alludere,

Et me irridere: Quid [sais,] inquam, homo impudēs!

** L E P V S' tute es, & pulpamēnium, queris. G.
hā, hā, hā. In [ha, ha, ha] nihil eliditur*

T. Quid est? G. facere, lepide, laute: nihil supra.

[Tuum obsecrone,] hoc dictum erat: vetus' credidi.

T. audieras! G. sæpe, & fertur in primis. T. meum est.

G. Doler dictum imprudenti adolescenti, et libero.

P. At te dy perdant. G. quid' ille quæso? T. perditus.

Risu omnes qui aderant emoriri, denique

Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.

T. Sed heus tu purgōn' ego me de istac T haidi,*

Quod eam me amare [suspiciatur?] G. nihil minus.

Immo magis auge suspiciōnem. T. cur? G. rogas!

Scin' si quando illa mentionem Phædria

Facit, aut si laudat, te ut malè irat? T. sentio.

*G. * Id ut ne fiat, hæc res sola est remèdio:*

Vbi nominabit Phædriam, tu Pámphilam

Continuò, si quando illa dicet, Phædriam

* Iniro

** Intromittamus comessatum: tu, Pámphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique,
[Tu par/pari referio, quod eam/mordeat.]*

*Al. [Par pro pari].^E [Par sic pari] aut [Par mox pari].^R Alij
omittunt [tu],^A sed versus non constat, nisi sit trochæus trimerus ca-
ral. ttraro. Quidam in sine legunt [remordeat.] siibxp: vel [eam]
facto monosylabo, si aip.*

** G. [In] pertinet ad
versum præcedentem.
Alj [Comessatum in-
tromittamus:] sillsp.*

T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset Gnato.

G. Quando illud quod tu das, expèctat, atque amat:

Iandudum amat, te: iandudum illi facile fit

Quod dõleat: [mèinet] semper, què ipsa nunc capit

Fructum, nè quando iratus tu aliò confèras.

E. Al. [metnar].

*Alio locù pro per-
sona posit.*

T. Bene dixi: ac mihi istuc non in mètem uenerat.

G. Ridiculum, [nec] enim cogitaras: ceterum

Idem hoc tute melius quam o inuenisses Thraso!

*[Idem] prima pertinet ad uersum præcedentem, si bauius non
admittitur. Donatus omittit [Idem].*

Al. [non], dffisp.

*Quanto cum pòde-
re pronuntiandum.*

ACT. III. SCEN. II.

ARG. ^DHic inducitur multiplex concursus dissimilium personarum, & tamen uirtute & consilio Poeta discretarum, ut confuso nulla sit facta sermonis: simul etiã pro se cuique accommodata mirè repræsentatur oratio. ^BParmeno eunuchum & Aethiopiã, Phædriz muna tradit Thaidi, ^Mu coram Thrasone, ^Hcum quo ea colloquebatur: ^B& uti iustus erat uerbis ornat: ^Lin quæ inepre caullatur Thraso, assentate interim Gnathone: ^Pamboque cõtra & ea contemnunt, ^B& Parmenoni insultant. ^M tandem Thais cum milite ad cõnã proficiscitur. ^VThes. 1 Blandimenta scortorum sunt ueluti uena, quæ fugienda esse & ipse Salomon in prouerbis urget. 2 Scorta habent, sicut Plautus ait, oculatas manus. Verum propter dissimilium personarum concursum variæ quoque sunt orationum formæ, utpote in Thaide est *παλιν*, dum amicitia comparãda studet: in Thrasone *ψευτικ*, dum riuallis muna contemnit: in Gnathone est *κολακωτικ*, dum de more militi assentatur, & non nihil importunus: in Parmenone propter muna Phædriz *εγκωμιστικ*, propter militem & *ερωτικ*: pleræque tamen uix inchoatæ in ea concertatione, & turbarum epitali miro artificio dirumpuntur. ^M Astus meretricius, uerba subdola, & simulatus pro tempore ad fallendũ affectus, necnon amantium, siue stultitia, siue insidia, ac commentum ad zelotypiam exci- tandam, exprimuntur hæc scena. Meretrix quippe simulata fronte pluribus aridet, ut plures spoliët: & æmulationis femina spargit, ut inde abundantio rem habeat messẽ. Cõducit nanque meretricio quæstui, complures habere amatores inuicem zelotypos: ut illorum ardor & stultitia fruatur. Vnde Plautus in Cistellaria dicit, Meretrix est fortunati oppidi simillima: non potest suã rem obtinere sola sine multis uiris. Et paulò post, Adsimulatẽ amare oportet. Nam si amas, ex tempore melius illi multò quem amas consulas, quàm rei tuæ.

Vers. gen. Iambici trim. acat.

THAIS. THRASO. PARMENO.

GNATO. PYTHIAS ancilla.

AVDIRE uocem uisa sum modo militis:
Arg. eccũ. salue mi Thraso. TH. ò Thais mea,
Mèum

*Uisa sum de omni
sensu dici potest.*

* L. Ironia Parmenonis ad spectatores.

*M*euum suauium, quid ágitur? ecquid nos amas
*D*e fidicina istac? P. * *quám venústé!* quod dedit
*P*incipium adueniens! T H A. plurimú mérito tuo.
 G. *E*ámus ergo ad cœnam: quid stas? P. hem álterú:
*E*x hómine hunc natú dicas. T H. *v*bi vis: nò moror.

In [hem] s' vim habet
 consonantus. R [hem]
 iasbfi.

* L. Tacita correctio.

D. Hunc mirè pronomen inuenit, ne
 quenquam lædat.

Al. [ecquid hunc vides?] adiii] al [quid, hunc vides?] adiii.]

* L. Hoc clarè dicitur.

* L. Χαριτωτος.

* Commendatio à lóginquitate loci.

* L. Extenuatio ad contemptum. Mina valebat decem coronatis.

P. *A*dibo, atque ad simulábo quasi nunc éxeam.
 Itúráne Thais quópiam es? T H A. [hem] Pármeno

[Bene fecisti:] hódie itúra. P. *quó?* T H A. * [quid?]

hunc non vides? R. [Bene pol fecisti:] asbci: vel futa
 s' s' neresi in [hodie] & s' alpha: m[quid] afaifi.

P. *V*ideo, & me tædet. * *v*bi vis dona ad sunt tibi

A Phédria. T H R. *q*uid stamus! cur non imus hinc!

P. * *Q*uæso hercle ut liceat, space quod fiat, tua,

*D*are huic que vólumus, conuenire & colloqui.

T H R. *P*erpúlchra credo dona, haud nostris similia.

P. *R*es indicábit, heus iubète istos fóras

*E*xire, quos iussi. ócyús. procéde tu huc.

* *E*x Aethiopia est usque hæc. T H R. * *h*ic sunt tres mina.

G. *V*ix. P. *v*bi tu es Dore? accède huc. [hem] eunú-
 chum tibi B. *Q*uid si [en], legatur? ^A sed versus non
 constat.

*Q*uam liberálfacie, quam etáte íntegra!

T H A. *I*ta me dij ament, honéstus est. P. *q*uid tu áis
 Gnato?

*N*unquid habes quod contémnas? quid tu autem
 Thraaso?

* Olim his artibus
 liberi erudiebátur.

*T*acent: s'aris laudant. fac pericúlum * in literis,
*F*ac in palæstra, in Músicis: que liberum
*S*cire æquum est adolescèntem, solértiem dabo.

* L. Verecunda^D &
 hõnesta eclipsis ob
 Thaidis præsentia,
 Lad moderádú ob-
 scænú dictú inepti
 militis.

* L. Obliquè desig-
 nat Thraasonem.

* B. Per contéptum
 Thraasonem intel-
 ligit.

T H R. *E*go illum eunúchum si sit opus * vel sóbrius.
 P. * *A*tque hæc qui misit, non sibi soli póstulat

*T*e véuere, & sua causa excludi cæteros:

*N*eque pugnas narrat, neque cicatrices suas

*O*sténtat: neque tibi obstat, quod * quidam facit.
*V*erúm ubi moléstum non erit, ubi tu voles,

Vbi

ad d. f. p. *Vbi tempus tibi erit, sat habet si tum recipitur.*

ff. b. f. p. *TH R. Appâret seruum hunc esse dómîni pauperis,*

ai. j. f. i. *Miserique. G. * nam hercle nemo posset, sat scio,*

ib. b. f. i. *Qui habêret qui parâret alium. hunc pèrpeti.*

id. d. f. i. *P. Tace tu, quem [ego esse puto infra omnes infimos]*

a. f. a. f. p. *Hómînes. nam qui huic animû assentari induxeris,*

ff. b. f. p. ** E' flamma te pètere cibum posse árbitor.*

ff. a. f. i. *TH R. Iámne imus? TH A. hos priûs inrodúcâ.*

quæ volo

ai. j. a. a. j. *Simul imperâbo: [póstea] continuò éxéo.*

ib. b. f. p. *TH R. Ego hinc ábeo, tu istanc opperire. P. * haud*

cónuenit [Ego] prima potest a superiore versu pedere. dilisp.

ff. i. f. i. *Vnâsire amica cum imperatorem in via.]*

di. d. d. p. *TH R. Quid tibi ego multa dicâ! dómîni similis es.*

a. f. f. p. *G. Ha' ha' ha. TH R. quid rides? G. istuc quod dixi*

modó: [Ha, ha, ha] anapástus.

ff. a. f. p. *Et illud de Rhódio dictum in mentem venit.*

ff. a. f. i. *Sed Thais exit. TH R. abi, præcurre, * ut sint domi*

ij. f. f. i. *[Parâta.] G. fiat. TH A. * diligènter Pýrhibias*

G. Al. [Parata omnia.] G. al. f. i. vel id. f. i. f. i. fiat] pro mono, j. ilabo sum pro. vel leges] Præfio omnia. f. al. f. i.

ff. f. f. p. *Fac cures. si Chremes huc fortè aduenerit,*

id. d. f. i. *Vt ores, primùm ut máneat: si id non cómmodû est,*

di. d. f. i. *Vt rédeat: si id non pòterit, ad me addúcio.*

ff. b. f. p. *P. Y. Ita faciâ. TH A. * quid, quid aliud vólui dicere!*

ff. f. f. p. *[Hem,] curâte istam diligènter vírginem:*

ff. a. f. d. f. i. *Domi adâtis fácite. TH R. éâmus. TH A. vos me se-*

químîni.

* Assentator approbat militis dictû.

R. [ego esse infra infimos omnes puto].

G. i. f. i. vel. a. i. f. i. correpta ultima in [cum].

MU [esse ego puto infra omnes infimos]

ib. f. i.

* Utus adagium in adultores.

E. Alias [post hoc] vel [post hoc]. a. i. j. f. i.

* L. Ironica approbatio.

R. Al [sire cum amica imp. in via.] nihil elidendum in [cum]

ib. f. i. p. vel in [amica]

f. a. i. j. f. p. MU [cum amica ire imperatorem in via.] f. i. f. i.

* D. ex. f. i. s. i. d. i. x. i. in qua plus vultu significatur, quam verbis.

* L. Oeconomia & præparatio ad sequentem scenam.

* L. Repetito quarrentis secum & cogitabundæ.

* Bem. [Eh.]. G. f. i. p. Vos ad pedissequas refertur.

ACT. III. SCEN. III.

A. R. G. MU Hic Chremes surreptæ virginis frater erat: cùmque Thais nihil aliud cuperet, quàm ei sororem reddere, hic, ut est rusticus, credit ad se fallendum omnia fieri. Quippe qui se à Thaide captari, amarive suspicatur: quem amorem effugere studet, & cuncta pro ingenio rusticæ ac malignè interpretatur. Deinde deducitur ad Thaidem, quo factò oritur occasio epitaecos inter scortum & militem. Hatque ea tandem occasione Thais eiecitur. Et enim puella Thaidi dono data, cuius Attica deprehenditur. MU Admirabili autem suauitate describitur in hac scena rusticorum natura semper temerè suspicax, & blanditiarum ueracitrix. ¶ Thefes. 1 Rusticanus adolescens artis amatorix ignarus est. 2 Idem admodum suspicax. Omnia enim dicta & facta Thaidis malè accipit, & sinistrè interpretatur.

Hic

Hic quoque rusticitatis & vrbانيتatis est discrimē, atque in Chremete est adoleſcētis pro-
fus *ambonunt* exemplum, vt cuius mores nondum sunt formati. 3 Est quoque in familia
obedientia & eius officium. ^MMeretricias artes, dolōsque multīplices, cautē vitandos esse
monet hac scena: ne irretiti deūt pēnas, & impudentiā meritō accusentur, & vitiosam per-
sonam hac tali dispositione lucrari docet, vt mala semper p̄sumatur, quauis inter-
dum mala non sit. *Vers. gen. Iambici trimetri acat. qui & senary.*

L. Inducitur rusti-
cus adoleſcens.

Oratio cogitabun-
di, & futura multō
antē secum volun-
tantis.

G. *[afente ab ea vi-
deo.]* addbsp.

Manerē honestiūs,
quā Dormitem.

Al. *[suspectio].*

R. *Ecquod, pro nun-
quod. al. [& quod].*

Al. *[hoc sperat]*
Auellere tanquā à
pertinaciter possi-
dente.

Al. *[perijt:]* sed faciē
da *[syneresis].*

R. *Ecquis, pro num-
aliquis.*

*L. Argumentū ab
xate, ad refellen-
dam suspectā frau-
dem.

Al. *[quod].*

B. Al. *[ecquis].*

Simplex rustici re-
sponſio.
*L. Hoc secum ru-
sticus.

CHREMES adoleſcens. PYTHIAS.

PROFECTO quātō magis magisque cogito, *[i. d. iij]*
Nimirū dabit hac Thais mihi magnū malū, *[i. d.]*

Ita me *[video ab ea astūtē] labefactū rier.* *[i. d.]*

Iam tum cū primū inſſit me ad se accēſſer:

(Roget quis, Quid tibi cum illa? Ne noram quidē.) *[i. d.]*

Vbi veni, cauſſam, vt ibi manerem, rēpperit.

At rem diuinam feciſſe, & rem ſeriam *[i. d.]*

Velle agere mecum iam tum erat. *[suspectio]*

Dolo malo hac fieri omnia: ipsa accūbere

Mecum: mihi se dare: sermōnem quārerere.

Vbi friget, huc euāſit, quā pridem pater

Mihi & mater mōriui eſſent: dico iam diu.

Rus Sūny ecquod habeam, & quā longē à *[i. d.]*
mari.

Credo ei placere *[hoc: sperat.]* se à me auellere. *[i. d.]*

Postremō, ecqua *[sin die parua perijſſet.]* soror:

Al. *[inde parua perijſſet.]* sibiſp.

Ecquis cum ea unā: quid habuisset, cūm *[sperit:]*

Ecquis eam posset nōſcere. hac cur quēritet:

Nisi illa fortē, que olim perijt paruula

Soror, hanc se intēdit esse, vt est audācia!

*Verūm ea si vixit, annos nata est sédecim,

Non maior: Thais, ego quā sum, maiūſcula est.

Misit porrō orāre, vt venirem serio.

Aut dicat *[quid] volt. aut molēſta ne fiet:*

Non hercle veniā tertiō. heus heus. P. *[hic quis] est?*

C. Ego sum Chremes. P. *ô capitulum lepidiſſimum.*

*Dico ego mihi insidias fieri. P. Thais máximo

Te orābat, opere, vt cras redires. c. rus eo.

P. Fac amābō. c. non possum, inquam. P. at apud *[i. d.]*

nos hic mane,

diafi *Dū redeat ipsa. c. nihil minus. p. cur mi Chremes?* *Indignatur de at
 iiafi *c. Mala rē abis hinc! p. si istuc ita certū est/ tibi.* trectatione Pythia.
 iiafi *Amabō, ut illuc trāseas, ubi illa est. c. eo.* Al. [in rem abi hinc.
 iiafi *p. Abi Dōrias, cui d hunc deduce ad militem.* P. si istuc ita est cer-
 tum]. iiafi.

ACT. III. SCEN. IIII.

ARG. ¶ In hoc proloquio insinuatio personæ eius est, cui narraturus est Chærea, quæ à se post scenam facta sunt. Fit autem hoc, cum ne vnus diu loquatur vt apud Menandrum, tum populi causa, vt spectator auribus accipiat quod subicere oculis Poëta non potuit. ¶ neque enim congressus Chærea cum puella, citra turpitudinem, spectatorum oculis exhiberi poterat. quæ sita est igitur extra argumentum persona Antiphonis, per cuius occasionem narratur Chærea, quid in domo Thaidis patrasset, v quidque sibi contigisset, & hic dialogissimus dubitantis & solliciti exprimitur: atque est *ἔπος ἰωνοῖς* facti, quod obiter vsu venit. præsertim autem causas duas, cur Chæream quærat, sedulo exponit. Priorem quidem, quod iuxta pactum symposiarchus loco designato nihil apparauerat. Posteriores vero, quod à reliquis conuiuiis id negotii datum erat. ¶ Et est præparatio ad sequentem scenam. ¶ *The-tes* 1. Iuuenilia symbola quamdam amicitiam sibi conciliant. 2. Consuetudo hic veterum symbolorum, in qua erat præfectus, modiperator, *συμποσιαρχος*, nimirum conuiuii præses, cui in eodem principatus obigit, ita vt sit istius magister. Veteribus enim vsitatissimæ erant *συμποσιαρχίαι* veluti conuiuiorum magisteria. Deinde annuli dabantur in reitionis, id est, consensus atque pacti testimonium. Postremo loci & temporis constitutio requirebatur. Symbolum enim hæc vniuersa complectitur. Nam idem & Græcis est pactum, conuentio consociationis, & annulus. Quare datorum annulorum mentione intelligi videtur pactum iuxta eiusmodi conuiuiorum ritus atque ceremonias. Notatur quoque sportularium conuiuii. Vnusquisque enim suam *συμβολήν*, id est, stipem conferebat. ¶ Adolescentulorū amicitia, & id quod in primis eam facit & continet, hac scena exprimitur. ¶ ostendit enim Poëta iuuenes plerunque, congregari, vt genio indulgeant, curētque cuticulam. Hinc Aristoteles lib. 8. Ethices sic ait, Iuuenum amicitia est ob voluptatem. viuunt enim cum affectu, & id maxime sequuntur, quod sibiipsis est iucundū & præsens. Et in secundo Rhetor. ad Theodeten sic scribit, Iuuenes amant sodales magis quam alios, quia gaudent conuiuiis, & lucta nondum desiderant.

Vers. gen. Iambici tetrametri catal.

ANTIPHO adolescens.

bbfiif- **H**ERI aliquot adolescentuli scōimus in Peiræo.
 ijfiifai *In hunc diem vt de symbolis essemus: Chæ-*
 iijfiifai *ream ei rei*
 iijfiifai *Præfecimus: dati annuli: locus, stēpus constitūtū est.*
 iijfiifai *Præteryt tempus: quo in loco dictum est, parati ni-*
 iijfiifai *hil est.*
 iijfiifai *Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut*
 iijfiifai *quid coniectem.*
 iijfiifai *Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, vt illū querā:*
 iijfiifai *Itaque adeos visam si domi est. quisnam hinc à*
 iijfiifai *Thaide exit!*

Mu. scōimus in Peiræum,] absibisp.

D. Peiræo pro Peiræum.

D. Essemus à verbo Sum. Plaut. Minore nusquam bene fui dispendio. Et sæpe alias, sed melius Essemus producta e litera, ab Edo.

R. Si est, pro an sit: estque Græca ἐναλ-λαγα.

R. Al.] ibo ad eum.]

Is est

Chærea sub eunu- *Is est, an non est! ipse est. quid hoc hominis! qui hic* iffiastu
ill idit.
chi habitu virgine *ornatus est!* Al. [est hic ornatus!] Gixiastu. & eliso s in
[ipsum], ifidastu.
vitata vix cogni-
tus.

Quid illud mali est! nequeo satis mirari, neque iffiastu
iffiastu
conicere.

Go. Nisi pro Sed. Nisi quicquid est, procul hinc libet prius quid sit aiait
aiait
sciscitari.

ACT. III. SCEN. V.

ARG. ^PIn hac scena, verba gestum, vultumque indicant exeuntis: cui obuia perferri obicitur, sub cuius occasione spectatoribus gesta narrabuntur. ^PChærea igitur foras proliens, ^Pac nimio perfusus gaudio, quod ^Mamata virgine ad arbitrium ^Pporitus fuerit, Antiphoni fortè obiuo suam felicitatem miro affectu narrat: precaturque, sibi vt consilio auxiliòque sit, quò ea deinceps quoque potiri possit. ^Mu qua exultantis Chærea narratio mundissima est ^H & pulcherrima. ^L Et hæc est expositio Protaseos alterius partis fabulae.

^VThefes. 1. Adolefcetes calore iuuenili, & voluptatum illecebris adducti, mirè vel ipsa turpitudine sibi placent & gestiunt. 2. Offendicula in picturis, & aliis rebus quibuslibet, rollenda sunt. Est autem tota scena *éπαινεμα*. Narrat enim suam voluptatem, cuius iam compos factus est, atque hæc narratio est vnus membri, & penè perfecta. Est enim hic modus, occasio, tempus, locus, res gesta, & causa. Itaque dum exponit quem ludum luteritiam domo Thaidis, prima huius scenæ verba, vultum, & gestum exanimati indicant. Circumspicit enim ne quis comprehensor occurrat. ^M Adolefcens voti compositis, & cupientis animi sui lætitiâ cæteris notam esse, vt ipse amorem capiat, voluptatem, gestiètem lætitiâ, hæc scena exprimit: illius decorum seruans, qui propter atatem, imbecillitatèque consilii, & sensitiui appetitus vehementiam, nihil magis exoptat quam optata voluptate frui: calorem naturali, & voluptatum illecebris ipsum impellentibus. Denique quantum ex empla maiori in vtranque partem possint ad mores, docet exemplo Chærea, quem Iouis authoritas vitium virgini inferendum accendit.

Vers. gen. Duo primi trochaici tetr. catal. Reliqui omnes iambici tetrametri, atque ex his quatuor & triginta catalectici, nempe quintus cum tribus eum sequentibus, & decimus quartus cum vnderginta sequentibus, (tamen decimus quintus potest etiam censeri trochaicus catal.) qui restant iambici, sunt catalectici, videlicet tertius, quartus, nonus, cum quatuor sequentibus, & quadragesimus quartus cum quatuor sequentibus ad finem usque scenæ.

CHÆREA. ANTIPHO.

Hæc verba gestum vultumque indicat exeuntis.

B. Nonius [rumpere] Iamne ferumpere! hoc licet mihi gaudium? pro stet. ff.

Exordium patheticum. Iuppiter,

[Nunc est profectò, interfici cum perpeti me possum:] Mu. [Nunc tempus profectò est, cum perpeti me possum interfici: Missi. A [profectò] primam producet, quam corripit asserunt.

Instabilitatem fortunæ timet.

E. [Al. quique iâ]. Ne hoc gaudium contáminet vita ægritudine aliqua. iffiastu

Al. [enicer.] Sed neminemne curiosum interuenire nunc mihi, iffiastu

Enice. Qui me sequatur: [quoquò cam] rogitando obtundat. [enicer.] iffiastu

Quid

- aadp *Quid gēstiam: aut quid letus sim: quò pergam: unde emērgam: ubi siem*
- aiaasp *Vestitum hunc nactus: quid mihi queram: sanus sim, ànne [insaniam.]* *Al. [insaniam.]*
- aiaidjv *A. Adibo: atque ab eo grātiā hanc, quam video velle, inibo.* *Occasione obuia persona, quæ turpi ter gesta ob oculos poni non licebat, spectatoribus narrantur.*
- { dēstafu } *Chērea, quid est quod sic gestis? [quid ve sibi] hic vestitus querit?* *Al. [quid sibi], dēstafu.*
- aiaidif- *Quid est, quod letus sis: quid tibi vis: satine sanus! quid me* *Al. [saris] sed: eliaendū s, vel iistafif-.*
- { sifafiv } *Aspēctas! quid taces! c. *ō festus dies hōminis, amice* **L. Salutatio. v Exclamatio est præ nimia lætitia.*
- aiaiaii- *Salue: nemo se est, quem ego magis nunc cuperem vidēre, quā te.]* *R. [est omniū, quē ego magis nunc cuperem, quā te.] sifradif-; vel, sifaidc-; vel [omniū] dissyllabo factō, & nō elisō [quem], sifbidif-, subauditur Videre, vel Mihi dari. Mu [omniū est, quem ego magis nunc cuperem, videre.] sifbiaiv.*
- aiaaiij *A. Narrā istuc quæ sō quid fiet. c. immo ego te obsecro hercle ut audias.* **Narratio lætitiæ plena, quæ exponitur protasis secūde partis in fabula.*
- { dēstafu } **Nostrin hāc, quā [amat, frater?] A. novi, [nempe opinor] Thaidem.* *Ut iambicus sit, in [h]ic vim habet consonantis, vel [Nostine] legendum: in [quam] verò nihil eliditur.*
- { sifaidf } *c. Istam ipsam. A. sic commemoreram. c. quadam hōdie est ei dono data* *Mu nisi lætas [frater amat?] sifdifi. G al. [ut opinor], sed versus peius habet.*
- aiaidifi **Virgo: quid ego eius tibi nunc faciē prædicem, aut laudem A'ntipho:* **L. Laus per admirationem.*
- aiaiaisp *Cum ipsum me noris, quā elegans formārum spectātor siem!*
- { it. sifafp } **In hac commōtus sum. A. ain' tu! c. primam dices scio: si videris.* **Mu. Argumētum ab effectu.*
- { sifiaisp } *Quid multa verba! amāre cœpi, fortē fortuna domi [erat.] quidam eunūchus, quem mercātus fuerat, frater Thaidi:* *Narratio flagitii. E. [erat] E perinet ad versus præcedēre, si bacchius reijctur: vel lege cum Mureto [Quidam erat] dmfafsi.*
- { sifiaisp } *Neque is deductus etiā tum ad eam: submōnuit Pārmeno*
- it. bdfaf *Ibi seruus, quod ego arripui. A. *quid id est? c. [tācitus, scitius audies.* *R. [tace sis,] ultima correpta in [tace.] at. [tacitus sis,] sed versus non consistat.*
- aiaiaidij *Ibi seruus, quod ego arripui. A. *quid id est? c. [tācitus, scitius audies.*

Mu. [cum illo.]
Maffi.

Vt vestē [cū] eo/mutē, ut pro illo iubeā me illuc/dū
cier.] Al. [deducier.] [sklasp. ves[co] monosyllabo facto. Maffi. p.

G. [quid ex ea re tan-
dem], [sklfdi: vel eti-
so d in [quia], [sklfdi:
Mu] [quid tandem ex
ea re], [sklfdi].

A. Pro eunūchōn? C. sic est. A. [quidnam ex ea re tan-
dem] ut cāperes cōmodi?

*B. A commodis.

C. Rogas? vidērem, audīrem, efferem unā* qua cum
cupiēbam A' ni pho.

Res amanti gratif-
sima.

Num. parua causa, aut parua ratio est? traditus
sum mulieri.

*L. Qua cum, Ana-
strophe.

Illa ilico ubi me accēpit, [lata verò ad se abdūci]
domum.

R. Al. [lata ad se ad-
ducit], sed corrupte.

Commēdat virginem. A. cui? C. mihi. A. *sā
tis tuò tamen.

*D. Nō interrogat,
sed miratur.

C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat: & mihi,
ne abscedam, imperat:

*L. Ironia.

*L. Agnominatio
ad venustatem.

In interiōre parte ut maneam, *solus cum, sola.
[adnuo.]

Al. [annuo,]

Terram inueniens modēstē. A. *miser. C. ego, inquit, ad
coenam hinc eo:

*L. Ironicos.

Occasio à solitu-
dine.

Abdūcit secum ancillas: paucæ, quæ circum illam
essent, manent

D. [Al. [huic]. Al.
[he],^A quod nō elide-
dum, sicut qui omit-
tant [puellæ], sed ver-
sus non constat.

Novitiae puella. continuò hæc ad ornant, ut lanet.
Adhörtor pròperent. dum apparatur, virgo in con-
clāui sedet,

Tabula de Ioue, &
Danaë digna lupanari.

Suspēctans tabulam quandam pictam. subjinerat
pictūra hæc, Iouem

E. Al. [ibi].

Quo pacto Danaë misisse aiunt quondam in græ-
mum imbrem aureum.

E' gomet quoque id spectare coepi: & quia consimi-
lem luserat,

Ludum non scelus
dixit, Ioui & sibi
de nequitia blandiens.

Iam olim ille ludum, impēdiō magis animus gau-
debat, mihi,

G. [Per impluvium
venisse clanculum,]
ia [sklfdp. Mu] [Fucum
factū mulieri, venisse
per impluvium clā-
culum. [sklfdsp. B] prof [fucum] alias [furtum].

Dēum sese in hōinem conuertisse, atque per aliēnas
régulas
[Venisse clānculum per impluvium,] fucum factum
mulieri,

*Al

- 66r6p * *At quem deum! * qui templa cali summa sonitu* * L. Amplificatio à
 concuuit. maiestate: & est ar-
 66v6p *Ego homuncio hoc non facerem! [ego illud verò] ita* * B. Iouis est peri-
 67r6p *feci,] ac lubens.* *Al. [ego verò iund feci,] sed versus non* phrasis. & *Templa,*
 67v6p *[Dum hæc] mecum réputo, accersitur lauatum in-* ipsum cælum signi-
 68r6p *tere à virgo:* ficat.
 68v6p *It. lauit. [redit.] deinde illam in lecto illa [collocant.]* *Al. [Hæc dum] sed*
 69r6p *Sito expéctans, si quid mihi imperent. venit una,* *perperam.*
 69v6p * *Heus tu, inquit, Dore,* *Alias [redii] & [col-*
 70r6p *Cape hoc flabellum, & * ventulum huic sic facito* *locarunt].* *ssffsi-:*
 70v6p *dum [lauamur:]* *R. Al. [lauamus:]* *alioquin [deinde] est*
 71r6p *Vbi nos lauérimus, si voles lauato. accipio tristis.* *trissyllabum, & ver-*
 71v6p *A. * Tum equidem istuc os tuum impudens videre* *sus trochaicus cat.*
 72r6p *nimum vellem:* ** B. Mimesis est.*
 72v6p *[Qui esset status, flabellulum] tenere te à sinum* ** D. Demonstrati-*
 73r6p *c. Vix elocuta est [hoc,] * foras simul omnes pró-* *uum & gestu expli-*
 73v6p *ruunt sc:* *Al. [hæc,]* *candum.*
 74r6p *A' beunt lauatum: per strepunt, ita ut sit, domini* ** L. Iocus arridétis.*
 74v6p *ubi absunt.* *G. Al. [Quis esset sta-*
 75r6p *Intere à somnus virginè opprimit. * ego limis aspécto* *rus flabellum] : sed*
 75v6p *Sic per flabellum clanculum, & simul alia cir-* *versus non constat. Al.*
 76r6p *cunspécto,* *[Status quis: esset fla-*
 76v6p *Satin explorata sint. video esse. pessulū ostio obdo.* *bellum].*
 77r6p *A. Quid tum? c. quid tum. fatue! A. * fateor. c. an* ** Mos familiae petu-*
 77v6p *[ego] occasionem* *lantis.*
 78r6p *[Mibi ostentatam.] tam breuem, tam optatam,* ** Clauso gutture ex-*
 78v6p *Amitterem! tum pol ego is essem verè, qui assi-* *plicata narratio.*
 79r6p *mulabar.* *L. Limus. i. obliquè,*
 79v6p *A. Sanè hercle ut dicis. Sed' interim de symbolis* *nomen pro aduer-*
 80r6p *quid actum est?* *bio.*
 80v6p *c. Paratū est. A. frugi es. ubi? domini? c. immo apud* ** L. Confessio intel-*
 81r6p *libertum Discum.* *ligentis.*
 81v6p *A. Perlongè est: [sed tantò ocius properemus.] mu-* *R. [ego mihi],*
 82r6p *R. [C H. sed tantò oc-*
 82v6p *cyus properemus. A.]*

ta vestem.

*L. Præparatio ad scenam ab hinc nonam.

C. *Vbi mutem! pery: nam domo exulo: nunc me-
tuo fratrem.

Ne intus sit. porro autē. pater ne rure redierit iam.

Ad me, id est, in domum meam.

A. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. C. re-
tē dicis.

Eamus: & de istac simul quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere unā tecum. A. fiat.

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. ^DEa persona quaesita est, quæ terribilem credat militem: & eo magis in expectando vanus ac ridiculus esse possit. quid autem post scenam gestū sit, hoc est in conuulsiōe litis, ancilla demonstrat. ^MU nempe initium iurgii, quod inter epulas excitatum fuerat. Thaidem, & Thrasonem, ob interuentum Chremetis: ^Pvt iam quæ in proscenio agantur, his possimus agnoscere. ^L& est narratio occasiōis epitaseos. ^VThes. I Zelotypia ritas & importunitas satis militaris. ² Mulierum metulofarum cautio est admodum digna. Tota est ^herōm, omnino coniecturalis. Narrat enim quid in domo Thrasonitūtur. Et sic hic seminarium & iræ Thrasonis in Thaidem, & hic apertam videbis per de- rum œconomiam Nam vt supra, ita & hic Thrafo suis coloribus depingit. Breuiter exponit à cœna res gestas. ^MMuliebrem timiditatē, cautionē meretriciā, & hominis stultitiam, & zelotypicę importunitatem, & impetum animi ad iurgia precipitem, hæc scena exprimit. ^Vers. 3. ^Nonus est dimeter trochaicus caral. duodecimus iambicus retr. acatal. Reliqui sunt tetrameter cataloici: atque ex his quatuor iambici, quintus scilicet cum tribus eum sequentibus: ceteri trochaici.

DORYAS.

[Dii] dissyllabum est. ^Ral. [dij bene], quod versus non exposcit. ^Illum scilicet militem Thrasonē, infinitum pro finito.

Al. [ille aduenit].
al. [iste aduenit].
ssistp.

Al. [u], tta stad.

*Locus agnoscenda virginis.

*L. Indicatur militis seruitus apud scortum.

T A M E ^dii' ament: quantum ego illum vidi,
non nihil timeo misera.

Ne quam ille hodie in sanus turbam faciat, aut vim
Thaidi.

Nam postquam [aduēnit] Chremes adolescens fra-
ter virginis,

Militem rogat, ut illum admitti iubeat: [ille]

contínuo
Irasci, neque negare audere: Thais porro instare,
Vt hominem inuitet. id faciēbat retinēdi illius
caussa:

* Quia illa que cupiēbat de sorore eius indicare,
Ad eā rē iēpus non erat inuitat tristis: mansit ibi:
[Cum illo sermōnem occipit.]

G. [Illa cum illo sermōnem ilico occipit, t] Acto. ut sit trochaicus trim.
caral. E versibus sex precedentibus Erasmus & vulgati codices quin-
que faciunt, hoc modo,

Milit

Militem rogat, ut illum admitti inbeat: ille continuo irasci,
Neque negare audere: Thais porro insulare, ut hominem inuitet.
Id faciebat retinendi illius causa, quia illa quæ cupiebat
De favore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat tristis: mansit ibi: cum illo sermonem occipit.

Primum trochaicum tetr. acat. facit, quod fieri non potest nisi bacchium
& creticum recipias, & ultima sede spondeu. rde. l. b. a. s. De sequenti idē
indicant, blisset. tertium aut octoparium cat. sed id quia qui fiat non
explicat, intelligi vix potest, nisi faciebat tris, habum velu ac bacchium
creticumque admittas, ut sit iambicus, rde. l. b. a. i. a. v. Duos sequentes facit
trochaicos cat. sed in priore ex [eius] eliditur ultima, rde. l. b. s. v. Ultimus
bene habet, modo artes cum [non legas illa], quod habent exemplaria
pleraque omnia. s. l. b. s. v. Sunt & alij qui hos versus aliter & legunt &
distinguant, sed multo corruptiss.

abstacv Miles verò sibi putare adductum ante oculos
amulum,

abstacv Volui facere contra huic agrē. * Heus, inquit,
[puer] Pamphilam

abstacv Accersē, ut delēt et hęc nos, illa exclāmat, Minimē
gēnium:

abstacv * [In] conuivium illam? miles tendere inde ad iur-
gium:

abstacv Intēra aurum sibi clam mulier demit, dat mihi ut
auferam:

abstacv Hoc est signi, ubi primum, paterit, se illinc subduc-
cet scio,

* B. Hic fit quod su-
pra monuerat Gna-
tho.

In [Heu] s. h. vim ha-
beret consonanti.

E. [puere], abstacv.

Si creticum non admit-
tis, E. [Ac] pertinet ad

versum precedentem.

Missacv: vel [Accer-
se] tollendū, ut fit tro-
chaicus cat. stisset.

* L. Eclipsis corri-
pientis, subauditur
Accersas.

D. Tendere, id est,
peruicaciter nite-
batur. Verg. - Vasto
certamine tendūt.

ACT. IIII. SCEN. II.

ARG. D. Hic nunc causa narratur cur statim in urbem redeat Phædría, qui discesserat
abfuturus biduum. P. Eum igitur Poëta ratiocinantem & cogitabundum inducit, secum re-
putantem, quæ sit intercepti amoris passus incommoda, P. si totum biduum ruri perman-
serit. Sed vicit amor, eaque gratia importune in urbem regressus fingitur, ut iurgium mili-
tis tollatur. D. atque iam etiam tempus est, cum in scenam reuocandi, postquam acta sunt o-
tis tollatur. Quæ illius absentiam desyderabant. Eius aduentu inchoatur epitasis alterius partis
fabulæ. V. Theses. 1. Intemperantis amoris hic est effiguratio. Sunt enim ferè amatores
more impatientes. 2. Amantium animus non est præsens, sed absens adest. Sicut parasito-
rum animus est in patina, ita amantium in Thaide. Porro hæc narratio est secum delibe-
rantis nunc redeat. Constituit autem secum ruri non diutius manere. Est autem narratio, cū
non omnia eiusdem elementa adsint imperfecta & simplex propter negotii simplicitatem,
insit ex affectu *des diadyochos*, atque denique ordinis est naturalis. M. Vis amoris, & illius re-
sistantia, qui in castris militat Cupidineis ac Venereis, compe de vincus est, adeo, ut sui
iuris non sit, hac scena exprimitur. Idcirco Clereta lena apud Plautum in Asinaria, sic ado-
lescentē alloquitur, Fixus est hic apud nos animus tuis clauo Cupidinis. Remigio, veloque
quantum poteris, festina & fuge: Quam magis te in altum capellis, tam ætus te in por-
tum referet.

Vers. gen. Lambici trimetri acat. suo senarij. Sed ultimus est Erasmo trochaicus tetr. catal.

PHAEDRIA.

*V. Occasio & tempus.

Tempus postulat Phædræ reditvbi acta] sunt omnia quæ illius absentiam desiderabât. D. Puto pro reputo per aphæresin.

*V. Modus, per imprudentiam.

L. Diuerticulum, deflexus viæ ad villam, Unescheid.

Mu. [quid nihil:]
Quinque amoris lineæ, visus, colloquium, tactus, oscula, concubitus.

G. Si d in [quid] elidatur, & [est] tollatur, erit ut reliqui iambici, sdbdfi.

DVM rus eo, cæpi égomet mecum inter vias
(Ita ut sit, vbi quid in ánimo est moléstia)
Aliam rem ex ália cogitare, & ea ómnia in
Peiorem partem. quid opus est verbis! dum hac
puto,

*Præterij imprudens villam: longè iam abieram.

Cùm sensi, rédeo rursum: malè verò me habens,

Vbi ad ipsum veni diuerticulum, cónstui:

Occæpi mecum cogitare, Hem, biduum híc

Manéndum est soli sine illa! quid tum póste á!

Nihil est. [quid nihil!] si non tangéndi cópia est,

Eho, ne vidéndi quidem erit! si illud non licet,

Saltem hoc licèbit: certè extrémá línea

Amàre, hand nihil est. villam prætereo sciens.

Sed quid hoc est, quod tímida súbito egréditur Pj-
thias!

ACT. IIII. SCEN. III.

ARG. ^DHuius scænæ initio ostenditur tanquam persequentem fugientem, progrediens esse personam, atque operæpretiū delectationis est spectatoribus ex querela ancillæ Thædis, atque errore Phædræ. ^{MU} nam re cognita, Pythias accurrens, vt eunuchum comprehenderet, ^{MU} magnopere de illius stupro virgini illato conqueritur; ^{MU} deinde obuium Phædræ, cui rem totâ aperit. Estque iucunda concertatio, cùm illa factum fuisse, hic fieri nullo modo potuisse contendat. ^VThes. 1. Mulierum ira vindictæ admodum impida. 2. Mulieres imprudentes sicut & viri, post factum sapiunt. Oratio autem est pericim in statu coniecturali αὐτολογικῆ, cùm signis veluti causis author stupri Chærea & puellæ raptus demonstratur, & hac scena mutata verborum facie, idem narratur, quod Chærea deprædicauit. ^MIræ muliebrem, & animum vindictæ in primis cupidum, impudentiam, & post factum penitentiam, hæc scena exprimit. Arrogat quippe sibi multum minima: & læsa furit, vt tigris raptis catulis: insidiatur vt vulpecula, & rumpitur, si viciosa datur, nihilque habens ad vindictam, propter animi mobilitatem suspirat. Vnde dicitur nalis. Nemo magis gaudet vindicta, quàm fœmina. Oppositum facit animus generosus magnus, de quo sic scribit Seneca. Si magnanimus fueris, cùm inimicum in potestate tuâ deris, vindictam putabis vindicasse potuisse. Scito enim honestum & magnum vindictæ nus esse ignoscere. Aristoteles in quarto Moralium, de Natura viri magnanimi sic ait, sed est memor mali sibi illati, non est enim magnanimi meminisse, præsertim mala, sed vitium despiciere.

Versuum genera. Quatuor trochaici tetr. catal. nempe tertius, septimus, duodecimus, & decimus; Reliqui omnes iambici: atque ex his duo primi cataleptici, iique tetrametri: ceteri acataleptici: ex his unus dimeter, videlicet quintus: tres trimetri, nempe nonus, decimus ac decimus sextus; restant perametri, nempe quartus, sextus, octauus, undecimus, decimus quatuor cum sequentibus ad finem versus, & ex octo decimo sexto.

PYTHIAS. DORIAS. PHAEDRIA.

Suprà ipse Chæreā narravit suū factū, hīc in personas spargitur, & idē factum narratur dissimili figura orationis. Hīc videas quanta sit Poëta copia.

VBI EGO illū scelerōsum misera atque impiū inueniam! aut ubi queram!

Mureti cod. ex transfert [queram] in sequentem versum, qui tum erit hypercatalecticus: at hic primus erit trochaicus tetr. cat. adfatdt—.

[Hocce] tam audax facinus facere esse ausam!

P H. Pery: hoc quid sit vereor.

P Y. * [Quinētia in super.] scelus, postquam* ludiscatus est virginem,

Mu. [Quin in super etiā.] sbiaia sp. bis eliditur s finale.

Vestem omnem [misere] discedit: tum ipsam capillo conscidit.

B. vel [misera] in datiuo.

P H. Hem. P Y. * qui nunc si detur mihi:

Vt ego v'nguibus facile illi in oculos inuolem venescio!

P H. [Nescio quid profecto] absente nobis turbatum est domi.

Adibo. quid istuc? quid festinas, aut quem queris Pythia?

P Y. Hem Phædria, egon' quem queram! abi hinc quò dignus es

Cum donis tuis tam [lepidis.] P H. quid' istuc est rei?

P Y. Rogas me! seunūchum quē de disti nobis.] quas turbas dedit!

Al. [eunuchum quem dedisti nobis.] cum [quem] pro qualem.

[Virginem quam heræ dederat dono miles, vitiavit.]

P H. quid ais!

P Y. Pery. P H. temulenta es. P Y. v' tinam sic sint, qui mihi male volunt.

D. Han' obsecro mea Pythias, [quid istuc nam monstris] fuit!

P H. Insanis: qui istuc facere eunūchus potuit! P Y. ego illum nescio

Qui fuerit: hoc quod fecit, res ipsa indicat.

* Virgo ipsa lacrumat: neque cum rogitur quid sit, audeat dicere.

[Hocce] prima pertinet ad versum precedentem.

* D. Accusatio facti.

* L. Honestè, pro vitauit. & est exaggeratio criminis a consequentibus.

* L. Comminatio apta mulieri.

Mu. [profecto nescio quid.] i. sbiiffi.

Phædria infonti crimen imputat.

E. Al. [inlepidis.]

Mu Al. [ilepidis.] D. Eunuchum quem antiprofos.

Potest hic censeri iambicus tetr. cat. xiassado. Mu [Vitiavit virginem quam heræ dederat dono miles, vitiavit] i. sbiiffi. ubi [a.] monosyllabum.

R. Al. [quod istuc nam monstrum.] S. [han] totum elidas erit trochaicus tetr. catalece. tbtsttu.

* D. Argumentis factum ostendit. Omnes suspiciones ad eunuchum reuocat.

*D. Ironicos.

*V. Exaggerat suspicionē per furtū.

Ille autem bonus vir nusquam apparet: * etiam
hoc misera suspicor.

Aliquid domo abeuntem abstulisse. P. H. nequeo mi
rari satis.

Mu. [Quò abire ignavosille], illi si ap. Si creticus no admiratur, G legendū [redyr. [difiifi].

R. [scies.] Et hic est Erasmo trochaicus terr. sed cat. aāsaaltv.

R. Al. [posse:] Arum fuerit trochaicus catalec. ita dicitu.

*L. Odiosè tanquā fera. & est synæresis, pro cōclūssim.

[Quò ille abire ignavos] possit longius, nisi si domū
Fortè ad nos fredierit. V. vix se amabo nū sit. P. H. iam
fuxo [scias]. E. Trochaicus terr. redundante syllaba, statit.

D. Pery, obsecro tam infandum facinus mea tu, ne
audiū quidem.

P. At pol ego amatores audieram esse mulierum eos
maximos,

Sed nihil potesse: verum misera non in mentem
venerat.

Nam illum aliquò conclūssim: neque illi commi-
ssim virginem.

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ARG. P. Lucundus error in quo non dubiter Phædria Dorum eunuchum, quem domo Thaidi dederat, ipsum esse qui quaeritur: verum insuper sic aggreditur, tanquam sit ipse. P. Proinde indignatus cum eo ut virginis stuprator, totiusque tumultus aurore, P. in iram exoptulat. M. Duplex autem dissidium hic continetur, vtrunque ex errore natum. Vnum inter Phædriam, & Dorum Eunuchum: alterum inter Phædriam, & ancillam: idque producitur, donec dignis tandem & argumentis comperiat à Chærea fratre perpetratum scelus, & prodaturque illius dolus per eunuchum, pro quo deductus fuerat: idque anxio & consternato Phædria, ne id grauitè ferat Thais, V. Thees. 1. Peccata non sunt dissimulanda, sed castiganda. 2. Mulieres sunt formarum in adolescentulis diligentissima spectatrices. 3. Camerina non est mouenda, ut est in proverbio. Versatur autem in statu coniecturali generis iudicialis. M. Amantis diligentiam, ut aliquid amico gratificetur, & interuiat, nec non vehementiam in multam irrogadam rei amata gratia, atque muliercularum commenta & cautionem, ne in caput proprium delicta recidant, hæc scena exprimit. Quis que enim natura duce, nisi insaniat, pro temporis ratione sibi cauet: est nanque incassum illa prudentia, quæ rebus suis prospicere nescit. Vers. gen. Quinque & triginta priores iam in ei trim. acat. seu senarii. Qui restant ad finem vsque scena trochaici terr. cat.

Vt narratio & longior fiat, & magis ridicula, pergit in personas spargere. * L. Increpatio in Dorum, quem virginem vitiasse putat Phædria.

PHAEDRIA. DORVS eunuchus. PY-
THIAS. DORIAS.

* EXI foras scelerate: at etiam restitutas!
Fugite prodi: male conciliate. D. obsecro. aiddi
P. H. ob,

Illud vide os ut sibi distorsit carnu fex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paululum si cessassem Pythia,
Domi

G. [paulum] sibi:

Domi non offendissem: ita iam [ornabatur] fugam.

P. *Habésne hominē amabō?* P. H. *[quidni habeam!]*

P. *ō factum bene.*

D O R I. *Istuc pol verò bene. P. ubi est?* P. H. *rógitas!*
non vides!

P. *Videam óbsecro quem!* P. H. *hunc scilicet. P. quis est homo?*

P. H. *Qui ad vos dedúctus hódie est. P. hunc óculis suis*

* *Nos rárarum nunquam quisquam vidit Phédria.*

P. H. *Non vidit! P. an tu hunc credidisti esse óbsecro*

Ad nos dedúctum! P. H. *[nanque álium] habui neminem. P. san.]*

Al. [hau.]

Ne comparándus hic quidem ad illum est: ille erat

Honésta facie, & liberali. P. H. *ita visus est*

Dudum, quia vária veste exornátus fuit:

[Nunc tibi] videtur fœdus, quia illam non habet.

P. *Tace óbsecro, quasi verò paulum intérsiet.*

Ad nos dedúctus hódie est adolescéntulus,

Quem tu verò videre velles Phédria.

* *Hic est vetus, viétus, veterinósus, senex,*

Colóre mustelino. P. H. *hem qua hæc est fábulai*

E'órédigis me, ut quid ségerim? séget nesciam.

Ebo tu, emin' ego te? D. *emisti.* P. *iubé mihi dénuo*

Respóndeat. P. H. *[roga.] P. venisti' hódie ad nos?*

negat.

At ille alter venit annos natus sédecim,

Quem secum addúxit Pármeno. P. H. *ágedum hoc*

mihí expedi

[Primum: istam, quam habes, unde habes.] ve-

stem? taces!

* *Monstrū hominis, non dictúrus!* D. *venit Chérea.*

P. H. *Fratérne? D. sita.] P. H. quádo? D. hódie. P. H. quám*

dudum? D. modó.

In [hódie] h vim habet consónantis.
mu [tra est.] fidisp.

P. H. *Quicum? D. cum Pármenone. P. H. norásne*

D. [adornabat],
fidisp.

[Habésne] prima potest ad verbum præcedentem pertinere, dijasp. Aly omittit [habeam], ibfidisp.

Error vtriusq., Phædria scilicet & Pythia.

* L. Facetus error de eunúcho.

ost. nunquam quisquam, id est, nulla ex nobis.

G. Vel [aliu náque], fidisp.

Elegans Chærea descriptio ab ignota.

E. [Nunc eò tibi], tttfidisp: vel eliso s in

[fædus] tttfidisp. trochæus erit retr. car.

* B. Collatio personarum.

Eunuchi deformis descriptio.

L. Mustelino, flauo, bleychg cel. ad similitudinem mustela.

a. Al. [emerim].

Al. [rogo.] fidisp: vel [syneresi facta in

[hódie] fidisp. tam bicus septem pedum,

si j. h. sp. Legendu' [roga. P. venisti ad nos?]

si j. sp.

R. In [quam] nihil eliditur. Mu [Primum

unde habes ista, quã habes vestem?] fidisp.

* L. Increpatio.

D. Obliquæ interrogationes, quibus testimonio deriuatur.

nitur.

eum prius?

D. *Non: nec quis esset, unquam audieram dicier.* hijdrp
Hunc versum Aldinus codex non habet: & Rinius adulterinum suspi- dicat
catur: tum sequens ita legendus, [D. Nos. P. H. unde. &c.] sed erit diff
septenarius, salsus, nisi quis creticum ex meum esse scie coflatum
admitendum censeat, salsi. Alias legitur [P. H. Non! unde], non
expuncto precedente versu.

* Eunuchus rem aperit.

* L. Hoc secū Phædrīa metuens Thaidem.

G. Al. [hanc mihi.] *Asic in [esse] nihil elidendum, saiaij.*

Mu [hanc mihi vestem.] *saddfi.*

* B. Temulētīæ crimē à se deprecatur.

G. Al. [Iamne.] *Iambicus erit terr. acat. sic & precedens, si legat quoque [Iamne].* diffijli.

* L. Hoc summissē ad Dorum.

Sic interrogat vt ea negari vellet.

* Exclamatio bifariam accipienda.

Al. [ve mihi, P. Y.] &c.

Mu. [nos irrisas], *astfllt.*

E. *Iambicus ter. acat.* fsiidfi.

* Mu. Atqui nondū negauerat: sed intelligit, Rursum in interrogatus. I & hoc summissē.

* D. Amplificatio & dilatio quæstionis.

[P. H. Unde] *igitur fratrem meum esse sciēbas?*

D. * *Pármēno*

Dicēbat eum esse: is dedit [hanc vestem mihi.] fadfi

P. H. * *occidi.* fadfi

D. *Mēam ipse induit: post unā ambo abiērūt foras.* fi fidfi

P. Y. * *Iam satis credis sobriam esse me, & nihil mentitam tibi?* Al. [me sobriā esse, & mentitam nihil?] tffiffit. astfllt.

[Iam] *satis certum est virginem vitiatam esse?* P. H. astfidfi

age nunc bellua,

Credis huic quod dicat? P. Y. *quid isti credam! res ipsa indicat.* astfidfi

P. H. * *Concède istuc paululum: audin? [etiam nunc paululum.]* sat est. G. [etiam nunc paulum.] stratt.

Mu [etiam paululum.] stratt.

Dic dum hoc rursum: Chéream tuam vestem detraxit tibi? astfidfi

D. *Factum.* P. H. *& ea est indūtus? D. factum.* P. H. *& pro te huc dedūctus est?* D. *ita.* astfidfi

P. H. * *Iuppiter magne. ô scelēstum, atque audācem hōminem!* [P. Y. ve mihi.] astfidfi

E'tiā nūc nō credis indignis [nos esse irrisas] modis! astfidfi

P. H. *Mirū, ni tu credas quod iste dicat. quid agam nescio.* astfidfi

[Heus] *tu, negāto rursum. possūmne ego hodie ex te excūlpere* Poteſt [Heus] ad superiorem versum pertinere. ut fllbtu. vel Iambicus censerit. terr. acat. fliidisp. R sunt qui omittant [ego]. A tum in [hodie] vim habebit consonantis. fliidisp. astfidfi

Verum! vidistīne fratrem Chéream? D. *non.* P. H. astfidfi

* *non potest*

Sine malo fatēri, video: sequere [hac] modò ait, modò negat. Mu. [me hac] reiecto [sine] in precedentem versum, in quo etiā legatur [vidistim]. astfidfi

* *Ora*

- Orame. D. obsecro te verò Phédria. P H. I intró.*
*D. *hoi, heí.* *In [hoi, heí] nulla sit elisio aut syneresis.*
- P H. * Alio pacto honestè quo modo hinc ábeam,*
nescio: *R. In [hinc] h vim habet consonantus. E. de si syllaba,*
forte: [nunc] ut si [hinc nunc], atstfát.
- Actum est siquidem. tu me híc etiam nébulo ludi-*
ficábere!
- P Y. Parmenónis tamscio esse hanc technam, quàm*
me viuere.
- D O R Y. Sic est. P Y. * inuéniam [pol hódie parem*
ubi] réferam grátiam.
- * Sed núc quid faciúndum censés Dóryas? D O R Y.*
de [istac me rogas]
- Virgine? P Y. ita, utrum táceámne, an [prédicem?]*
*D O R Y. * tu pol si sapiis, G. [prédicem?] dsstfít.*
- * Quod scis nescis, neque de eunúcho, neque de ví-*
ro virginitas:
- Hac re te somni turba senólués,] & illi gratum fé-*
ceris. *G. Al. [& re]. Al. [exo'lués.] Mv. [Hac re & omni*
turba euolues te.] stfít.
- Id modo dic, abíffe Dorum. P Y. ita fáciam. D O R Y.*
** sed vídeón' Chremem!*
- Thais iam áderit. P Y. quid ita? D O R Y. * quia cùm*
inde ábeo, iam sum] incéperat
- Turba inter eos. P Y. aufer aurum hoc: ego scibo ex*
hoc quid fiet.
- * D. Hoc lentius: vt*
fit causa non fru-
uendi.
- * Deploratio.*
** L. Indicat specta-*
tori quid egerit.
- * L. Oeconomia ad*
futuram ludifica-
tionem Parmeno-
nis.
Al. [hodie, parè ubi
pol], stbtaato.
- * L. Consultatio.*
Al. [istac rogas], tñ
[de], nec elidédū, nec
corripiedū, [dsstfát-
nisi forte [Dorias]
primam producat,
dsstfít.
- * Sanum cõsiliū.*
** L. Prouerbiale,*
quo summa tacitur
nitas significatur.
- * L. Preparatio ad*
sequentem scenã.
** B. αἰτιολογία.*
Mv. [tñc].] sababssp.

ACTVS IIII. SCENA V.

A R G. ^BA cœna militis egrediens ^Dhic simigrauis inducitur vino Chremes, priorũ me-
mor, ritubans in præsentibus, vt ferè ad poti solent. ^MHæc autem scena magis ad delecta-
tionem spectatorum, quàm ad argumenti seriem pertinet. ^VTheses. Rectè D. Augustinus
ait, Ebrietas auferit memoriã, dissipat sensum, confundit intellectum, incitat libidinem,
omnia membra debilitat, vitãque exterminat. Et sic Menander, ἡ πολὺς αἰματος, ἔλγ' ἀναγ-
νῆσαι πρῶτον. Nimirum desipientiã causa est merum copiosius epotum. Et híc verum illud
Aeschylis, Κῦρτος γοῦ εἶδος χαλκός ἐς, εἶδος δὲ ἴθ. Vtrinq̃ue imago mentis representatur. Hic au-
tem emulenti hominis rustici stulta loquentis ^Περὶ πρῶτος, atque Pythagoras nõ malè ebrie-
tatem ^μανίας μελέτη esse dixit. Est enim infantiã cuiusdã meditatio, representatio, & exer-
citiũ. ^LHæc scena per occasionem argumenti exprimit naturam ebrietatis, qua sæpe la-
beantur obstinati animi, & in luxum soluuntur: ^Mexprimunt etiam ebrietatis causã
& effectus, corrumpitur quippe iudicium rationis, & linguã, pedumque titubatio sequitur,
quo nihil turpius excogitari potest. Quapropter Stoici, quos Cicero in Tusculanarũ dispu-
tation

tationibus sequitur, omnium malorum fontem esse intemperantiam, officiorum vero temperantiam dicunt. Ideò dicitur à Græcis, conseruatricis mentis & prudenciæ. Plato libro sexto de Legibus sic ait, Bibere vsque ad ebrietatem, neque alibi ynquam decet, præterquam in solennitatibus eius Dei, qui largiens est vinum.

Uers. gen. Lambici tetrametri acatal. excepto ultimo trimetro acat. & sexto, qui etiam trochaicus tetra. catal. cenferi potest.

CHREMES. PYTHIAS.

D. Atar interiectio est paulatim percepti atque intellecti mali.

ATAT, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.

Ac dum accubabam, quam vidēbar mihi esse pulchre sobrius!

Temulēti cōditio.

Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis officium facit.

*L. Arridentis cum gestu.

P. Chreme. c. quis est? ebem Pythias, * vah quanto nunc formosior

Dudum, i. paulo antē.

Vidēre mihi, quam dudum! v. certē [tu quidem] pol multo hilarior.] G. [tu pot multo alacrior] Mu. [Vidēre, quam dudum? P. certē quidem tu pol multo alacrior.]

Go. Al. [Verum hercle verbum hoc est, SINE Cerere & Baccho.]

C. [Verbum hercle hoc verū est, * SINE CERERE ET LIBERO/FRIGET VENVS.]

*L. Prouerbialis allegoria figurata tribus metonymiis.

Sed Thais multo antē venit? P. [anne abijt] iam à milite? [venit] presentis tēporis, vel creticus tertio loco. R. Al. [an abijt] sed deprauatē.

L. Iā dudum etatē, id est iam longo tempore.

C. Iam dudum etatē: lites sunt inter eos facta maxime.

P. Nihil dixit tum, ut sequerere sese? c. nihil, nisi abiens mihi innuit.

D. Simplex omnino Chremes inducitur.

P. Eho nōnne id fat erat? c. at nesciēbam id dicere illam, nisi quia

Corrēxit miles, quod inléllexi minús: nam me ex trāsit foras.

*V. De more fit parascene scenarū cōpulsio.

*Sed ecclā ipsam. miror ubi ego huic anteuēterim. Mu. [ipsam v. co, miror ubi huic ego], Trās hui. [disyllabū, vel in eo huius habet consonantiū, & erit oclonarius, v. præcedentes, isbdiij.]

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARG. PEx ipsis primis verbis apparet, quam concita, & recens à litigio veniat Thais. Itaque nec nominat militem, nec virginem: sed pronomine utriusque significat, quasi in medio constituta negotio. Mu deinde resciscit Chremes à Thaide Pamphilum esse sororē suam gaudē.

audet, sed metuit militem: recipit tamen animum, comparatque se cum Thaide ad illū fortiter reiiciendum, quem venturum putant ut virginem eripiat. Timidior hīc Chremes inducitur, quam Thais. ^H Est igitur in hac scena preparatio eius turba, quam Thrafo faciet, oppugnaturus domum Thardis. Exordiū est patheticum. nā minatur superbo militi Thais: Laodiceus quem ad pugnam instruitur: Chremetem deinde (R) quō longē animosior inducitur, cōfirmat. Et est epitalis huius partis fabulā. ^V *Thes.* 1 Magna est meretricis confidentia ad grauius facinus parandum. 2 Altae sunt meretricis in captandō fauore, dū periclitantur. Est autem in genere deliberatiuo. Nam exhortatur Thais Chremetem, ut sibi contra Thrafontem adsit, atque hęc propositio hīc statuenda est propter ^z *zēdōs* dissimulata. Meretricis confidentiam & ad omne facinus audaciam perditam, nec non studium, & artem captandi fauoris in aliqua difficultate, ac primōs motus in potestate nostra non esse, Chremetis exemplo hęc scena docet, & exprimit.

Verf. gen. Trochaici tetr. cat. viginti, nempe quinque primi, & decimus septimus cum sequentibus ad finem vsque sene, exceptio vice simo tertio, qui iambicus est tetr. acat. cum octauo, nono, duodecimo ac duobus hinc sequentibus. Ar. sextus, septimus, decimus, undecimus, decimus quintus ac decimus sextus sunt iambici tetr. cat. sine scaz. ontes.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

CREDO *équidem illum iam affuturum esse,*
[ut illa à me eripiat. sine] *Al. [illam ut eripiat. sine], dltttdt.*

[Veniat: atqui] *si illam digito attingerit vno. [ocu-
li] ilico*

*Effodiēntur: * vsque [ad eō illius] ferre possum, in-
éptias,*

*Et magnifica verba, verba dum sint: verum enim
si ad rem*

*Conferēntur, vapulabit. c. Thais' ego iam dudum
hic ad sum.*

*T. O mi Chreme, te ipsum [expēcto. scin' turbam]
hanc propter te esse*

*Factam? & ad eō ad te attinēre hanc omnem rem?
c. * ad me! quō? quasi istuc.*

*T. Quia dum tibi sororem si uideo reddere & resti-
tuere, hac*

*Atque huiusmodi sum multa passa. c. ubi ea est? T.
domi apud me. c. / hem. / T. quid est? Al. [ehem.]*

*Sex precedentes versus Glaream dīstinctione habent, at ab alijs aliter
secantur, nam primo accimtur dimeter trochaicus, [conferēntur
vapulabit.] tltt. Secundi finis est [expectabam.] taltltt. vel [expe-
ctio.] tum [reipsum] fuerit unicum verbum, taltltt. Tertius ita ha-
bet, [Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & aled ad te atti-
nere hanc.] tlttat. Quartus desinit in [si uideo], tlttaltb. Quintus
in [passa.] tlttaltt. vel [huiusmodi] factio trisyuabo, tlttltt. Sextus*

Parascue eius mo-
tus, quē miles exci-
tabit oppugnaturus
aedes.

R. Al. [Ut veniat:
qui.] dlttaltt. al. [il-
li oculi.] bttaltb. i.

L. Apta commina-
tio in militem.

Al. [adeo ego illius],
dtdtaltt. ^MU [eo ego
illius], dtdtdttt.

Al. [expectabā, scin'
tu turbam] sed versus
non constat.

* D. Ut rusticus pu-
dēs & timidus tur-
batus est his ver-
bis. ^L Quasi istuc,
sub. Norim.

* L. Extimescentis,
quia soror apud
meretricem est.

in[quid est?]aat--atque hic fuerit trochaicus dimeter catal. quatuor vero precedentes trochaici tetr. acat.

G. *[est dignum.]* *fallat: ubi in[quid] eliditur d.* *Educta ita uti teque illaque [dignum est.] c. quid ais? T. id quod res est:*

*L. Pulchra gratiarum actio. *Hanc tibi dono do, neque répeto pro illa abs te quicquam préty.*

Al. a me tibi, uti.] aiiiddsp. Alij reyciunt [Gratia] in sequentem versum, & [Chreme] in tertiu[m] in cuius calco legur[us] venit ereptum.] tñ metrica ratio no[n] constat. *C. * Et habetur, & refertur sa me Thais tibi, ita utij mérita es, grátia.*

[Chreme] in tertiu[m] in cuius calco legur[us] venit ereptum.] tñ metrica ratio no[n] constat. *T. * At enim caue, ne prius, quam hãc à me accipias, amittas Chreme.*

** Ad bellu[m] futuru[m] animat.* *Nam hæc ea est, quam miles à me vi nũc erẽptum venit.* *Potes[is] hic cense[re] trochaicus tetr. cat. tñstittu.*

Monumenta sunt que inepti instrumenta vocant. *Abi tu, cistellam [Pythia] domo effer cum monumentis.* *Al. [Pythias].*

D. Riscus, cista pel le contacta: nomen Phrygium. *C. Vidẽ tu illum [Thais!] P. ubi sita est? T. in risco. odiõsa cessus!* *Al. [Thais?]*

** Timoris indicu[m].* *C. * [Militem] secum ad te quantas copias adducere!* *E. Al. [Militem].*

Apagesis, verbu[m] Comicum, i. recede, vel abi si vis. *[At at at. T. num] formidolõsus õbsacro es mi homo? c. apagesis,* *R. At at at timentis. Al. [T. At at at], sed deprauate, & versus non constat.*

R. Al. [omnium, qui metuat], sed versus non constat. *Ego formidolõsus! nemo est [hominum, qui uiuat] minus.*

G. Potes[is] hic cense[re] iambicus, dididfdi. R. [quem], tadffat. *T. Atque ita opus est. c. hau metuo, [qualem] tu me esse hominem existumes.*

** Facile victoriam proponit. Confir- matio ex collatione personarum.* *T. * Immo hoc cogitãto, quicum res tibi est, peregrinus est.*

Minus potes[is] quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus. *Si tantum in secundo [minus] elidatur s, erit iambicus acat. ijiaaifp.*

L. Prudes[is] sententia à tuto. *C. Scio istuc: SED TV QVOD CAVERE possis, stultum admittere est.*

Malo ego nos prospicere, quam hũc vlcisci accepta iniuria.

Mu. [Abi tu.] *[Tu abi,] atque õstium õbsera intus, ego dum hinc transcurro ad forum.*

Ab iusto & possibili. *Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac.*

T. mane.

c. * *Mélius est. T. mane. c. omitte, iam [sistic] ádero.*

T. nihil opus est [sistic] Chreme:

Hoc dic modo, sororem illam tuam esse, & te par-
nam virginem

Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. adsunt.

T. cape:

Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellige xtin?
c. probe.T. Fac ánimo hac presenti dicas. c. faciam. T. attolle
pallium.Pery, huic ipse [est opus] patrone,] quem, dosensô-
rem paro.* D. Fuga occasio-
né hic cupit dari.R. Omittend[us] [sistic],
& retinendum [sistic],
bddd bbf. alij contr a
retine[re] [sistic], & omitt
runt [sistic], bdtfb = t.L. In ius, in iudi-
cium.Nam violento ci-
uilitate resisti solet.Mu. [opus patrone
est.] attollit.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. Phic rursus inepti vanitas militis demonstratur, ^{Mu}ridiculusque eius furor de-
scribitur, Pad amicum tanquam ad hostilem exercitum pergens irritato animo, concitato
cursum, inclinata chlamyde, trepidi & quatientis caput, ^Pfurens faciem instruit, ad pu-
gnam progreditur, ^Loppugnat domum Thaidis: ^{Mu}at cum initio disiecturus omnia videat-
ur, paulo post imbellis adolescentuli, & meretriculæ verbis aliquot fractus, euaneſcit, & in-
timorem conuertitur: ^B& Gnathonis consilio facile dimittit exercitum. ^HCæterum à subie-
ctione exorditur. Nā gradatim ab vno ad aliud descendit. ^VHypotheses. 1 Hic est Thra-
so non tantum verbis, sed & re ipsa vanus ostentator. 2 Gnatho & in periculo semper sui
similis est. 3 Thaidis meretricis vehementia & pertinacia plusquam virilis. Hic quo-
que est oratio mista, in principio exhortatoria est, in qua consilium de adiungendo Thaidis op-
pugnatione intenditur, sed ex verbis Thrasonis Gnathonem dissuasisse pugnam apparet.
^MInanem ostentationem militis gloriosi, & verba sesquipedalia & ante periculum audaciã,
& in ipsa re timiditatem, necnon mores Gnathonicos, ac meretricis vehementiam, hæc sce-
na exprimit. Aristot. lib. 1 1 1. Moralium sic ait, Audaces quidem fortes sunt ante ipsa peri-
cula, & volunt eas: sed cum in ipsis sunt, tergiuerſantur. Fortes autem in ipsis quidem pericu-
lis feruidi sunt: antea verò quieti. *Versigen. Duodeuiginti primi iambici terr. acat. Reliqui
trichiaci terr. catal. ex his tamen nonnulli iambici quoque catal. cenſeri possunt.*

THRASO. GNATHO. SANGA seruus Thra-
sonis. CHREMES. THAIS.H A' NCCINE ego ut contumeliam tam insi-
gnem in me accipiam Gnatho!Mori me satius est. Simalio, [Donax,] Syrisce. se-
quimini:
B. Al. [Dorax,] sed corrupte.* Primum adeis expugnabo. G. recte. THR. virgi-
nem eripiam. G. probe.Epitasis prioris par-
tis in fabula. Est au-
tem perridicula, &
Thrasone digna.* V. Propositio est
& tessera militaris.* L. Resto, probes, pul-
chre. Attende ironi-
cã assentatione ex
ipso verborum ge-

THR. nere.

Al. [multabo.]
Priscianus [cum ve-
ti] legit.

THR. *Male[multabo] ipsam. G. pulchrè. T H R. in*
mèdium huc agmen cum vecti. Donax:

*L. Hoc commodè
 quasi in cunctates.

Tu Simalio in sinistrũ cornu. tu Syrisce in dexterũ.
*Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & *manipulus fu-*
rum? s. eccum adest.

E. *Alias [istum].*
 Ciaissi.

THR. *Quid ignave. peniculon pugnare. qui [istuc]*
huc portes, cogitas!

*L. Salsè & irriso-
 riè responsum.

S. *Egonel* imperatoris virtutem noueram, & vim*
militum:

*R. Ab Abstergeo
 secundæ coniug.

Sine sanguine hoc fieri nõ posse. [qui] abstergerem*
vulnera.

R. *Al. [quin] sed corruptè.*

D. *[domi.]*

*Acerbè militè ir-
 ridet. Hoc autem
 ad spectatores, in-
 dicans militis timi-
 ditatem: sed audit
 miles, & exemplo
 defendit.

THR. *Vbi alij? s. qui (malum) alij? solus Sannio fer-*
uat. [domum.]

R. *[hoc iam].* ididsp.
 Al. *[hoc] sed corruptè.*
 Al. *[viden' tu Thais*
quam hic rem agit?]
 iji*ssp.

THR. *Tu hosce instrue, hïc ego ero post principia:*
inde omnibus signum dabo.

R. *Al. [qui tibi nũc*
vir videtur]. ididid.
 Alii *omittunt [esse],*
 at sine eo versus non
 constat.

G. **Illuc est sapere. ut hosce instruxi! [ipse] sibi ca-*
uit loco.

R. *[ipsum].* ididid.

*L. Attè de Gnatho-
 nis vrbauitate in
 ludendo militè.
 Timorem militis
 aotat.

THR. *Idem [hocce] Pyrrhus factũ auui. C H. [vide tu]*
Thais quam hïc rem agit.]
Nimirum consilium illud rectum est, de occluden-
dis ædibus.

*Sententia ad pal-
 liandam timidita-
 tem.

THA. *Sanè [quod tibi nunc vir videtur] esse, hic*
nèbulo magnus est:

MU *[Omnia pr. exper. verbu].* idaidsp.
 A. *Rinius hanc lectionem*
 improbat. MU *Al. [Omnia prius experiri consilio, sed versus non*
 constat. A. nisi admittas baccium, daedidsp. Iambicus fuerit ut pre-
 cedentes.

*Ne metuas. T H R. quid videtur? G. *fundã tibi nunc*
nimis' vellem dari,

D. *Al. [T H A.] ut hoc à Thasidè*
ad Chremetem dicantur.

Ut tu illos procul hinc ex occultò cãderes: fãcerent
fugam.

THR. *Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam*
mox irruimus? T H R. mane.

*O M N I A P R I V S experiri. quã armis, sa-
 piẽntem decet. Al. *[Consilio omnia pr. exper.]* idaidsp.
 MU *[Omnia pr. exper. verbu].* idaidsp. A. *Rinius hanc lectionem*
 improbat. MU *Al. [Omnia prius experiri consilio, sed versus non*
 constat. A. nisi admittas baccium, daedidsp. Iambicus fuerit ut pre-
 cedentes.

Qui scis, an qua iubeam, sine vi faciat! G. dy ve-
stram

stram fidem.

Quanti est sapere! nunquam, [accêdo.] quin abs te
abeam doctior.

Impudens assentatio.

Mu. [accedo ad te,]
Ibid sp. iambicus.

THR. Thais primùm hoc mihi responde: cum tibi
do istam virginem,

Dixisti mihi hos dies soli dare te? T H A. * quid tū
póstea! T H R. * rogitas. Mu. [hos mihi], * b f d f f i.

* Per contemptum
sic responder. Est
que superba & ap-
pta meretrici re-
sponso.

* D. Contentionis
genus interroga-
tiua.

Que mihi ante oculos amatorem coram adduxi
inum!

T H A. Quid cū illo agas! T H R. & cum [leo] clam
subdixi te mihi! G. Al. [illo] strum eliso facienda in po-
steriore [cum], t t f f f t.

T H A. Libuit. T H R. Pámphilam ergo huc redde;
nisi vi mauis éripi.

D. Libuit superbiest
& meretrici ver-
bum.

D. Hæc pronomi-
na multum signifi-
cantia habent.

* L. Apocopepis ma-
ledicentis.

CH. Tibi illam reddat! aut tu eam strangas! * omniū!
G. ah quid ais! tace. Al. [strangus omnium?]

CH. Quid tu tibi vis! T H R. ego non tangam meam

CH. tuam autem fúrcifer! Vel dic huic esse iambicum acat.
f a a f i j s p.

Est et hic iambicus,
i f a f i s p.

G. Cauē sis, nescis cui maledicas nunc viro. CH. non
tu hinc abis!

Scin' tu ut tibi res [se] habeat! si quisquam hodie hinc
turba cœperis,

G. Potest & hic cen-
seri iambicus acat.
f i d f d f p. Al. [se] se],
f a d f d f p. B. ro [expe-
ris] [ali] as feceris].

Vehemens meticu-
losi comminatio.

Rur'us & hic iambi-
cus, a i f d d f i.

[Faciám ut huius loci, dieique] meique semper me-
mineris. Mu. [Faciám huius loci, dieique,] a t t d t f b.

G. Misere tui me, qui hunc tantum hominem facias
inimicum tibi.

CH. Diminua[m] ego caput tuum] hodie, nisi abis. G.
ám' veró canis! Et hic etiam iambicus, d b d i a i s p. R. al. [ego
tibi caput], d b b a a i s p.

Coniutium in im-
pudentes! & in ma-
ledicos aptum.

Siccine agis! T H R. quis tu? [homo es?] quid tibi vis?
quid cum illa rei tibi est?

Mu. [es homo], A. tum
vel erit iambicus,
d f b d f i j. [rei] quo-
que monosyllabum,
d f b d f f t.

L. Os durum, i. ho-
minem impudētē,
iuxta prouerbiū,
Pudor in oculis: &
est in similitudine ya-
nitatis.

CH. Scibus: principio eam esse dico liberam. T H R.
hem. CH. cinem Attica. T H R. hui. Vel iamb. f d i i i i f i.

CH. Meam sororem. T H R. os durum. CH. miles, nūc
á deo edico tibi, Vel iamb. i j f f a f i,

Ne vim

Ne vim facias vllam in illam. [Thais, ego eo ad Sophronam]

Sophronam R. [Thais, ego ad Sophronam eo]. ^A tum in non eliditur in [Sophronam], satf d f b. ^R Quidam legunt [T H A. ego eo ad Sophronam], ut hoc lentius Chremeti a Thaide dicatur: sed errant. Donatus enim, Hoc, inquit, lentius ad Thaidem Chremes.

Nuricem, ut eam adducam. & signa ostendam

hac. T H R. *tun' me prohibeas,*

Meam ne tangam! C H. *prohibeo, inquam.* G. ** audin' tu: hic* furti se alligat.* Vel iambicus, isdissp.

C H. *Satin' hoc est tibi?* T H R. *idem hoc tu ais Thais?*

T H A. ** quare quire respondeat.*

T H R. ** Quid nunc agimus? G. [quin redeamus:] iam hac tibi aderit supplicans* Al. [quid redeamus:]

Utró. T H R. *credin'!* G. *immo certé: noui ingenium mulierum,*

** Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt utró.* T H R. *be ne putas.*

G. *Iam dimitto exercitum?* T H R. *ubi vis.* G. *Sanga, [vri]sortes decet* R. [ira vri], isd f d t o: vel sitad t o.

Milites, domique, focique fac vicissim, ut memineris.

s. *Iam dudum * [est animus] in patinis.* G. *frugi es.* T H R. *vos me hac sequimini.*

* L. Et hoc irrisorie in militem.

* Metalepticós *furtum* pro omni fraude & dolo accipitur.

* L. Cōtumacia meretricis.

* Vide vani impetus quem exitum fumant.

* Mulierum conditio. ^L Scitè exprefsum muliebri ingenium.

L. *Exercitum*, Magnificè ad risum.

* L. Alludit ad prouerbium, Animus est in coriis.

G. [animus est] f b f a b b.

ACT. V. SCEN. I.

A R G. ^L Redit fabula ad complendam epitasin Chæreæ. nam ^{MU} Thais domum ingredi cum Pamphilam reperisset lachrymantem, stupefacta cœpit rogare ex ancilla, quid accideret. Illa cum rem non auderet indicare, obscure ambiguè respondet. Tum Thais eam adducit foras, ^H ac in eam destomachatur, quod non aperte, quid domi se absente factum narret. ^{MU} denique rem totam intelligit. ^D opportune verò hunc demum virgo vitata cognoscitur à Thaide, postquam scilicet magnopere & defensa est, & retenta. Nam hæc consequentur nuptiæ eius, & Chæreæ, qui illam vitauit. ^P Is in fine scænæ, vt hæc tractatio interuenit. ^V *Thes.* 1 Meretricum est magna curiositas. Amant enim *πολυκαρμωσύν* omnia expiscari cupiant, omniumque negotiis sese ingerant. 2 Insignis calliditas meretricum est, quæ vel vno signo de vitio puellæ factò coniecturam facit. Hic enim Thais statu coniecturali facinus resciscit Chæreæ, & suo iure grauius minis exagitat, cui non tantum gratiæ ex *μυροσ* accedit, qua stomachum læuientia dominæ Teretijus expressit. In principio tamen est *μυροσ*. Expostulat enim & redarguit, cur non vitium puellæ manifestaret. ^M Perplexos ancillarum dolos & meretricum curiositatem, diligentiam & coniecturam hæc scena exprimit. Meretrix nanque callida, & longo rerum vsu edocta, minimo signo quod est, coniectat. Vnde callidi dicuntur illi quorum animus vsu concauit, vt *μαρτυρ* duo opere.

Verf. gen. Iambici trim. acat. sine senarii,

T H A I S . P Y T H I A S .

P E R G I N ' *scelēsta mecum perplēxē loqui!*
Scio, nescio: abijt: audiui: ego non adfui.

* *Non in istuc mihi dictūra apertē es, quid, quid est!*

Virgo conscīssa vēste lācrymans obticet.

Eunūchus abijt. quāmobrem? quid factum est?
taces!

P. * *Quid tibi ego dicam misera! illum eunūchum,*
negant

Fuisse. T. quis fuit igitur? P. iste Chērea.

T. *Qui Chērea? P. iste ephēbus frater Phēdria.*

T. *Quid ais venēfica! P. at qui certō cōperī.*

T. *Quid is obsecro ad nos! [quāmobrem] addūctus*
est? P. nescio, G. Al. [aut quāmobrem], aēdli.

Nisi amāsse credo Pāmphila. T. hem misera occidi.

Infelix, [si quidem] in istac vera prēdicas.

*Num id * lācrymat virgo? P. id opīnor. T. quid ais*
sacrilega!

[Istūcine] intermināta sum hinc abiens tibi!

S. *Quid facerem! ita ut tu [iusti] soli crēdita est.*

R. Al. [invisisti], idēlli. vel eliso d in [Quid], aēlli.

T. *Scelēsta, * [L V P O] ouem commisisti.] dispudet,*

Sic mihi data esse verba. quid [illic hōminis] est!

P. * *Hera mea tace, tace obsecro, salua sumus:*

Al. omittitur alterum [tace], sed versus non constat, sunt tamen qui ad calcem apponant [hominem], baif bp. tum in fine sequentis dijbas. G. [illud hōminis] non vides, ad lisi: & eliso s in [Habemus], id lisi. tertio deinde versus [En?] pro [Ne?] id lisi.

Habēmus hōminem ipsum. T. ubi is est? P. hem ad
sinistram, vidēs

Ne? T. video. P. comprēhēndi iube, quantum [potest.] R. Al. [potes], bāif sp.

T. * *Quid [illi faciēmus] stulta! P. quid faciā, ro-*
gas! R. Priscianus [illa faciēmus], ut sit aniprosi, mu [illi faciēs], id lisi.

Vide amābō, si non, cum aspicias, os impudens

Vidētur. T. [non est]. P. tum, qua eius confidē-
tia est.] Al. [confidentia est?] interrogatiuē.

Epitafis posterioris partis in fabula, deprehēso Chērea.

* D. Nō tu istuc &c. Non est hīc interrogatio.

* L. Timidā respon-
 fio.

D. Venēfica, conui-
 ancium Comicum in
 ancillas.

D. Non rogātis ob-
 secro, sed dolentis.
 L & subaudi Venit.
 Al. [si quidem].

* V. Lacrymat, aut
 archaismus est, aut
 generis ἐρίεως.

Al. [Istūcine], lisi.

* L. Prouerbiū.

Al. [ouem lupo com-
 misisti], iijisp.

Al. [hōminis illic],
 quod versui repugnat,
 nisi spondeus vltima
 sede recipiatur,
 Al. [illud hō-
 minis], dijabi.

* Blandē, ac puella-
 riter arridet.

* L. Agnito adole-
 scēre, mox illi cō-
 ciliatur Thais.

ARG.^{MU} Chærea, cum neque in Antiphonis domum ingredi, neque vestem mutare potuisset. Pœdicius in viciniam suam, causam reddit, cur non mutaverit vestem. Oportuit autem, & de necessitate argumēti fuit, Chæream non mutasse vestem: ut cum meretrix virginem à Chærea riatam audierit, & cum cum turpi habitu incidentem intueretur, eum reum vitiatæ virginis putaret. Pœuberetque post fugam comprehendi. ^{MU} Is enim donum cum redire cogitans in ipsa incidit: à qua primum leuiter obiurgatus est, ^H cum eo expotulando, quod puellam vitiatam. Ac eamque ciuem Atticam: sed deprecante illo, & virginem uxorem petente, facile conciliatur. ^{MU} & ab ea humaniter exceptus, ^P redeunt in gratiam, Pythia tamen renitende, demer tractant de nuptiis cum Pamphila contrahendis. ^I Et est initium catastrophes in hac pœfabulæ. ^V *Thesēs.* 1. Adolescens timet iustam reprehensionem. 2. Magna est meretricum in delictis amatoris condonandis indulgentia. 3. Digna est meretrix multis commeliis. Est autem mista. Nam cum Thaidē in gratiam redit blanda expostulatione preciosa. ^M Timorem iustæ reprehensionis, quæ maxime decet ingenuum Ephebum, ac meretricis indulgentiam in his delictis, quæ amoris ardore committuntur, hæc scena exprimit: monumnumquenque decorum suum seruare debere, nec solum id esse considerandum, an quisquis sit pœna dignus, sed etiam an deceat se talem pœnam irrogare. Digna quippe est meretricis contumelia, sed non omnium est illam inferre. Tales enim personæ relinquendæ sunt aut à vilissimo quoque, aut iusta carnificis manu puniantur.

Verf. gen. Iambici trim, acat. siue senarij.

CHÆREA. THAIS. PYTHIAS.

Hic causam reddit Chærea, cur non mutauerit vestem,

R. Al. [égomet],
ædiiti.

* L. Ego me in p. Eclipsis. subaudi Coniici.

* L. Deliberatio subita.

* D. Primus metus adimit consilium, sed recogitatio reddit confidentiam.

* L. Accomodat se adolescens ad interrogationem meretricis, & tota deprecatio ironiam sapit. *R. [habituorum?]*

Est autem impune habere, idem quod inultum auferre.

A P V D Antiphonem uterque, mater & pater,
Quasi dedit a opera domi erat, ut nullo modo
Intrare possem, quin viderent me interim

Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam

Venit, ubi vidi, sego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam desertum: inde item

In aliud, inde in aliud: ita miserimus

Fui fugitando, ne quis me cognosceret.

* Sed estne hæc Thais, quam video ipsa est: * hæreo:

Ab, quid faciam! quid mea autē! quid faciet mihi!

T. Adeamus, bone vir Dore salve: dic mihi,

Aufugisti nō? c. * heras, factū. T. fati nō id tibi placet?

c. Non. T. credi nō te impune [abiturum!] c. vnam

hanc noxiam

[Mitte: si aliam, unquam admisero ullam, occiduo.]

R. Al. [Amitte: si aliam admisero unquam: occiduo.] b. s. f. i.

T. Num meam sententiam veritus es? c. non. T. quid igitur!

c. Hanc meini, ne me criminaretur tibi.

T. Quid

frdoi T. *Quid feceras? c. paululum quiddam. [T.cho]pau* Crimen extenuat.
lulum impudens! Al. [P T.cho.] Si cretici non admittū-
 tur. ^E legendum bis [paulum] pro [paululum]. fidi.

frasp An paululum [hoc tibi esse] videtur, virginem
 Viuere ciuem? c. conseruam esse credidi.

frbip P. * Conseruam! vix me contineo, quin inuolem in
 Capillum: monstrum, etiam vltro deri sum aduenit.

frasp T. Abi hinc insana. P. quid ita [verò! débteam]
 Credo isti quicquam [furi] sero, si id fecerim:

frasp Prasertim cum se seruum fateatur tuum!

frasp T. * Missa hac faciámus, non te dignum Cha'rea
 Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
 Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

frasp Neque sed pol! quid nunc consilij capiám scio
 De virgine istac: ita conturbasti mihi

frasp Rationes omnes, ut eam non possim suis,

frasp Ita ut equam fuerat, atque ut studui, irádere:

frasp [V]sólidum párerem hoc mihi beneficium Cha'rea.

frasp C. At nunc débinc spero atérnam inter nos grátiam

frasp Fore Thais: sepe ex huiusmodi re quápiam & [sex]

frasp MALO PRINCÍPIO, magna familiaritas

frasp Conflata est. [quid] si hoc quispiam voluit deus!

R. Al. [& quid]. flixap: vel [quispiam] factò dissyllabo, flixap.

frasp T. E' quidem pol in eam partem accipioque, & volo,

frasp c. Immo ita queso. vnum hoc scito, contumeliae

frasp Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio:

frasp Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.

frasp Non adeo inhumano ingenio sum Cha'rea,

frasp Neque tam imperita, ut quid amor valeat, nescia.

frasp C. * Te quoque iam Thais, ita me dij bene ament, amo.

frasp P. Tum pol tibi ab istoc, hera, cauendum] intéllego.

G. A. [tibi ab isto, hera, cauendum esse]. fabisli. ^{MU} [ab istoc ti-
 bi hera cauendum]. d. fbisi.

frasp C. Non ausim. P. nihil tibi quicquam credo. T. desinas.

frasp C. * Ego me tua commendo & committo fidei.

frasp Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix sis.

Mu. [esse hoc tibi].
 fidi.

* D. Opportunè, sto
 machatur, Pythias
 facta mentione con-
 seruæ.

R. Al. [verò abea?]
 sed deprauatè.

R. [panas]

* Artificiose mere-
 tricis accusatio: ac
 leria obiurgatio
 post longam cauili-
 lationem.

G. [edepol] prima bre-
 uis. ^{GO}. [epol]. illaai.
 Aperit viâ futuris
 nuptiis: nã recedit
 à iocularibus ad
 seria.

Muretus rejicit [ut]
 in præcedentem ver-
 sum. aabbsp.

G. [ex] redundat in
 versu: nec in sensu re-
 quiritur. ^A Muretus
 ponit in sequente ver-
 su post [Malo].

Placatur Thais, est-
 que parasceue Cata-
 strophes.

* L. Gratiarum a-
 ctio.

* L. Imploratio au-
 xilij ad ducendam
 puellam.

D. Commendo me no-
 tis, committò igno-
 tis.

E. Al. [capió].

Te mihi patrónam [cúpio] Thais: te obsecro.

Emóriar, si non hanc vxórem dúxero.

D. Si pater, eclipsis aut aposiopesis secunda.

T. Tamen si pater. c. ab quidí volet, certò scio:

* L. Promittit testimonia libertatis.

* Cuius modo hæc sit. T. paululum opperírur

Si vis, iam frater ipse híc áderit virginis:

Nutricem accersitúút, qua illam áluit páruolam.

In cognoscéndo tute ipse áderis Chærea.

c. Ego verò máneo. T. visne intére à, dum is venit,

Domi opperíamur, pórtus quàm híc ante óstium?

Percúpio, amatoricè dictum.

c. Immo percúpio. P. quam tu rem actúra obsecro es!

Nam quid, pro quid nam.

T. Nam quid ita? P. rógitas! hunc tu in adeis cógitas

Mea fidei, puellariter.

Recipere posthac! T. cur non! P. crede hoc meæ fidèi,

Dabit híc áliquam pugnam déñño. T. áhu, tace

obsecro.

P. Parum perspexisse eius vidére audáciam.

G. [Pythia] última breui, d'falip.

c. Non faciám [Pythias] P. non pol credo Chærea,

* L. Ironia.

Nisi si commissum non erit. c. quin Pythias

Al. [obseruandum.]

* Tu me seruáto. P. neque pol [seruandum] tibi

* L. Ioculariter remouétis. v Epilogus est dissuasió-

Quicumq; dare ausim, neque te seruáre: * apágete.

nis.

Adest óptimè ipse frater. c. pery hercle: obsecro

E. In [Adest] prior syllaba pertinet ad verbum precedentem, s'iddi,

Mus [Optimè adest] s' d'iddi,

Abeámus intrò Thais: nolo me in via

* D. Interrogatio increpatoria.

Cum hac ve'ste videat. T. * quámobrem tandem?

an quia pudet?

c. Id ipsum. P. id ipsum! virgo verò! T. I. præ,

Mus [sequar.]

[sequor.]

Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

ARG. Data opera dilabatur catastrophe, admista Parmenonis ludificatione ad debendum spectatorem. In hoc enim loco cogitantis disputatio est apud seipsam Pythia, quatenus Parmenonem dolo possit vlcisci, Meique gratiam reponere. Chremes autem cognitus signis nutricem adducit. Thefes. 1 Sedulitas puellæ est in ludificando conseruata in vindicta, 2 Meretricum astutia in seruulos perspicitur. Meretriciæ ancillæ diligentiã in excogitanda fraude, ac dolosam consultationem, vt par pari referatur, hæc loquã exprimit.

Versum genera. Lambici trimetri acat alect. qui & senarij.

PYTHIA

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

* QUID, quid venire in mentem nunc possit
mibi!

Quidnam! qui referam illi sacrilego gratiam,

Qui hunc suppôsit nobis! c. moue verò ocyus

Te nutritrix. / s. moueo. c. video, sed nihil promoues.

P. Iamne ostendisti signa nurrici? c. omnia.

P. Amabo, quid ait? cognoscitne? c. ac memoriter.

P. Bene se depol/narras: nam illi faueo virgini.

Ite intro: iam dudum hera vos expet at. domi.

* Virum bonum e cum Parmenonem incedere

Video: vide ut otiosus sit: * si dijs placet.

Spero me habere, qui hunc meo ex cruciem modo.

Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:

Post exiho, atque hunc perterrêbo sacrilegum.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. Phic Parmeno gloriatur Chæream pro eunucho subornasse, ita vt virginē præsumptum & dispendium potitus sit. Deinde meretricum ingenia, & sordes commemorat: quare Pythiam, quam non adesse percipit, prius satis commotam, magis irritat: ^Munde non impunè laturum eum minatur. ^V Theses. 1 Improbis suo facinori gratulatur. 2 Est hic morum meretriciorum & domi & foris notatio. 3 Arte suos dolos amatores tractant. Et hic est facti demonstratio mirè elegans, atque ad futuram contentionem via sternitur. 4 Nam exultatio Parmenonis pertinet ad augendam mox ipsius perturbationem. ^M Seruiliis lætancia, que in proprium caput recidit, ac meretricii mores domi forisque, circa victum maxime, hac scena exprimuntur. Serui quippe natura sunt arrogantes, & sese efferunt insolentius, si quid illis ad votum successit, quod tamen fraude ac malitia, non virtute & prudentia factum est: & meretrices arte ac dolis tractant amantes. Elegantiam nanque ac victus frugalitatem in loco simulant, cum domi & illis immundis, nihil voracius, nihil foedius.

Vers. gen. Senarij iambici.

PARMERO. PYTHIAS.

REVI'SO quidnam Chærea hic rerum gerat.

Quòd si astu rem tractauit, dijs vestra fidem,

Quatam, & quam veram laudè capiet Parmeno!

* Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimū, &

Carissimum ab meretrice auara: virginem

Quam amabat, eam confeci sine molestia,

* Sine sumptu, sine dispendio. tum hoc alterum,

Id verò est, quod mihi puto palmarium,

R. [quod ego D. Palmariū, id est, mihi, sdbiip. palma dignum.]

b ij

* L. Repetitio quæ rentis & cogitanda:

Vt prolixior esset risus spargitur catastrophe in alias psonas, & terretur, seruulus Parmeno.

R. Al. [mea nutritrix.]
d. -ati: vel. -d. -asi.
D. Memoriter, plus intulit, quam rogabat.

Al. [apol.] sdbi: al. [adepol.] sdbi: al.

* Ironicòs.

L. Otiosus, securus, qui nihil mali timet.

* L. Ironia indignantis.

Vindictam expetere. Minæ femineæ.

*B. Ab vtili.

*Me repperisse, quomodo adoleſcētulus*** Meretricū ingēnia, & mores poſſet noſcere:**Maturē ut cūm cognōrit, perpētūo oderit.*

Meretricū mores.

*Qua dum foris ſunt, nihil vidēi ur mūdius,**Nec magis cōpoſitum quicquam, nec magis
ēlegans.*

G. Hic, ereticus neceſſarius, niſi in ſcum niſi hū elidatur, & qu cor ripiatur in [liguriū], dfaſdi.

B. Valla [pridiano],
A ſed verſus non conſtat.

D. Miro Poētæ artiſcio Pythias nondum placatur.

*Qua cūm amatōre ſuo cūm cōnant ligēriunt.**Harum vidēre inglūniem, ſordes, inōpiam,**Quam in bonēſtā ſola ſint domi, atque auidā cibi:**Quo pacto ex iure [heſtēro] panem atrum vorent:**Noſſe ōmnia hęc, ſalus eſt adoleſcētulis.**P Y. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,**Vloſcar: ut ne impūnē in nos illūſeris.*

ACTVS V. SCENA V.

ARG. P Simulata perturbatione ſui Parmenonem terret Pythias, P vt ſuprà propoſitū, P cōſingens intus colligatum à Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium. Patque in principio vim magnam oſtendit, deorum implorans fidem, quaſi in hoc negotio nihil proſit humanum conſilium. Parmeno tandem Pythiæ minis terrius, rem omnem ſeni Mux villa redeuntipaperire nititur. H Ridiculē autem exagitatur Parmeno ab ancilla, vt maior ſit riſus in fabulā catastrophe. V Theſis. 1 Hic eſt exemplum quā fraudulentiā ſimulena, & meretrices. 2 Malē ſibi conſcius ſeruus mox mouetur & exagitur. Tota verō ſcena eſt dēpauitū, id eſt, minatoria in genere iudiciali. M Lenæ calliditatem in excogitandis fraudibus, vimque perſuadendi, nec non ſerui non vndique circūſpecti credulitatem, hęc ſcena exprimit. Primum malitiæ adſcribendum eſt, poſtremum verō imprudentiæ, quæ rem animūque loquentis non conſyderat, ſed facili credulitate decipitur, quod maxime dedecet. Exitus enim talem imprudentiam reprehendit. Chryſolus ſeruus apud Plautum in Bacchidibus ſic ait: Nequius nihil eſt, quā egens conſilii ſeruus, niſi habet peccus multipotenti.

Verſ. gen. Trochaici tetr. catal. omnes.

PYTHIAS. PARMENO.

D. Singula pauido & attonito vultu proferenda.

* L. Ficta exclamatio ancillæ. Patque hęc omnia quaſi ſecum loquitur: & fingit ſe neſcire quod aſſiſtat Parmeno.

D. Graues pœnæ quæ poſſunt ceteris documento eſſe, exempla dicuntur.

*P R O H fidem dēum, ſi ſacinus fœdum: ō infelī-**cem adoleſcētulum.*

G. [Prò dēum,] t dſſiſto.

Mu [Prò dēum fidem,] A ſed verſus non ſanatur.

** O ſcelēſtum Parmenōnem, qui iſtum huc addū-**xit. P A. quid eſt!**P Y. Miſeret me: itaque, ut ne vidērem, miſera huc**effūgi foras.**Qua ſutura exempla dicunt in eum indigna! P A. ō**Iuppiter, R. Al. [ſutura eſſe], ſed perperam. xltſſiſto.**Que*

- debet- *Quæ illac turba est: nûmnam ego pery! adibo. quid
 istuc Pythias!*
- blla no *Quid ais? in quem exéempla fient? P Y. * rógias, au-
 daci'ssime?* * Hoc totû terribi-
 liter & cum géitû
 fæmineo.
- tlla to *Perdidisti istum, quem adduxti pro eunúcho ado-
 lescentulum,*
- debet- *Dum studes dare verba nobis. P A. quid ita? aut quid
 factum est? cedo.*
- tlla no *P Y. Dicam: virginem istam, Tháidi, hódie que dono
 data est,*
- tlla no *Scis eam hinc ciuem esse, & seius fratrem / appri-
 mè nóbilem?* Auxesis est, Virgi-
 nem, Ciuem, Nobis
 lem.
- tlla no *R. Al. [fratrem eius esse], tlla no, & eliso
 in seius tlla no.*
- tlla no *P A. Nescio, P Y. atqui sic inuènta est: eam iste vi-
 tiãuit miser.*
- tlla no *Ille ubi rescivit factum frater violentissimus,*
- tlla no *P A. Quid nam fecit P Y. [colligãuit] / primùm eum
 miseris modis. P A. hem,* Al. [colligãuit].
- tlla no *[Colligãuit] P Y. at que e quidem orãnte, ut ne id fá-
 ceret, Tháide.* Al. [Colligãuit] hem.]
- tlla no *P A. Quid ais! P Y. nunc / minãtur porrò sese id. / quod
 mæchis solet:* R. [minãtur porrò, sese id. / ad tlla no. al. [mi-
 natur facturum se id. / ac tlla no.]
- tlla no *Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. P A. qua
 audacia*
- tlla no *Tantum, fácinus audet! P Y. quid ita tantum!
 P A. an non hoc máximum est?*
- tlla no ** Quis homo pro mæcho unquam vidit in domo me-
 retricia* * B. Vtitur deriua-
 tione causæ, & le-
 gum licentia.
 D. Nescio, alturè di
 citur.
 * L. Interminatio.
- tlla no *Deprehèndi quenquam! P Y. nescio. P A. * [ac] ne hoc
 nesciãtis, Pythias,* R. [at]. * potest & hic ve suis censeri
 iam bicus retr. acat. tlla no.
- tlla no *Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium.*
- tlla no *P Y. * hem,* * L. Ficta cõmotio:
 & admirando, il-
 ludit sexuo.
- tlla no *O' bsecro an is est! P A. ne quam in illum Thais vim
 fieri sinat.*

Ornata & familiaris locutio.

*L. Confilio Poëta rectè prohibetur Parmeno ne ingreditur, sed senex potius: vt conficiatur nuptia.

Atque adeò autè cur non egomet intrò eo! P. Y. *vide dff bca.

Parmeno

Quid agas, ne neque illi profis, & tu pèreas. nam hoc putant, R. Alij omittunt [neque], sed perperam.

Quicquid factum est, ex te esse ortum. P. A. quid igitur faciam miser!

Quidve incipiam! ecce autem video rure redeuntem senem.

Dicam huic, an non? dicam hercle, etsi mihi magnum malum

Scio paratum. sed necesse est, huic vt subueniat.

Sapis, ironicè, irrisorie.

R. Al. somnem ordinem, [b]ssistiv: vel sic, assistiv, ubi [abeo] dissyllabum fuerit. M. U. [narrato ordine], bssistiv.

Ego abeo intrò: tu isti narrato somnem rem ordine, vt factum fiet.

ACTVS V. SCENA VI.

ARG. Incautè prodit se Parmeno impulsus dolo ancillæ. M. U. nam redeunt in urbem seni rem totam, vt gesta erat, aperit. Illi suo Chærea timens, domum meretricis ingreditur. P. Firmatur status mentis trepidantis senis, vt appareat quàm inopinato malo amens fieri possit: quod ipsum superius & in Parmenone seruatum est. Imparatis enim mentibus mala maiora sunt. Ergo nunc tam otiosus incedit senex, vt neque mores increpet, nec quicquam suspicetur mali: sed agat gratias proximæ villæ, cuius beneficio non scit quid in vrbe agerent filii: quorum amores & facta nunc demum cognoscit ex P. imprudenti Parmenonis narratione. P. Et nunc adest vbi opus est Poëta. Et vjde hanc causam fuisse, cur non ad villam diuernerit. Omnes villas Comicas suburbanas esse, commoditatem ipsam nunc explicat & ostendit. V. Theses. 1 Magna opportunitas est in vicino fundo & iucunditas. 2 Malis sibi conscii penè obmutescunt, trepidant, & in dicendo nullum ordinem seruant. 3 Adolescentum potissimum Christianorum est, vt ignorent quid sit meretrix. 4 Serui affligi & suos heros affligi exoptant. M. Boni ciuis rem domesticam curantis, agentisque citra aliorum iniuriam, honestum & nullis censuris obnoxium negotium, hæc scena describit: exprimens affectum patris, qui vehementer commouetur, qui nouos filiorum ardores, ac prodigalitate intelligit. Est enim senex auarus, & rem maximo labore partam turpiter perire in primis indignatur: exterretur, inquam, re noua, & inopinata. Vnde Seneca de consolatione ad Martianum sic ait, Quæ multò antè prouisa sunt, languidiùs incurrunt: & auferunt vim presentibus malis, qui futura prospexit. Fortuna illis est grauis, quibus est repentina: facile tam sustinent, qui semper expectant. H. Credulitas etiam in hac scena damnatur: nam dum credulus est ancillæ Parmeno, admodum ridiculus euadit.

Vers. gen. Iambici trimetri acat. siue senarij.

[LACHES senex.] PARMENO.

Al. [SENECX.]

D. Annotandum quod huius senis nomen apud Terentiū non est: apud Menædrum Si non dicitur.

Energia senilis eloquij.

EX ME O propinquo rure hoc capio commodi: Neque agri, neque urbis odium me vnaquam percipit.

Vbi

Vbi satias cœpit fieri, commūto locum.

Sed estne ille noster Pármeno? & certè ipsus est.

Quem præstolâre Pármeno hîc ante ostium?

P. *Quis homo est? [hemb.] saluum te aduenîre here gaudeo.*

L. *Quem præstolâre? P. * pery: lingua hæret metu.*

L. * hem,

Quid est, quod trépidas? satisne saluè? dic mihi.

P. * *Here, primùm te arbitrâri [quod] res est, velim:*

Quicquid huius factum est, culpa non factum est mea.

L. *Quid? P. rectè sanè interrogâsti, oportuit*

*Rem prenarrâsse me. * emit quendam Phédria*

Eunúchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Tháidi.

L. *Emit! pery hercle, quanti? P. viginti minis.*

L. *Actum est. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.*

L. *Hem, quid? amat! an scit iam ille, quid meretrix fiet?*

* *An in astu svenit? * aliud ex alio malum.]*

R. Al. [svenit aliud ex alio malum:] sed depravatè.

P. *Here, ne me spectes: me impulsore hac non facit.*

L. *Omitte de te dicere: ego te fúrcifer,*

* *Si vivo. Sed istud quicquid est, primùm expedi.*

P. *Is pro illo eunúcho ad Tháidem hâc deductus est.*

L. *Pro eunúchôn? ! P. sic est: hunc pro mœcho postea*

Compréhendere inius, & constrinxere. L. occidi.

P. * *Andáciam meretricum specta. L. nunquid est*

Aliud mali, damnive, quod non dixeris,

[*Réliquom?*] P. *tanium est. L. cessò huc inirò irrumpere? E. fortè [Relictum?] [istisp.] In [huc] h. vim habet cõsonatis.*

P. * *Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum:*

*Nisi, * quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,*

Propter me hisce aliquid esse euenturum mali.

L. *Satias, vetustè pro satietate.*

Parmeno sese temere prodit.

Mu. [hem.] Jassiai.

* L. Hoc ad spectatores.

* L. Metuentis ac suspicantis.

Mu. [id quod].

* Expurgatio criminis, tanquã obiciatur.

L. Defensio perturbata psonæ ante narrationem.

* L. Attende copiã Poëtæ qua eandem rem iterum sic nar-

rat, vt ne sit tædio spectatori.

D. *Actum est*, desperantius verbum, siue

vparcemia.

* L. Prouerbiũ de callidis & vſu per-

ritis.

* V. *ταρκαυδεις*, vt nulla calamitas

ſcit ſola.

* Pulchra Iaposo-

peſis comminãtis, p ſcilicet Te vlcif-

ſcar: quia neceſſario ſequitur.

Pro Eunuchôn: Jadmira-

tiuè. P. Nò interrogat ſed exhor-

reſcit.

* D. Oratoriè auertit iram ſenis à ſe & à Chærea: atque deriuat in meretricem.

* L. Hoc ad ſpectatores.

* B. Se ſolatur à neceſſitate.

Nam

* D. Nota caussam pro occasione.

Nam iam diu aliquam caussam querēbat senex, obfisi
Quamobrē insigne aliquid faceret: is nunc repperit.* addit

ACTVS V. SCENA VII.

ARG. P. Pythias egreditur veluti irrisura, Parmenonem vt ipsa putat. egredi autem Poeta cogitur, vt doceat populum quid intus egerit senex. Ergo persona cachinnans induitur, quarens Parmeacnemiaspectūque eius ob nimium risum loqui posse, ^M quod eandem que iucit imprudens, vt rem totam detexerit seni. ^V *Theſis.* i Mirum est, quam libere plaudant puellæ voti sui compotes. 2 Mulieres sunt vindictæ cupidissima. Semper pari referre cupiunt. Scena est *σκωπτικὴ* illusoria propter nimiam serui credulitatem. Similem muliebri cachino Pythias Parmenonem irridet, quod seipsum prodiderit, & decipiendum præbuerit. ^H Proinde vtile est, meminisse illius Epicharmi, *ἐπιχάρμιος ἐπί τῆς ἰστορίας*. ^M Gestis libertitæ meretricis voti cōpotis, ac insultatio aliena stultitia, hac scena exprimuntur. Triquetra quippe meretricis animus, & hilaratus applaudit sibi, cum par pari relatum est, & vicium irridere potest: talem mentis hilaritatem nullo auro permutaret: gaudet enim, vt dictum est, vindicta mulieris animus.

Verſ. gen. Iambici tetr. cat. alelici siue scazantes.

PYTHIAS. PARMERO.

Hic persona cachinnans induitur, quarens Parmenonem, cuius aspectu ob nimium risum vix loqui potest.

N V N Q V A M ſēde pol' quicquam iam diu, quod magis vellem euenire, <sup>G. Al. [ade pol' tum
[dim] moroſylabum,
& in: magis] quoque eliditur s, ſiſſidiv. al. [pol'] ſiſſidiv.</sup>
Mibi euenit, quam quòd modò senex inrò ad nos venit errans:

G. [ſebam.] vel in eo ſi ſyncr. ſis.
* D. Ridētē mīratur Parmeno.

Mibi ſole ridiculo fuit, que quid timēret [ſciēbam.]
P A. * Quid hoc autem eſt! P Y. nunc id pródeo, vt conueniam Parmenonem:

Sed ubi ób ſecro eſt? P A. mēre' quarit hac? P Y. atque eocum vīdeo: adibo.

* L. Vox laſſæ & deſſæ ridendo.

Hac verba pronūtianda ſunt riſu interrumpente.

B. Al. [pol'], ſiſſidiv. al. [ade pol'], ſiſſidiv.

P A. Quid eſt inēpta? quid tibi viſ? quid rides? pergin' P Y. * [perij:] B. [ah, ah, ah, perij:] ^{! A ſed verſus non cōſtat.}

Deſſa iam ſum mīſera [ſe] ridēdo. P A. quid ita? P Y. [rogitas?] G. Al. [de re] & [rogas?] ſiſſidiv.

Nunquam ſēde pol' hōminem ſtultiōrem vidi, nec vidēbo: ah,

Al. [Non pote ſatis narrari], ſiſſidiv.

[Non poſſum ſatis narrāre] quos ludos præberis intus.

At etiā primò cāllidum & diſertum crēdidi hōminem:

Obiurgatio à tēpo re de leuitate credēdi.

P A. Quid! P Y. ilicōne crēdere ea que dixi, oportet tu re!

An pænitiēbat, ſagittij, te aũ hōre quod feciſſet Adol

- Adolēscens, ni miserū in super etiā patri indicāres!*
 Nam quid *illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit
 Illam esse eum indūtum pater! [quid? est? iam] scis te perisse?
 P A. * [Hem, quid dixisti] pessuma! an mentita es? etiā rides!
 [Itāne] lepīdum tibi visum est scelus nos irridere!
 P Y. nimium. Mu. [Itāne], iaav [sbv].
 P A. * Si quidem istuc impūnē habueris. P Y. * verum!
 P A. reddam hercle. P Y. credo.
 Sed in diem istuc Pārmeno est fortāsse, quod minitāre:
 Tu iam pendēbis, qui stultum adolēscētulum [nobilitas.]
 Flagitjs, & eūdem indicas: uterque in te exēpla [sedent.]
 P A. * Nullus sum. P Y. hic pro illo mūnere tibi honos est hābitus: abeo.
 P A. E' gomet meo indicio miser, * quasi sorex, hodie perij.
- D. Illi, adolēscēti scilicet.*
G. Al. [quid? iam.] fiffifav. Al. [P A. quid est? P. iam].
G. Al. [Ehem quid dixti] jiffifb-.
** L. Ira & indignatio Parmenonis. Lepidum scelus irrifionum intelligit.*
** L. Comminatio. P sub, Tum nimium.*
** D. Verum? Iridentis interrogatio.*
R. Al. [denobilitas.] sed perperā. fiffifd-.
D. Al. [eder.] se [edent]. figuratū est: fiffifed]. rectis. & plus est Eder quā Dabit.
** D. Hoc secum Parmeno.*
** L. Prouerbialis comparatio in eū qui culpa sua deprehenditur.*

ACT. V. SCEN. VIII.

ARG. ^{MU} Redit ad Thaidem Thraso, non animo bellandi, vt prius: sed vt deditioem faciat, & que illi tradat in seruitutem. ^B idque Herculis exemplo qui Omphale seruiuit in lanificio: pro claua & leonis tegnime, acceptis ab ea calatho & colo. ^H atque hīc Gnatho vim militis debilitat. ^D Summa igitur desperatio est apud militem reconciliandā amicā, ad hoc vt e quo animo ferat admitti Phædrīam, dum ipse quoque recipiatur nam non in fine fabulæ consistendus est. ^V *Thes.* 1. Mulierosi penitus cuncti se mulieribus dedunt: apud Aristotelem sunt γυναικῶν γέροντες, sub imperio vxorio viuētes. 2. Infelicissimē cadūt omnia iis, qui adulatorēs audiūt & hīc initium ad catastrophem fabulæ sit. Hīc quoque est de Thrasone delibēratio, Dedātne se Thaidi, atque Thrasonicā iactantiæ ridiculū exitus describitur. ^M Ignānia militis gloriofi, & imbecillitas consilii, nec non turpis exitus illorum, qui indecoris adulationibus, pernitiosisque assentationibus præbent aures, hac scena describitur. ^H Hic enim confyderare licet ad quos exitus militem induxerit Gnathonis assentatio. Nam dixerat suprà, iam tibi hæc aderit supplicans vltro, Hic contrā, miles vltro se dedere Thaidi ac deuouere satagit.

Vers. gen. Trochaici tetr. catal.

GNATHO. THRASO.

QUID nunc? qua spe, aut quo cōsilio huc inuis? Catastrophē orditur de milite.
 quid [ceptas] Thraso? ^{D. Inceptas.]} ^{A. ffsakit- & eliso siss[imus]. ffsadit-.}
 T H. Ego
 tum à menta trahi.

TH. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. G. * quid est!

*L. Interrogatio reprehendentis: seu Admiratis, q. d. Tunc Thaidi seruiet! indignum facinus. G. Al. [T. Pery. quid aut em hoc].

TH. Quis [minius quam] Hercules seruauit O'mphale! G. exemplum placet. Ma [minius huic, quam].

Vtinam tibi committigari videam sandalio caput. Sed fores crepuere ab ea, sperij. TH. * quid hoc autem est mali?

Al. [T. H. perij, quid aut em hoc], MU [Sed quid? fores crepuere ab ea. quid aut e hoc,] A sed versus non constat. si post [ea] ponatur, perij erit iambicus acat. sibaai sp.

Hunc ego nunquam videram: [et iam hic quidnam properans profilit!] R. Al. [et iam huic quidnam properans profilit?] MU [et iam quidnam properans hinc. profilit?] ddaia sp. iambicus acat. fuerit.

ACTVS V. SCENA IX.

ARG. Hic persona Chærea est, feruens gaudio, ut adolescentuli est in prosperis rebus. Quod Thilumenam permisso parentis sit vxorem habiturus. Nec mirum insanè exultantibus, qui iandudum ob id solùm, quod vitiauerat virginem lætabatur. Narrat etiam pater suus Thaidem in fidem & clientelam acceperit. Interuenitque Phædria, ut pote quod domi erat, & audierat quæ gesta erant apud Thaidem, ex relatione Parmenonis. Deinde Thaidis continetur. cum militis inuentus, qui Gnathonis opera & blandiments in thalem & partem meretricii amoris recipitur à Phædria. atque ita absoluitur catastrope utriusque partis fabulæ, & plures personæ committuntur, ac iucundus fabulæ finis imponitur. Thefes. 1 Adolescentes Venerei optato amore gaudent & triumphant, 2 Virtuta puella amatori despondetur. 3 Riualis fatuus, insulsius, & tardus, sed si liberalis fuerit, non subito est explodendus. Est autem ista. Siquidem in Phædria & Chærea est grandioria, in Gnathone & Thrasone peti oria. Nam Gnatho pro Thrasone de comunicando amore fratres interpellat & exorat. & est perfecta catastrope. Adolescentens Venerius, cui bonam summum esse videtur optato amore frui, h. c. scena describitur. Actuans quippe naturali colore iuuenilis animus, lucrum aspernatur, & rem domesticam augere parum curat, cum intelligentiam nondum sit expertus. Venerem in primis sectatur & appetit. Vnde Horatius in Ars Poetica scribens ætatum mores & studia, sic ait, Reddere qui voces iam scit puer, & pectore certo Signat humum gestit paribus colludere, & iram Colligit & ponit, temere muræ in horas. Imberbis iuuenis tandem custode remoto, Gaudet equis, canibusque, & appugramine campi, Cæreus in vitium flecti, monitoribus asper, Vitium tardus prouisor, prodigus æris. Hæc ætatum studia & mores, eruditè, copiosèque describit Aristoteles lib. 1. Theodestem. Adhæc hominem stultum, ac penitus nullius consilii, ab his deridit, quos assentationibus bibulas præbet aures: & contemni, atque bonis spoliari, docet hæc scena.

Vers. gen. Vnde viginti primi sunt iambici tetr. acat. quibus addi possunt vice simus primus & vice simus tertius: ultimus est quoque iambicus acat. sed dimeter. Reliqui omnes sunt trochaici tetr. acat.

CHAEREA. PARMENO. PHAEDRIA. GNATHO. THRASO.

I. Lætitia Chærea. Populares, qui estis de populo, vel quibus populus fauet.

POPVLARES, ecquis me vixit hodie fortunatior!

Nemo

- Nemo hercle quisquam: nam in me planè dij potestatem suam
 Omnem ostendère, cui tam subito tot* [congruerint] commodà. *L. Congr. i. cōmodè simul euenerint. R. Al. [congruerint.]
- Quid' hic letus est! c. ò Pàrmeno mi, ò mèarum voluptatum omnium
 Inuēntor, incēptor, perfectōr: scin' me in quibus' sim gaudijs?
 Scis Pàmphilam mēam inuēntam ciuem? P A. au- D. Meam, amatoridē dixit.
 dūi. c. scis sponsam mihi? D. Sponsam, participium hic est.
 P A. * [Bene, * ita me dij ament, factū. c. audin' tu il- * L. Gratulatio.
 lum.] quid au? c. * tum autē Phédria G. [Ita me * L. Iutamētum ad
 dij ament, bene factum. G. audin' tu hic], aiaf dff. * L. Terretur miles
 Meo fratri gaudeo amōrem esse omnem in tran- ad promouendum
 quillo. vna est domus: catastrophen.
 Thais patri se commendauit in cliētēlam, & fidem: Al. [Ita est Thais?]
 Nobis dedit se. P A. fratris igitur [Thais tota est?] sic bffip.
 c. scilicet. * V. A tuto, quia
 P A. * Tam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles [pel- Thrafo expellitur.
 lutu] foras. E. Alias [pelletar],
 c. [Tū tu, frater ubi ubi est, fac] quàm primūm hac dffiffi.
 audiāt. P A. visam [domum.] G. Al. [domi.] G. Al. [Frater ubi
 ubi est, tu fac],
 T. Nūquid Gnarho dūbitas, * quin ego perpēuō per- dffiffi. al. [Frater
 ierim? c. sine ubi ubi est, fac], tum
 Dūbio, opīnor, c. * quid commēmorem primūm! aut fuerit trochaeus cat.
 quem laudem māxumē: rāffiffi.
 Illum qui mihi dedit consiliūm vt fācerem, an me * V. Alseueratio est,
 qui' ausus' sim & desperanti com-
 Incipere! an forī unam, collaudem, quā gubernā- petit.
 trix fuit: * D. Diaporesis ora-
 Quae tot res, tantas, tam opportunè in vnum con- toria (i. interroga-
 clūsit diem! tio sub dubitatio-
 An mēi patris festiuitatem & facilitatem.]* * ò * Obsecratio cōtra
 Iūppiter, R. Al. [felicitem? sed perperam. A. Alij. An] prae- fortuna varietatē.
 cedenti ver. sui apponunt. ij dffiffi.
- Serua obsecro hac nobis bona. P H. Dij vestram fidem,

dem, incredibilia

Mu. [est.] *Atum* in
[præsto] non sit elisio.
Laud Thaidis à
Chærea.

Parmeno modo que narravit! sed ubi est frater? c. [ab]st. [ab]st.

præsto [ade]st.]

P. H. Gaudeo. c. satis credo nihil est [Thaide hac tua] ^{d[ist]i[n]ctio}
frater dignius] ^{d[ist]i[n]ctio} *G. Thaide tua dignius,* tatatatu, est que
trochaicus ut sequentes. *Mu.* [Thaide hac frater tua] d[ist]i[n]ctio.

Quod ametur: ita nostra est omni faulrix familie. ^{ab]st.}

*L. Ironia reprehē-
dentis.

Insuauissimus a-
mor est, quo frui
non licet.

*D. *zōōdēra* velut
afflicta & lassa, pro
nuntianda sunt.

Aliās [tamen],
ab]st. [tamen], elisio d in
[apud]. *Mu.* [aliqua
in parte tamen],
ab]st. [tamen].

*B. A. facili.

*B. Ab vtili: L. Ma-
gnificē & ridiculē.

Mu. [hoc si],
bd]st. [tamen].

*Donum parasito
dignum. L. Parasiti-
ca optatio.

*D. Hoc totum su-
perbē ac minaciter
inquit adolescens.

E. [ergo in his te],
fat]st. *Mu.* [ergo in
his te ego], fat]st.

*L. Comminatio.

*L. Blanda irrisio.
P. Eia interdū hor-
tantis, ergo nunc
correctiōne signi-
ficat.

P. H. hui, * mihi

Illam laudas! T. *péry,* quanti d[ist]i[n]ctio minus' sp[er]i est.] tan- ^{d[ist]i[n]ctio}
tō magis amo. [minus sp[er]i est] anapa[stus]. *minus'* sp[er]i est. ^{d[ist]i[n]ctio}
Mu. [sp[er]i est minus.] ^{d[ist]i[n]ctio} *A* tu fuerit dactylus sp[er]i est minu'.

O bsecro *Gnatho,* in te spes est, c. quid vis faciā? ^{ab]st.}

T. p[er]fice hoc

**Præcibus,* p[re]t[er]io, ut h[er]eā in parte aliqua [tandem] ^{ab]st.}
apud *Thaidem.* ^{ab]st.}

G. Difficile est. T. * si quid collibuit, noni te. hoc si ef- ^{d[ist]i[n]ctio}
feceris.] ^{d[ist]i[n]ctio} *Bemb.* [conlubitum, noni te, hoc si feceris.]

**Quod vis donum,* [et] p[re]m[ia]m à me optato: id ^{d[ist]i[n]ctio}
optatum feres. ^{d[ist]i[n]ctio} *Bemb.* tollit [et].

G. Itane? T. sic erit. *G.* [si hoc] efficio, * postulo ut mihi ^{d[ist]i[n]ctio}
tua domus ^{d[ist]i[n]ctio}

Te presēte absēte p[re]teat: inuocato ut sit locus ^{d[ist]i[n]ctio}
Semper. T. do fidem ita futurum. *G.* accingar. *P. H.* ^{d[ist]i[n]ctio}
quem hic ego audio?

O *Thraso.* T. saluere. *P. H.* * tu fortasse que facta hic ^{d[ist]i[n]ctio}
sient. ^{d[ist]i[n]ctio} *R.* [facta que], t[er]st[er]t. ^{d[ist]i[n]ctio} *E* [fortassis hic que facta sunt],
t[er]st[er]t. ^{d[ist]i[n]ctio} *al.* [fortasse que facta hic sint nesci?] ^{d[ist]i[n]ctio} *A* tum fue-
rit iambicus retr. car. d[ist]i[n]ctio: ac sequens ita legitur, [T. Scio. *P. H.* cur
ergo in his ego te], at]st. ^{d[ist]i[n]ctio} *ultima producta in ego].*

Nescis. T. scio. *P. H. cur* [te ergo in his ego] consp[er]icor ^{d[ist]i[n]ctio}
regionibus!

T. *Vobis fretus.* *P. H. scin* quā[m] fretus! * miles, edi- ^{d[ist]i[n]ctio}
co tibi,

Si in platea hac te offēdero p[er]st unquā, nihil quod ^{d[ist]i[n]ctio}
dicas mihi, ^{d[ist]i[n]ctio}

Alium querēbam: iter h[ab]ui: peristi. *G.* * eia ^{d[ist]i[n]ctio}
haud sic d[ic]et.

- PH. *Dictum est. G. non scognosco vestrum tam superbum. P. H. sic erit.* Al. [no. co genus], flastitv.
- G. * *Præius audite paucis: quod cum dixerò, si placuerit,* *D. Insinuatio.
- Facitote. P. H. *audiemus. G. * in concede [paulum] sicut Thraso.* G. Ali. [paulum], atastitv.
- Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
- Me, huius quicquid facio, id facere maxime causa mea:
- Verum idem si vobis prodest, vos non facere, incertitia est.
- PH. *Quid id est? G. * militem rivalem ego recipiendum censeo. P. H. hem,* Al. [ego rivalem], atastitv.
- Recipiendum! G. [cogita modo: tu] * *hercle cum illa, Phædria,* Al. [cogita: modo tu] ^D *Incerta distinctio est.*
- Et libenter vivis, etenim bene libenter vicitas:
- Et quod des, [paulum:] & necesse est multum accipere Thaidem, G. Al. [paulum], flastitv.
- * *Vi tuo amori suppeditare possit, sine sumptu tuo.* *L. Propositio con filii ^v de recipiendo milite.
- Quidam non distinguunt post [tuo].* *L. Ratio ab utili, quæ colligitur per ratiocinationem.
- * *Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo* [Ad] *pertinet ad versum præcedentem si amphibrachys rejicitur.*
- Nemo est. * *principio & habet quod det, & dat, nemo largius:* *L. Assumptio.
- Favus est insulsus, tardus: stertit noslesque, & dies. R. *Suppeditare, absolute suppetere, non deesse. al. [suppeditari] sed perperâ.*
- * *Neque istum metuas ne amex mulier: facile pel- las ubi velis.* Mu. [pellas facile] Caaaf br. * *Perfuasiones varietate ab utili.*
- PH. *Quid agimus? G. * præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto:* *L. Confirmatio assumptionis à persona.
- Accipit [hominem nemo melius prorsus, neque] *prolixius.* Bemb. [homo nemo melius, neque] ^A *tum fuerit trimiter, ambicus, dabds p.* Al. [hominem neque melius pro: sum, neque], tbdafatv. D. *Favus, verbis & dictis, insulsi, corde & animo. tardi, corpore & mente.*
- [P. H. *Mirum, si illoc homine quoquo pacto opus est.* D. [C. Mirum,] & [P. H. idem].] * *Idem, cupatio.*

* D. Gratiarum actio est. ^v Conclufio est istius petitionis.

* L. Prouerbium à Sifyphi fabula i laborantes & parum proficientes.

* D. Offedit fidè amicitiaè parasiticaè. *R. Al. [præco.] sed deprauatè, dñsttu.*

* Ironia, sed quam non intelligit miles.

* D. Amarior est ironia in vitiosos homines, quàm veritas. Propriè Facta militibus ascribuntur. Iactantia militis.

Assentatio Gnæthonica.

Bembus [præter promissum est.] Arum fuerit hypercataleëticus, dñsttu. Mu [prætermisum est: ire hac. Vos valetè.] sed verus non constat.

G. * *Rectè facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in vestrum gregem*

Recipiatis. * *saris diu hoc iam saxum [voluo.] P H. recipimus.* *R. Al. [verso.]*

C. *Ac libenter. G. at ego pro istoc, Prædria, & tu Chærea,*

Hunc comedendum, & deridendum vobis [propè] no. / C. placet.

P H. *Dignus est. G. Thraso, ubi vis, accède. T. obsecro te quid agimus?*

G. *Quid! isti te ignorabant: postquam eis mores ostendituos,*

Et collaudaui secundum facta & virtutes tuas, Impetrâni. T. bene fecisti, gratiam habeo máximam.

Nunquam etiam fui vsquam, quin me omnes amarent plurimum.

G. *Dixi' egos in hoc esse vobis] Atticam eloquentiam?* *Mu. [vobis in hoc esse], catstet.*

P H. *Nihil [prætermisum.] ite hac omnes vos. valète, & plaudite.*

CALLIOPIVS RECENSVI.

HEAVT

[HEAVTONTI MORVMENOS]

Go. [Pub. Terentij
Afr. Heavton: mo-
menos.]

GRAECA EST MENANDRV. ACTA LV-
DIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LEN-
TVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIB.
CVRVLIB. EGIT [AMBIVIVS] TVRPIO.
MODOS FECIT [FLACCVS CLAVDI. ACTA
PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS.] DEINDE
DVAB. DEXTRIS. ACTA ETIAM [TERTIA,
*C. CORNELIO, M. IVVENTIO COSS.]

Go. [L. Ambivivus].
Go. [Clau. Flaccus
Clau. Filius tibijs pari-
bus. Acta].
Go. [Tertio. Edita T.
Sempronio Graccho,
M. Iuventio Helna
Coss.]

* E. Vide Anno ab
vrbe condita 591.

FABVLÆ INTERLO-
CVTORES,

CHREMES *senex.* DROMO *seruus.*
CLITIPHO *adolescens.* SOSTRATA *matrona.*
SYRVS *seruus.* BACCHIS *meretrix*
MENEDEMVS *senex.* PHRYGIA *ancilla.*
NVTRIX.
CLINIA *adolescens.* ANTIPHILA *amasia.*

C. SVLPITII APOLLINARIS IN
HEAVTONTIM. PERIOCHA.

Verf. gen. Senarij. id est. iambici trimetri acat.

IN MILITIAM proficisci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater:
Animique sese angēbat. facti pœnitens.
Mox ut frenēsus est. clam patre dinortitur
Ad Clitiphonem: is amabat. scortum Bacchidem.
Cum accēseret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut eius Bacchis venit amica. ac seruola
Habuum gerens Antiphila. factum id quod patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri.
Decem minas meretricule aufert à sene.
Antiphila. Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia. aliam Clitipho uxorem accipit.

Mu. [reuerſu' eſt.
clā patrem]. hifp.

IOHANNIS CALPHVRNII BRIXIENSIS VIV
CLARISSIMI IN P. SEXTI TERENTII HEAV-
TONTIMORUMENON PROLOGOMENA.

HAEC Fabula, Menandri Graeca: quae facta à Terentio Latina nomen idem obseruauit. Graeci nominis euphoniā perderet, quod Terentius minus laudis existimaret proferre, quàm Graeca transferre. Nomen habet à sene seipsum excruciantē ob filii absentiam quem amātem duritia sua in militiam proficisci compulerat. *εαυτοῦ τερπνοῦς*, Latine seipsum excrucians interpretatur. Illud animaduertendum, omnes Terentianas fabulas, ex vtroque genere mistas, praeter hanc. Nam Comœdiæ aut motoria sunt, aut statariae, aut mistæ. *Μοτορικῆς*, turbulenta: *Στατικῆς*, quietiores: *Μιστῆς*, ex vtroque actu consistentes. In hac, quae plurimum delectat actu & stylo, primæ partes sunt Menedemi & Chremetis: secundæ, Clinia & Clitiphonis: tertiæ, Syri: & sic deinceps. Hæc etiam, vt cæteræ, quinque actus habet, Prologum concitatum. Nam & se purgat: & in lædendis aduersariis est occupatus. Argumentum quoque non simplicis negotii habet, nec vnus adolescentis, vt in Hecyra: sed duorum, vt in fabula

ARGVMENTVM EIVSDEM.

CHREMES Grauidæ vxori olim interminatus, si puellam pareret, nolle tolli. At clam anui Corinthiæ nutriendam dedit. Hanc adultam Clinia inuito patre amare cepit: cuius duritia & assiduis iurgiis, in militiam proficisci compulsus est. postea facti patris Menedemum adeo pœnituit, vt omnia venderet, & agrum emeret, in eoque se exerceret: sic filii iniuriam vlcisceretur. Paulo post reuertitur Clinia, & clam patre diuertitur apud Clitiphonem, qui & ipse amabat scortum Bacchidem. Mittit accersitum cupitam Antiphilam Clinia: cum qua & Bacchis vnâ venit. Hanc adolescentem Clinia amicam simulat Syri techne. Antiphila ad matrem deducitur: cuius occasione Syrus decem minas meretriculæ auferit, Chremete. Dehinc Antiphila Clitiphonis soror reperitur, & Clinia in vxorem datur. Chremes Bacchidem à Clitiphone amari animaduertit: irascitur: minatur. sed & Menedemo hortante, filio ignoscit: & aliam illi dat conjugem. In primo actu agitur de coniunctione Syri, scilicet Menedemi & Chremetis: simul & de amicitia & familiaritate adolescentum, in qua Clitipho ardentissimus ostenditur. Secundus actus continet quemadmodum adolescenteres amicas receperint: simul & Syri callidum consilium. Tertius actus exprimit Syri fallaciam in Chremem, vt Bacchidem credat Clinia esse amicam, & Antiphilam arrhaboni Bacchidis relictam esse putet pro argento, quod animum Corinthiam meretrici debere sinxit. In quarto actu agitur de recognitione Antiphilæ, & de extorsione argenti, quod Bacchidi Clitiphonem promiserat. Quintus actus continet omnium rerum conuersionem ad iucundos exitus, post facta cunctis cognitione gestorum: & quemadmodum Antiphilam vxorem Clinia duxerat. Clitipho verò dimissa Bacchide aliam acceperit.

M. ANTONII MURETI, IN HEAVTONTIMORUMENON Terentii Argumentum.

CHREMES Socrata vxori grauidæ præceperat, si puellam pareret, vt eam statim interficeret. fuit hæc immanitas in veterum moribus, vt. cū fera nulla sit, quæ sceleris sui non diligat, ipsi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere putarent. Socrata puellam enixa, (vt est maternus semper animus clementior) vitam ei amittere non sustinuit: sed pauperculæ cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit: etiāque, muliebri quadam superstitione, anulum de digito detractum suo, iussit, vt vnâ cum puella exponeret. id, quod tam stultè factū videri poterat, postea puellæ salutis filius enim annuli ope tandem agnita est à suis. anus acceptam puellam, Antiphilam nomen natæ, educā: que vt suam, eam, cum adoleuisset, anūque illius filia putaretur, Menedemi filium, Clinia perditè amare cepit: prope iam vt pro vxore haberet, quod vbi rescituit pater, ita vultu leniter tulit, vt filium assiduitate iurgandi, clam, militatum in Asiam abire coegerit. tum vero, qui filii amorem iniquo animo tulerat, multò iniquiore eiusdem absentiam ferre cepit: itaque vt de se supplicium absenti filio daret, qui cum sauitia sua exegisset ex adibus, ad

fopellestem, familiam vendit, præter, qui serui ad opus ruri faciendum vtilis erant: ingen-
 tæque sibi agrum comparat, vbi à prima luce ad noctem non seruus modò exereret, ve-
 rum etiam, homo sexagenarius, senectutem miseris modis excrucietur suam, profecto Clinia,
 Philere, quæ vt dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Cli-
 nia, cum iam menses tres abfuisset, amicæ desyderio reuersus, non ausus est patri se in conspe-
 ctum dare, antiquam illius asperitatem veritus: sed ad Clitiphonem, Chremetis filium, diuer-
 titur: cuius magna ipsi à puero familiaritas intercesserat. Clitipho, sedalis reditu lætus, Syrus
 & Dromonem seruus (iam autem aduespera cebat) in urbem, ad accersendam Antiphilam,
 mittit: exposuerat eo ipso die Menedemus Chremeti, quanto sibi desyderio esset filius: parum
 vt abfuerit, quin Chremes, cum primùm de reditu Clinia accepit, mitteret, qui ei nuntiaret:
 contigit tamen se in diem posterum, quòd ita magis è re illius fore censeret. Syrus, summa
 seruus & audacia, & astutia, qui Antiphilam tantùm accersere iussus esset, etiam Bacchidem
 adduxit: erat hæc meretrix procax, potens, sumptuosa, nobilis: cuius se amore haud ita pri-
 dem irriterat Clitipho, quo autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, vt Bacchi-
 dem quidem amicam Clinia, Antiphilam verò vnam de illius ancillis esse simularent. postri-
 die manè Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nuntiat, ille
 gaudio amens, filium iam iam videre, iam iam amplecti, iam iam ei se suaque omnia permittere
 cupiebat, at Chremes, Caue, inquit, saxis: ito enim modo & te, & eum, & rem vna perdidideris
 tuam, simul ei ostendit, quot incommoda capturus sit, si tam molli esse se, tamque infracto
 animo ostenderit. Clinia amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non iam pauperulam
 esse, aut paruo contentam, vt antea: sed sumptuosam, gemmis atque auro colloquentem, cum
 familia numerosissima: Vna, inquit, mihi nox tantùm non paupertatem attulit: nedum tu te
 eentias oneri seruando fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat, quin tu ita
 potius agito, humanè quidem & comiter excipito filium: istud tamè tam impotens illius de-
 syderium occultū habeto, tum si ille, quod amicæ det, vt habeat, machinam aduersum te ali-
 quam struet, falli te finito, ita & eum commodiùs retinebis apud te, & sumptuum facies mi-
 nus, hæc Chremes, nefcius (vt sunt humana) oculatum foris esse se, cæcum domi, interea enim
 meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chre-
 mete ipso conficeret. iamque inibi erat, cum eum Chremes arreptum blandè compellat, hor-
 taturque, aliquam ad Menedemum fallaciam molliatur, iniecit in sermone Syrus mendacium
 à se pro tempore confictum: anam Corinthiam, Antiphilæ (ita enim putabatur) matrem, mille
 drachmarum mutuo accepisse à Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni
 relictam, dum hæc aguntur, annulum suum agnouit Sofrata, eiusque indicio, Antiphilam
 filiam suam esse cognouit, gaudio exiliens, omnè rem deserat ad virum: qui, ea leuiter obiur-
 gata, repertam tamen filiam, ipse quoque gauisus est, iam omnia in tranquillo erant, absque
 Bacchide fuisset, sed & illi quoquomodo decem excudenda erant argenti minæ, & pericu-
 lum erat, ne aliquam eam Chremes filii amicam esse rescisceret, ibi Syrus audax consiliū inuit,
 quomodo & vtrique seni rem, vt erat, patefaceret, & commodè se è tam impedito negotio ex-
 pediret, primùm igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo etipiam,
 dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse: orabimisque, vt eam domi suæ dies
 aliquot esse patiatur, tæque id celatum velit, porrò Clinia filia tua, quæ modò reperta est, for-
 mam sibi complacitam esse dicet, eamque petet vxorem, Quid tum? Pecuniam, inquit, petet
 à patre suo, qui nouæ nuptæ ornamenta coëmat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi,
 iam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transferat Bacchis, & eò pompam omnem suam tra-
 durerat, Chremes primò non satis consilium illud probare. At: illam certè, inquit Syrus, pecu-
 niam, pro qua filia tua opposita erat pignori, quin dissoluas, facere honestè non potes. Ego
 verò, inquit Chremes, & libenter quidem. Imo vero, inquit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad
 Bacchidem deferat, ita enim faciliùs credet Menedemus, eam illius esse. Sit ita sanè, numera-
 tur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret, interea tota res deregitur, in-
 dignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum, tandè cum
 prius Antiphilâ Clinia collocasset, parti Menedemi, partim vxoris precibus delentus, igno-
 scit, Clitipho se, relictis meretriciis amoribus, vxorè ducturū pollicetur. Cum autè cæterarum
 fabularum argumentum vno die contineri soleat: huius, non nisi biduo explicari potest.

ARGVMENTVM PHILIPPI MELANCHTHO-
nis in Heautontimorumenon.

TANTA huius fabulæ elegantia est, vt plerique à Lælio, quo illis téporibus Romæ nemo fuit eloquentior, scriptam existimarint: & Poëta ipse testatur in hac puram oratione: qua laude nulla potest amplior excogitari. Quid est enim admirabilius, quàm sermo elegans & venustus? Neque prædicaturus hoc palam fuerat Comicus, nisi nouam signem, & penè diuinam sermonis elegantiam esse iudicasset. Depingit autem parentum stultitiam. Nam Menedemus liberaliter amantem Cliniam iusto inclementius tractat, adoleſcentum modestum & frugi. Quem postquam domo eiecit, victum iurgis & contumeliis, multo contentius desyderat. adeo multifariam hic peccat. Huic seni opponit Chremetem monitorem, sed quem postea videas multò plura quàm Menedemum peccare. Primum is nunquam dicitur perditè amare filium, & compilari se à scorto sumptuoso. Post vbi resciscit, multo fertur potentius id mali, quàm illa solebat Menedemus: vt agnoscas ferè ita accidere, vt foris in domo sapiamus. *Epitasis.* Porro quia fingebat Poëta velut oculis captum Chremetem, quæ insignia filii vitia non cernat. adducit patri ob oculos filii amicam; idque hic periculi causa resciscat Chremes Bacchidem filii amicam esse. Huc omnia consilia, omnes dolos seruulorum feremus. Et à Chremete prius argentum emungitur Bacchidi numerandum, quàm competi filii rem agi. Fallitur autem eum fingitur Bacchis esse Clinia. In prima fabulæ parte, vbi Menedemum confirmat Chremes, oratio est deliberatiua, seu suaforii generis, qua hic consiliatur, erigit, monet animi ægrum vicinum. In reliqua fabulæ parte, quæ periculum cogitantes res omnis trãssatione Rhetorica agitur: quia quæ ad Chremetis filium pertinent, omnia imputantur Menedemi gnato. In primis admirabilis est hic seruulus: cuius callidissimis consiliis neutiquam respondent euentus. Nec vulgariter de suo consilio sibi ipse placet, cum ad hunc me magnificè efferro, &c. Est ea mirifica omnino imago humanorum & consiliorum euentuum. Fallunt enim ferè astutissima consilia mortales. Sicut Ciceronem fefellit curus belli aduersus Antonium suscepti. Extant exempla in historiis innumerabilia.

PROLOGVS.

AR. G. M. Hæc oratio, quæ legem prologi non seruat, in L. Lauium stringit aculeos, docet auditores, Terentio benevolentiam parat, & obiecta diluens, vitur statu absoluto: id per se quod honestum habetur in primis, & ciuili disciplinæ cõducit, quæ ingenia pro communi utilitate nutrit & fouet. V Prologus est mistus. Nam in commendatione fabulæ & Poëtæ est *epitasis*, Latinijs esset commendatorius. Verùm in defensione translationis est *ἀναποροίς*. Refert enim aduersarij maledicta, & confutat; & magna eius pars est generis iudicialis. Est quoque prologus concitatus, nam & se purgat, & aduersarium acriter terret. Ad hoc quoque, ex commodo, cur hanc Comædiæ actionem susceperit, causas affert. Hæc exorditur à prolepsi & propositione ab ætate benevolentiam capiat.

Vers. gen. Senarij sine iambici trim. acat.

L. Propositio ad docilitatem.
Captatio benevolentia à persona Poëtæ.

N E C V I sit vestrum mirum, cur parteis seni

Poëta dederit, qua sunt adoleſcentium, it. d. d. p.

[Id primum dicam: deinde, quod ve-

ni eloquar. *Al. Id primum dicam deinde.]* *Id deinde dicam primum.* *His lectionibus curatur*

hysteralogia, quæ si vulgata lectio remanet, in sequentibus conspiciatur, nisi sex sequentes versus per parenthesis legantur.

* Propositio prima.
L Narratio altius repetita, & quidem extra complexum propositionis.

* *Ex integra Græca, integram Comædiam*

*Hodie sum acturus, HEAUTONTIMORV-
MENON.*

' Dup

Duplex quæ ex arguménto facta est simplici.

* *Nouã esse ostendit, & quæ esset: nunc qui scripserit,*

Et cuiã Græca sit, ni. partem máximam

Existimãrem scire vestrum, id dicerem.

Nunc quãmobrem has parteis didicerim, paucis dabo.

Oratorem voluit esse me, non [Prologum:] G. [Orato- rem] prima potest ad precedentem ver sum pertinere. [id] is p.

Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.

* *Sed hic actor tantum poterit à faciundia,*

Quantum ille potuit cogitare commode,

Qui orationem hanc scripsit, quam dicturum sum.

* *Nam quodrumores distulerunt malenoli,*

Multas contaminasse Græcas, dum facit

Paucas Latinas: factum hic esse id non negat,

Neque se id pigere: & deinde facturum aurtumat.

Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi

Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.

* *Tum quod malenolus vetus Poeta dicitur,*

Repente ad studium, hunc se applicasse Musicum,

Amicum ingenio fretum, haud natura sua:

Arbitrium vestrum, vestra existimatio

*Valèbit: * quãmobrem omnes vos oratos volo,*

Ne plus iniquum possit, quã equum oratio.

Facite equi sitis: date crescendi copiam

Nouarum, qui spectandi faciunt copiam

*Sine vitis: * ne ille pro se dictum existimet,*

Qui nuper fecit seruo currenti in via

Decesse populum: cur insano seruiat?

De illius peccatis plura dicit, cum dabit

Alias nouas, nisi finem maledictis facit.

* *Adeste equo animo: date potestatem, mihi*

Statariam agere ut liceat, per silentium:

Ne semper seruos currens, iratus senex,

Edax parasitus, sycophanta autem impudens,

Duplex &c. id est, quæ vnica erat, nunc duplex est: nimirum Græca Menædri, & Latina Terentii:

Propositio secunda:

* *L. Conclusio huius partis narrationis, vt ad institutum accedat.*

[Prologum] prima longa. Vide prologum Andria versu 36

* *Commendatio à persona actoris & Poeta.*

L. orationem hanc ioué hâci. fabulã.

* *Quod æmuli vitio dat, id laudi sibi ducit. L. Per occupationem infert defensionem Poeta: & vitur statu qualitatis, quem exemplis confirmat.*

* *L. Alia obiectio, quæ soluitur sententia & existimatione populi.*

* *L. Conclusio, quæ postulat attentione. Ab honesto & iusto.*

* *L. Occupatio in aduersarium, cuius vitium notat in fabula quapiam.*

* *Hactenus pro Poeta dixit: nunc rogat, vt senem placide audiant. L. Reddit ad attentionem: & alteram causam profert cui senex agat hanc fabulã, Distinguit autem epithetis varias Comædiarum personas.*

*Auârus leno, assidue agendi sint mihi,
Clamore summo, cum labore máximo.*

* C. Paronomasia. * *Mæa caussa causam hanc iustam esse animum
inducite:*

* L. Obiter perstrin-
git alios Poetas.

G. [qua] produxit li-
centia. MUF Laborio-
sa [qua] iussu.

R. Al. [lenus est, ad
alium] mox]. d. disp.

* L. Commendatio
à stylo, & sua perso-
na: item à merito.
& hæc cuncta ad
attentionis postula-
tionem referuntur.
Commodis plus est,
quam si dixisset vo-
luptatibus.

Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.

* *Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni:
[Si qua laboriosa] est, ad me curritur.*

Sin lenis est, ad alium] defertur gregem.

* *In hac est pura oratio: experimini,*

In utranque partem ingenium quid possit meum.

Si nunquam auarè pretium statui arti meæ:

Et eum esse questum in animum induxi maximum,

Quam maximum seruire ve stris commodis.

Exemplum statuere in me, ut adolescentuli

Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACT. I. SCEN. I.

ARG. Ex officio Chremetis erga Menedemum nascitur argumenti narrandi occasio. Peius enim in sequenti scena iusta pars aperitur, per Menedemum, quem sese excruciatum in agro ob discessum filii, Chremes consolando alloquitur, sedulo causas inquirens, cur præ aratrem ille suam se tam perditæ die noctæque prægraui rastro fodiendo excruciet. Respon- dens ille, sui mœroris causam dicit esse filii abitionem, quem iurgis & contumeliis demer- eictum impotentius desiderat. Chremes igitur amice consolator, erigit, & monet Mene- demum admodum sollicitum propter filii sui in militiam abitum. Et beneuolentiam venen- partim ab amicitia, partim à vicinitate: Et bene ex arte Comica senex opitulator inducitur, qui & miseria & tristitia alterius valde commouetur, simul amborum senum coniunctio & familiaritas, ad id quod secuturum est non parum accommoda futura est, simul exprimitur Poeta mutua miseratio, quæ inter senes esse solet, & omnino senilis prolixa. *Theses.* 1. Menedemum affectibus suis temperare nequit, ut qui nimium est aut feuerus, aut lenis. 2. In- eptus est pater familiaris, aut morosus, aut in dulgens. 3. Non omnia ad viuam reseruantur, alioqui plura in re familiari incommoda sequuntur. 4. Ut feueritas parentum vel præ- ptorum animos filiorum deicit & prosternt, ita indulgentia supra modum corrumpit. Et quemadmodum in aliarum Comædiarum prima scena Terentius argumetum & occasio- fabula describere solitus est, ita & hic est colloquium senile, humanitatis & officiorum plu- num, in quo multæ venustæ & graues sententiæ. Est autem hæc mista, prior quidem est *trou- antia*. Redarguit enim Chremes Menedemum etiam sexagenarium opus facere rusticum. Pro- sterior verò est ex illa nata *ma gæ, u. d. v. in d.*, consolatoria post expositam luctus & doloris cau- sam. Illius patris affectus vehemens in vtranque partem, qui ætatis rationem non habens, adolescenti filio duras leges imponit: deinde paterno amore victus, in contrarium mutatur, nec tenet medium in disciplina domestica, quæ habet delectum rationi conuenientem. In scena exprimitur: hominemque ab homine, ea ratione qua homo est, non esse alienum osten- ditur. Homo enim natus est, ut homini prosit, si vult vero humanitatis nomine censeri. Quæ propter Cato apud Ciceronem libro tertio de Finib, sic ait, Et hoc nascitur, ut etiam commo-

hominum inter homines naturalis sit commendatio, ut oporteat hominem ab homine
ob idipsum quod homo sit, non alienum videri. *Vers. gen. Senarij sine iambici trim. acat.*

CHREMES, MENEDEMVS, *senes.*

* **Q**UANTUM haec inter nos nuper notitia
admodum est,

Inde ad eò, quod agrum in proximo hic mercatus es,

Nec rei fere sane amplius quicquam fuit:

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas

(Quod ego in propinqua parte amicitiae puto)

Facit ut te audacter moneam, & familiariter:

Quod mihi videre praeter aetatem tuam

Facere, & praeter quam res te adhortatur tua.

* Nam pro deum, atque hominum fidem, quid vis
tibi: aut

Quid quaeris? annos sexaginta natus es,

Aut plus eo, ut conicio: agrum in his regionibus

Meliorem, neque [pretij] maioris nemo habet:

Servos complures: proinde quasi nemo fiet,

Ita attemè tute [illorum] officia fungere.

Nunquam tam mane egrédior, neque tam [ve-
speris] *Mu. [vespere].*

Domum reuertor, quin te in fundo conspicer,

Fodere, aut arare, aut aliquid [ferre: denique]

Nullum remittis tempus: neque te respicis.

Haec non voluptati esse satis certò scio.

* At senim, Me, quantum hic operis fiat, pœnitet.

Quod in opere faciundo opera consumis tua,

Si sumas in illis exercendis, plus agas.

M.* Chreme, tantumne est ab re tua otij tibi,

Aliena ut cures, eaque nihil qua ad te attingent?

C.* Homo sum: humani à me nihil alienum puto.

Vel me monere hoc, vel percontari puta.

Rectum est ego ut faciam, non ut deterream.

M.* Mihi sic est usus: tibi ut opus est factò, face.

C. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet!

* L. Obiurgaturus
captat benevolentiam ab officio. & à vicinitate.

Hæc amborum sensu
coniunctio & familiaritas, multum
accommodata se-
quetibus rebus cen-
setur.

* Propositio qua in
interrogat L cum
obiurgatione ve-
hementi, cui impli-
cantur rationes ab
aetate, à fortuna, à
tempore.

Al. [pretij] duobus ij
in unũ coalescētibus.
G. [horum] vel eorũ
disyllabus, illdip.
Mu. [Ita tute attemè
illorum], alldip.

Nimia senis inquie-
tudo.

R. Al. [ferre deni-
que:]

G. Al. [enim dicit,]
sed versu repugnat.

* Obiectio tacita,
perpolitā locutio.
I qua soluitur ab
viliiori.

* L. Reprehensio.
Dicit in curiosos
rerum alienarum.

* L. Replicatio est
ex coniugatis.
Rectum est, id est, of-
ficiosum est.

* L. Responsio,

Al. [est, Si quid laboris est. C.]

* L. Exorquet tandem Chremes, & officium suum pollicetur. Totum autem quod sequitur, est præparatio quædam ad futuram narrationem.

Nollem, sc. me cruciari laborando.

* C. His tribus adhibitis, quid amplius in vera amicitia exoptandum?

R. [at istos], lassap.

G. Al. [M. Sine], sed verus non constat, nisi cum Mureto [duim] pro [dem] legas, aaffli.

Narratione à personis orditur.

R. Al. [ab. I] quod rectius videretur esse & affectuosius.

* L. Humanitas humano more, clementer.

E. Al. [id], isslip.

R. Al. [humanitor,] Mus. [egrotu animu] decuit, addbsi.

Accusationem suam refert.

* L. Comminatio.

M. mihi est.

C. Si quid laboris est, nollem. * sed quid istuc mali est?

Mu. [istuc quid,] hcafi.

Quæso quid de te tantum meruisti? M. [ehciu.]

G. [ehciu] trissyllabum prima longa, vel dissyllabum prima breui, in [meruisti] neque eliso neque correpto. affli. Mu [heu hos.]

C. Ne lacruma: atque istuc quicquid est, fac me ut sciam:

Ne retice: ne verere: crede, inquam, mihi,

* Aut consolando, aut consilio, aut re inuero.

M. Scire hoc vis? C. [hac quidẽ causa, qua] dixi tibi.

G. [qua quidem causa,] affli. Mu [hac causa equidem, qua,] affli.

M. Dicetur. C. [istos] rostros interea tamen

Depone: ne labora. M. minimẽ. C. quam rem agis?

M. Ab sine] me, vacuum tempus ne quod dem mihi

Laboris. C. non sinam, inquam. M. ah. non equum facis.

C. Hui. tam grauis hos quæso! M. sic meritum est meum.

C. Nunc loquere. M. filium vnicum adolescentem

Habeo. [at] quid dixi habere me! immo habui Chreme.

Nunc habeam, necne incertum est. C. quid ita istuc?

M. scies.

Est in Corintho hic aduena anus paupercula:

Eius filiam ille amare cepit perditẽ,

Propè iam, ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia.

Vbi rem] rescivi, cepi non [*humanitus.]

Neque ut animum decuit egrorum] adolescentuli

Tractare: sed vi, & via peruulgata patrum:

Quotidie accusabam, Hem, ibine hæc diuitiis

Licere speras facere me vino patre,

Amicam ut habeas propè iam in uxoris loco!

Erras si id credis, & me ignoras Clinia,

Ego te meum esse dici tantisper volo,

Dum

*Dum quod te dignum est facies: * sed si id non facis,*

Ego quod me in te sit facere dignum, inuenero.

** Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.*

Ego istuc et atis, non amoris operam dabam,

G. Por est in [Ego] prima ad precedentem versum pertinere, hia p.

Sed in A'siam [hinc abij] propter pauperiem: at-
que ibi Mu. [abij hinc], bbsai.

Simul rem, & gloriam armis belli repperi.

Postremo adeo res redijt: adolescentulus

Sape eadem, & grauiter audiendo, victus est.

** [Putauit me] & etate, & benevolentia]*

Plus scire & providere, quam se ipsum sibi:

In A'siam ad regem militatum abijt Chreme.

c. Quid ais! M. clam [me est profectus,] mensis treis
abest. Mu. [me profectus,]

c. Ambo accusandi, et si illud incæptum, tamen

A'nimi est pudentis signum, & non instrènni.

*M. * Vbi comperi ex his, qui ei fratre conscij,*

Domum reuertor moestus, atque animo ferè

Perturbato, atque incerto pre agritudine:

*A'sido: * accurrunt serui: foccos detrahunt.*

Video alios festinare, lectos sternere,

Cenam apparare: pro se quisque sedulo

Facièbat, quò illam mihi lenirent miseriam.

*Vbi video hac, coepi cogitare, * Hem, toi [mea]*

Solius solliciti sunt causa, ut [me unum exple-
ant!]

Ancilla tot me vestiant! sumptus domi

Tantos ego solus faciam! sed gnatum v'nicum,

Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,

Quòd [illi] atas magis ad hac utènda idonea est:

[Eum ego eièci hinc] miserum iniustitia mea.

G. Al. [Ego eum hinc eièci], afdai.

** Malo quidem me dignum quouis deputem,*

Si id faciã: nam vsque dum ille vitã illam [incolit]
I' nop

* L. Exprobrati
ad amplificatione,
quæ exaggeratur
exemplo dissimili.
Amor ex otio pro-
uenit.
Consilium.

* Cum potere pro-
nuntianda.

R. Aliis omittitur
prius, & sed perperã.

Mu [Acate me pro-
tant & sapientia]

A'sijai. Bemus [Pu-
tauit me etate & sa-
pientia,] atum in ver-
su nulla ser eliso &

[me] manebit produ-
ctum. ijsai. Mu Al.

[Et etate putavit
me, & benevolentia],

idsai.

* C. Oratio tota pa-
thetica.

* V. Exprobratio est
familia fidelis &
sedulæ.

C. Apparare, est ad
pomam parare.

* Pathos. A'ia pro
sopocia.

Valla [mei].
Valla [me compleant]

ffai.

Mu. [illa.]

Iniustitiam suam
culpat.

C. Eum abundat.

* L. Consilium senis.

E. Al. [incolit]. R. [co-
let].

*Inopem, carens patria ob me as iniurias,
Interea usque illi de me supplicium dabo,
Laborans, querens, parcens, illi seruens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in aedibus,
Nec vas, nec vestimentum: [corrasi] omnia:
Ancillas, seruos (nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumptum exerceant) suum)*

*Al. [sumptum exerceant.] suo labore facerent quicquid sumptus
ij: alerdis faceret dominus. adisp. Bembus [victum exerceat]. hoc
est, in victu exerceatur suo. adisp.*

Producere, foras ducere significat, & productores, qui virgines ad quaestum exponunt.

Bemb. [A Edes: mercedem]. adisp.

*Omnes produxi, ac vendidi: inscripsi ilico
[A Edes mercede:] quasi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
Decreui tanti sper me minus iniuria
Chreme meo gnato facere, dum siam miser:
Nec fas esse vlla me voluptate hic fini,*

** L. Culpatio: quae refertur ad id quod supra dixit, Ambo accusandi.*

*C. Liberos, de vnico filio dixit.
G. Potest [Et] ad praecedentem versus pertinere. siffi.*

*Mu. [vbi fit, ibi].
Consilium Chremetis.*

** Confessio.*

** Consolatio.*

** L. Oeconomia ad sequentem scenam.*

Dionysia, id est, Orgia, seu Bacchanalia, quae tertio quoque anno celebrantur.

Nisi vbi ille huc saluos redierit mens particeps.

*C. * Ingenio te esse in liberos leni puto.*

*Et illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret: verum neque tu illum satis noveras,*

Nec te ille, hoc tibi fit, vbi non vere vinitur.

Tu illum nunquam ostendi sti quanti penderes,

Nec tibi ille est credere ausus, quae est aequum patri.

Quod si esset factum, haec nunquam euenissent tibi.

*M. * Ita res est, fateor: peccatum a me maximum est.*

*C. * Menedeme, at porro recte spero illum tibi*

Mu. [spero: & illum] A ass: & eliso l in illum]. assai.

Saluom affuturum esse hic, confido, propediem.

*M. Vtinam diu ita faxint. C. facient: * nunc si commodum est,*

Dionysia hic sunt: hodie apud me sis volo.

M. Non possum. C. cur non? quaso, tandem aliquantulum,

Tibi parce: idem absens facere te hoc vult filius.

*M. * Non*

M. * Non cōuenit, qui illum ad labōrē impūllerim, /
Nunc me ipsum fugere. c. siccine est sentētia?
M. Sic. c. bene vale. M. & tu. c. * lacrimas excussit
mibi,

Miseretque me eius, sed ut diēi tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phāniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo ut visam, si domi est.

Nihil opus fuit, monitōre: iam dudum domi
[Præstō apud me esse aiunt. sēgomet cōuinās moror.
Ibo ad eò hins intro, sed quid crepuērunt fores?
Hinc à me quisnam egrēdiur? huc concessero.

* B. Ab iniquo.
G. [impullerim] gemi
nato il per epenthesis
dixit: vel legendum
[impegerim].
* L. Hac secum di-
gressus Chremes.

Mu. [Aiunt præstō
apud me esse.] A sed
versus non sanatur.
sed d. & el. so d. in [a-
pud], sed d. sp.

A C T. I. S C E N. II.

A R G. C. Hic Clinia, qui ex Asia redierat & clam patre diuenterat ad Clitiphonem, Anti-
yhlāmque accersit miserat, ingens de amica sollicitudo exprimitur. discruciatum enim
quod non rediret. Accedit & sodalis opitulatur Clitipho, qui aduentum amici mira voluptate
pari narrat. ¹ & tenex occasione exempli admonet filium, ² & eique ex Clinia vita & moribus
reuerendi modum tam pulchrè quàm moraliter præscribit: ³ Hac probat Cliniam à patre
quauis duro aufugere non debuisse. ⁴ principium indicat, qua de re sint inter se locuti
adolescentes. Proponitur autem duorum exemplum, quorum alter modeste amat virginem,
alter centum perulenter deperit. ⁵ *Theses.* 1 Gaudium parentum magnum est propter
filios reduces. 2 Liberi meticulosi morosorum parentum conspectum fugiunt. 3 Egre-
gia est de filiorum in parentes etiam duriores officio doctrina. 4 Honestorū adolescen-
tum exempla aliis propter imitationem proponenda sunt. *Occasio.* Clinia è militia do-
mum rediit, multarum turbarum & periculorum causa, eaque in totam Comœdiam dispersa
est. ⁶ Suspicio amatoria, & timor, hac scena describitur, quæ monet filios, ut parentum habeat
rationem, & illis obsequantur: qui omni studio salutis filiorum consulunt, & honestati, capiē-
dumque ex aliis docet exemplum, quod ex vsu nostro fiet. Vnde Horatius in epistola agens
Poëtarum partes, sic canit, Rectè facta refert, orientia tempora notat. Infruit exemplis.

Vers. Gen. Trochaici cat. al. tres, unus dimeter, nempe quartus: & duo tetrametri, quintus & sextus.
Aliqui omnes iambici tetr. si que acat. alestici, pr. at. et primum & tertium catalesticos.

CLITIPHO adolescens. CHREMES.

* N I H I L adhuc est, quod vere àre Clinia, haud-
quāquam etiā cessant,

Hic vel omnia inuertenda, vel bacchy & cretici sunt admittendi.
Glareanus ab hoc versu, quem sicut trochaicum tetr. cat. tollit.
[cessant], & in [haudquāquam], non elidit m. b. s. d. t. s. b. Tres
sequentes ita legit ac fecit, [Cessant, simul, & illam cum nu-
tio tibi assuturam hic], s. b. s. l. i. i. [Ego esse hodie scio: prom tu sol-
licitudinem istam] i. a. i. s. a. i. o. [Falsam, qua te excruciat, omitas,
C. H. quicum loquitur filius: s. i. s. l. a. t. o. vel sibi d. s. p. ut sit trochai-
cus tetr. cat. vel iambicus acat. duo verò præcedentes iambici cata-
Muretus vulgatam lectionem retinet, sed ita distinguit, ut secun-
di huius scene versus ultima dictio sit [assuturam], s. i. s. i. i. o. & el. s. o.
l. in [istam] a. i. i. i. i. i. t. e. r. t. j. [re], a. a. s. i. s. t. - quartus [ade] s. t. d. a. i. s. a. -

Persequitur fabulā
Clinia, Vt palam
fiat quàm modeste
amarit.

* V. Propositio est
ne timeat. Est enim ve-
rum illud Ouidii.
Res est solliciti ple-
na timoris amor.

quinti

quinti verò initium [Quē volui], dixisti, qui fuerit iambicus trim.
acat. quatuor autem primi iambici tetr. catal.

Et illam simul cum nuntio tibi hic ego affuturam
hodie scio:

* V. Conclusio est
consolationis, Ita-
que non sis sollici-
tus.

* Proin tu sollicitudinem istam falsam, qua te ex-
cruciat, omittas.

CH. Quicum loquitur filius?

CL. Pater adest, quem volui: adibo. pater opportunè
aduenis.

Al. [Quid est?] & no-
stine, id est, Eras-
mus rejicit [probè] in
sequètem versum, sed
tum uterque peius ha-
ret.

CH. [Quid id est?] CL. hunc Menedemum [nostri]
nostrum vicinum? CH. probè.

CL. Huic filium scis esse? CH. [audini, in Asia est].

CL. non est pater: C. [audini in Asia esse.]^A sed versus non
constat.

Apud nos, id est, do-
mi nostræ.

Apud nos est. CH. quid ais? CL. [aduenientem è na-
ui egredientem ilico Mu. [uenientem è naui egreden-
tem adduxi ilico], reiectos [apud] in finem versus præcedentis: è quo
etiam tollit [est] [post] Asia], sibi b[is] d[is] p[er] b[is] a[ut] d[is] s[ic] d[is] s[ic] b[is].

* B. αιμαρνια.

[Adduxi] prima ad
præcedentem versum
pertinet. R. [Abduxit].

Adduxi] ad cœnam: * nam mihi magna cum eo
iam inde vsque à pueritia

Semper fuit familiaritas. CH. voluptatē magnam
nuntias. Si amphibrachys & bacchius reijciuntur, [fuit]
erit monosyllabū. & [voluptem] [pro] [voluptatem] legendum, s[ic] i[st]i s[ic].
F[er]vel[is] [voluptatem], s[ic] i[st]i s[ic]: s[ic] vel u[er]o ante p[er] more Græcorum corr[ump]t[ur]. s[ic] i[st]i s[ic].

* L. Optatio.

Mu. [hodie esset],
^A sed versus non sana-
tur, s[ic] i[st]i s[ic] p[er].

* Nā in speratū gau-
diū maius esse solet.
G. [tempus nunc].
d[is] i[st]i s[ic] p[er].

* B. Propositio.

* Quam vellem Menedemum inuitatum, ut nobis-
cum esset hodie amplius.

Vi hanc letitiam * nec opinanti primus ei obice-
rem domi.

Atque etiam [nunc tempus] est. CL. caue faxis, * non
est opus pater.

* B. Confirmatio.

CH. Quapropter? CL. quia enim * incertum est etiam
quid se faciat: modo venit:

Clinia omnia ti-
met.

Timet omnia, patris iram, & animum amica se er-
ga ut sit sua.

Eam misere amat: propter eam hac turba, atque
abitio euēnit. CH. scio.

CL. Nunc seruum ad eam in urbem misit, & ego
nostr

nostrum unâ Syrum.

CH. Quid narrat? CL. quid ille! se miserum esse.
 CH. miserum!* quem minus credere est!

Quid reliquum est, quin habeat, qua quidem in hō-
 mine dicuntur bona!

* Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, co-
 gnatos. [diuitias:] G. [diuitias:] jiddiassi.

* Atque hæc perinde sunt, ut illius [animus] qui ea
 possidet: G. Al. [animus est.] sijidaap.

Qui uti scit, ei bona: illi qui non utitur rectè, mala.

CL. * Immo ille [fuit] senex] importunus semper: &
 nunc nihil magis Al. [senex fuit.] saallisp. [nihil.] mono-
 syllabum fuerit.

Vereor, quàm nequid in illum iratus plus satis faxit
 pater.

CH. Illene! sed reprimam me: nam in metu esse hunc,
 illi est utile.

CL. Quid [tute tecum?] CH. * dicam: ut ut erat,
 mansum tamen oportuit. G. Al. [Tu tecum?] sed ver-
 sus non constat.

Fortasse aliquantò iniquior erat, preter eius li-
 bidinem.

Pateretur. * nam quem ferret, si parentem non fer-
 ret suum!

* Hincine erat æquum ex illius more, an illum ex
 huius vivere? &

Quod illum [insimulat] durum, id non est: nam pa-
 rentum iniuria

Vniſmodi sunt [ferme:] paulò q̄ est homo tolerabilis,
 Scottari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuari:]

Prebent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad vir-
 tutem omnia.

Verum ubi animus [semel se cupiditate] deuinxit
 mala, G. [cupiditate semel se.] diiiaſſi.

Necesse est Clitipho consilia consequi consimi-
 lia: hoc

Eclipsis.

* L. Interrogatio vi-
 ce negationis,

* L. Congeries ad
 amplificationem,
 Miser non est cui
 hæc suppetunt.

Externorum bono-
 rum fructus ab a-
 nimo pendet.

* L. Sententia verif-
 sima.

* L. Defensio ex cri-
 minatione perso-
 næ, quia senex ado-
 lescentem perfrin-
 xerat.

Sed reprimi. &c. hæc
 tacite secum.

Eclipsis.

* Callida & solers
 senis inuētio. & Dif-
 simulat Chremes,
 & incusando Cli-
 niam, filium obli-
 que monet.

* L. A maiori.

* Ab æquo & hone-
 sto. & iustum à per-
 sona.

* L. Obiectio, quam
 refellit à patris of-
 ficio.

Bemb. [insimulant].

Bemb. [fermé.] Scottari
 crebrò volunt, vol-
 unt crebrò conuiu-
 ari: A secundæ inuē-
 [Et quod:] tertij [Nā
 parerum] sed numeri
 vix constant. qua-
 tuor precedentes ver-
 sus in tres redigit:

Scit

*L. Sententia quam vult esse commendaram filio.
[Vr] pro quandiu.

Scitū est, *PERICVLVM/ EX ALIIS FACERE, tibi quod ex vſu fiet. Gf. periculum, fiddiſp.

CL. Ita credo. CH. ego ibo hinc intrò, vt videam nobis quid cœna fiet: aiſſſp

*Mu. hic A&us principium nō est, ſed ſcena ſequenti.

Tu vt tempus eſt dicī, vidēſis ne quò hinc abeas longius. G. E in [vidēſis] corripitur. ſi diei] ſit triſyllabum.

*ACT. II. SCEN. I.

ARG. Clitipho adoleſcens, Cereus in vitium ſecti, monitoribus aſper, vt Horatius dixit, C ſolus permanſit, qui de patre conqueritur, vt mos eſt adoleſcentum, qui parentum præcepta moleſtè ferunt, P præſertim cū ab amore dehortantur. aperit quoque conditionem familiarium parentum: qui vbi aliquantulo voluptatibus dedito, moleſtiam eſſe obſeruat, tum filiis coram ſua olim patrata facinora enumerant. Hæc autem Clitiphonis aduerſus patrem indignatione exprimitur animus & petulantia parum modeſti adoleſcentis. V Trif. I Adoleſcentuli monitores parentes, eorūque conſilia iniquo animo ferunt, 2 Idem de amicæ rebus magis ſolliciti ſunt, quàm de iuſtis parentum conſiliis. Eſt autem oratio ex hęc ſcena. Conqueritur enim Clitipho bis ſe miſerum eſſe, tum propter patris iniquitatem, tum propter amicæ exactionem ſumptuoſam. Occaſio verò eius eſt ex priorī ſcena, quando ait Chremes. Scitum eſſe periculum ex aliis facere. Quapropter idipſum hic repetitum, male filium mordet. M Cenſuram paternam adoleſcentibus dedito, moleſtiam eſſe obſeruat hæc ſcena. Iuuenis enim cū Venereis facibus æſtuat, & cum perturbatione vivit vitam frugalē declinat, nōdum expertus indigentiam, quæ mortales reddit indutiſſios, & ideò ſurdis auribus rationem audit monentem. Vnde ſi perſeuerat, fit inutilis, & malus. Quapropter in primo Moralium, ſic ſcribit Ariſtot. Illis iuuenibus vtilem eſſe doctrinam de moribus, & monitiones, qui ſuos appetitus rationi ſubiiciunt, & agunt cum ratione.

Verſ. gen. Octonarij. ſive iambici tetr. acat. al.

CLITIPHO.

Querimonia Clitiphonis aduerſus patrem.

QVAM iniqui ſunt patres in omneis adoleſcentibus iudices:

Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à pueris ilico naſci ſenes,

L. Affines, i. participes, deditos.

Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia. ſſſſſp

G. Aliàs [eſt nunc,] ſibiſp, [ſua] monſyllabum fuerit. Pot eſt etiam [ex] ad ſuperiorem verſum pertinere, i. ſibiſp.

Ex ſua libidine moderantur, quæ ſnunc eſt, non quæ olim fuit. ſſſſſp

Nam qui aliàs deliquit, delinquentibus facilè parceret.

Mihi ſi unquã filius erit, na ille [facili me utetur] patre R. [facilimo utetur], abſſſſp. al. [facili utetur], tum in ſ. nihil elidendum, bſſſſp.

Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus: ſſſſſp

Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam. ſſſſſp

Péry,

Périj, is mihi ubi adbibit plus paulo, sua que narrat facinora!

* *Nunc ait, Periculum ex alijs [facito tibi, quod] ex usu fiet.*

Asutus: na ille haud scit quam mihi nunc * SVR
DO NARRET FABVLAM:

Magis' nunc me amica dicta stimulant, Da mihi, atque affer mihi.*

Cui quid respondeam nihil habeo, neque me quisquam est miserior.

Nam [hic Clinia.] et si is quoque suarum rerum satagit: at tamen Al. [Clinia hic], sadiidit.

* *Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciae.*

* *Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis:*

Tum quod dem ei, recte est: nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neque etiam dum scit pat er.

ACT. II. SCEN. II.

ARG. v Antiphila vocata non statim adest amanti Clinia: ea de causa sese non parum eruerat dies. c atque ita mira hic amatis sollicitudo exprimitur, cui expectanti, hora, dies: des, annus videtur. p Amor enim res est suspicionis plena. h Quocirca Clinia ex coniecturis amores suos non secundos esse, & amicam suam corruptam esse colligit. Et est status coeuralis. v *Theses.* 1 Suspicaces sunt amatorculi, omnia sinistra interpretantur. 2 Mora impatiensissimi sunt amatores. Diecula enim illis annus esse videtur. 3 In expoliendis mulieribus bona temporis pars temere extrahitur. M Amantis animus mora quantunvis brevis impatiens, hac scena exprimitur, Aestus naque amoris fluctuans, rei Venerae amator distrahitur: & rationis normam despiciens, id affectat, quod sibi proposuit. Aristot. in Moralibus sic ait, Quod si magna sint vehementesque cupiditates, rationem quoque extrudunt, atque acciunt: quamobrem mediocres sint ipsa & perpauca, ac rationi non aduersentur, oportet.

Vers. gen. Othonary, sive ambicitur, acat.

CLINIA, CLITIPHO, adolescentes.

* *SI MIHI secunda res de amore meo essent, iandudum scio*

Venissent: sed vereor, ne [me absente mulier] corrumpasit.

L. Perij, indignatis.
* L. Arguit ineptiam patris.

Al. [facito tibi quod].
Petulus filius, patris praepcepta contemnit.

* L. Prouerbum.

* C. Verba sunt amicae qua magis Clitiphonem stimulat quam patris praepcepta.

L. Satagit, i. sollicitus est.

R. Alij omittunt [quoque], At in [et si] non elidendum, sed solum corrigendum, sicut dicitur.

* Depingit Bacchidem conferendo cum Antiphila.

* B. Collatio & congeries.

C. Religio, metus, vel sollicitudo.

* L. Suspicio a cunctatione.

De suis amoribus ipse Clinia loquitur.

Al. [mulier me absente hic]. sicut dicitur.

MU [me absente mulier hic]. sicut dicitur.

* Con

* L. Confirmatio suspicionis per circumstantias: & est congeries.

* *Concurrunt multa opinioniones, quae mihi animum exaigeant:*

[Locus, occasio] ^{atas: mater, sub imperio cuius] est, mala.}

R. Al. [Occasio, locus, atas, mater, cuius sub imperio], s[ic] s[ic] p[er] Mu [Occasio, locus, atas, mater, sub imperio cuius], s[ic] s[ic] p[er] el. s[ic] s[ic] in [cuius] aut eo facto monosyllabo, s[ic] s[ic] p[er].

* Mu. [praeter pretium] iam] s[ic] s[ic] iai.

* Pathos anxie expectantis, & omnia sollicitate metuentis & suspicantis.

*Cui nihil iam praeter pretium] dulce est. CLIT. Clinia. CLIN. * hei misero mihi.*

CLIN. E' iam caues ne videat forte] hinc] te a patre aliquis exiens?

E. Al. [hic].

CLIN. Faciam. sed nescio quid profecto mihi animus praesagit mali.

CLIT. Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis quid veri sit!

CLIN. Si nihil mali esset, iam hic adessent. CLIT. iam aderunt. CLIN. quando istuc erit!

*CLIT. * Non cogitas hinc] longius] abesse!] & nosti mores mulierum:*

G. Al. [longule] esset] s[ic] s[ic] p[er].

* L. Diuerse causae cunctationis, quibus soluitur suspicio Cliniae.

Aldus. [conantur,] s[ic] s[ic] iai.

* V. Annum dicit

*Dum] moliantur,] dum] comuntur,] * annus est.*

CLIN. o Clitipho, forte] moliantur] a Mollio.

Timeo. CLIT. respira: eccum Dromonem cum Syro, una adsunt tibi.

ACT. II. SCEN. III.

ARG. ^v Antiphila & Bacchis per seruos adducuntur amicae duobus adolescentulis expectatissima. sed Clinia Antiphilam corruptam esse arbitratur, sumptis coniecturis tam exosatu, quam ex grege ancillarum. ^c Haec itaque scena plena est & timoris & suspicionum quibus Clinia & Clitipho magnopere afficiuntur: verum Syrus, ^c persona seruili vtriusque succurrit, ^p tollendo quoad potest suspiciones & formidinem: ^v & Cliniae coniecturas longa narratione de pudicis moribus confutat. ^b qua ex re is ingenti gaudio perfunditur. ^v eundem modum est longior Bacchidis descriptio, quam Clitipho adductam noluit. ^v Sed ex Syrus mira confidentia ad cenam patre quoque praesente, adducit. hanc tamen fingit Cliniae, ita astute, vt & Clitiphoni gratificetur, & eius patrem minimè offendant. ^v Verum periculi sequentis ^v *εξήτασις*, quando pater filii amorem intelligit, & Syrus suis consiliis fertur. *Theses.* 1 Amatores sunt suspicaces, & leuibus quibusdam coniecturis necessaria colligunt argumenta. 2 Adolescentes amantes etiam si sint liberi tamen serui suis inferantur. 3 Magnum facinus sine periculo patri nequit. Magna enim negotia magnis cum periculis sunt. initio *περὶ πειρασίου* est ad confutationes suspicionum in amore futuras. Praeponebat enim *εχρηματισμὸς* Cliniae de miseria & calamitate. ^m Facilem amantis suspensionem, & varios affectus habet haec scena: quos leuis excitat coniectura in his, quorum animus sollicitus est, & penitus sineque periculo non fieri magnum facinus, ac memoria dignum ostendens, ingenium ab

descentem, sed compede Venerea ligatum, vilissimi serui, cuius lenocinio vititur, seruum fieri docet, quod turpe est: illis præferim, quorum natales clari habentur, & talem fortunam nati sunt, ut ad imperandum, non ad seruiendum nati videantur. Cicero in Paradoxis sic scribit, Libertas est potestas viuendi ut velis. Quis igitur viuere vult, nisi qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atque prouisa, qui legibus quidem non propter metum parerit, qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter ac liberè? Cuius omnia consilia, resque omnes quas gerit, ab ipso proficiscuntur, eodemque referuntur. Nec est vlla res, quæ apud ipsum polleat, quam voluntas atque iudicium. Igitur ostendit. Nec est vlla res, quæ apud ipsum polleat, quam voluntas atque iudicium. Igitur ostendit. Nec est vlla res, quæ apud ipsum polleat, quam voluntas atque iudicium. Igitur ostendit.

SYRVS, DROMO, serui. CLINIA.
CLITIPHO.

* **A** ^{VI} ^{IN} ^{TU} ^D. sic est. s. verum interea dum ser-
mones [cædimus.] G. Al. [serimus.] sed depraua-
te tamen Cædimus postum est pro Serimus. Misceamus.

Ille sunt relicta, CLIT. mulier tibi adest, audin'
Clinia?

CLIN. Ego verò audio nunc demum, & video, &
valeo Clitipho.

CLIT. / Minimè mirum, adèò impeditæ sunt, an-
cillarum gregem

Ducunt secum. CLIN. * perij, unde illi sunt ancil-
la? CLIT. men' rogas!

s. Non oportuit relictas: portant quid [frerum.]
CLIN. hei mihi. Mu. [rerum?] cum interrogatione.

s. * Aurum, vestem, & vesperascit, & non nouè-
runt viam.

Factum à nobis stultè est. ab' dum tu Dromo illis
obuiam,

Properè. quid stas? CLIN. v. misero mihi, quanta
de spe decidi!

CLIT. Quid istuc? qua res te sollicitat autem?
CLIN. rogitas quid fiet!

* [Vidèn' tu] ancillas, aurum, vestem! [quam ego cum
vna ancillula

Mu. [quam cum vna ancillula Ego reli-
qui.] ^A sed neutrum ver sum sic sanat.

* C. Hoc sic lege, vt
inrelligas multa
verba præcessisse.
Vt & Clinia, & Anti-
philæ modestia
clariùs innotesce-
ret, fingit Poëta
primùm ægrè ferè-
tem Clinia, & suc-
censentè Antiphilæ
(sic enim puta-
bat) luxui.

G. Al. [S.] sed meliùs
[D.] vt Dromo Syri
ultimis respòdeat ver-
bis [Ille sunt relicte].
q. d. non mirum est il-
las reliktas.

* L. Suspicio Cli-
niæ, cuius occasio-
ne narrabitur vita
Antiphilæ.

* L. Hæc forruitò
dicuntur à seruo,
sed ex cõsilio Poë-
tæ, ad augendâ per-
turbationè Clinia.

G. Potest hic censeri
iambicus. i. f. d. d. s. p.

* L. Causæ suspicio-
nis.

G. [Tu, vidèn']?
d. s. d. s. d. v. [tu] s. t. co-
ripientu, deinde admi-
ratiò inferatur [vi-
dèn' anc. aur. veste']?

L. *vah, iridentis.*

G. [esse ea], tridist-
Rivius omittit [ea],
tridist-: Aldi codex
[ea esse], sed errat.

[Hic reliqui.] unde [ea esse] censet? CLIT. *vah, nunc*
demum intéllico.

s. *Dij boni quid turba est! ades nostra vix capient*
scio.

Quid comedent! quid ebibent! quid sene erit nostro
misérius!

* Clinia exclama-
tio ad amicam, L. cū
eius querela, quā
amplificatur à per-
sona.

Sed video, eccos quos volēbam. CLIN. * *ô Iuppiter*
v'binam est fides!

Dum ego propter te errans, patria careo demens, tu
interea loci

Collocupletasti te Antiphila, & me in his deserui-
sti malis:

R. [minus obsequens:]
Mivai.

Propter quam in summa infamia sum, & meo patri
[minus sum obsequens:]

Stomachosè harum
de vna tantum, at-
que ea præfente.

Cuius nunc pudet me, & miseret: qui harum mores
cantabat, mihi.

Al. [neque eum po-
tuisse], aiddisp.
M. [neque potuisse
vnam me ab hac
expellere. [aidasp.]

Monuisse frustra: [neque potuisse] vnam ab hac
me expellere:

[Quod tamen nunc faciam: tum cum] gratum mi-
hi esse potuit, nolui. Mu. [Quod nunc faciam tamē: cum],
fai. bñ: vel faiff bñ.

C. Videlicet & scilicet
amatitudinē ha-
bent.

Nemo est miserior me, s. hic de nostris verbis errat
videlicet,

* L. Interpellatio
Syri, orta ex que-
rela adolescentis.

Que hic sumus locuti. * Clinia, *aliter tuum amō-*
rem, atque est, accipis:

Nam & vita est eadem, & animus te erga idem
ac fuit:

R. [cepimus.]

Quantum ex ipsa re coniecturam [fecimus.]
CLIN. *Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil re-*
rum omnium est,

* L. Narratio.

Quod malim, quam me hoc falso suspicari.

Mu. [huiusmodi:]
fisp.
G. Huius rerum æ-
χais: ut, absente
nobis.

s. * *Hoc primum, ut nequid [huius rerum igno-*
res:]anus

C. Altera pro alteri
antiquum est.

Que est dicta mater esse ei ante hac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipsa in itinere altera

Dum

Dum narrat, forte audiui. CLIT. quemam est
altera?

s. Mane: hoc quod cepi primum enarrem. [o]
Clitipho:

Post istuc venia. CLIT. propera. s. * iam primum
omnium

Vbi venium ad adeis est, Dromospul[at.] fores:

Anus quaedam prodit: hac vbi aperuit os ium,

Continuo hic se coniecit in ro: ego consequor.

Anus foribus obdii pessulum: ad lanam redit.

* Hinc sciri potuit. [haud vsquam] alibi, Clinia,

Quo studio vitam suam te absente exegerit.

* Vide improviso est interuentum mulieri,

(Nam ea res dedit tum existimandi copiam,

Quotidiana vita consuetudinem:

Quae cuiusque ingenium ut sit declarat maxime)

* Texentem telam studiosè ipsam offendimus,

* Mediocriter vestitam veste lugubri,

Eius annuis causa opinor, quae erat mortua:

Sine auro tum ornata, ita uti quae ornantur sibi:

R. Al. omittitur [ita], tum in [ornatam] non eliditur m.

Nulla [malam re esse] expolitam muliebri:]

Al. co-
dex [ma-
pars.

lare exp. m [omisso] esse. tum [re] non eliditur. s. i. i. d. i. E [mala re esse]

&c. s. i. l. i. d. i. G [mala re esse exp. mulierem.] s. i. s. i. d. p. Mu [re malas
expolitam muliebri:] s. i. l. i. d. i.

Capillus passus, prolixus, circum caput

Reiectus negligenter: pax. CLIN. Syre mi ob-

scro

Ne me in letitiam frustra conicias. s. anus

Subiegmēn nebat: praeterca se nā ancillula

Erat. sea texebat, unā pannis obfita,

Neglecta, immunda illunie. CLIT. si haec sunt

Clinia

Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior!

* [Scin hanc] quam dicit sordidatam & sordida?

Magnum hoc quoque signum est dominam esse ex-

R. Omittendū [o] sed
nihil ad carmen.

* Sic incipit multa
pudicitiae signa nar-
raturus.

R. Al. [pulsat]. Mer-
tare & Pulsare pro
Mersare & Pulsare
veteres dixerunt.

* B. A. coniecturis.
R. Al. [aut nu. quā].
Vehemens pudicitiae
coniectura.

* B. Ab inopinato
interuenta.

* B. Ab opere.

* B. A. vestitu.
Cultus & victus fa-
miliaris vitam in-
dicant.

[quae] non eliditur, sed
corripitur.

Mala subst. faciei
pars.

Pax, admirantis
interiectio.

R. Al. [una ancilla
erat:] s. i. s. i. a. p. sed ver-
sus sequens non con-
stabit.

* Sordes pudicitiae
signum.

* L. Signa ex adiu-
ctis.

R. [Scin tu hanc.]
s. i. s. i. a. p.

tra nòxiam,

Cum eius tam negliguntur internuntij:

* Nam disciplina est. eisdem] munerarier

Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.

* L. Aetiologia.

B. [est eisdem.]

C. Præceptum amatorium.

* C. Scilicet mentiendo.

CLIN. Perge obsecro te, & cauene* falsam gratiam

Studeas inire. quid ait, ubi me nòminas?

S. Vbi dicimus redisse te, & rogare uti

Veniret ad te, * mulier telam deserit

Continuo, & lacrumis opplet os totum sibi. [ut]

Facile scires de Syderio id fieri ino.

* B. A signis.

Ex nimio gaudio lachrymat.

Aly inungunt] ut cum sequenti versu, de faai.

* L. Respicit Clinia.

Gaudii vehementia.

CLIN. * Pra gaudio (ita me diu ament) ubi sim, nescio:

Ita timui. CLIT. at, ego nihil esse sciebam Clinia.

Agedum vicissim Syre, * dic qua illa est altera.

S. [Adducimus] tuam Bacchidem, CLIT. hem, quid Bacchidem! D. [Abducimus].

Eho sceleste quò illam [ducis? s. quò] ego illam! ad nos scilicet.

CLIT. Ad patremne? s. ad eum ipsum. CLIT. o hominis impudentem audaciam!

S. [Heus, non] sit sine periculo facinus magnum & memorabile.

CLIT. Hoc vide, in mea vita tu tibi laudē is quasi tum scelus:

Vbi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim. Quid illo facias! s. * at enim. CLIT. quid enim!

S. si finas, dicam. CLIN. sine.

CLIT. Sino. s. ita res est, * hac nunc quasi cum.

CLIT. quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit? CLIN. Syre, verum hic dicit, mihi te: ad rem redi.

S. Enimvero reticere nequeo: [multis modis] iniuriis Clinpho est: neque ferri potis est. CLIN. audendum hercle est: tace.

R. [Heus tu, non] sbbsafap: A iambicus est tetr. acat. Potest tamen trochaicus esse, modo [heus] ad precedentem versum pertineat.

* C. Oratio imperfecta ob Clitiphonis interruptionē. * Atque hic non est completa sententia propter interpellationem Clitiphonis.

Erasmus fecit hunc octonarum, i. iambicum tetr. acatal. isabasp. Mu. [multis] isabasp. vel dcbatv.

s. * *Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:*

Tuum esse in potiundo periculum non vis: haud stultie sapi.

Si quidem id sapere est, velle te id, quod non potest, contingere.

* *Aut haec cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.*

* *Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:*

* *[Etsi hoc consilium,] quod ceptum, rectum esse & tutum scio.*

Nam [apud patrem tua] amica tecum sine metu ut sit, copia est.

Tum [quod illi argentum es pollicitus,] eadem hac inueniam via:

Quod [ut] efficerem, orando surdasiam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? CLIT. si quidem hoc fit, s. si quidem experiundo scies.

*CLIT. Age age, cedo istud tuum consilium [quod] id est? s. * assimilabimus*

Tuam amicum, huius [esse] amicum. CLIT.] pulchre. cedo quid hic faciet sua?*

An ea quoque [dicitur huius, si una haec] dedecori est parum!

s. Immo ad tuam matrem deducetur. CLIT. quid eod? s. longum est Clitipho,

[Si tibi narrem, quam obrem id faciam: vera causa est. CLIT.] fabulae.*

Nihil satis firmi video, quam obrem accipere hunc mihi expediat, metum.

*s. * Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini*

*Sine periculo esse. CLIT. * huiusmodi obsecro aliquid reperi, s. maxime. Hic iambicus censerit potest.*

* L. Corruptio per ironiam.

Exponit consilium suum, estque haec huius fabulae pro-tafis.

* L. Epiphonema.

* V. Disiunctionis epilocus est.

* L. Approbatio co filii a turo.

Mu. [Etsi consiliu].

Mu. [tua apud patrem]. ddt fbt =.

[tus eadem hac] spondens, [ra ad haec]: MU [illi argentu, quod pollicitus].] fbt =.

* Repetitio cu stomacho, & eludentis.

Mu. [quid]:

* V. Propositio cen filii.

G. Al. [esse. CLIT. &c. jatt fbd. al. [esse. CLIT. p. c. q. b. f. de sua? jatt. taat. & eliso d in [quid] atfaat.].

* L. Approbantis. G. [quid eo] habetur pro una syllaba, nisi manus vel ducetur se gere, [fhat. A vel ia bicum dicere, [fhdii: vel primae huius ver-sus ad precedentem trahere.]] fhat =.

* L. Faceta mutatio ad perturbandum adolescentem.

* C. Stultus amator irridenti credit.

Ibo obuiam hinc: dicam, ut reuertantur domum. CLIT.

* L. Hem, pelculsi
subidi & pertur-
bati.

CLIT. *hem,

Quid dixi? s. ademptum tibi iam faxo omnem
metum, CLIT.

* L. Prouerbiu in
quietos & securos.
* L. Prædictio of-
fensi ac digredientis:
sed totum per si
mulationem.

* IN AVREM *utrânuis otiosè ut dormias.* CLIT.

CLIT. *Quid ago nunc?* CLIN. *tûne! quod boni est.* CLIT.

CLIT. *Syre dic/modò* Mu. [boni. CLIT. Syre. dic.]

*Verum. s. * age modò: hodie serò, ac nequicquam*
voles. CLIT.

CLIN. * *[Datur modò, frûere] dum licet. [nam né-*
scias.] R. Al. [Datur, frûere]. iiii. al. [Datur modò, frûere]. xaii. vel facta synaresi m[frûere]. iaii.

Eius sit potestas posthac, an nunquam tibi. CLIT.

CLIT. * *Syre inquam. s. * perge porrò, tamen*
istuc ago. CLIT.

* Sentètia amato-
ris Aristipca.

Al. [cum nescis.]

* Acltuat magis ob
Syri discessum.

* L. Irrisio, quasi cõ-
tumacis & obfir-
mati.

* V. *Verum h. i. est.*
Hæc secum loqui-
tur.

* L. *Concaluit.* Hoc
ad spectatores Sy-
rus prius quàm re-
spondeat.

CLIT. * *Verum hercle istuc est, Syre, Syre inquam,*
heus heus Syre. CLIT.

S. * *Concaluit. quid vis?* CLIT. *redi, redi. s. adsum,*
dic quid est? Al. [dic quid est.] sine interrogatione.

Iam hoc quoque negabis tibi placere. CLIT. *immo Syre,*

Ei me, & meum amorem, & famam permitto tibi. CLIT.

Tu es iudex, ne quid accusandus sis vide.

S. * *Ridiculum est istuc me admonere Clitipho,*

Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.

Hic si quid nobis fortè aduersi euenerit,

*Tibi erunt parata verba: * huic homini verbera.*

Quâ propter neutiquam hæc res neglectu est mihi.

Sed istum exora, ut suam esse adsimulet. CLIN. *scilicet*

Facturum me esse in eum iam res redyt locum,

R. Al. omittitur [me], sed deprauatè.

Vt sit necesse. CLIT. *meruisti amo] Clinia.*

CLIN. *Verum illa nequid titubet. s. perdõcta est*
probè. CLIT.

Attende amãtis ve-
cordiam, qui famã
seruo committit.

* L. Pollicetur & cõ-
firmat diligentiam
suam à periculo.

Al. [mea res minor],
iddisp. *[minus mea*
res], iaiip: & *dis] s*
in [minus], idaiip.

* L. Demonstrat se
ipsum.

Vel sic. idisp: & fa-
cta synaresi m[stis],
iddisp. *[ra v. suaef.]*
spou. au. r. ut s'ef.

Mu. [amote], sibisp.

* L. Reditur ad Bac-
chidem, vt osten-
dantur eius mores.

CLIT. * *Ad hoc demiror, qui tam facîle potueris*
Perf

Persuadere illi, quae solet quos spernere.

s. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est

Primum: nam [miserè quendam offendi] militem,

Eius noctem orantem, hac arte tractabat virum,

[Vt illius animum cupidum] inopia incenderet:

Mu. [Cupidum ut illius animum], b, s, b, s, p.

E' ademque ut [esset apud te] ob hoc quam gratis-

sima.

Mu. [apud te esset], a, a, d, s, p.

** Sed heus tu, vidēs is, ne quid imprudens ruas:*

** Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax:*

** Ego te autem noni quam esse soleas impotens,*

Inversa verba, eversas cervices tuas,

Gemitus, [screatus] tussis, risus abstine.

CLIT. *Laudabis. s. vidēs is. CLIT. tutē met mi-*
rābere.

*s. * Sed quam citò sunt consecuta mulieres!*

CLIT. *Vbi sunt? cur retines? s. iam nunc hac non-*
est tua.

CLIT. *Scio, apud patrem: * at nunc interim. s. nihilo*
magis.

CLIT. *Sine. s. * non sinam, inquam. CLIT. quae so-*
paulisper. s. veto.

CLIT. *Saltem salutare. s. ab eas, si sapis. CLIT. eo.*
quid

Alij rejciunt [Quid] ad inritum sequentis versus: tunc
in hoc versus salutare non elidit e, s, d, d, i, m sequenti ve
rō [Quid] & [o] patientur elidit e, s, d, d, i, m.

Istic? s. manēbit. CLIT. [o] hominē felicem! s. am-
bula.

Mu. [o] felicem hominem. s, s, i, s, a, i.

ACT. II. SCEN. IIII.

ARG. I Collatio meretricis & honestae virginis, qua vita utriusque exprimitur. H Bacchis laudat Antiphilam à variis, & fortunatam eam esse affirmat. Enthymemate etiam vsa est: nam colligere vult, Quia formosa es, & optimis moribus praedita, ergo omnes te expectant. Non potuit melius conditionem meretriciam exprimere, quam per eam quae meretrix esset: quae tamen nomini meretricio fauet, cum alibi reprehendantur meretrices nihil aliud ex amore adolescentum querere, quam pecuniae extorsione. hinc quoque iucunda amantium congressio signantissimè exprimitur. Thesis. 1 Scortum honestas nuptias laudat. Nam & malis institum est probare meliora. Sunt enim femina honestatis indita rā xarā qvov. 2 Meretricia vita & studii nō parū periclitatur. 3 Nunquam verè sunt calamitosi coniuges sese inuicem amantes. 4 Amātes vel amicae primo conspectu obstupefcunt. Autem in facti demonstratione, quod formosa etiam morata esse voluerat. Sit igitur An-

R. [miserum quendam offendi ibi], s, d, s, s, p. al. [miserum quendam offendi militē], s, d, s, s, p.

Glareanus tollit [quam], a, i, a, i, s, p.

* Adhortatio.

* Perspicacia Chremetis, ac incōtinentiā Clitiphonis notat.

* L. Indicat mores Clitiphonis.

B. [screatus]: ut sine hic quatuor genitivi non nominativi.

* V. Admirantis est non sine ironia.

* C. Apostrophe.

* L. Ridicula cōtentio ad exprimendā amantis impotentiam.

Felicem, quia cum amica manebit.

Hoc beneficium utriusque ab utrisque verò deum- Commédatio à fi-
cimini: de in virum.

Ut nunquam vlla amoris vestro incidere possit ca-
lumnias.

A. Nescio alias: me scio quidem. semper fecisse se-
dulo, ut Potest hic censer iambicus, didisilip.

Ex illius commodo, meum compararem commodum.

C. Vah, * ergo mea Antiphila tu nunc sola reducem,
me in patriam facis.

Nam dum abs te abs sum, omnes mihi labores fuisse,
quos cepi, leues,

Præterquam tui carendum quod erat. s. credo. C.
Syre, vix suffero.

Hocce me miserum, non licere meo modo inge-
nio frui!

S. Immo ut patrem tuum vidi esse [habitu, diu]
etiam duras dabit. Al. [habitu diu.]

B. Quis nam hic adolescens est, qui intuetur nos?
A. ab retine me obsecro.

B. Amabò. quid tibi est? A. disperij. B. perij misera,
quid stupes

Antiphila? A. videon Cliniam, an non? B. quem
vides?

C. * Salve anime mi. A. ô [mi] Clinia, salve. C. ut
vales?

A. Saluum [venisse] gaudeo. C. teneone te E. Al. [ad-
venisse].

Antiphila, maxime [animo exoptato] meo!
S. It intro: nam vos iam dudum expectat senex.

MU [Antiphila animo exoptata maxime meo.] dalsij.

ACT. III. SCEN. I.

ARG. Veri amici officium pulcherrimè à Terentio in hac scena exprimitur: qua in ami-
co simul & gaudii inperati, maximo cum affectu, nuntium & consilium affert. ⁸ Chremes
enim Menedemo nuntiat ex Asia rediisse filium, ex qua re Menedemus incredibili gaudio
perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit: quod ei magnopere dissuadet
Chremes: ^P idque ob varias causas, sed cum illi Menedemus minus ea in re auscultat, sal-
tem hoc tandem persuadet, ut filio lenem nimis erga ipsum animum quoquo pacto credat.
^L & quia

L & quid præterea agendum sit consulit. Est autem initium occasionis ad futuram epita-
V. Thefes. 1 Patres nimia & clementia, & indulgentia peccant. 2 Consolâdi sunt senes
 mœsti, vt animum exhilarent. 3 Filii cum vident parentum indulgentiam sibi temperare
 nequeunt, modumque ignorant, & corrumpuntur. 4 Scorta luxu perditâ nequitiam
 in ædes recipienda sunt, sed diligentissimè fugienda. 5 In rebus alienis oculatiores
 sumus, & in nostris cæcutimus. Chremes enim fortis plus satis sapit: non videt de suo capite
 te agi comitia, & sepe in discrimen esse. Mistâ est scena. Consolatoria est cum ablutio
 Menedemo nuntium omnino insperatum affert Chremes, & consolatur. Deinde est
 dissuasoria aut *sc. 1. p. 1. v. 10.* ne sit ad eò lenis in recipiendo filio, & sicut antè nimia inde-
 mentia, ita nunc indulgentia peccat. Postremò ad consultationem redit. Siquidem ne filio
 intelligat parem indulgentia victum esse, consulit. *M.* Affectus paternus nimis vehemens in
 vtrâque partem, nec medietatem illam aliquando seruâs, quæ est secundum rectam adiu-
 nem, & modum viuendi politicum, hac scena exprimitur. Interdum quippe pater nimis
 durus est in disciplina domestica, interdum nimia indulgentia & facilitate, filiorum mores
 corrumpit, amore ipsum decipiente, quo filium tanquam aliquid ex seipso profectur. *V.*
 de Aristoteles in quarto Moralium sic ait, Omnes amant sua opera: vt parètes atque Poëta.
 Quod autem à medio rationis exorbitat, vituperatur in primis. Vnde Horatius in Ser-
 mo. Eit modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltra citràque nequit consistere rectum.
 Et alibi: Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt: Pastillos Ruffillus olet, Gorgonius
 hircum: Nil medium est.

Versuum genera, Senarij, hoc est, iambici trimetri acat.

* V. Consultatio est
 priuata ab occa-
 sione.

*M. Lucifcit hoc iâ:
 effo].*

Verus amicus tam
 dolore, quam gau-
 dio afficitur.

R. Ali. [quam].

Nam pares cum pa-
 ribus faciliè con-
 gruunt.

* Vulgarum dictû.
 1 Prouerbum.
 L. Augescit pro Cre-
 scit.

Al. [eccum].
 G. [ibo.] Girdsp: vel
 nstsp. *M.* 4 [egressum
 foras video: adibo:]
 cubsp: vel subsp.

CHREMES. MENEDEMVS.

* **L**UCE SCIT: hoc iam cesso / pultare ostium
 Vicini? primum ex me ut sciat, sibi filium
 Redisse: et si adolescentem hoc nolle intello.
 Verum cum videam, miserum hunc tam excru-
 ciarier

Eius abitu: celem tam insperatum gaudium,
 Cum illi nihil pericli ex indicio fiet:

Haud faciam: nam / quod / potero, adiut abo senem.

Ita ut filium meum amico, atque equali suo
 Video inseruire, & socium esse in negotijs:

Nos quoque senes est equum semibus obsequi.

M. Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam

Natus sum: aut illud falsum est, quod vulgo audio

Dici, * DIEM adimere agritudinem hominibus.

Nam mihi quidem quotidie augesci magis

De filio agruudo: & quanto diutius

Abest, magis cupio tanto, & magis des' dero.

C. Sed [ipsum] foras egressum video: [adibo,] al-
 loquar.

Mened

*Menedème salve: nuntium apporto tibi,
Cuius máximè te fieri participem cupis.*

M. * *Nunquidnam de gnato meo audisti Chreme?*

C. * *Valet, atque vivit. M. [v' binā est quæso?] c. apud
me domi. Mu. [quæso ubinam?] aiibfi.*

M. * *Mēus gnatus! c. sic est. M. veni! c. certè.
M. Clīnia*

*Mēus veni! c. dixi. M. eāmus, duc me ad eum,
óbsecro,*

c. *Non volti te scire se redisse: etiā & tuum
Cōspēctum fugitat, [propter peccatum: tum] hoc
rimet, G. [tum] redundat in metro. Mu. [ob peccatū. rū], fidiffp.*

Ne tua duritia illa antiq̄ua, etiā adaucta sit.

M. *Non tu ei dixisti ut essem! c. non. M. quāmobrem
Chreme!*

c. *Qua pēssimè istuc in te, atque in illum cōn-
sulis,*

Site tam leni, & victo esse ánimo ostēderis.

M. *Non possum: * satis iam, satis pater durus
fui. c. ah,*

*vēhemens in utrāque partem Menedème es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.*

*In eādem fraudem ex hac re, atque ex illa in-
cides.*

Primum, olim potius, [quā]m paterere filium

Commēare) ad mulierculam, quæ paululo

Tum erat comēta, cuique erant grata omnia,

Proterruisti hinc, ea coacta [ingratis]

Post illa cepit victum vulgò querere.

Nunc cum sine magno [intertrimento] non potest

*Haberi, * quidnis dare cupis. * nam ut tu scias,*

Quā]m ea nunc instrūcta pulchrè ad perniciem fiet:

Primum, iam ancillas secum adduxit plus decem,

Oneratas veste, atque auro: saivapes si fiet

[Amator, nunquam [sufferre] eius sumptus queat,

Ned

* C. Suspicio ex mi-
ra solitudine.

* V. Narratio est
duobus verbulis
absoluta.

* L. Attende verba
& getū gaudentis.
Præ gaudio idem
crebrò reperit.

L. Dixi, Cōtinuātis
verbum, proprium
eorum qui causam
perorauerint.

Menedemi confi-
lium arguit.

Cōsultatio senū, in
qua videas, quantū
fallatur Chremes:
ēitque hæc parase-
ue turbarum, quæ
sequuntur,

* L. Geminatio ad
vehementiam: & est
exclamatio, qua se
ipsum accusat se-
nex.

Mu. [commēare filiū
fidiffp. Quā]m pater-
ere) diatli.

In [Commēare] non o-
luditur c.

R. Al. [ingratis], sed
tuis versus fuerit ea
talecticus, fidiv.

R. Al. [detrimento].

* C. Carpit nimiam
largitatem senis.

* L. Rem auget ex-
emplo.

Mu. [Sufferre ama-
tor magna], fidiffp.

R. [si sit], *et tunc ea*
monio glubum fuerit.
Et tunc elidetur. *Missi.*

R. *Lucifer.* *Si sit pro*
eo sit per Graciam
enallagen.

L. *Pitissando, id est,*
gustando.

C. *Serius, id est, va-*
sa fictilia.

*** V. Auxesis.** *Rele-*
ui, & aperui, deca-
hendo scilicet li-
num, vel cera qua
foramē obstruitur.

Mus. *Sio* *Missi.*

V. *ut me,* *pro ut*
à me. *Missi.* *di.* *vel*
tuam. *Missi.* *facto.*
Missi.

*** Summa patris in-**
dulgentia.

*** Auxesis.**

A. *id.* *tunc ea* *[fa-*
cere] non eliditur e,
Missi.

*** Sanum Chreme-**
tis consilium. *cu-*
ius occasione ipse
decipietur: quæ e-
rit epitafis fabula.

R. *[&] tollendum.*
Missi. *Mus.* *id in-*
ter se agere. *Missi.*

Serui fraudem cõ-
mentantur.

*** Non nunc pec.** *Sub.*
De. *nam per ecli-*
pfin subtrahitur
præpositio metri
causa. Et que confir-
matio consilii ab
vili.

G. *[animum ille].*
Missi.

Nedum tu possis. *M. estne ea intus? c. [sit] / rogas!*
Sensi: nam ei unam cœnam, at que eius comitibus

Ded: *quod si iterum mihi sit danda, actum fiet.*

Nam ut alia omit tam. *pitissando modo mihi*

Quid vni absumpsit! *sic hoc dicens, asperum*

Pater hoc est, aliud lenius: *sodes vide,*

*** Relèui dolia omnia, omnes serias,**

Omnes sollicitos habui: *at que [hæc una nox.]*

Quid te futurum censes, *quem asiduè excedent?*

[Si] me dii amabunt. *[ut] tuarum miseritum est*

Menedeme fortunarum. *M. * faciat quod libet.*

*** Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:**

Dum illum modo habeam mecum. *e. si certum*

est tibi

Sic facere, * illud] permagni referre arbutor,

Ut n scièntem seni at, te id sibi dare.

M. Quid faciam? c. quiduis potius, quam, quod cõ-

gnas.

Per alium quemuis ut des: fallite sinas

Technis per seruulum: et si subsènsi id quoque

Illos tibi esse, [et] id agere inter se] clanculum.

Syrus' cum illo vestro confusus rrat: conferunt

Consilia / adolescèntes:] [et] tibi perdere

Talentum hoc pacto satius est, quam illo minam.

*** Non nunc pecunia agitur: sed illud, quo modo**

Minimo [pericùlo] id demus adolescèntulo. *Mus. [pericùlo].*

Nam si semel tuum [animum] intellèxerit,

Prius produiturum te tuam vitam, & prius

Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui,

Quantam fenèstram ad nequiritiam patèfeceris!

Tibi autem porrò ut non sit suãne viuere,

NAM DETERIORES omnes sumus li-

cèntia.

Quod

Quodcunque incidet in mentem, volet: neque id

Puñabit, prauum, an rectum, [quod petet, fiet.]

Tu rem perire, & ipsum, non poteris pati.

Dare [denegabis: sibi ad illud ilico, R. Al. [denegaris:]

Quo maxime, apud te se valere sentiet:

Abiturū se abs te esse ilico [minabitur.] E. Ali. [minita-

*M. * Videre verum, atque ita, uti res est, dicere.*

*C. * Somnum, hercle ego hac nocte oculis non vidi*
meis,

Dum id quero, tibi quī filium restituerem.

*M. * Cedo [dexteram: porro te idem oro,] vt facias*
Chreme. G. [dextram: porro te oro idem.] affiai.

*C. Paratus sum. M. * scin' quid nunc te facere volo?*

C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,

Id vt matūrent facere: cupio illi dare

Quod vult: cupio ipsum iam videre. C. operā dabo:

Syrus est [apprehendendus,] atque adhortandus
mibi. G. Al. [prehendendus,] affiai. In scar. sione [prehen-

** A me nescio quis exiit: concēde hinc domum,*

Ne illi nos inter nos congruere sentiant.

** [Paululum] negoti mibi obstat: Symus & Crito*
Al. [Paulum], affiai: vel affii. M. [Paulum hoc].

Vicini nostri hic ambigunt de finibus:

Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram:

O'peram daturum me, hodie non posse his dare.

*Continuò hic adero, M. ita queso. * Dy' vostrā fidem,*

ITAN' COMPARATAM ESSE HO-

MINVM natūram omnium, G. Potest prima de

versu pendere, affiai: vel tolli n ex [Itan'], affiai. ^s [Itane].

Aliena melius vt videant, & iudicent,

Quam sua: an eò sit, quia in re nostra, aut gaudio

Sumus prepediti nimio, aut egritudine?

Hic mibi [quantò nunc] plus sapit, quam egomet

mibi. M. [nunc quantò].

G. Al. [fiet, quod pe-
ret.] E. Al. [fiet quod pe-
rit]. ^A seu verus no cō-
stat, nisi in [prauum]
nihil elidatur. & [fiet]
monosyllabum fiat.

affiai.

** Approbatio con-*

fili.

** L. Commendatio*

sedulitatis & officii.

** Mos orantium &*

confirmatiū, O. a

turus apprehendit

dexteram.

** L. ^{na} ^{ca} ^{ca} ^{ca} ad se-*

quentem scenam.

Affectus paternus.

Argumentum pu-

dentiae Chremetis.

** V. Ad futurū col-*

loquium Syri &

Chremetis est pe-

ralesce.

G. Quam omittit &

[illi], sed versus non

constat, nisi cū Ma-

ro legus [congruere]

penultima loga a Cre-

græco obselet, affiai.

** L. Cōuenit digre-*

di Chremetem, vt

spectatores alloqua-

tur Menedemus.

** L. Ex cōsilio Poë-*

tæ Menedemus in-

dicat, spectatori qd

actum fit, & quan-

uis de se loquatur,

tamen hoc reuera

in Chremetē com-

petit, qui aliena me-

lius videt quam

sua, dum a filio &

seruo tam impro-

bē fallitur. Est au-

tem hic scopus ta-

bulæ, in quem cun

c. Diff

ta referuntur.

Verba redeuntis c. *Dissolui [me ócyus,] óperam vt tibi darem.*

Chremetis.

Pierius, [me otiosus,] sibi d p.

Mijp

ACT. III. SCEN. II.

ARG. V Instigat Syrus Chremes ad fabricam, qua argentum à Menedemo Cliniz extorqueretur fingendam: sed suo malo, nam hac occasione, sua ipsius coniectura & tolerata fallitur. Est itaque iucundus error, in quo herus in seruo decipitur, quem credit alteri fallaciam intendere, dum sibi tenditur: & sic eum aggreditur de fallacia in alterum. Hoc consilium in caput ipsius recidit, adeo verum est illud Hesiodi, *ὅτι κακὸν βουλή τοῦ ἀνοήτου κακώτερον*. Est autem hæc altera pars occasionis principalis ad epitafin. *Thres. 1* Seru cum aliquando infideles, instigati, & aperta licentiæ fenestra, multò sunt sceleratior. *2* Qui aliis verba dare conatur, sæpe periclitatur. Incidit enim in foueam quam fecit. Fallitur fallens alium. Sæpe enim malum in authorem redundat. Scena est in statu coniecturali an heri per seruum fallendi sint. *3* Seruum cuius ingenium est fallax, oblatam opportunitatem arripere, vt insidiari liceat impunè, & decipere docet hæc scena. Vir quippe malus impunitate proposita, scelere se inquinat: bonus autem, vitium auersatur & fugit propter eius deformitatem. Vnde Horatius in Epistola. Oderunt peccare boni virtutis amore, Oderunt peccare mali formidine pœnæ: Tu nihil admittas in te formidine pœnæ: Sic spes fallendi non scebit sacra profanis. *Vers. gen. Senarij, sive iambici trim. acat.*

SYRVS. CHREMES.

Syrus hæc secum.

Mn. [senem est].

Falsa Chremetis coniectura.

Mu. [Clinia ille].

siisp.

Mu. [audijt:]

Aiaasp: & [audijt]

ficto dissyllabo, iaasp.

Syrus callidè à proposito diuertit.

HA^c illac circuncursa, inueniendum est tamè
Argentum: intendenda in senem fallacia.

c. Num me fessellu hocce id struere: videlicet

Est [ille Clinia] seruus tardiusculus:

I dcirco huic nostro tradita est prouincia.

s. Quis hîc loquitur? pery, numnam hæc [audiuisti?]

c. Syre. s. hem.

c. Quid tu istic? s. rectè. equidem, te demiror

Chreme

Al. [rectè equidem: te].

Tam manè, qui herè tantum biberis. c. nihil nimis.

s. Nihil narras: visa verò est, quod dici solet,

A^QUILAE SENECTVS. c. eia. s. mulier comoda, &

commoda, &

Aquila senect. pro-
uerbium ia senes
bibaculos.

Occasio fallendi
fenis.

Faceta [hæc est meretrix.] c. sanè idemⁿ visa est

mibi.

R. [hæc meretrix.] idissi.

s. Et quidem hercle forma luculentia. c. sic satis.

Amphibologicòs.

s. Ita non vt olim, sed vti nunc sanè, bona:

Minimèque miror, Clinia hanc si deperit.

Insinuatio fallaciz
à sene in senè, imò
sua seipsum.

Sed habet patrem quendam auidum, miserum, at-
que aridum:

Vicin

Vicinum hunc nostin' ? at quasi is non [diuitijs]
Abundet, gnatus' eius profugit inopia.

Scin' esse factum, vt dico? c. quid ego nesciam!

Hominem pistrino dignum, s. quem? c. istum seru-
ulum.

Dico adolescentis, s. * Syre tibi timui male.

c. Qui passus est id fieri, s. quid faceret? c. rogas!

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Vnde esset adolescenti, amica quod daret:

Atque hunc difficilem inuitum seruaret senem.

s. * Garris, c. hac facta ab illo [oportebant] Syre.

s. Eho que so, laudas qui heros fallunt! c. in loco.

Ego vero laudo, s. recte sane, c. * quippe quia

Magnarum saepe id remedium agritudinum est:

Iam huic mansisset v' nicus gnatus domi.

s. Iocone, an serio illac dicat, nescio:

Nisi mihi quidem addit animum, quo libent magis.

c. [At] nunc quid expectat, Syre? an dum hinc
denuo

Abeat, cum tolerare huius sumptus non queat?

Nonne ad senem aliquam* fabricam fingit? s. sto-
lidus est.

c. At te adiutare oportet, adolescentuli

Causa, s. facile equidem facere possum, si iubes:

E' tenim quo pacto id fieri soleat, calleo.

c. * Tantò hercle melior, s. non est mentiri meum.

c. Fac ergo, s. * at heus tu, facito dum eadem hac
memineris,

[Si quid' huius] simile forte aliquando euenerit,

Vt sunt humana, tuus ut faciat, filius.

c. Non usus veniet spero, s. spero hercle ego quoque:

* Neque eò nunc dico, quòd quicquam illum sen-
serim:

* Sed siquid, ne quid: que sit eius' etas vides.

Et ne ego te (si usus veniat) magnificè, Chreme,

G. Porest [diuitijs]
quadrissyllabis esse, &
in eo elidi u, illidi,
G^o [diuis]], illidi,
R. Al. [atque si is non
diuitijs], sed depra-
tè, illidi, & duo in o-
num contrahuntur.
* L. Hoc tecum Sy-
rus.

* L. Non credentia
Al. [oportebat].

* L. Ratio ab vtili.

G. [Huic] dissyllabum:
vel [iam] vel in [ia]
non eliditur m.

E. Al. [Er].
Denuo Syrum in-
stigmat.

* L. Trãstatio à ma-
chinis bellicis que
oppugnandis oppi-
dis adiuuentur.

* Calliditatem ser-
ui laudat.

* L. Callida præma-
nitio ad futurum
peccatum, vt tollat
obiurgandi occasi-
onem.

G. Passet legi. [Si hu-
ius quid], dissyll.

* L. Occupatio, qua
remouet suspiciti-
nem.

* C. à nescio: ut quid-
si dicat, si quid' eue-
nerit, ne quid' nec-
censeas.

Tract

Tractare possim. c. de istoc, cum vsus venerit,
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age.

* V. Hæc Syrus secū s. *Nunquam commodius, vquam herum audiuī*
ab hero discedens loquitur. *loqui,*
Mu. [malefacere cre *Nec cum [malefacerem, crederem mihi] impūnius*
derem mi], sbaifp. *Licere. * quisnam à nobis egrēditur foras?*
* C. *αυγαρονυδ* alterius scena.

ACT. III. SCEN. III.

A R G. ^BChremes filium obiurgat & immodestia arguit, quem ludentem viderat cum Bacchide, ^Pquam Clinia amicam credebat. Tum Sytus fallaciam de emungendo à Menandro argento inuenisse referens, ^Hconsilium fraudulentum à Chremete datum in eum ipsum intendit. ^Lsed cum Clitiphoni petulantia penè periclitetur, eum curat extrudendum: ^Pquod circa eius amplificat immodestiam à circumstantiis. ^C qua ratione id hero persuadet quod multum facit ad extorquendum argentum. ^Pquod operapretium erat Clitiphoni, pro amica sustentanda conquirere. ^VTheses. 1 Amicorum candoris in rerum executione, & curandis. 2 Hospitii ratio debet esse fidelis. 3 Dominorum est, ne sua facilitate, & negligentia seruos deteriores reddant, cum istis fenestra licentia aperiat. 4 Iuuenilis incontinentia diiugiter obiurganda est, & refrananda. Iam verò cum Chremes filium propter incontinentiam redarguit, est eatenus *επιτιμωθηδ*, obiurgatoria in genere iudiciali. Deinde cum Syrus fallaciam de emungendo argento à sene adornat, est *εξαρτυρηδ* in genere deliberationis, atque hic primus ad epithasin gradus censendus est. ^MAmici rem sedulo curandam esse, ac hospitii rationem in primis haberi debere, docet hæc scena, dominoque interdum casum esse offendit, vt serui grassentur insidiis, dum non solum technas illorum laudant, sed etiam prouocant: quod in disciplina domestica perniciosissimum est. Itaque is qui rem familiaris rectè tuerit, tanquam arcus sit, intentum iudicium, & animaduersionem habere decet, ne nimia facilitas & negligentia, seruos communiter malos, deteriores efficiat. Quapropter Cæcilio in Catone Maiore de Appio Cæco sic scribit, Tenebat non modò authoritatem, sed etiam imperium in suos; metuebant eum serui, verebantur liberi, charum omnes habebant: vigilem in domo eius patrius mos, & disciplina. Principio huius scenæ iuuenilis incontinentia reprehenditur, ac hospitii decorū seruatur, qui iure hospitii ad se venientes humaniter tractare debet.

Vers. gen. Trochaici cat. quatuor & viginti, è quibus dimeter vnus videlicet vnae tricesimus, tetrametri tres & viginti, nēpe tertius, vndeicesimus cū sequenti, vicesimus secundus cū duobus sequentibus, tricesimus cum sequenti, tricesimus sextus, & vndequadragessimus cum tredecim sequentibus ad finē vsque scenæ. Reliqui sunt iambici: atque ex his vnus hypercatalepticus, ut pote duodetricesimus: septē cataleptici, siquē tetrametri, nēpe duo primi, sextus cū sequente, vndeicesimus & vicesimus primus: viginti acataleptici, siquē tetrametri, præter quintum dimetrum, & duodequadragessimum trimetrum: qui restant dimeter, quintus, sextus, & septimus, sunt quartus, octavus cum duobus sequentibus, decimus tertius cum quinque sequentibus, vicesimus quintus cum duobus sequentibus, tricesimus secundus cum tribus sequentibus, & tricesimus septimus.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

* L. Increpatio. **Q**UID istuc queso! qui istic mos est Clitipho!
Periculū per quod sensim ad epithasin peruenit. Neque enim subito, sed per gradus quosdā ad talem motum accedendum erat. *Quid? ego feci? [vidine egote] modò manum in sinum huic meretrici*
M. [vidin' te], bsdiaa- G. [vidin' ego te], bsdiaa- & eliso dim [Quid] a bsdiaa-

Inser

Inserere! s. acta hac res est, *péry. C.L.méne! c.hisce
[oculis:] ne nega.

G. Ali. [oculis ego:] dffasaai. erit
iambicus acat.

*L.Metuentis.

*Facis ádeo indignè iniúriam illi, qui non abstineas
manum.

*L.Admonitio.

*Nam istac quidem contumélia est,

*L.A turpi.

*Hominè amicem recipere ad te, atque eius ami-
cam subagitare.

*B.Amplificatió.

Vel heri in [conuuiuo,] quàm immodéstus fuisti!
s. [factum.]

Mu. [factum est.]

Multa in hac scena
inuertienda, si cretici,
bacchium, & amph-
brachyn multis locis
non admittimus.]

E. Al. [vino,] ^A tro-
chaicus fuerit trim-
acat. & [suisti] disyl-
labum affist.

C. Quàm moléstus! ut equidè (ita me diu ament) mé-
tui quid futúrum dénique esset: [et]

Alij non lo-
gunt[et].

Quatuor precedentes versus ita secat Glareanus, ut primi sinu sit
[recipere]. siu bfb: secundi [conuuiuo], fd bdfi: terti [equidem],
tststebv. [et suisti] factio disyllabo, tffsttbbv: quarti [esset: et], aaatstrv,
ubi [di] disyllabum, duo primi sunt iambici tetr. prior catalecticis,
posterior acat, duo sequentes trochaici catal. Muretus eosdem ita
legit ac distinguit, ut primi sinu sit [ad te recipere,] siu bfbp: secú-
dis vel heri in uno quam immodéstus]. fadibfssv, hypercatalecticis
est: terti [ut equidem], ifi b p, senarius: quarti [esset: noui ego],
aiaafisp: & eliso d in [quid], aiaafisp. Sequentes deinde ita le-
git] Animos amantium: grauiter aduertit, qua n.c. Jaiibfssv.

*C. Quia in amo-
re omnia suspecta
sunt, ^B congressus,
colloquia, nutus, ri-
sus, præbitiones.

Noui ego amantium ánimos: *aduértunt grauitè
que non cénseas.

C.L. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius fa-
ctúrum pater.

C. Esto: at certè concédas [aliquò ab eórum ore ali-
quantis per.] Mu. [ab eorum ore aliquantis per aliquò.]
ffidifadi.

C. Esto, verbum cõ-
cedentis.

Multa fert libido: éa próhibet *fácere tua praséntia.
*ego de me

*L.Ratio à tem-
pore.

Facio coniectúram; nemo est meórum, amicórum
hódie, apud

L.Exemplo decla-
rat sententiã. ^CPa-
rre* conantur mo-
nere filios aut pro-
prio exemplo, aut
aliorum.

Quem exprómere ómnia mea occúltá Clitipho
áudeam:

Rursus tres precedentes ita secat Glareanus, [Multa f.l.ca pr
f.r.praséntia.] ttdabato. [Ego de me f.c.n. est meorum hódie,]
adffid- [Apud quem &c.] ifi b fisp. Muretus eosdem modo
secat quo Glareanus, sed in primo legit [Libido multa fert:]
iiiwbisp. in secundo relinquit [amicorum,] sed qui constat a. erisus
non video, nisi sit hypercatalecticis, adffid-: & in [meorum] facta
synerxi, adffid-.

Apud alium. prohibet dignitas: apud alium, ipsius facti piget,

Ne inepus, ne proteros videar. quod illum facere credo.

*C. Syrus secum loquitur, timens sua fallacia.

*L. Rectè sanè. sub. A me dictum est.

G. [sod. s.] postum est extra metrū. MU [Hominis es frugi], bllifiai, rejecto [sodes] in sequētē versum, A qui tu erit trochaicusterr. hyperc. sllibitat.

C. Mihi emphasin habet, qui non sum pater.

Mu. [pergin? S. hercle.]

L. Vna, nempe modesta, & continēter.

Mu. [se prius] A sed versus non sanatur: erit iambicus, si in quā nō fiat eliso. sllaididi.

*C. Semper desperantibus hoc verbum datur. Hac secum loquitur.

In hinc b vim habet consonantiū.

*Repetitio per indignationem.

V. Vah, irridentis & subsannantis est.

*Comica imprecatio in Syrum.

*Rectè monet de filio feruando. sed attende callidam admonitionem, ad conciliandam beneuolentiam, & suspicionem auertendam.

Sed nostrum est intelligere, ut cūque: atque ubi cūque opus sit obsequi.

s. * *Quid istuc narrat? c. L. periy. s. Clitipho, hac ego precipio tibi,*

[Hominis frugis] & temperantis functus officium. a. sllit. CL, tace [sodes.]

s. * *Rectè sanè, c. Syre pudet me. s. credo, neque id iniuria:*

Quin mihi molestum est. c. L. [pergin? hercle! s.] verum dico quod videtur. Si bacchius & creticus non admittuntur, hic erit hypercatalecticus, dissilij.

[c. L. Nonne accedam ad illos? c. eho quæso, vna accedendi via est.] Mu. [c. H. Nonne accedam ad illos? c. L. e. q. u. acc. via est?]

s. * *Actum est. hic [prius se] indicabit, [quàm ego argentum] seffero. Chreme, G. [quàm argentum], c. sllit. vel sllit. ut [prius]. mono sllabum censetur.*

Vin tu homini stulto mihi auscultare? c. quid faciā? s. iube hunc

Abire hinc aliquo. c. L. quò ego hinc abeam? s. [quò lubet:] da illis locum. Mu. [quò? lubet:]

*Abi deambulatum. c. L. * deambulatum! quò? s. vah, quasi desit locus.*

Abi sanè istac, istorsum, quò vis. c. rectè dicit: censeo.

c. L. * *Dij te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. at tu pol tibi istas*

G. si ultima huius transferatur ad verbum sequentem. hic ex hypercatalectico fiet acatalecticus, & sequens ex trochaico iambicus, sllap. A. Muretus transfert [istas] ante [manus]. sllidi.

Posthac comprimito manus.

Censet verò? quid illam porro credis facturum?

Chreme, G. Absque elisione hic erit iambicus acat. sllit.

- Nisi eum, quantum [dij dant tibi opis.] seruas, casti-
gas, mones?* G. Al. [tibi dant opis dij.] Jafaiisti: iambicus est, ut sequentes.
- c. Ego istuc curabo. s. at qui nunc here hic tibi asseruandus est.*
- c. Fiet. s. si sapias: * nam mihi iam minus, minusque obtemperat.* * Nā, &c. accusatio amphibologica.
- c. Quid in? eequid de illo, quod dudum tecum egi? egisti? Syre? aut* Est & hic trochaicus car. IIIIst-.
- Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? s. de fallacia* Muretus tollit [tibi], ut sit trochaicus, absist-.
- Dicis? [est, si] nuēni nuper quandam. c. frugi es: cedo [quid est?]* Laudat denuo fallacem seruum.
- Aldi codex: [hem], & [quid id est?] tIIIst-.
MU [de fallacia: Inuenta est: inueni quandam nuper. c. frugi es cedo quid id est?] IIIIst-.
- s. Dicam: * verum, ut aliud ex alio incidit. c. quidnam Syre? s. pessima hac.* * L. Fingit hoc succurrere sibi, ut red dat verisimilem narrationem.
- Muretus rejicit [Pessima hac] in sequentem versum, ut fiant duo trochaici tetr. car. stbdst-: tfabst-.
- Est meretrix. c. ita videtur. s. immo si scias,* Caput fallaciae.
- [Vah, vidē] quod incēptet facinus. Fuit quedam anus Corinthia* Mu. [Hoc vide:]
- Hic: huic * [drachmarum] hac argēti mille dederat mutuum.* * Drachma siue denarius Romanus valebat tribus solidis Gallicis & dimidio solidi, trois solz & demi: mille drachmæ cent septante cinq liures tournoises.
- Nannius [numorum].
- c. Quid tum? s. ea mortua est. reliquit filiam adolescentulam.* Valens causa ad extorquendum argentum.
- Ea relicta huic arrhabōni est pro illo argēto. c. inrelligo.* C. Arrhabō, i. pignori.
- s. Hanc secum huc adduxit, ea quæ est nunc ad uxorem tuam.* Ad pro apud.
- c. Quid tum? s. Clīnia orat, sibi uti nunc det illam: illi tamen*
- Post * datūrū mille [numum] poscit. c. & poscit quidem! s. hui,* * Daturum m. n. p. id est, spondet siue offert se daturū mille drachmarū seu mille drachmas: nā Numus hīc (ut & nonnunquā aliās) pro ipsa Drachma non pro quarta ipsius parte (ut & p. aliās) vsurpatur: & Poscit non pro Pe-
- Nannius [drachmas]. & [Tamen] pro Tandem ponitur.
- [Dubiumne id est?] c. ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?* Hic absque elisione fuerit etiam iambicus tetr. acat. aiaist-ii. MU Dubium id est?] bdstst-.
- s. Egōne? * ad Menedemum ibo: dicam hanc esse partem à Cária,* * Fallaciam aperit.

est, sed pro Spōdet,
Pretii pro te emen-
da offert, Licita-
tur & Auctionatur.
Hæc ex Theodori
co, q. doctissimè lo-
cū hūc explanavit.
Al. [azis?]

* I. χαριτιομοίς.

* Parat se ad aliam
scenam.

* Nu. Cum Chremes
& Syrus in prosce-
nio remanserint, non
sanè video, quomo-
do hic, principiū
actus esse possit.

A R G. V In epitali Poëta expressit ingentem sollicitudinem adolescentis, qui anxie ex-
pectabat, metuebat & suspicabatur omnia, ne propter patrem durum & reluctantem amicum
excideret. Hic autè occasio *κατασκευασ* describitur. Annulo enim Antiphila agnoscitur Chre-
metis filia. Si quidem is vxori iusserat exponi partum, si puellam peperisset ipsa, quod fa-
ctum non est. Vnde inter maritum & vxorem altercatio grauis nascitur: quæ tamen vxori
accusatione & deprecatione sedatur. Quare hæc scena est in genere iudiciali, in Chre-
mete *ἐλαττηρ*. accusat enim & reprehendit vxorem propter imprudentiam & inobedi-
entiam. In Sostрата est *κατασκευασ*. Primò obedientiam suam exponit, & vtrunque factum
purgat: deinde verò culpam deprecatur. Additur & hîc *ἐπιτραχίς* rerum Clitiphonis. 3. Si-
mul Syro offertur alia ratio extorquendi argentum. *Thebes.* 1. Matres liberos suos ve-
hementius amant quàm patres, iuxta illud Euripidis, *Δυσὶ γυναικὶ αἰδὶ ἀβέροις γυναι, ἢ πατ-
ρὶσιν πατρὶσιν κωκυθῶσιν γένοι.* 2. Mulieres sæpe sibi parum constant & *ἀπειροὶ* agunt. 3. Ma-
tres in liberorum curatione religiose viris reluctantur. 4. Vxores decet maritos iustis
verborum lenitate & culpa deprecatione placare. 5. Vxores non abutantur maritorum
facilitate. 6. Virorum animos etiam in liberos sæpe fortuna & conditio rerum mar-
t^m Maternum amorem erga sua pignora, & mores nonnunquam difficiles, & virorum studio
contrarios, hæc scena exprimit. Matres enim plus patribus amant suos filios. Vnde Aristote-
l^s nono Ethicæ sic ait, Ea quæ facta sunt cum labore, magis diligunt omnes: & idè ma-
tres filios magis amant. Generatio nanque laboriosa est magis & magis sciunt esse suos. Ma-
res autem mulierum Plato in sexto de Legibus sic exprimit, Quæ ordine carent, vel malè
ordinata sunt, ea etiam quæ iam ordinata sunt, confundunt, vt sunt femineæ. Quod quidem
hominum genus aliud est, & differens, nobis què occultius & versutius natura est: propter
imbecillitatem itaque minus ordinari potest. Ratio est, Res muliebris si iacere ordinata reli-
quitur, humanarum rerum solum, vt videri possit dimidium: sed quantò natura sua inepitior
est ad virtutem quàm virilis, tantò excedit, vt plus quàm duplum esse videatur. Genus, in quo
muliebre, nec orationem ipsam rectè dicentis, sine ingenti reclamatione audiet. *Vesig.*
Vndecima prima sunt iambici t^r err. ac. Reliqui omnes trochaici tetrametri: iique catal^{is} effici, excepto decimo
sertio, qui est acatalecticis: cuius generis duo aut tres tantū (vt putat Glareanus) toto Teretio reperimus.

SOSTRATA matrona. CHREMES.

NUTRIX. SYRVS.

Hæc catastropha
rerum Clinia est,
& occasio epita-
leos nouæ rerum
Clitiphonis.

NISI me animus fallit, hic profectò est annu-
lus, quem ego suspicor:

Is qui

- Is quicum expōsita est gnata. c. * quid volt sibi Syre
 hac oratio!
- s o. * Quid est? isne tibi videtur? N. dixi equidem,
 [tibi mihi ostēdisti.] ilico Mu. [ubi ostēdisti.] idal bfi.
- Eum esse. s o. at ut satis contemplata modo sis
 mea nutrix. N. satis.
- s o. Abs iam nunc intro: atque illa si iam lauerit,
 mihi nuntia: Mu. [nunc iam] s
 illia.
- Hic ego virum intēdā opperibor. s y. te volt, videas
 quid velit. V. Opperibor, vt rēti
 hāc inexpectatam
 ei narrem.
- Nescio quid tristis est: nō temere est: metuo quid sit.
 c. * quid fiet!
- Na ista hercle magno iam conatu magnas nugas
 dixerit.
- s o. * [Ehem mi] vir. c. * ehem mea vxor. s o. te
 ipsum quero. c. loquere quid velis.
- s o. * Primum hoc te oro, ne quid credas me aduersus
 edictum tuum
- [Facere esse ausam. c. vni me istuc tibi] (et si incre-
 dibile est) credere?
- Credo. s y. nescio quid peccati portet hac purgatio.
- s o. Meministi me esse grauidam, & mihi te ma-
 gnopere interminatum,
- Si puellam parerem, nolle tolli? c. scio quid feceris:
- Sustulisti. s o. sic est factum. [s y. domina, ergo] he-
 rus damno auctus est. Bemus [C H R. dominus? S Y. er-
 go]. Mu. [Sustulisti: S Y. si sic fa-
 ctum est domina, ergo herus]. tlliaat.
- s o. Minime. sed hic erat Janus Corinthia haud
 impura: ei dedi
- Exponendam. c. o Iuppiter, tantamne inesse animo
 insciam! Al. [esse in animo insciam?] sed versus
 non constat. [esse animo insciam?] tlliaat.
- s o. Perij, quid ego feci? c. rogitas! s o. * si peccavi
 mi Chremes, Mu. [at rogitas?]
- Insciens feci. c. * id se quidem ego, etiam si tu neges,
 b ij
- * C. Chremes non se loco mouerat.
- * V. Communicat cum nutrice, vt i-
 pfius confessione sententiā suam cō-
 firmat.
- * C. Cum stomacho pronuntiandum.
- * V. Salutatio blanda est vxori apta beneuolētiq̄ causa.
- G. [Hē mi], falsibij.
- * V. Reialutat, sed non eodem bladi-
 mento.
- * Insinuatio à purgatione, & defensio ante narratio-
 nem ex perturbatione personæ.
- Mu. [Facere ausam: Cuius tibi me istuc] s
 ahlidsp.
- L. Tolli, i. educari.
- C. Damno auctus, o b
 dotem dandam.
- Muretus [erat hic] s
 A sed versus non sa-
 nat. aaxallt. veb
 aabllt.
- * L. Purgatio ab i-
 gnorantia.
- * Obiurgatio moris
 dax.
- R. [quidem ego, et si] s
 tllidst.

[Mis. [certè].

[certo] scio,

Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere
omnia:

* L. Amplificatio. Tot peccata in hac re ostendis. * nam iam primum, si meum

Impèrium exequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vita dare.

* B. Occupatio est. L. Præteritio inferens quod grauius est. * [At] id omni to: misericordia, animus, maternus: sino. Al. [Atque]. dtbtaft-.

* Quam bene verò abs te prospèctum est. quid voluisti? cogita:

* V. Acerba ironia imprudentiam & inobedienciam eius accusat. Nempe anni illi prodita abs te filia est planissimè,

L. Van. ret, id est, venderetur. Per te vel uti quaestum faceret, vel uti veniret palam.

Al. [Veniret]. * L. Obiectio quæ soluitur honesti & vtilis comparatione. * Credo id cogitasti: [quid vis? satis est, dum vivat] modò. R. Al. [quidvis satis]. [sultatu: vel cliso s in [satus] sultatu. al. [quidvis satis] sine interrogatione. Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum,

atque æquum sciunt!

* V. Obserua antithera congeriem, & articulum. * Mélius, peius, proficit, obstit, nihil vident, nisi quod [lubet.] Mis. [lubet?] cum interrogatione.

* L. Deprecatio Sostrata. s o. * Mi Chreme, peccavi fateor, vincor: (nunc te) obsecro, R. Al. [nunc hoc te]. tllast- . Mu [nunc te hoc], tllast-.

R. Al. [taro sit ignoscior.] sed repugnat metro. Quando tuus est animus natu gravior, (ignoscen-
tior.)

Ut mea stultitia iustitia tua sit aliquid præsidi.

c. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum Sostrata,

Facilitas caussa delinquendi. Malè docet te mea facilitas multa. sed istuc, quicquid est,

* L. Narratio. Qua hoc occèptum est caussa? loquere. s o. * ut stulta & [miserè] omnes sumus

C. Religiosa: id est, superstitione, & nimis anxie deos timentes. Religiosa! cum exponendam do illi, de digito annulum Détraho: & eñ dico ut unà cum puella exponeret:

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

*C. * Istuc recte: conseruasti te, atque illa. s O. [hic] est annulus.*

R. [is hic]; E [hic is]; M [lat. ad. hic est istum eliditur s.]

* L. Irrisio. Vironicè probat factū.

C. Vnde habes? s O. quam Bacchis secum adduxit [adolescētiulam.] s Y. hem.

G. Vide num legentem sit [adolescētiula] id est, ex adolescētiula.

Hem, stupentis est, & L metuentis. timet enim Syrus ne inuenta Antiphila, deprehendatur amor Clitiphonis. Estque hinc occasio noui periculi in prouehenda epitali, dum agnita Antiphila consilio Syri perturbatur.

C. Quid ea narrat? s O. ea lauatum dum it. seruatum dum mihi dedit

Annulum non aduorti primo: [sed postquam] aspexi, ilico

E. [Annulum] dissyllabum est, M [at postquam], t [M] -

Cognoui: ad te exilui. C. quid nunc su spicāre, aut inuenis

De illa? s O. nescio, nisi ut ex ipsa queras, vnde hunc habuerit,

Si potis est repereri. s Y. intery [plus spēi video, quam volo:]

C. [So. plus &c.] Melius est ut non ad Syrum referas, sed ad Sostratam.

Exilui, magnæ lætitiæ indicium est.

Nostra est, [si ita] est. C. viuitne illa, cui tu dederas? s O. nescio.

G. i non eliditur in [si] sed corripitur. M. [ita si], saltat.

C. Quid renuntiāuit olim fecisse? s O. id quod iusseram.

C. Nomen mulieris cedo quod sit, ut queratur. s O. Philtere.

s Y. Ipsa est: mirum, ni illa salua est, & ego periy. C. Sostrata.

*Sequere me intrò hac. s O. * ut prater spem euēnit! quam timui malè,*

* V. Gaudet Sostrata rem opinione felicius cecidisse.

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollēda, Chreme!

*C. * NON LICET hōminem esse sape ita ut volt, si res non finit:*

* L. Honesta sententia.

Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nihil minus.

ACT. IIII. SCEN. II.

ARG. Hoc loco melius initium capiet actus fabulæ quartus, quam scena superiore, ob quæ sit in scena Quid istuc que sit tibi. Mane, mane, quid est quod tam à nobis graniter cre-

[Optumam habeo.]

Reiraham hercle, opinor, ad me illud idem* fugituum argenti tamen.

G. [habeo optumam.]
 ut constat versus.
 fisisi ap: A constat &
 alio modo.
 * Metaphora faceta
 à feruis fugitiuis.

ACT. IIII. SCEN. III.

ARG. Clinia exultat quòd agnita Antiphila mox ei nuptura sit. & Syrus Clinia conciliat, quòd amicam Clitiphonis suam amicam esse dicat. *v. Thefes.* 1. Homo adolescens cum, quæ animo suo grata sunt, assequitur, beatum se iudicat. 2. Felix rerum successus lætitiã parit. 3. In rebus secundis amicorum res & salus non est negligenda. 4. Seruis volupe est dominos fallere. In Clinia est ἀπαγγελτικόν. Immensam enim adeòque impotentem lætitiã suam de agnita Antiphila Clinia gestu vocèque exprimit & narrat. In Syro est συμπεριλαμβαντικόν, dum suadet Clinia ut amici rebus studens aliquãdiu simulet Bacchidem esse amicam suam, licet id ab homine nimium lætitiã gestiente difficulter impetret. Gestiens animus adolescentis, qui re optata potitus est, & seruili arrogantiã nunc describitur. Et amicam amici rem curare in primis debere monet hæc scena. Iuuenis certè voluptatè summum bonum putat, quæ si alicui honestati coniuncta est, effervescentem animum reprimat, & paulatim ad rectam vitam disponit. Idem autem accidit, cum puella exoptata vxor ducitur. Plato lib. sexto de Legibus sic ait, Cupiditas procreandi ardentissimo furoris impetu, & maxima petulantia homines vrit & agitat: & insuper cibi potusque cupiditates, à quibus ad id quod optimum est, tribus rebus vertendi sunt, timore, lege, ac vera ratione. Et Apuleius sic ait, Peccatum semel ut bonus quisque sollicitus cauerit: ita qui ingenio malo est, confidentius integrat, ac iam de cetero quòd sæpius, eò apertius delinquit.

Vers. gen. Triginta priores sunt iambici, iugæ tetrametri catal. excepto tricesimo trimetro acat. Reliqui ad finem usque scenæ sunt trochaici tetrametri, sique catalecticici, excepto tricesimo septimo, qui si vulgata lectio retineatur, erit hypercatalecticus.

CLINIA. SYRVS.

NULLA mihi res posthac potest iam interuenire tanta,

Catastrophe in perfonas spargitur, & subiicitur consultatio, quæ ad epitafin alterã facit.

Quæ mihi agritudinem afferat: tanta hæc lætitiã oborta est.

Dedo patri me nunc [iam,] ut frugãlior sim, quàm volt.

In [iam] non eliditur m, G vel dissyllabum est.

s. * Nihil me fefellit: cõgnita est, quantum audio huius verba.

* L. Hoc secũ Syrus: deinde gratulatur.

Istuc tibi ex sententiã tua obtigisse letor.

c. O mi Syre [audisti]ne] obsecro? s. quid ni, qui usque unã affuerim!

Al. [audisti]ne, sed non constaret versus: sic enim ultima corriperetur.

c. Cui aequè audisti [cõmodi] quicquam euenisse?

Ab honesto, & vtili.

s. nulli. G. [cõmodè], R al. [cõmodius]: Ac tum quocumque [Cui] vel dissyllabum, vel in eo non sit elisio, illa illi - idem iudicium de [dij] in sequenti verso.

c. Atq

c. *Atque ita me dii ament, ut ego nunc non tam* addiff.
meâpte caussa

Lator, quam illius: quam ego scio esse honore quouis fidiffi
dignam.

s. *Ita credo. sed nunc Clînia age, da te mihi vicissim:* aitiffi

* C. *Iusta petitio.* * *Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut col-* idiffi
locetur:

* *Eclipsis, sub. Re-* * *Nequid de amica nunc senex. c. ô Iuppiter. s. y.* fidiffi
scifcat. c. ἀποκρίσι-
σι. *quiesce.*

R. *Al. [me], c. tunc* c. *Antiphila mea nubet mihi. s. siccine [mibi] inter-* dbfabi
corripitur, non eli-
detur. *loquere?*

* *Attende gestum* c. * *Quid faciam, Syre mi! gaudeo: ser me. s. fero* addiffi-
immodicè gauden-
tis. *hercle verò.*

c. *Dèorum vitam adepti sumus. s. frustra operam* ifi. de. fa
hanc [opinor] sumo. idiffi

G. *[sumo opinor]* c. *Loquere, audio. s. at iam hoc non ages. c. agam.* aitiffi
fidiffi: vel s. in [su-
mus] eliso, fidiffi. *s. * videndum est, inquam,*

* *Indignâter idem* *Amici quoque res, Clînia, tui in tuto ut collocetur.* idiffi
isidem repetit ver-
bis.

Syri consilium. * *Nam si nunc à nobis abis, & Baccidem hinc re-* idiffi
* *L. Ratio ab vtili,* *linquis,*

facta periculi col- *Nofter rescifcet ilico esse amicam hæc Clitiphônis:* idiffi
latione. *Si abduxeris, celabitur iudem, ut celata adhuc est.* fidiffi-

* *L. Oblectio.* c. * *At enim istoc nihil est magis Syre meis nu-* addiffi
ptiis aduorsum: add

* *C. Sic dicimus,* *Nam * quo ore appellabo patrem? tenes quid di-* idiffi
quâdo aliquid pu-
dendum commit-
timus. *cam? s. quid ni!*

c. *Quid dicam? quam caussam afferam? s. quin* idiffi
nolo mentiâre.

* *Consiliû astutum* * *Apertè, ita ut res sese habet, narrato. c. quid ais!* idiffi
serui, cui tamè nò
respondebit euen-
rus. huius succes-
sus pèdebit ex fal-
sa persuasione se-
num. *s. iubeo*

* *C. eipovuxòs le-* *Illam te amare, & velle uxorem: hanc esse Cliti-* idiffi
gendum, *phônis.*

c. * *Bonam, atque iustam rem oppido imperas, &* idiffi
factu facilem:

Et scilicet iam me hoc voles patrem, exorâre, ut idiffi
Scel

ARG. In sequenti scena, vt fallacia Syri tandem expediatur, pecuniâque extorqueatur à sene, ^v indignè fert Bacchis sibi additam pecuniam non dari: ^L expostulat cum Syro, & impellit ad argenti extorcionem. vbi exprimitur meretricia improbas in emangendis amatoribus. ^v Placatur autem à Syro, & persuadetur, vt se ad Mendemum tradat finat ^p cum pedissequis, tantisper dum Chremes fallatur. ^v *Theses*: 1 Meretrices nò tam adolescentes, quàm eorum pecuniam amant. 2 Amor meretricius tantisper durat, dum quod dent amatores habent. 3 Meretrix vt sit verè meretrix, hoc est, mercedem & pecuniâ quærat, omne genus doli & simulationis experitur. Est potissimum ἀπειρημένη, minarum irascentis scorti plena. In genere iudiciali, statu absoluto. Est & partim συμβουλεύτρια, propter consilium Syri, partim verò παραηλική, cum præcipitur Dromoni de ea traducenda. ²⁶ Meretriciam indignationem, & animum terribilem, & artem qua perdit adolescentēs, & Cupidinis clauo transfixi, à meretrice plurimum sibi tribuente, ac nitore vultus superbiebant, tractantur, hæc scena exprimit. Meretrix certè dies notésque ditibus & Veneris adolescentibus infidiatur: timereturque ab his qui propter ætatis feruorem & imprudentiâ, ad Venerem ruunt toto impetu, nullum ferè aliud bonum æstimantes, præter voluptatem, quam studiosè sectantur. Itaque callida meretrix copia sui, adolescentēs inflamat, eum nihil aliud ferè amet, quàm lucrum, & amantium cruciatu. Vnde Iuuenalis, Ardeat ipsa licet, romenti gaudet amantis. Simulatione vtitur, vt spoliis gaudeat. Vnde Lena apud Plautum in Cistellaria, Assimulatè amare oportet: nam si ames, exemplò meliùs illi multò quæramus consulas, quàm rei tuæ.

Vers. gen. Iambici tet. catal.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. DROMO.
PHRYGIA ancilla.

Meretricis ex-
descētis cōqueitio
de pecunia nondū
soluta, ^L & commi-
natio in Syrum.

SATIS' pol' protérnè me Syri promissa huc indu-
xērunt: { effis-
a

Decem minas, quas mihi dare pollicitus est, quòd si
is nunc me

G. [aut frustra ve-
niet,]

Decēperit, sepe obsecrans me vt veniam s' frustra
veniet:] { effis-
a

Al. [certò].

Aut cum veniuram dixero, & constituro: cum is
scertes] { effis-
a

Mira Bacchidis
calliditas.

Renuntiārit, Clitipho cum spe pendēbit animi,
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pe-
nas pendet. { effis-
a

* C. Hoc cum risu
pronuntiandum.

C. * Satis' sciē promittit tibi, s. atqui tu hanc iocari
credis! { effis-
a

* L. Ostēdit specta-
toribus quid agat,
nā simulatura est,
vt terreat Syrum.
* Memorē inducit
meretricē, aptam-
que ad fallendum.

Faciet nisi cæneo. B. * dormiunt: sego pol' is' os com-
monēbo. { abas-
abasi-
a

Mea Phrygia, * sandistin' homo iste modò quam
villam demonstrāuit, { abas-
abasi-
a

Mu. [sandisti], mibilibi.

Char

- Charini? P. *audiui*. B. *proximam esse huic fundo ad dextram?* P. *memini.*
- B. *Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agit.*
- s. *[Quid] incipit?* B. *dic me hic oppido esse inuitam, atque asseruari.*
- Verum aliquo pacto verba [his me] daturam esse, & venturam. *Mu. [me his], dffijffo.*
- s. *Pery hercle. Bacchis mane, mane: quomittis istac quas?*
- Iube maneat.* [B. abi.] s. *quin [est paratum] * argentum.* B. *quin ego maneo.* *Glareanus putat [quin] secundo loco corripi, wafidbu.*
- s. *At qui iam dabitur.* B. * *ut lubet: num ego in sto!*
- s. *at, scin quid sodes?*
- B. *Quid? s. transfundum [est nunc tibi ad Menedemum,] & tua pompa*
- Eo traducenda est. B. *quam rem agis: scelus! s. egone!* * *argentum cudo,*
- Quod tibi dem.* B. *dignam me putas, quam illudas!* s. *non est temere.*
- B. *Etiamne tecum hic res mihi est!* s. *minime: tuum tibi reddo.*
- B. * *Eatur.* s. *sequere hac, heus Dromo, D. quis me volt?* s. *Syrus.* D. *quid est rei?*
- s. *Ancillas omneis Bacchidis traduce [huc] ad vos properet.*
- D. *Quamobrem? s. ne queras: & ferant quae secum huc attulerunt.*
- * *Sperabit sumptu sibi senex [leuatum esse harum] abiu.* *Mu. [esse harum habitu leuatum:] dffifio.*
- Na ille haud scit hoc paulum *lucri, quantum [sei damni] apporet.* *G. [damni ei], ^ sed versus no sanatur, nam inf ei] nihil elidendum, sffidf.*
- Tu [nescis id quod scis] *Dromo, si sapias.* D. *mutum dices.* *Quidam transferunt [Damni apporet] in principium huius versus: sed tunc neuter constabit.*

L. Curriculo, Aduerbum, pro celeriter, cyns lauffs.

G. [Quid haec] & [oppido inuitam asseruari.] sffidff. al. [seruari.]

* Dissimulatio Bacchidis.

Al. [i. t.] B. [i.] [pro i. sine ito. Mu. [paratum est], abffidb, vel bffidfi.

* L. Attende superbiam.

C. Sodes, bladietis aduerbium.

Al. [nunc tibi ad Menedemum est,]

ffifiaf. G. [nunc tibi est ad M.] sffidffav.

* Metaphoricis & ioculariter, ut feruum decet, L pro conficio. Cuditur enim pecunia du inprimitur.

* Leuitas meretricis facile persuas.

R. Al. [hinc],

* L. Hoc ad spectatores. & est facile dictu in sen.

in quem machinatur fallaciam.

G. Al. [quod scis nescias] sffidff. al. [nescias quod scis].

ffidff. al. [nescias quod scis] sed tu i me

tro deesses unus pos.

ACT.

AR G. C Hic est transacta Syri fallacia, ^L quam in Menedemum se reperisse fingit sed eo ipso fallit Chremetem; ^C & tandem extorquetur argentum: & idem est Chremes qui fuit in prima Comœdia parte, miseretur enim Menedemi, & eius vicem dolet, credens Bacchidem amicam Clinie esse. ^V *Theſis.* 1 Amici boni & vicini est alterius incommoda condolare. 2 Sæpe lugemus amici vicem, & non obseruamus grauius malum nobis pro foribus esse. 3 Maior plerunque est habenda ratio æquitatis, quam stricti iuris. Pars est *επιταβήτων*. Condoler enim Menedemo ob nimios sumptus, quos in Bacchide, eius ancillis filii causa alendis cogitur facere. Ac dum alterius incommoda obseruat, non vitæ etiam hinc suam rem potissimum agi. Præterea est *νοβήτων*, dum Chremes de danda filia Clinie in vxoré, & decem minis persoluendis Bacchidi admonetur, falso credens eas pro redimenda filia exigi, cum sit merces scorto promissa. ^M Boni viri & amici rationem habentis obseruandas esse ac iuris rigorem, sed æquitatem pro temporum, rerumque conditione colendam esse, docet in primis. Maiores enim nostri summum ius aliquando summam cœcitate esse dicebant. Aristoteles libro quinto Ethicorum, loquens de viro iusto, bono, ac æquo, sic ait, Æquus ac bonus est is, qui talia eligit atque agit, & qui non exactè iustum & deteriorem partem exequitur, sed impunit, tametsi legem adiutricem ad illud habet. Et commo-
niter hæc æquitas & bonitas est. *Vers. gen. Senarij sine iambici trim. acat.*

CHREMES. SYRVS.

Obiter & Chremes producitur vt magis appareat quantum fallatur.

ITA me diu amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia!
Et si scio, hosce aliquot dies non sentiet.
Ita magno de Syderio fuit ei filius.
Verum vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum vt abeat, abs se filius.
Syrum optime eccum. s. cesso hunc adoriri! c. Sy-
re. s. hem.

Adoritur, qui infidiose celeriter inuadit.

R. Al. [te ipsum.]

Mu. [optabam.] in illi:
vel in illi.

c. Quid est? s. [te mihi ipsum.] iam dudum [exoptabam.] dari. Tres præcedentes versus ita vulgo distinguuntur, vt primi finis sit [optime] ac fiat tetrameter, sibi sibi; alterius [quid est?] tum in [hunc] huiusmodi habet consonantiam, sibi sibi; in tertio [mihi] non elidit i, d sibi.

c. Videre egisse iam, nescio quid cum sene.
s. De illo quod [dudum] ? * dictum,] ac factum reddidi.
Mu. [dictum dudum?]

* L. Prouerbiale, de negotio in quo nihil prætermisum est.

* Blanda attractio.

* L. Senile blandimentum.

c. Bonane fide? s. bona hercle. c. * non possum pati,
Quin tibi * caput demulceam: accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re ac lubens.

- s. *At si scias quàm sciè in mentem vènerit.*
 c. * *Vah, [gloriàre] uenisse ex sententia!*
Namius [bariolare], A bislitiim [vah] non sit eliso.
 s. *Non hercle verò, verum dico. c. dic, quid est?*
 s. *Tui Clitiphonis esse amicam, hanc Baccidem,*
Menedemo dixit Clinia, & ea gràtia
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.
 c. *Probè. s. dic sodes. c. nimum, inquam. s. immo*
sic satis.

* *Sed porrò ausculta quod sùperest fallacia.*

[*Sese ipse dicit*] *tuum vidisse filiam:*

R. Al. [Sese dicit], ffisp.

[*Eius sibi complacitam*] *formam, postquam aspè-*
xerit:

* L. Cum gestu ac risu pronuntiadū.

Ironicos verū dicit. Nam per eam veritatē senes aluntur. & est exitio propositi cō filii apud Cliniam. In hoc autē vertitur fallacia, quod id quod verū est, tanquam fictū senes credunt.

+ Altera fallaciæ pars, Mu. [Sibi complacitam eius], aafisp.

Hanc se cūpere uxorem. c. modò que inuenta est?
s. eam: &

Quidem iubebit posci. c. quàmobrem istuc Syre!

*Nam prorsus nihil intèllo. s. * [vah,] stardus es.*

c. Fortasse. s. argèntum dabitur ei ad nuptias:

Aurum, atque vestem, qui: tenésne? c. cōmparet?

s. Id ipsum. c. at illi ego neque do, nec [spondeo.]

s. Non! quàmobrem? c. quàmobrem! me rogas! [hò

mini!] s. ut lubet.

Non ego. [perpetuò] dicèbam, [ut illam illi] dares,

Verum ut simulares. c. non mea est simulatio:

Ita tu istac tua misceto, ne me admisceas.

Egò [cui] daturus non sim, ut ei [spondeam!]

G. [cui] disyllabum utraque syllaba correpta. Al. [despòdeam]

** tunc legendum intio versus [Ego cui], aifasp.*

*s. Credèbam, c. minimè. s. * sciè poterat fieri:*

Et ego hoc, quia dudum tu tantòpere iusseras,

Eò cœpi. c. credo. s. cæterum, èquidem istuc

Chreme

G. Alij transferunt [&] in sequentē versum: tu creticus, primo loco, vel legèdum [Equidem], aifisp. * Increpat Chremetis tarditatem.

G. Al. [despondeo], ijxifi: sed perperam. Sponder enim pater puella, desponder pater adolescens. Mu [ego nec do, nec despondeo], ijaifi.

R. al. [in perpetuò], sed perperam, xdfifi: al. [perpetuum]: al. [perpetuum], ut sit aucterbum. Mu [illam illi ut], ddfifi.

* V. A' facili.

Ab autoritate Chremetis comis locutio.

Acqui

*Aequi bonique facio. c. atqui tum maxime
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.*

* Mira arte argento emigit senem.
& hic fretus agnitione Antiphila perfit fallaciam; quam ante frustra apud Chremem tentauerat in Menedemum.

*s. Fiat, queratur aliud: * sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
E'ò nunc confugies, Quid mea? num, mihi datum est?*

Soluit rationes obiciendas.
R. Alias [iniuria],
Missi.

*Num iussi? num illa oppignerare filiam,
Meam me inuito potuit? verum illud Chreme
Dicunt, i v s Summum saepe summa [malitia] est.
c. Haud faciam. s. immo, alijs si licet, tibi non
licet.*

[In lauta te, & bene aucta parte omnes putant.]

G. Al. [Omnes te in lauta & bene aucta parte putant.] sed corrupte, nam metrum non constat. M^u [Omnes in lauta te, & bene parte aucta putant.] Missi:

* L. Hoc consiliu Syri pertinebit ad prodeda nequitia Clitiphonis. & est vltima occasio expitafcos.

*c. Quin ego met iam ad eam, deferam. s. * immo,
filium.*

*Iubet potius, c. quam obrem? s. quia enim in hunc
suspectio est*

G. Al. [hunc suspectio]. M^u Al. [eum suspectio], addasi.

*Translata amoris, c. quid tum? s. quia videbitur
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:*

*[Simul] conficiam facilius ego quod volo. G. Al. [Et
simul], sed corrupte. A^u addbij: vel elisol in [simul]. dddbij.*

Conficiam, pro efficiam, verba celeritatem indicantia.

Peruasus Chremes argentum exhibet.

Ipse adeo adest: abi, effer argentum. c. efferero.

ACT. IIII. SCEN. VI.

ARG. V Syrus paulo ante Clitiphonem abire iusserat, ut a patre prius argentum extorqueret, quam peccatum filii innotesceret. Inuitus fecit adolescens, amicam derelicturum. Nunc cum redit stomachabundus, quod haec non potuerit amica frui, serid expostulatum seruo: atque ita mire a Poeta proponitur spectatoribus amantis inconstantia: facillimo tamen momento exandescens animum Clitiphonis Syrus quam leniter demulcet, cum paratum argentum & Bacchidem apud Menedemum esse intelligit: P similtorque quibus moribus verbisque uti debeat apud patrem praescribit. V Est ergo partim expostulatio, vel *μυστεριον*, partim vero *παρηγορησις*. Thesis. I Nulla non res, quam inuiti facillimus, difficilis est. 2 Molestissimum est adolescentibus amica priuari. 3 Maxima est amatorum inconstantia, irati facillime spe alicuius rei ostenfa placantur.

Verf. gen. Senarij sine iambici trim. acat.

CLIT

CLITIPHO. SYRVS.

* **N**ULLA EST tam facilis res, quin difficilis fiet,

Quam inuitus facias: vel me hac deambulatio

Quam non laboriosa, ad languorem, dedit.

Nec quicquam, magis nunc metuo, quam ne demum

Miser aliquò extrudat hinc, ne accedam ad Bacchidem.

* [Ut te omnes equidem.] di, de eaque, quantum est Syre,

Muretus tollit [que]. Idisp. R [Ut te quidem omnes]. fisp.

[Cum istoc] inuento, cumque inccepto [perdiunt.]

[Huius modi mihi] res semper comminiscere,

Al. [mibi huiusmodi, fisp] : ubi [Mibi] monosyllabum est, ac totum eliditur. Bem. [Huius] mibi, fisp.

Vbi me* excarnifices. s. [si tu hinc] quò dignus es, Quam penè tua me perdidit proteruitas!

c. * Vellem hercle factum: ita meritus*, s. meritus? quòmodo?

* Na me istuc ex te prius audisse gaudeo, Quam argenti haberes, quod daturus iam fui.

c. Quid igitur dicam tibi vis! abiisti, mihi Amicam adduxti, quam* non liceat tangere.

s. Iam non sum iratus.* sed scin' ubi nunc sit tibi Tua Bacchis? c. apud nos. s. non. c. ubi [igitur?]

s. apud Cliniam.

G. [ergo?] aasp: & eliso d in [apud]. aasp.

c. Pery. s. * bono animo es: iam argentum ad eam deferres,

Quod ei pollicitus. c. garris: unde id? s. [à tuo patre.]

c. Ludis fortasse me. s. ipsa re experibere.

c. Na ego fortunatus homo sum: deamo te Syre.

* V. Exordium est καθ' ἄρτην & μακρὸν. Difficile est quicquid inuiti facimus. Et que tunc.

* Imprecatio nimium inconsiderati amantis.

Mu. [Cum tuo istoc].
A sed versus non correat.

Al. [perdiunt.]

* C. Terribiliter pronuntiandum.

Bem. [is hinc], ut sit indicatius [is] pro imperatius [i]: ut, Bono animo es, pro esto.

* V. Votum à iusto vel merito eius.

* V. Minatur, sed non ex animo, se pecuniam illi non traditurum.

* C. Ingens amantis ardor.

* V. Gratulationis exultatio.

Muretus tollit [tua]. Idisp.

* V. Consolationis propositio.

Muretus [à patre.] adisp.

Muretus antep- *[Qua causa id fiat, obsecundato in loco.*
 multimum, penultimi *s. Sed pater egrèditur. cauè quicquam admiratus*
 loco posuit, & con- *sis:]*
 trã. rursus alij eos sic *Quod imperabit, fácito: loquitur paucula.*
 legunt. *[S. Qua caus-*
sa id fiat, cauè quic-
quam admiratus sis.] *[Sed pater egrèditur, obsecundato in loco.]* *[ddi]i. In priori ver-*
sus fiat.] *[pro monosyllabo habetur, nisi, ut quidam habent, legas.]* *[Qua causa id fiat, cauè qui-*
dem admiratus sis:] *[ddifi.]*

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. V Chremes iam persuasus à Syro filiam Antiphilam oppigneratam, redimendam esse prompta pecunia iubet, L quam tradit Clitiphoni deferendam ad Bacchidem, V nihil mali suspicans. Postea eadem exposita, rationem subducit quantum infumendum sit in pecunia iam nubili. Prior pars est mandatoria, posterior est in computatione querimonia.

Theses. 1 Parentum ea est *εὐχὴ πικρὴ*, vt etiam nolentes suos redimant. 2 Senes Chremetes ferè similes sui sunt, id est, auari. Itaque antea præcepit, vt si filia parta esset, exponeretur. M Senilem animum ad auaritiam propensum, ac pecuniarum suppositionem, hæc scena exprimit. Senex naturaliter fit auarus, & ratiocinatio impensarum, illorum esse qui amant pecunias. Aristoteles in quinto libro Ethices sic ait. Senectus & imbecillitas omnia auaros efficit, est que omnibus inuicta magis quam prodigalitas. Plerique nãque cupidi sunt magis pecuniarum, quam ad dandum procliuës. Et loquens de magnifico dicit, Hic cum voluptate & sine parsimonia erogat. Exacta nãque ratio ad pusillanimitatem nimium accinet, atque potius quoniam pacto pulcherrimum fuerit opus, quam quanti constet, considerabit. *Vers. gen. Senarij.*

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

Audacia & arrogantia serui herili filio, heroque ipsi imperantis.

* B. Incepãtis est. Conuenit in ignatum, stupidũ, brutumque hominẽ.

* Tenax conqueritur de dano per filiam aucto. L ad spectatores.

* V. Epiphonema est de improbis hominũ moribus, vel de prauitate mundi.

Mu. [rebns,] aifia.

VBI Clitipho nunc est? s. *ecum me, inque. CLI.* *aaffi*
[ecum hic tibi.] *G. Vide num legendum [ecum tibi. nam Valla auctore, Ecum est ecce hic illum.]*

c. Quid rei esset, dixi huic? s. dixi pleraque omnia. [affi]
*c. Cape hoc argẽtum, ac defer. s. [he:] * quid stas [affi]*
lapis! Alias [i.] al. [ij:] pro i.

Quin accipis! CLI. cedo sanè. s. sequere hæc me [affi]
ocys.

Tu hic nos, dum, eximus, intèrè à opperibere: [affi]
Nam nihil est, illic quod morèmur diuinius. [affi]

*c. * Minas quidem iam decem habet à me filia, [ij] [affi]*
Quas pro alimentis esse nunc duco datas: [affi]
Hæc ornamentis consequentur altera. [affi]

Porro hæc talenta dotis apposcent duo. [affi]
** Quam multa iniusta ac praua sunt moribus! [affi]*
Mihi nunc relictis [omnibus] inueniendus est. [affi]

A'liq

Al. [meo], aifafpi
Al. [meo], aifafpi
 Aliquis, labôre inuênta [mea] cui dem bona.

ACT. IIII. SCEN. VIII.

ARG. Menedemus annuntiat Chremeti, Cliniam ambire filiam elus vxorem. L & hoc longè facietissimum est in hac fabula, quòd arte Syri,ambo senes de re vera errant. V Est igitur hic *παρὰ τὸν νόμον* ad cognoscendum Chremetis errorem, qui non solùm errat, verum etiam Menedemum vera loquentem in errorem ducit. Nam confecto argento & iam abluo per Syri fallaciam, reliquum est, vt Chremes, qui haftenus sibi placens non desipere visus est, errorem deprehendat. P dum enim Menedemum credit per Syrum decipi, ipse met planè per suos illes, Syrum & Clitiphonem delusus est. V Est igitur hic ad summam *ἐπιτροπῆς* gradus: & principium huius scenæ est de catastrophe rerum Clinia. *Theses.* 1 Patrum ex liberorum respiciencia magna est felicitas. 2 Amatores ad matrimonium pellicendi sunt, quod consilium Terentianis Comœdiis nimis familiare est. M Paternam lætitiã ex filiorum educatione, ac credulitate senilem, quæ facillè decipitur, cum votis faueat suis, hæc scena exprimit. Bono patri ac ciui, pari, & æquo iure cum suis popularibus viuere cupienti, recta filiorum educatione nil debet esse antiquius, vt se dignus adoleseat & patria: itaque adhibenda est à primis annis diligentia, quoniam, vt inquit Horat. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Et Plato in quarto de Republ. sic ait, Apparet quale fuerit cuiusque puerilis educationis initium, talia fore etiam quæ sequuntur.

Vers. gen. Et hi Senarij sunt, siue iambici trim. acat.

MENEDEMVS. CHREMES.

* **M**VLTO' omnium nunc me fortunatissimum
 Factum puto esse gnate, cum te intèllo

[Respisse.] c. ut errat! M. te ipsum quarebam
 Chreme: *Mu. [Resp. scere.] aallii.*

Serua quòd in te est filium, & me, & familiam.
 c. Cedo, quid vis faciam? M. inuenisti hodie filiam.

c. Quid tum? M. hanc [sibi vxorem] dari volt
 Clinia.

* **Q**ueso [quid tu hominis es!] M. quid? c. iamne
 oblitus es *Mu. [quid hominis es?] bbiisp.*

Inter nos quid sit dictum de fallacia,
 Vt ea via abs te argentum auferretur! M. scio.

c. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid dixi Chreme!
 [c. Erraui: sic res acta est. M. quanta spe decidi!]

E. [Erraui] prima syllaba pertinet ad versum præcedentem.
 P. Al. [Erraui: res acta est. quanta de spe decidi!] vt addatur [de] & tollatur sic, sintque omnia hæc verba Menedemi. Si de quaque tollatur, versus probè constabit.

Sensim pergit eò, vt palà fiat errasse Chremetem, vt in epitali fabulæ omnia seruulū con silia fallant.

* V. Alloquitur filiū abentem: A vel certè domi adhuc residentè, cum ipse foras egrediatur.

Mu. [vxorem sibi] bdisp.

* L. interrogatio obiurgatis. C. Quæso modo obiurgatorum est.

Credit se intelligere fallaciam.